

ΒΑΘΜΙΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ.

Εἰς τὸ ἄρθρον ἡμῶν, τὸ ἐπιγραφὲν *στρατιωτικαὶ πληροφορίαι περὶ Πρωσσίας*, ὁ ἀναγνώστης εἶδεν ὅποια τις ἡ σήμερον στρατιωτικὴ μόρφωσις τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς καθ' ὅλου Γερμανίας. Ἦδη νομίζομεν ὅτι δὲν δυσαρστοῦμεν, ἀνεῖπομέν τινα ἐν συντομίᾳ περὶ τῆς βαθμιαίας στρατιωτικῆς τῶν Πρωσσιῶν ἀναπτύξεως, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο νὰ ὑπάρχη καὶ φαίνεται κάπως τὸ κράτος τοῦτο, ἐξ ὧν ἐναργῶς καταφαίνεται, ὅτι ἡ ἐν ἀρχῇ χαραχθεῖσα πολιτικὴ τῶν ἐν Πρωσσίᾳ ἀρχόντων, ὅχι μόνον δὲν παρεξέκλινεν οὐδ' ἐπὶ μίαν κἄν στιγμὴν, ἀλλ' αἰετοτε ἦτο ἡ βᾶσις τῶν σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν κατὰ καιροῦς διευθυνόντων τὰ Πρωσσιακά. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι καταφανής· *στρατιωτικὴ προαγωγή τοῦ τόπου, ἐφ' ὅσον ἰσχύει* (καὶ ἀτυχῶς διαρκῶς θὰ ἰσχύει) *τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου.*

Ἐν Brantembourg, ἀρχέγονον ἐστὶν τῆς νῦν Πρωσσίας, τὰ πρῶτα μόνιμα στρατεύματα ὑπῆρξαν οἱ φύλακες τῶν φρουρίων (*les gardes des forteresses*, ὧν οἱ τοῦ Küstrin κατὰ τὸ 1544 καὶ οἱ τοῦ Ἐλεκτορικοῦ σώματος φύλακες [*les gardes du corps électoraux*], ὧν πρῶτοι ὑπῆρξαν τῷ 1571 οἱ εὐγενεῖς ἱππῶται).



Τῷ 1627 ὁ ἐλέκτωρ Γεώργιος Γουλλιέλμος (George Guillaume) ὡργάνωσε σῶμα 3—4,000 ἀνδρῶν, τὸ διετήρησε μόνιμως ὑπὸ μισθόν, αὐξήσας κατόπιν τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Τῷ 1631 ὁ αὐτὸς ἐνέδυσσε πρῶτος ἐν Εὐρώπῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὁμοιομόρφως *κναυά*. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶρε μόνιμον στρατὸν 6,000 ἀνδρῶν.

Φρεδερίκος ὁ Γουλλιέλμος (Frideric Guillaume) ἐκάνονισε τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Καὶ τὰ μὲν συντάγματα τοῦ πεζικοῦ ὡργανίσθησαν ἐκ 2 ταγμάτων πρὸς 4 λόχους, ὧν ἕκαστος 150 ἀνδρῶν (ἢ διάταξις ἦτο ἐπὶ γραμμῶν 6), τὸ δὲ ἵππικὸν συνεκροτήθη ὑπὸ συνταγμάτων, πρὸς 3 ἴλας, ἐξ 120 ἵππων ἑκάστη· παρετάττετο δὲ εἰς 3 γραμμάς. Τὰ τιμάρια, αἱ πόλεις, οἱ τοπικοὶ κύκλοι ἐπλήρωνον εἰς χρήματα ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν, οὓς ὄφειλον νὰ φέρωσιν εἰς τὸν στρατὸν, ὅστις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεκροτεῖτο ὑπὸ ἐκλεκτῶν ἰθαγενῶν καὶ μισθοφόρων ξένων.

Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων ἐξέλεγον μόνοι τῶν τοὺς ἀξιωματικούς. Ὁ Φρεδερίκος Γουλλιέλμος ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὸν μόνον τὴν ἐκδοσὶν τῶν διπλωμάτων ἀξιωματικῶν, ὑποχρεώσας τοὺς ἀπὸ ξένης γῆς νὰ προσλάβωσι τὴν ἐπιτόπιον ἐθνότητα. Εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ὀργανισμὸν ὀφείλονται αἱ ἐπιτυχίαι τῶν ὀλιγαριθμῶν στρατευμάτων τοῦ Brandebourg κατὰ τῶν Πολωνῶν, τῶν Τούρκων, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Σουηδῶν.

Ὁ Μέγας Ἐλέκτωρ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπὶ κατοίκων 1 1/2 ἑκατομμυρίου ἀφῆκε στρατὸν καλῶς ὡργανισμένον 29,000 ἀνδρῶν.

Κατὰ τὸ 1701 ὁ Ἐλέκτωρ τοῦ Rrandebourg, κατόπιν ὑπηρεσιῶν ἃς προσήνεγκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Λεοπόλδον τὸν Α' (Léopold) κατὰ τῶν Τούρκων, ἔλαβε τὴν

ἀδειαν τοῦ μετασχηματίσαι τὸ ἐλεκτοράτον εἰς βασιλείον τῆς Πρωσσίας, λαβὼν τὸ ὄνομα Frederic 1<sup>r</sup> (Φρεδερίκος ὁ Α'). Οὗτος συνέταξε τὸ πεζικὸν εἰς 4 ζυγούς, καταργήσας τὰ δόρατα, ἅτινα ἔφερε 1/3 τοῦ πεζικοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐσύστησε τὴν *milice*, ἧς ἡ δύναμις ἠλατιτοῦτο ἐν εἰρήνῃ, ἢ δ' ἐμπόλεμος ἦτο 10,000, ἔχουσα ἀποστολὴν οἷαν ἡ σήμερον Landwehr, τὴν ὑπεράσπισιν τῶν φρουρίων, ἔστω πραγματικὴ ἐφεδρεία. Κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀφῆκε στρατὸν 30,000 ἐπὶ κατοίκων 1,750,000. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐπολέμησεν ἐνδόξως κατὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Τούρκων.

Ὁ βασιλεὺς Frédéric-Guillaume 1<sup>r</sup> (Φρεδερίκος Γουλλιέλμος ὁ Α'), διάδοχος αὐτοῦ, ἠσχολήθη εἰς σπουδαίας στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις, συγκεφαλαιουμένας ὡς ἐξῆς:

α) Ὡς πρὸς τὴν *ρεοσυλλεξίαν* κατέταττε καὶ παρὰ τὴν θέλησιν ὅσους εὗρισκε νέους μεγάλου ἀναστήματος, ἔχοντας καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα. Ἐκαστον σύνταγμα ὠρίσθη δι' ἑκάστην τοπικὴν περιφέρειαν (*canton*)· ἐπειδὴ δὲ ἀφῆρει τοὺς βωμαλεωτέρους γεωπόνους, πρὸς ἀντιστάθμισιν τοῦ κακοῦ ἀπεστέλλοντο οὗτοι ἐπ' ἀδεία μετὰ ὑπηρεσίαν 9—10 μηνῶν. Ἐντεῦθεν ἐπέγαγε νέον σύστημα ἐφεδρείας, διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1806, ἀνάλογον σχεδὸν μὲ τὸ ἤδη ἐν χρήσει. Ἐν τούτοις ὁ μισθὸς τῶν ἐπ' ἀδεία εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν ἀπερχομένων κατεβάλλετο εἰς τοὺς λοχαγούς, ὑποχρεωμένους νὰ στρατολογῶσιν ἀνδρας ἄλλους ὠρισμένου ἀριθμοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὡργάνισθησαν εἰς πολλὰς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐδραὶ διαρκεῖς στρατολογίας.

β) Εἰσήσαγεν εἰς τὴν διαχείρισιν *παραδειγματικὴν τάξιν* καὶ *οἰκονομίας ἀναγκαίας*.

γ) Τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ ἡ πειθαρχία ἐτηρήθη-



σαν κατά τρόπον άσυνήθη έως τότε. Έκανονίσθη ό και' άρχαιότητα προδιδασμοδ, άγνωστος έως τότε έν Ευρώπη.

δ) Έπό τήν τακτικήν έποψιν τά πυρά του πεζικού εκτήσαντο άσυνήθη ζωηρότητα· εισήχθη τό όμοιομορφον βάδισμα, και ή παράταξις έκανονίσθη επί 3 ζυγών. Ό Φρεδερίκος Γουλλιέλμος κατά τόν θάνατόν του είχε στρατόν μόνιμον 80,000 επί 2 1/2 εκατομμυρίου ψυχών.

Φρεδερίκος ό Β', ό και Μέγας, επήύξησε σφόδρα τόν στρατόν. Προσεκόλλητε δύο κανόνια τών 3 εις έκαστον τάγμα. Προήγαγε τό ίππικόν (όπερ έως τότε ούδέποτε έπετίθη έν μάχη), άπαγορεύσας τοις άρχηγοις τό να περιμένωσι τήν εχθρικήν προσβολήν, και διατάξας τήν παράταξιν εις 2 ζυγούς. Τό πυροβολικόν ηύξήθη επ' αυτόν και έτελειοποιήθη, εισαχθέντος τό πρώτον έν Ευρώπη παρά τοις Πρώσοις του έρίπτου πυροβολικού.

Φρεδερίκος ό Μέγας παρεδέξατο και τήν σύστασιν ιδίων ταγμάτων ελευθέρων διά τόν πόλεμον τών partisans.

Μετά τοὺς έν Σιλεσία πολέμους ό θαυμασμός του κόσμου έστράφη πρὸς τήν Πρωσίαν, και άπασαι σχεδόν αι Δυνάμεις έμιμήθησαν τό στρατιωτικόν πρωσσικόν σύστημα. Η Γαλλία παρεδέξατο τοὺς πρωσσικοὺς κανονισμοὺς τών ασκήσεων και τήν χρῆσιν τών όμοιομόρφων στολῶν. Ό Φρεδερίκος ό Μέγας άφηκεν εις τόν διάδοχον αὐτοῦ στρατόν 200,000 άνδρῶν επί 5,000,000 κατοίκων.

Ό Φρεδερίκος Γουλλιέλμος ό Β' ηλάττωσε τοὺς ξένους στρατιώτας κατά τό ήμισυ, αντικαταστήσας αὐτοὺς δι' ιθαγενῶν. Τά στρατεύματα αὐτοῦ έπολέμησαν πρὸς τοὺς Γάλλους και τοὺς Πολωνοὺς, πολλάκις όμῶς δυστυχῶς. Η παλαιά τακτική παρήλθε· ένεκα δὲ του νέου τρόπου, καθ' όν έμάχοντο οι Γάλλοι, εισήχθη έπομένως ή χρῆσις τών φαλαγγ-

γων και τών άκροβολιστῶν, και τό σύστημα τών επιτόπιων αναζητήσεων (réquisitions). Οὗτος άρῆκε 235,000 στρατοῦ επί 8 1/2 εκατομμυρίου ψυχῶν.

Ό βασιλεὺς Φρεδερίκος Γουλλιέλμος ό Γ' ηύξησε τόν στρατόν αὐτοῦ διαδοχικῶς. Τῷ 1806 ή δύναμις άνήρχετο εις 250,000, ήτοι 110,000 διαρκῶς υπό τὰς σημαίας και 140 επ' άδειά εις τὰς έστίας αὐτῶν, υποχρεωμένους να παρευρίσκωνται εις ώρισμένης έποχῆς ασκήσεις έτησίως. Αι νίκαι όμως Ναπολέοντος του Α' κατεβίβασαν τήν αξίαν του Πρωσσικοῦ στρατοῦ, όστις και κατεστράφη. Ό στρατηγός Von Schanchost έπεφορτίσθη υπό του βασιλέως διοργάνωσιν νέου στρατοῦ, όστις και τό κατώρθωσεν από του 1808—1812. Οί ξένοι στρατιῶται κατηργήθησαν· επειδή δὲ ό Ναπολέων επέβαλεν εις τήν Πρωσίαν να μη διατηρῆ στρατόν πλείονα τών 42,000, δια να εξαπατήσωσιν αὐτόν οι Πρώσοι, παρεδέξαντο τό υπό του Krumper προταθέν σύστημα στρατολογίας. Κατ' αὐτό απέστέλλοντο οι νεοσυλλεκτοι επ' άδειά άμα άπετελειούτο ή στρατιωτική αὐτῶν εκπαίδευσις, και αντικαθίσταντο υπό νέων νεοσυλλέκτων, οὺς επίσης εκεπαίδευον. Οὕτως ένηργεῖτο διπλή στρατολογία διαδοχικῶς. Κατά τόν τρόπον τοῦτον εις τὰς αρχάς του 1813 ήδυνήθησαν να συμπληρώσωσι τήν δύναμιν τών συνταγμάτων δια τών ήμιμορφωμένων τούτων στρατιωτῶν, και μάλιστα ν' αυξήσωσι τό όλον τῆς δυνάμεως του στρατοῦ.

Οί μεγάλοι πρὸς τόν Ναπολέοντα άγῶνες επέβαλον εις τόν λαόν τῆς Πρωσίας μεγάλης θυσίας· έντεῦθεν ό νόμος τῆς 17. Μαρτίου 1813, καθ' όν υπεχρεοῦντο να προσέλθωσιν εις τὰ όπλα πάντες οι δυνάμενοι, ό δὲ στρατός οὗτος ώρειλε να οργανωθῆ έντός 3 μηνῶν, όπως προασιπίση τό πατρῶον έδαφος. Ό αὐτοσχέδιος οὗτος στρατός συνεκροτεῖτο υπό ταγμάτων



209 1/2 και 174 ἰλῶν. Οὕτως ἡ Πρωσσία μετὰ τοῦ μονίμου στρατοῦ ἠδυνήθη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν πόλεμον 316,000 πολεμιστῶν (ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν) και 35,000 ἵππων.

Ἡ Πρωσσία ἐκτίσαστο εἰς Βατερλώ τὴν μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων θέσιν αὐτῆς. Ἐκτοτε παρετήρησεν, ὅτι ὤφριλε νὰ διατηρῆ στρατὸν ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ἕνεκα τῆς νέας ταύτης θέσεώς της· ἀλλ' ὅμως τὰ τε οἰκονομικὰ αὐτῆς και ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ δὲν τῆ ἐπέτρεπον τοῦτο· ἔθεν και ἀπερασίσθη ἡ ἐτήσιος στρατολογία νὰ ᾔναι 40,000 νέων, ἡ δ' ἐνεργητικὴ ὑπηρεσία 3 ἐτῶν· ἐπομένως ὁ ἐνεργὸς στρατὸς 120,000—140,000, τῶν δὲ ἐπ' ἀδεία εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν ἀποχωρούντων, ὑποχρεωμένων ὄντων ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν ἐνεργὸν ἐφεδρείαν, ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἔφθανεν οὕτω τὸν ἀριθμὸν 190,000. Τῆ ἐλείπον λοιπὸν 300,000 ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν ὥρᾳ εἰρήνης λαμβανόμενοι ἤθελον διαταράξει τὴν τε γεωργίαν και τὴν βιομηχανίαν. Τότε ἐσυλλογίσθησαν τὴν ἐπιφυλακὴν (landwehr) τοῦ 1813. Οὕτως ἐξεδόθη τῷ 1814, τὴν 3 Σεπτεμβρίου, ὁ νόμος, καθ' ὃν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Πρωσσίας ἔμελλον νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῶν ἐξῆς τριῶν βάσεων, ἧτοι τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, τῆς ἐφεδρείας και τῆς ἐπιφυλακῆς.

Κατ' αὐτὸν τὸν νόμον ἕκαστος Πρωσσοῦ ὤφριλε νὰ ὑπηρετῆ ἀπὸ τοῦ 20—23 ἔτους ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ, ἀπὸ δὲ τοῦ 23—25 ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ· ἀπὸ δὲ τοῦ 25—32 εἰς τὴν 1ην σειρὰν τῆς ἐπιφυλακῆς· ἀπὸ δὲ τοῦ 32—39 εἰς τὴν 2αν σειρὰν τῆς ἐπιφυλακῆς. Ἐκτὸς τούτων ἐκανονίζετο ὁ γενικὸς ἐφοπλισμὸς ἡ ἡ πανστρατία (lansturm), ἐν ἣ περιελαμβάνοντο ὅλοι οἱ ἀπὸ 17—49 ἐτῶν, οἱ μὴ ἀνήκοντες οὔτε εἰς τὸν στρατὸν οὔτε εἰς τὴν ἐπιφυλακὴν.

Τὸ πεζικὸν και τὸ ἵππικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς συνεκρότου ἐί-

δικὰ τάγματα και εἰδικὰς ἰλας, ἠνωμένων και τῶν μὲν και τῶν δὲ εἰς εἰδικὰ συντάγματα. Τούτων ἕκαστον μὲν τοῦ πεζικοῦ ἀπετέλει ταξιαρχίαν μεθ' ἐνὸς συντάγματος τοῦ μονίμου στρατοῦ, τὰ δὲ τοῦ ἵππικοῦ συνηνοῦντο μὲ 2 ἢ 3 τοῦ ἵππικοῦ τοῦ μονίμου στρατοῦ.

Οὕτως ὁ στρατὸς ἐν ἐκστρατεία ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα, τὸν μόνιμον στρατὸν, τὴν ἐφεδρείαν και τὴν πρώτην σειρὰν τῆς ἐπιφυλακῆς (1), συμποσούμενος ἐν ὅλῳ εἰς 340,000 ἀνδρῶν, ἀφοῦ ἐξ αὐτῶν ἀπέσπα 30,000. Ἐκτὸς τούτων ἡ κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ προμηθευθῆ 50,000 νεοσυλλέκτων ὡς ἐνεργὸν ἐφεδρείαν. Τέλος πρὸς φύλαξιν τῶν φρουριῶν μετὰ τῶν ἀνωθι μνημονευθέντων 30,000 τοῦ μονίμου στρατοῦ ὑπῆρχεν ἡ δευτέρα σειρὰ τῆς ἐπιφυλακῆς, δυνάμει 110,000 ἀνδρῶν (ὧν οὐδὲ εἷς ἀνὴρ ἐτηρεῖτο μονίμως ἐν ὥρᾳ εἰρήνης). Προσθετέα τέλος ἡ πανστρατία ἡ ὁ γενικὸς ἐφοπλισμὸς, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἴρηται.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Πρωσσίας, διατηρηθεὶς ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Φρεδερίκον Γουλιέλμον τὸν Γ' και τὸν Δ', σύστημα ἀπαιτοῦν μὲν ἐν εἰρήνῃ μικρὰν θυσίαν χρημάτων και ἀνδρῶν, προσφέρον δὲ ἐν πολέμῳ στρατὸν ἰσχυρόν. Ὁ τελευταῖος εἰσῆγαγε τὰ βελωνωτὰ ὄπλα.

Και ὅμως, ὅτε κατὰ τὰ 1848, 1849, 1850, 1859, προσεκλήθη εἰς τὰ ὄπλα ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Πρωσσίας, παρετηρήθη ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιφυλακὴν δὲν προσεφέροντο ὡς κατὰ τὸ 1808—1812, ὁπότε τοῦ ἐχθροῦ εἰσελαίνοντος ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς

(1) Ταύτης ἐν ὥρᾳ εἰρήνης διετηροῦντο μονίμως μόνον τὰ στελέχη, ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 3,000 ἀνδρῶν.



ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος· ἀφ' ἑτέρου, αὐξηθέντος τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κράτους, ὑπῆρχε μεγάλη δυσαναλογία μεταξύ τοῦ μονίμου στρατοῦ, μένοντος πάντοτε εἰς 140,000, καὶ τῆς ἐπιφυλακῆς. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος ὁ Α΄ ἀπεφάσισε κατὰ τὸ 1859 καὶ 1860 τὴν ἀνοργάνωσιν τῶν τριῶν βάσεων, ἀφ' ὧν ἀπετελεῖτο ἡ στρατιωτικὴ τῆς Πρωσίας δύναμις.

Καὶ πρῶτον μὲν ἡ πρώτη σειρά τῆς ἐπιφυλακῆς δὲν ὤφριλε ν' ἀποτελῆ μέρος τοῦ μονίμου στρατοῦ, αὐξηθέντος ἀφ' ἑτέρου τοῦ συνόλου τῆς ἐφεδρείας, ἣτις ἐνετείλατο τὸ μὲν νὰ ἐνισχύη τὸν στρατὸν τῆς ἐκστρατείας, τὸ δὲ νὰ ἀναπληροῖ τὰ κενὰ αὐτῆς, καὶ ταυτοχρόνως νὰ συνεργάζηται εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν φρουρίων. Ἐπομένως ἡ ἐν ἐφεδρεία ὑπηρεσία ἠδῆξήθη εἰς 4 ἔτη. Ἡ α΄ σειρά τῆς ἐπιφυλακῆς συνεκροτεῖτο ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἡλικίας 26—36 ἐτῶν, μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν καὶ προσκαλουμένων εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν φρουρίων, μετὰ μέρους τινὸς τῆς ἐφεδρείας· ἐν ἀνάγκῃ δὲ ἡ δύνατο ἐπὶ τῶν αὐτῶν νὰ προσκαλῆται ἡ δευτέρα σειρά τῆς ἐπιφυλακῆς.

Τοιαῦται αἰ κατὰ διαδοχὴν μεταβολαὶ ἐν τῷ στρατιωτικῷ τῆς Πρωσίας συστήματι, καὶ αἱ πρόοδοι τῶν στρατιωτικῶν αὐτῆς δυνάμεων, μέχρις οὗ διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Βορείου Γερμανίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Βόρειος Γερμανικὴ Ὅμοσπονδία» καὶ τῆς διὰ συνθηκῶν προσαρτήσεως εἰς ταύτην τῶν δυνάμεων τῆς Νοτίου Γερμανίας, ἐπῆλθεν ὁ νέος στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς μετὰ τὸ 1866, ἐν ᾧ καθηργήθη μόνον ἡ διπλῆ σειρά τῆς ἐπιφυλακῆς, αὐξηθέντος ἀναλόγως τοῦ μονίμου στρατοῦ καὶ τῶν ἐφεδρειῶν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ νέα στρατιωτικὴ μόρφωσις, περὶ ἧς ἐγράψαμεν εἰς τὸ προγενέστερον ἡμῶν ἄρθρον, τὸ ἐπιγραφέν *στρατιωτικαὶ πληροφορίες περὶ Πρωσίας*.

#### B. I. ΒΑΛΤΙΝΟΣ.

#### ΑΝΑΦΛΕΞΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΝΟΜΩΝ (\*).

#### B.

#### Μέθοδοι μηχανικαὶ καὶ πυροτεχνικαί.

Τὰ διάφορα πυραγωγὰ σχοινία ἔχουσι τὸ ἐλάττωμα νὰ ἀλλοιωῦνται ἐκ τῆς ὑγρασίας· πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τούτου ἐδοκίμασαν νὰ τοποθετήσωσι τὸ παρασκευάσμα ἀναφλέξεως ἐντὸς τοῦ κιβωτίου τῆς πυρίτιδος, θέτοντες αὐτὸ εἰς ἐέργειαν τῇ βοθηαίᾳ μηχανισμοῦ, ὅστις ἀντικαθίστα τὸ πυραγωγὸν σχοινίον.

Ἡ ἀρχαιότερα ἐφαρμογὴ τῶν μηχανικῶν μεθόδων πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων ἀποδίδεται εἰς τὸν Malthus, ὅστις ἐν τῷ κατὰ τὸ 1634 δημοσιευθέντι συγγράμματί του περὶ τεχνικῶν πυρῶν συμβουλεύει νὰ τεθῆ εἰς τὸ κιβώτιον πυρίτιδος ἔμπυρεὺς ἔντροχος, ὅστις νὰ τίθηται εἰς ἐνέργειαν δι' ἀλύσου ἀρκετοῦ μήκους, προσκεκολλημένης ἐπὶ τοῦ σκανδάλου καὶ ἐκτεταμένης δεξιῶς ἐντὸς αὐλακος. Τὸ μέσον τοῦτο ἐτελειοποιήθη μὲ τὰς ἐπενεχθεῖσας βελτιώσεις τῶν φορητῶν πυροβόλων ὅπλων· ἀλλ' ὅμως ἡ πυρίτις, κεκλεισμένη ἐντὸς τῆς σκάφης τοῦ ἔμπυρέως, ὅστις ἦτο ἐκτεθειμένος εἰς ὑγρὰ μέρη, ἐπροξέει πολυαριθμούς ἀποτυχίας· ὅθεν ὁ Gillot ἐπρότεινε κατὰ τὸ 1804 τὴν χρῆσιν μηχανήματος εἰδικοῦ, τὸ ὁποῖον

(\*) Ἰδὲ τόμον Β', φυλλάδιον τῆς 15. Ἰουλίου, σελίδα 3—21.



εἶχε τὸ προτέρημα νὰ ἦναι ἐλαχίστης ἀξίας. Τὸ μηχανήμα τοῦτο συνίστατο ἐκ σφύρας, ἧς τινος ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐφωδιασμένη μὲ φιάλην ἐξ ὑέλου πλήρη φωσφόρου. Ἡ φιάλη αὕτη συγκρουομένη πρὸς σκληρὸν σῶμα ἐθραύετο, τὸ δὲ φῶσφορον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος ὤφειλε νὰ ἀναφλεχθῆ. Ὑπέθετεν, ὅτι τὸ φῶσφορον, ἀναβλύον ἐπὶ τῆς πυρίτιδος εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, ἀνεφλέγετο πάραυτα. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι τὸ φῶσφορον δὲν ἀναφλέγεται ταχέως, εἰμὴ εἰς θερμοκρασίαν ὑψηλὴν. Ἡ ἰδέα αὕτη φαίνεται ὅτι ἐξηπάτησε πολλοὺς ὑπονομοποιούς, διότι τὴν εὐρίσκουσιν υἱοθετημένην ἀπὸ τὸν *Dafoure* καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐπιστήμους ὑπονομοποιούς. Ὅπως πραγματοποιηθῆ ἡ ἰδέα τοῦ *Gillot*, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθῆ τὸ φῶσφορον διὰ σώματος δυναμένου νὰ παραγάγῃ δραστηκὴν ἐκρηξιν ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς συγκρούσεως. Ὁ *Botte* καὶ ὁ *Gingembre* συνεβούλευσαν τὴν χρῆσιν μίγματος ἐκ χλωρικῆς ποτάσης, νίτρου, θείου καὶ λυκοποδίου, χρησίμων εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ἄπτρας τοῦ πυροβολικοῦ, γνωστῆς μὲ τὸ ὄνομα ἄπτρα *Régnier*. Ὁ *Carnot* ἐπρότεινε τὴν χρῆσιν τοῦ ἀνωτέρω μίγματος εἰς τὴν ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων ὡς ἐξῆς. Τὸ ἐκπυροσφοτικὸν μίγμα, ἐγκλειόμενον εἰς φύλλον μολύβδου, ἐπιτίθετο ἐπὶ ἄκμονος ἐντὸς τῆς καμίνου, ἐξεβῆρηνύετο δὲ διὰ τῆς συγκρούσεως σφύρας, τιθεμένης εἰς κίνησιν διὰ τινος σχοινίου. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ *Gillot* ἐπρότεινε τὴν χρῆσιν τοῦ φωσφόρου, τῷ 1803, ὁ *Howard* ἀνεκάλυπτεν εἰς Ἀγγλίαν τὸν κροτοῦντα ὑδράργυρον, ὅστις μόλις κατὰ τὸ 1807 εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν, ἐξ οὗ ἐπήγασε τὸ μετ' ἐμβόλου ὄπλον, οὗτινος ἡ χρῆσις ἐγενικεύθη κατὰ τὸ 1810. Ὁ *λοχίας Mahieu* ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ *Carnot* κατὰ τὸ 1826, ἧτοι κατεσκεύασε μικρὸν τι μηχανήμα ἀπλούστατον, συνιστάμενον ἐκ σφύρας πιεζομένης διὰ τινος ἐλατηρίου, ὅπερ,

ἐπίσης πιεζόμενον διὰ μοχλοῦ, ἐσυγχώρει τὴν κατάπτωσιν τῆς σφύρας ἐπὶ χαλυβδίνης τραπέζης, φερούσης τέσσαρας ἄκμονας, ὁμοίους μὲ τοὺς τῶν ὄπλων, καὶ ἔχοντας καψύλια εἰς συχνοκωνίαν μετὰ τοῦ ἐμπυρεύματος τῆς ὑπονόμου. Ἡ πλατίνη *Mahieu*, δοκιμασθεῖσα εἰς *Montpellier*, ἔδωκεν εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Διάφορα ἄλλα τοῦ αὐτοῦ εἶδους μηχανήματα ἐφευρέθησαν· διάφοροι δὲ συνδυασμοὶ, βασιζόμενοι εἰς χημικὰς ἀντιδράσεις, ἐπροτάθησαν πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων. Εἰς στρατιωτικὸς χειρουργός, *Sévullas* ὀνόματι, Γάλλος, κατώρθωσε, κατὰ τὸ 1822, νὰ κατασκευάσῃ ἄνθρακα ὑδροπυρώδη, ἱκανὸν νὰ ἀναφλεχθῆ ἐν τῇ μετὰ τοῦ ὕδατος ἐπαφῇ, καὶ ἐπρότεινε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ διὰ τὰς θαλασσίους ὑπονόμους. Κατέδυνεν εἰς τὴν ἐκ πυρίτιδος γόμωσιν σωλῆνα ὑέλινον, κλειόμενον ἐρημητικῶς δι' ἐπιστομίου πισσωμένου, καὶ περικλείοντα ὀλίγην πυριτιδόκωνιν καὶ μίαν στρωσιν ὑδροπυρώδους ἄνθρακος. Βελόνῃ τις διὰ προσκρούσεως, παραγομένης ἐκ τινος μηχανήματος, διεπέρα τὸ ἐπιστόμιον, δίδουσα δίοδον εἰς τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐπροξένει τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυρίτιδος διὰ τῆς διαβρῆξεως τοῦ σωλῆνος. Ἐξ αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, παρήχθη ἡ ἰδέα τοῦ νέου βελωνωτοῦ ὄπλου.

Ἀπαντᾶται προσέτι μὲ τρόπον ἐντελέστερον ἢ ἀρχὴ τοῦ βελωνωτοῦ ὄπλου, ἐφαρμοσθεῖσα πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων, ἐν τῷ κατὰ τὸ 1825 δημοσιευθέντι συγγράμματι τοῦ μηχανικοῦ *Legris*, μὲ τὸ ὄνομα *Νέα μηχανικὴ τοῦ πολέμου*. Ὁ ἐκδότης τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος περιγράφει διάφορα περιέργα παρασκευάσματα πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἐμπυρέως τουφεκίου. Μεταξὺ αὐτῶν παρατηροῦμεν καὶ τὸ ἀκόλουθον φύσεως διαφόρου, ὅπερ ὀνομάζει *χημικὸν ἀστράπτουρα (fulgurateur chimique)*. Εἰς τὸν πυθμένα σωλῆνος τινός, συχνοκωνοῦντος



μετά τῆς γομώσεως, τοποθετοῦσιν ἄπτραν ἐξ ἐρίου, ἐφ' ἧς ῥίπτουσι φλύκταιναν μολύβδου πλήρη θειικοῦ ὀξέος· εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σωλῆνος βελόνῃ ἐπεχομένη διὰ τινος ἐλάστρου διαπερᾶ τὴν φλύκταιναν, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν συγκρούσεώς τινος, καὶ διαχέει τὸ δέξυ ἐπὶ τῆς ἄπτρας. Τὸ πῦρ περιγίνεται ἐκ τῆς χημικῆς ἀντιδράσεως τῶν δύο σωμάτων. Εἰς ἕτερον παρασκεύασμα ὁ Legris ἀντικαθιστᾷ τὴν φλύκταιναν ἐκ μολύβδου δι' ἄλλης ἐξ ὑέλου, ἣν θλαῖ ἔμβολόν τι ὀλισθαῖνον κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐκκαύματος Kallestrom.

Ὁ λοχαγὸς Kallestrom, Σουηδός, ἐφεῦρε κατὰ τὸ 1834 παρασκεύασμά τι, προωρισμένον εἰς τὸ νὰ διαδίδῃ τὸ πῦρ εἰς τὰ πυροβόλα καὶ κενὰ βλήματα, πολὺ ἀπλούστερον τοῦ χημικοῦ ἀστράπτουτος. Εἰς τὸ παρασκεύασμα τοῦτο τὸ θειικὸν ὀξὺ ἐκλείετο ἐντὸς σωλῆνος ἐξ ὑέλου, χρισμένου ἐξωτερικῶς διὰ σταιτὸς, χλωρικῆς ποτάσης, καὶ διελαυνομένου ἐντὸς σωλῆνος λελευκωμένου σιδήρου, ἐμπεριέχοντος πυριτιδόκανιν. Ὅπως ἀναφλεχθῆ τὸ ἐκκαύμα Kallestrom, ἀρκεῖ νὰ συντριβῆ ἢ καμφοθῆ ὁ λελευκωμένος σίδηρος, πρᾶξις, ἣτις ἐπιφέρει τὴν διάβρῆξιν τοῦ ἐξ ὑέλου σωλῆνος, καὶ τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυριτιδοκόνεως, ἐνεκεν τῆς ἐπαφῆς τοῦ θειικοῦ ὀξέος μετὰ τῆς χλωρικῆς ποτάσης.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ Ὀλλανδικοῦ στρατοῦ Steuenwald ἔδειξε τὸν τρόπον τῆς ἀναφλέξεως τῶν ὑπονόμων διὰ τοῦ παρασκευάσματος τούτου κατὰ τὸ 1835· καὶ πρὸς τοῦτο ἐτοποθέτει δύο ἢ τρία ἐκκαύματα εἰς ὅπας παρασκευασθείσας ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τῆς πυρίτιδος. Μοχλὸς τις προσαρτᾶται ἐπὶ τοῦ πώματος δι' ἐνὸς τῶν ἄκρων του τῆ βοηθεία πασσάλου τινός, κῆμα δὲ προσαρτώμενον εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ μοχλοῦ συχωρεῖ τὴν ὀλισθησιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πώματος τοῦ

κιβωτίου καὶ προξενεῖ τὴν σύντριψιν τῶν ἄκρων τῶν ἐκκαυμάτων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ *Burnier*, Γάλλος, ἐφεῦρεν ἐκκαυμά τι, ὀνομασθὲν *τριβέκκαυμα Burnier*, στηριζόμενον ἐπὶ χημικῆς ἀντιδράσεως, ὡς τὸ προηγούμενον. Τὸ τριβέκκαυμα τοῦτο συνίσταται ἐκ σωλῆνος χαρτίνου, πλήρους σταιτὸς, χλωρικῆς ποτάσης καὶ θειικοῦ ἀντιμονίου, ὅνπερ διαπερᾶ εἰς κλῶν σχοινίου, ὅστις ρυτιδοῦται τῆ βοηθεία ἀλείφατος ἐκ ξυλοκόλλας καὶ σμυριδοκόνεως, λήγει δὲ εἰς δακτύλιον. Ἰσχυρὰ ἐλξις, ἐνεργουμένη ἐπὶ τοῦ δακτύλιου τοῦ σχοινίου, ἀναπτύσσει θερμότητα διὰ τῆς προστριφείως του, ἐνισχύει τὴν χημικὴν ἀντίδρασιν τῶν δύο σωμάτων, ἅτινα συνιστῶσι τὸ σταις τοῦ ἐκκαύματος, καὶ παράγει τὸ πῦρ (\*). Τὸ τριβέκκαυμα ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων κατὰ τὸ 1834 εἰς *Montpellier*, καὶ ἔδωκε καλὰ ἀποτελέσματα. Ἐτοποθετεῖτο τοῦτο ἐντὸς τοῦ κιβωτίου τῆς πυρίτιδος, ἐλξις δὲ, ἐνεργουμένη διὰ τινος σχοινίου, παρῆγε τὸ πῦρ.

Ἡ χρῆσις τῶν ἀνωτέρω παρασκευασμάτων εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος. Τιθεμένων τούτων ἐντὸς τῶν κιβωτίων τῆς πυρίτιδος, ἢ παραμικρὰ ἀνεπιτηδεϊότης κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παραβύσματος, ὅπερ ἐν καιρῷ πολέμου ἐκτελεῖται ταχέως, δύναται νὰ προξενήσῃ τὴν ἐλξιν τοῦ σχοινίου, καὶ ἐπομένως νὰ παραχθῆ ἐκρηξις πρόωρος. Ἰδοῦ διατί ἐπροτίμησαν τὴν διάδοσιν τοῦ πυρός μετὰ τὸ πέρας τοῦ παραβύσματος. Ἡ ἀρχαιοτέρα γνωστὴ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου ἀποδίδεται εἰς τὸν περίφημον *Coehorn*. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ φρουρίου *Berg-op-Zoom* (τῷ 1701) ἔθηκεν οὗτος ὑπὸ τὰ πρᾶνῃ τοῦ φρουρίου θαλάμους ὑπονόμων ἐκ τοιχοποιίας, συγκοινωνοῦντας

(\*) Τὸ τριβέκκαυμα τοῦτο, κατασκευαζόμενον ὀλόκληρον ἐκ μετάλλου (σωλῆν καὶ τροπήρ), εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸ πυροβολικόν.



μετὰ τοῦ ἀντικρήμου δι' ὀχετῶν ὀστρακίνων. Οἱ θάλαμοι οὗτοι ἦσαν προωρισμένοι νὰ πληρωθῶσιν ἐν καιρῷ πολιορκίας διὰ γομώσεων, τιθεμένων ἐντὸς χαρτοφυσιγγίων, ἅτινα εἰσῆγοντο διὰ τῶν ὀχετῶν. Ὅπως θέτη τὸ πῦρ εἰς τὰς γομώσεις ταύτας, μετεχειρίσθη μικροὺς πυραύλους, οἵτινες, ἀναφλεγόμενοι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὀχετοῦ, ἐδιώκοντο, διὰ τῆς ἀντιδράσεως τῶνπραγομένων ἀερίων ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος, μέχρι τῆς ἐσχατιᾶς τῶν θαλάμων, ἔνθα οὔτοι ἐκαίοντο ὀλοτελῶς καὶ διεδίδον τὸ πῦρ εἰς τὰς γομώσεις. Δύο ὑπόνομοι ἀνεπλέχθησαν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εἰς Berg-op-Zoom κατὰ τὸ 1765 μετ' ἐπιτυχίας· ὠνόμαζε δὲ τοὺς πυραύλους τούτους *πυραγωγὸς πυραύλου*.

Ὁ λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Esnault ἐπέλαβε τὴν μέθοδον ταύτην κατὰ τὸ 1821. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παραβύσματος κατεσκεύαζε δίοδον διὰ τὸν πύραυλον ἐξ αὔλακος ἐσχύσης παρείας λείας. Ἡ δύναμις τῆς προβολῆς τῶν πυραύλων τούτων εἶναι τσαύτη, ὥστε ὁ ὑπολοχαγὸς Wust διενεόθη κατὰ τὸ 1847 σχέδιον ἐφαρμογῆς αὐτῶν πρὸς ἀναφλέξιν ὑπόνομων τοποθετημένων εἰς ὑγρὰ ἐδάφη· καὶ πρὸς τοῦτο περιτύλισσε τὴν γόμωσιν διὰ φύλλου μολυβδίνου λίαν λεπτοῦ, ὅπως τὴν προφυλάξῃ ἐκ τῆς ὑγρασίας, καὶ κατώρθωσε μετὰ πολλὰς δοκιμασίας, λαβούσας χώρας εἰς Arnheim, νὰ διαπεράσῃ τὸ ἀνωτέρω φύλλον διὰ πυραύλων φερόντων μικρὰ καλύμματα ἐκ σιδήρου. Ὁ ὑπολοχαγὸς Schafer κατὰ τὸ 1852 κατώρθωσε διὰ τοῦ ἰδίου μέσου νὰ ἀναφλέξῃ γομώσεις τοποθετημένας εἰς δαμεζάνας ὑελίνους· κατώρθωσαν προσέτι νὰ διαπεράσωσιν ἀγγεῖα ἐκ ψαμμίτου, ὀπλίζοντες μὲ σφαῖραν τὴν κεφαλὴν τοῦ πυραύλου.

Ἡ μέθοδος αὕτη δυνατὸν νὰ ἀπλοποιηθῇ, ὅταν ὁ ὀχετὸς παρουσιάξῃ κλίσιν κατιούσαν, συμφώνως μὲ τὴν ἐνδειχθεῖσαν

μέθοδον ἀπὸ τὸν λοχαγὸν Eserot κατὰ τὸ 1750. Οὗτος πρὸς ἀνατροπὴν τῆς δίοδου τῶν τάρφων διενεόθη νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὸν πυθμένα τῆς τάρφρου δοχεῖα ἐκ χωνευτοῦ μετάλλου, πλήρη πυρίτιδος, συγκοινωνοῦντα μετὰ τοῦ κρημνοῦ διὰ σωλῆνων σιδηρῶν, καὶ ἄπερ ἐπλήρου πυρίτιδος ἐν ἀνάγκῃ, ὡς τὰς ὑπόνομους τοῦ Coehorn. Ὅπως διαδώσωσι τὸ πῦρ, ἔρκει νὰ κολίσωσιν εἰς τοὺς σωλῆνας σφαίρας ἐρυθράς.

Τὸ σύστημα τοῦ Eserot εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἀνόρυξιν σκοπέλων, εὐρισκομένων κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Ἡ γόμωσις τίθεται ἐντὸς σωλῆνος λελευκωμένου σιδήρου, ἀπολήγοντος εἰς μικρὸν σωλῆνα μετάλλινον, εἰς ὃν ῥίπτουσι τεμάχιον ἐρυθροῦ σιδήρου, ὅπερ παράγει τὴν ἐκρηξιν. Τὸ αὐτὸ μέσον ἐφηρμόσθη εἰς τὴν λατομίαν. Ὅταν θέλωσι νὰ δώσωσι τὸ πῦρ εἰς ὀπὴν καθέτου ὑπόνομου, ἀναρτῶσιν εἰς τὸ στόμιον τῆς ὀπῆς τῆς καρφίδος μικρὸν τε καλάμιον πλήρες πυρίτιδος καὶ φέρον πτερύδιόν τι ἀναφλέγουσι δὲ τὸ πτερίδιον, καὶ ὅταν τοῦτο καθ' ἐντελῶς, τὸ καλάμιον πίπτει εἰς τὸν πυθμένα τῆς ὀπῆς καὶ μεταδίδει τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰ λατομεῖα τῆς Plymouth.

Αἱ διάφοροι αὗται ἐφευρέσεις ἐθεωρήθησαν ὡς πρόοδοι τῆς τέχνης τοῦ ἀναφλέγειν τὰς ὑπόνομους. Εἶναι φανερόν, ὅτι εἰς τὰ ὑγρὰ ἐδάφη ἢ χερῆσις ἐνὸς ἀπλοῦ σχοινίου εἶναι προτιμητέα τῶν πυραγωγῶν σχοινίων, προετοιμαζομένων διὰ πυροτεχνικῶν παρασκευῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑδρομετρικῶν. Τὰ μηχανικὰ παρασκευάσματα κέκτηνται ἐπίσης τὸ προτέρημα τῆς ἀκαριαίας διαδόσεως τοῦ πυρός, ἥτις δύναται εἰς πολλὰς περιπτώσεις νὰ θεωρηθῇ πολυτιμοτάτη, καὶ ἢν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπολαύσωμεν διὰ τῶν πυρεντέρων. Αἱ δοκιμασίαι τοῦ Bugy ἀποδεικνύουσιν, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν διὰ



τῆς χρήσεώς των τὴν εἰσαγωγήν τοῦ καπνοῦ εἰς τὰς στοὰς κατὰ μέγα μέρος. Φυσικῶς δὲ ἀποφεύγομεν τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς κατακαύσεως τοῦ πυρεντέρου καπνὸν, καὶ πρὸς τούτοις, ἐὰν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως τῆς ὑπονόμου κλείτωμεν ἐρμητικῶς τὴν αὐλακα διὰ σακκιδίων μεστῶν ἐκ χύματος, ἀποφεύγομεν καὶ τὸν καπνὸν τὸν ὠθούμενον εἰς τὴν αὐλακα ἐκ τοῦ ὄγκου τῶν χωμάτων, τὰ ὅποια καταπίπτουσιν εἰς τὰς σχηματιζομένας χῶνας τῶν ὑπονόμων.

Δυστυχῶς ἡ πρᾶξις ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ παρασκευάσματα ταῦτα παράγουσι πλείστας ἀποτυχίας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ταῦτα ἀπαιτοῦσι νὰ τοποθετῶνται ἐντὸς τῶν αὐλάκων τροχίσκοι, ὅπως διευκολύνωσι τὴν ἐλίθθισιν τῶν σχοινίων, οἵτινες ὅμως, ἐνεκα τῆς κακῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κατασκευῆς των, δὲν ἐνεργοῦσι καλῶς καὶ φέρουσι τὴν ἀποτυχίαν. Εἰς τὰ παραθύσματα, ἅτινα ἐνεργοῦνται ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐπομένως μετὰ σπουδῆς καὶ μετὰ μεγάλης ἀταξίας, ἡ ἀποτυχία εἶναι βεβαία. Ἐνεκεν τούτου ἐγκατέλειψαν τὴν χρῆσιν τούτων πρὸς ἀνάφλεξιν τῶν ὑπονόμων.

Αἱ μηχανικαὶ ὅμως αὐταὶ παρασκευαὶ εἰσὶ λίαν ἀναγκαῖαι εἰς τὴν κατασκευὴν μερικῶν παρασκευασμάτων, προωρισμένων νὰ παράγωσιν αὐτομάτως τὴν διάρρηξιν τῶν θαλάμων ὑπονόμων, εἴτε ὑπὸ τοῦ πόδας φάλαγγός τινος προσβολῆς, εἴτε διὰ τῆς συγκρούσεως πλοίου τινός. Χρησιμεύουσι προσέτι ὡς βάσεις τῶν θαλασσίων ὑπονόμων, ἃς ὀνομάζουσι *Tropilloles*.

Οἱ πυραγωγοὶ πύραυλοι διεφυλάχθησαν εἰς τὴν ἀνάφλεξιν μερικῶν εἰδικῶν θαλάμων, τῶν ἀνθυπονόμων, φρεάτων, κ.τ.λ. Οὗτοι δὲν ἔχουσι τὰ ἐλαττώματα τῶν προηγουμένων παρασκευασμάτων, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ἀποτυχίας, διότι ὁ ἀήρ, πιεζόμενος συχνάκις ἐντὸς τοῦ ὄχετοῦ, ἀντενεργεῖ καὶ ρίπτει αὐτοὺς ἐκτὸς, πρὶν εἶτι φθάσωσιν εἰς τὸ μέρος,

ἔπου εὐρίσκεται ἡ πυρῆτις. Ἐνεκεν τούτου προτιμῶσι τὰ παρασκευάσματα τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, περὶ ὧν θέλομεν ὁμιλήσει ἐν ἐκτάσει, ὡς μᾶλλον εὐχρήστων τὴν σήμερον· δυνάμεθα ὅμως νὰ μεταχειρισθῶμεν τοὺς ἀνωτέρω πυραύλους πρὸς ἀνάφλεξιν ὀγκώδους πυρεντέρου, οὗ τινος τυχαίως διεκόπη ἡ κατακαυσις, καὶ πρὸς τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ ὑπάρχη μεταξὺ τοῦ ὕλικου τῶν σχολῶν τῶν ταγμάτων.

ΔΙΟΝ. Π. ΝΟΤΑΡΑΣ,

ἀνθυπολ. τοῦ Μηχανικοῦ.

(ἀχολουθεῖ)

#### ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΙΠΠΙΚΟΥ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΧΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΑΥΤΩΝ (\*).

Δ'.

Ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀνθερωτικοῦ στρατηγοῦ Morgan

εἰς *Terréor* καὶ *Καρτοῦκι*.

(Ἀπὸ τῆς 4 ἕως τῆς 28 Ἰουλίου 1862.)

Αἱ ἐπιδρομαὶ, αἱ λαβοῦνται χώραν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μισσισιπιῆ ποταμοῦ, ἐξετελέσθησαν ἐπὶ κλίμακος εὐρύχωροτέρας τῶν προηγουμένων, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀνατολικούς στρατοὺς τῆς Βιργίνιας καὶ Μόρυλαντ, ἐνεργοῦντας μεταξὺ τῆς Βασιγκτῶνος καὶ Ρισμόντ.

(\* Ἴδὲ τόμον Β', φυλλάδιον τῆς 15. Ἰουλίου, σελίδα 32—44.



Τὰ πρὸς δυσμὰς ἑνωτικά στρατεύματα, κακῶς διοργανισμένα συγκριτικῶς πρὸς τὰ εἰς ἀνατολὰς ἀθηνωτικά, ἦσαν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τοῦ 1862 τὰ μὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ (Ἐν.) Grant, τὰ δὲ ὑπὸ τὰς τοῦ (Ἀνθ.) Braxton-Bragg. Ὁ ἑνωτικὸς στρατὸς ἐξετείνεται (1) ἀπὸ Φλοράνς διὰ τῆς Κορίνθου ἕως τὴν Μέμφιν· ἀπόσπασμα δέ τι τούτων ἐπολέμει ἀκαταπαύστως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μισσισοιπῆ ποταμοῦ εἰς Ἀρκανοὰς, ἐνῶ ἕτερος στρατὸς ὑπὸ τὸν (Ἐν.) Buell ἐκράτει τῆς πρὸ τῆς Νασβίλλε θέσεως καὶ μέρος τοῦ Καντοῦκι ποταμοῦ.

Ὁ ἀθηνωτικὸς στρατὸς τοῦ Braxton-Bragg ἐξετείνεται ἀπὸ Κατανοάγα ἕως Κνοξβίλλε. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει εὐρίσκετο ὁ στρατηγὸς (Ἀνθ.) Morgan, προωρισμένος εἰς μονομερῆ ἐνέργειαν. Οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιδρομῶν ἰππέων ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἀνδραγαθήματα, τὰ ὁποῖα μετὰ ταῦτα κατέστησαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ περιάκουστον εἰς τὸν νότον.

Ὁ νέος οὗτος στρατηγὸς John Morgan ἐξῆλθε τῆς Κνοξβίλλε τὴν 4. Ἰουλίου ἐπὶ κεφαλῆς 900 ἰππέων καὶ μιᾶς κανονοστοιχίας. Τινὲς τῶν στρατιωτῶν του ἦσαν κακῶς ὤπλισμένοι, ἕτεροι δὲ ἐντελῶς ἄοπλοι· ἀλλ' ὀδοιπορῶν ὤπλισεν αὐτοὺς καθ' ὁδόν. Τρέχει κατ' ἀρχὰς ἀπ' εὐθείας πρὸς δυσμὰς, καὶ διερχόμενος διὰ τινων ἑνωτικῶν προφυλακῶν, προκαταλαμβάνει μίαν ἐκ τούτων εἰς Τομπκισβίλλε. Ἐκεῖθεν φέρεται εἰς Γκλάσκοβ πρὸς βορρᾶν, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς Λεμπανόν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν κατόπιν πολλῶν ἀχροβολισμῶν καὶ ἀφ' οὗ διέλυσε δύο γεφύρας τοῦ σιδηροῦ δρόμου ἀπὸ Νασβίλλε ἕως Λουίζαβίλλε.

(1) Ἡ ἐν τῇ ἐπιπέδῳ τῶν ἰππικῶν ἐπιδρομῶν.

Εἰς Λεμπανόν ἠχμαλώτισε 65 ἑνωτικὸς στρατιώτας καὶ κατέστρεψε μεγάλην ποσότητα πολεμικοῦ ὕλικου καὶ ζωοτροφίας. Πρὸς δὲ κατέλαβε τὸν αὐτόθι τηλεγράφων διὰ μέσου τηλεγραφήτου τινος ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπασπιστῶν, ὅστις ἐπεμψε πολλὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματα εἰς τοὺς ἑνωτικὸς στρατηγούς, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸν διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας εἰς Λουίζαβίλλε, δίδων αὐτῷ ψευδεῖς πληροφορίες.

Ἐφελθὴς ἐκ τῆς πανουργίας ταύτης ὁ Morgan ἠδυνήθη νὰ σταθῇ ἀρκούντως εἰς Λεμπανόν, διὰ νὰ δπλίση καὶ παρασκευάσῃ ἐκ νέου τὸν στρατὸν του, καὶ ἐφωδιάσθῃ δι' ἀριθμοῦ τινος ἀμαξῶν ἐφεδρείας καὶ προέβῃ εἰς τὴν κατασκευὴν ἄλλων. Οὕτω πως ἐφωδιασμένος ὢν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς βορρᾶν εἰς Σπρίγκφιλτ, ἔπειτα εἰς Μακσβίλλε, ἐνθα συνεπλάκη ἀπολέσας τρεῖς ἄνδρας.

Τὴν ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς Ἀβρότσβούργ, ὅπου ἠχμαλώτισεν ἑνωτικὸς τινος στρατιώτας, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ δύο ἀξιωματικούς· ἐκεῖθεν δὲ τρέχει πάντοτε πρὸς βορρᾶν διευθυνόμενος εἰς Λόρενσβούργ, μετὰ ταῦτα εἰς Βερσέλλιε, ἀφ' οὗ ἀποκατέστησε τὸ καταστραφέν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καντοῦκι πορθμεῖον. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως εἶχον ὑποχωρήσει εἰς Λέξιγκτον. Ὁ Morgan, ὑποδεχθὴς καλῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ταύτης, ἤρπασε 300 ἵππους τῆς κυβερνήσεως. Ὁ δὲ τηλεγραφετής, μετὰ τῶν εὐμετακομίστων ἐργαλείων του, παρεχόντων αὐτῷ τὰ μέσα νὰ δέχηται τὰ ἐκ τῶν ἐχθρῶν στελλόμενα τηλεγραφήματα καὶ νὰ τηλεγραφῇ, συνδέων τὴν μηχανὴν του μετὰ τὸ πρῶτον ἀπαντῶμενον τηλεγραφικὸν σύρμα, τῷ ἐγνωστοποίησεν, ὅτι ἡ πόλις Λέξιγκτον ἐκ δεξιῶν του καὶ ἡ Φράγκφορτ ἐξ εὐωνύμων του κατεῖχοντο ἀμφότεραι ἰσχυρῶς, καὶ ὅτι συγκεντροῦτο ἔτι εἰς αὐτὰς στρατός.



Ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης ὁ Morgan παρητήθη μὲν τοῦ σκοποῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς πόλεις ταύτας, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ ν' ἀπομακρυνθῇ πολὺ τούτων. Ὅθεν βαίνει πάντοτε βορειότερον, διέρχεται διὰ τῶν δύο τούτων κέντρων, ἀνατρέπει τὸν σιδηροῦν δρόμον, ὅστις τὰ συνδέει, καὶ φθάνει εἰς Γκεοργετόβν, ἔνθα ὁ λαὸς τὸν δέχεται ἐν θοιάμβῳ. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην διαμένει δύο ἡμέρας, ὅπως καταστρέψῃ τὰς εἰς τὰ περίξ αὐτῆς ιδιοκτησίας τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀποκόψῃ τὸν ὥραϊον σιδηρόδρομον μεταξὺ Παρίσι καὶ Λεξιγκτόν. Ἐπρόκειτό δὲ μετὰ ταῦτα νὰ πορευθῇ κατὰ τῆς πόλεως Παρίσι, ὁπότε μανθάνει ὅτι αὐτὴ ἐνισχύθη διὰ στρατευμάτων ἐλθόντων ἐκ Κινσουάντης.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔπραξε κάλλιστα δδεύσας μακρύτερον· τρεπόμενος δὲ ἐπὶ πλέον πρὸς ἀριστερὰ, βαδίζει ἐναντίον τῆς Καντιάνα, ὅπισθεν τῆς Παρίσι καὶ ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ δρόμου τοῦ ἀπὸ Λεξιγκτόν εἰς Σιντινάτι κειμένης. Ἡ πόλις Κοντιάνα κατείχετο ὡσαύτως ὑπὸ νέων δυνάμεων. Ὁ Morgan προσβάλλει τὸν ἐχθρὸν καὶ συγκροτεῖ ἐκεῖθι τὴν μεγαλειτέραν τῶν μαχῶν του, ὅπου, μᾶλλον τυχερὸς παρὰ συνετὸς, δὲν χάνει εἰμὴ 37 ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων 7 φονευμένους. Οὗτος δὲ ἀντὶ τούτων αἰχμαλωτίζει 400 Ἐνωτικὸς καὶ καταλαμβάνει 300 ἵππους, ἐν τοῖς τῆς Κυβερνήσεως ὑποστασίσις εὐρεθέντας· πρὸς δὲ συνάζει μεγάλην ποσότητα στρατιωτικοῦ ὕλικου καὶ ἄφθονα ἐφόδια διὰ τὰ στρατόπεδα καὶ τὰ θεραπευτήρια.

Ἐκ τῆς Κοντιάνας ἐξαποστέλλει ἀπόσπασμά τι πρὸς βορρᾶν, εἰς Φαλμουτ, ἐπιφορτισμένον νὰ ἐπιβιάσῃ διὰ τὴν Σουσινάτι τοὺς ἐμπόδια παρέχοντας αὐτῷ αἰχμαλώτους, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἔλαβε τὸν λόγον τῆς τιμῆς των νὰ μὴ λάθῃσι πλέον τὰ ὅπλα ἐναντίον του· νομίζων δὲ ἐπὶ τέλους, ὅτι ὤφειλε νὰ μὴ προχωρήσῃ πέραν τῆς θέσεως ταύτης, ἐπανακάμπει πρὸς

νότον, καὶ βαδίζει ἐναντίον τῆς πόλεως Παρίσι, ἥτις πέμπει πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένον τινὰ γνωστοποιούντα τὴν ὑποταγὴν τῆς.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον διευθύνεται πρὸς τὴν Βιντέστερ· ἔνθα ἔφθασε τὴν μεσημβρίαν, ἀφ' οὗ ἠκροβολίσθη μετὰ τοῦ ἐκ Λεξιγκτόν προχωρήσαντος ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ. Ἀναπαύεται εἰς Βιντέστερ μέχρι τῆς 4ης ὥρας μ. μ., καταστρέφει μερικὰς ἀποθήκας αὐτῆς, καὶ ἀπέρχεται ἐκεῖθεν διευθυνόμενος πρὸς τὴν Ῥισμόντ, ἐν ἧ ἀρίχθη περὶ τὸ μεσονύκτιον· ἐτκόπει δὲ νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὠχυρούμενος, ἵνα ἀναμένη ἐπικουρίας, ἰδίως ἐκ πεζικοῦ, ὅτε μανθάνει, ὅτι προσεβάλλετο σπουδαίως ἐκ τεσσάρων ἢ πέντε φλαγγῶν ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

Ἐγκαταλιμπάνει λοιπὸν τὴν Ῥισμόντ, ἀφ' οὗ διέμεινεν ἐν αὐτῇ μίαν καὶ ἡμίσειαν μόνον ἡμέραν, καὶ ὁδεύει πρὸς νότον εἰς Κράμπ—Ὁρσάρτ, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Σόμερσετ. Εἰς τὰς δύο ταύτας θέσεις διὰ τοῦ τηλεγραφητοῦ του παρεκτρέπει ὀλοτελῶς τῆς ἀληθοῦς ὁδοῦ τοὺς καταδιώκοντας αὐτὸν, δίδων αὐτοῖς ψευδεῖς πληροφορίας περὶ τῶν κινήσεών του, ἐπ' ὀνόματι δῆθεν τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Boyle, εὐρισκομένου τότε εἰς Λουίζαβίλλε. Οὕτως ἠδυνήθη νὰ ἀναπαυθῇ ἐφ' ὀλόκληρον νύκτα εἰς Σόμερσετ, ἔνθα καὶ κατέστρεψεν, ὡς καὶ εἰς Κράμπ—Ὁρσατ, ἀρκετὰς ἀποθήκας. Ἀπὸ Σόμερσετ βαδίζει εἰς Μοντισέλλε, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἀντιμεθῦριον, 28 Ἰουλίου, εἰσέρχεται ἐν τοῖς αὐθενωτικοῖς ὁροθεσίσις πρὸ τῆς Κινεξβίλλε.

Ἐν διαστήματι 24 ἡμερῶν ὁ Morgan διέτρεξε δρόμον πλέον τῶν 1000 χιλιομέτρων, εἰσχωρήσας 300 σχεδὸν χιλιόμετρα ὅπισθεν τοῦ μετώπου τοῦ Ἐνωτικοῦ στρατοῦ τοῦ Buell, λαφυραγωγῆσας 17 πόλεις, αἰχμαλωτίσας 1200 ἄνδρας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, οὗς καὶ ἀπέλυσε, διασκορπίσας 1500 τοι-



ούτους τῆς πολιτοφυλακῆς, καὶ καταστρέψας στρατιωτικὰς ἰδιοκτησίας, γεφύρας, σταθμούς καὶ ἀμαξοστοιχίας σιδηρῶν δρόμων, ἀξίας σχεδὸν 40 ἑκατομμυρίων φράγκων. Οὗτος δὲ δι' ἅλα ταῦτα δὲν ἀπώλεσεν εἰμὴ ἑκατοντάδα ἐκ τῶν ξίψοκινδύνων συντρόφων του, οἵτινες ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ 400 κατόπιν νεοσυλλέκτων, στρατολογηθέντων περίξ τοῦ Καντοῦκι ποταμοῦ.

## Ε.

*Ἐπιδρομὴ τοῦ Ἑνωτικοῦ στρατηγοῦ Grierson  
εἰς τὸν Μισσισιπιῆν ποταμόν.*

(ἀπὸ τῆς 17 Ἀπριλίου ἕως τῆς 2 Μαΐου 1863)

Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1863 ὁ στρατηγὸς (Ἑν.) Grant, ἀνελθὼν ἐκ νέου τὸν Μισσισιπιῆν ποταμόν, συνέσφιγγεν ἐν τῇ Βισκοῦρ τὸν ὑπὸ τὸν (Ἀνθ.) Pemberton στρατόν, ἐν ᾧ ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του στρατηγὸς (Ἑν.) Sherman ἀπησχόλει τὰς κυριωτέρας ἀθηνωτικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς οὗσας τοῦ στρατηγοῦ (Ἀνθ.) Johnston, μεταξύ Ζάξον καὶ Κάντον (1).

Βορειότερον, εἰς τὰ περίξ τῆς Ὀλλυ-Σερίγγεις, εὐρίσκοντο ἕτεραι τῶν Ἑνωτικῶν δυνάμεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Harbut. Αὕτη εἶναι ἡ θέσις, ἀφ' ἧς ἐξετελέσθη ἐπιδρομὴ τις τῶν Ἑνωτικῶν, ἥτις ἐνέσπειρε τὸν φόβον καθ' ἅπαντα τὸν νότον καὶ παρεμπόδισε τὴν ὑπὸ τοῦ Johnston μελετωμένην συγκέντρωσιν.

Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη, ἐν τῶν ἐξαισιωτέρων κατορθωμάτων τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολέμου, διατάχθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Grant εἰς τὸν στρατηγὸν Harbut καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Grierson τῆς Νέας Ὑόρκης.

Οὗτος μετὰ τριῶν συνταγμάτων ἰππικοῦ, τοῦ 6ου, 7ου καὶ 12ου, τῆς Jowa, καὶ μιᾶς ἐρίππου κανονιστοχίας ἀνεχώρησε τὴν 17ην Ἀπριλίου ἐκ τῆς Γκράγγε πρὸς νότον τῆς Τεννεσί. Τὸ σῶμα τοῦτο διευθύνθη κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν πόλιν Ῥίπλεϊ, τὴν ὁποίαν διήλθε τὴν 18ην, ἵνα ὀδεύσῃ πρὸς τὴν Νέαν Ἀλβανίαν, ἐνθα περίπου διέβη τὸν Ταλλαβαρσὶν ποταμόν. Εἰς τὰς θέσεις ταύτας Ἀθηνωτικοὶ τινες στρατιῶται ἠχμαλωτίσθησαν, καὶ ἀποσπάσματα ἐξηκοντίσθησαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πρὸς κατόπτεισιν, ἐν ᾧ τὴν 19ην τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς ἐπιδρομῆς ἐπροχώρησε 10 χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Ποοντόκ καὶ κατηυλίσθη ἐπὶ τῶν φυτειῶν μάλιστα ἀρχηγοῦ τινος τῶν ἐχθρικῶν λαφυραγωγῶν, τοῦ λοχαγοῦ Wetherall. Ἐν τῷ διαστήματι τῶν δύο ἡμερῶν, 18ης καὶ 19ης Ἀπριλίου, ὁ Grierson διήνυσε δρόμον σχεδὸν 100 χιλιόμετρων.

Τὴν 20 Ἀπριλίου τὸ σῶμα, πρὸ τοῦ νὰ ἐξημερώσῃ, ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἀφίον εἰς τὸ στρατόπεδον μικρὰν τινα φρουρὰν ἐκ 200 ἀνδρῶν καὶ ἀριθμὸν τινα ῥυταγωγομένων ἵππων, ἐκ λεηλασίας προερχομένων, διὰ τὰς ἀποσκευὰς. Ἡ φρουρὰ αὕτη ὤφειλε νὰ περιπολῇ εἰς τὰ περίξ τὴν πεδιάδα ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ κατόπιν νὰ στραφῇ ὀπίσω πρὸς τὴν Γκράγγε. Τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Grierson ἐπροχώρησε σχεδὸν 60 χιλιόμετρα πρὸς νότον, ἕως τῆς Κλέαρ-Σπρίγκς, ἀποφεύγων τὴν Οὔτσον, κατεχομένην ἰσχυρῶς ὑπὸ ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Τὴν 21ην τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ τῆς ἐπιδρομῆς (δύο συντάγματα) ἐξηκολούθει τὴν πορείαν του ἐν τῇ ἰδίᾳ διευθύνσει πρὸς τὴν Σταρκοβίλλε, 13 χιλιόμετρα, μεσημβρινώτερον ταύτης, ἐνῶ ἐν σύνταγμα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην (Ἑν.) Hatch ἀπεσπάσθη ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Κολόμπους, μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ καταστρέψῃ εἰ δυνατόν τὸν σιδηρόδρομον τῆς Μομπίλε-

(1) Ἴδε ἐν τέλει τὸν 3ον πίνακα.



“Οίς. Ἀλλὰ ὁ πλησίον τῆς Ὀκολόνα συνταγματάρχης Hatch (Ἐν.) πίπτει ἐν τῷ μέσῳ ἀθηνωτικοῦ τινος στρατοπέδου, ἔνθα κατόπιν ζωηροῦ ἀκροβολισμοῦ πληγόνεται καὶ συλλαμβάνεται μεθ’ ἐνὸς μέρους τοῦ συντάγματός του. Τὸ ὑπολειφθὲν μέρος τούτου τρέπεται τότε πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ κατορθώνει μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινῶν νὰ εἰσελθῆ εἰς Γκράγκε.

Τὴν 22 ἀπόσπασμά τι ὑπὸ τὸν λοχαγὸν (Ἐν.) Forbes ἀπεστάλη νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιδείξεις ἐναντίον τῆς Μακὸν, καὶ περιπολῖαι ἐπεφορτίσθησαν νὰ καταστρέψωσι μεταξὺ τῆς Ὀκολόνα καὶ Μακὸν τὸν σιδηροῦν δρόμον καὶ τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα, ἐν ᾧ ἕτερον ἀπόσπασμα, περιέτρεχεν ἀνιχνεύον τὴν πεδιάδα εἰς τὰ περίξ τῆς Σταρκσβίλλε, ἔνθα κατέκαυσε μέγα ἐργοστάσιον ὑποδημάτων καὶ ἠχμαλώτευσεν ἕνα καταλυματίαν τῆς Πόρτ—Οὔτσον, προνομιούοντα διὰ τὸν στρατόν. Τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ἐπιδρομικοῦ στρατοῦ ἐστρατοπέδευσε 16 χιλιομέτρα ἐκεῖθεν τῆς Λουίζαβίλλε, ἀφ’ οὔ ἐξετέλεσεν ἐπιπονωτάτην πορείαν διὰ μέσου τῶν πλημμυρημένων ἐλῶν ἐνεκεν τῶν βροχῶν τῆς προτεραίας. Ἐν τούτοις ἐπνίγη εἰκοσὰς ἵππων, διατρεξάντων μέγαν κίνδυνον καὶ τῶν ἵππέων αὐτοῦ.

Τὴν 23 τὸ σῶμα διήλθε τὸν Πέαρλ ποταμὸν, ἀφ’ οὔ ἐξεδίωξε ἐκεῖθεν ἀπόσπασμά τι ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, καταστρέφον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν γέφυραν. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου διευθύνθη πρὸς τὴν Δεκατοῦρ, ἔπειτα πρὸς τὴν Νέβτον, ὅπου ἠχμαλώτευσεν 75 ἐχθρούς, δύο σιδηροδρομικὰς ἀμαξοστοιχίας, ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια. Καὶ τοὺς μὲν ἀπέλυσεν, ὑποσχεθέντας αὐτῷ οὐδετερότητα, τὰ δὲ ἐπυρπόλησεν.

Τὴν 24. ἡ πορεία ἐξηκολούθησε διευθυνομένη πρὸς τὴν Γκαρλαντσβίλλε καὶ πρὸς τὴν φυτείαν Bender, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστρατοπέδευσε τὸ ἑσπέρας.

Τὴν 25. τὸ σῶμα διέτρεξε μόνον 32 χιλιομέτρα, διότι ἵπ-

πεῖς τε καὶ ἵπποι εἶχον ἀπαυδῆσαι ἐνεκεν τῶν κατεσκευασμένων πορείων τῶν δύο προλαβουτῶν ἡμερῶν. ἐστρατοπέδευσε δὲ ἐπὶ τῆς φυτείας Dores, 13 χιλιομέτρα ἀνατολικῶς τῆς Ῥαλέγα, ἔνθα ἠναγκάσθη ν’ ἀφήσῃ μεμολωπισμένους τινὰς καὶ ἀθθενεῖς ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θείας προνοίας.

Τὴν 26. ὁ Grierson διαβαίνει τὴν πόλιν Ῥαλέγα, μετέπειτα διαπερᾷ τὸν ποταμὸν Στρούγκ εἰς Βιστερβίλλε, καὶ στρατοπεδεύει πλησίον ταύτης, ἐπὶ τῆς φυτείας Smith, ἀφ’ οὔ διήνυσεν 66 χιλιομέτρα.

Τὴν 27. τὸ σῶμα διευθύνθη πρὸς τὴν Γκεοργετόβν—Φεβρῦ, Ἀλιζεούρστ, καὶ πρὸς τὸν πόρον τοῦ ποταμοῦ Πέαρλ, ἔνθα γενναῖα τις ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξ ἐθελοντῶν, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Prince, σπεύδει ἀπὸ πρωίας καὶ κυριεῖται πολλὰς γεφύρας καὶ πορθμεῖα, τῶν ὁποίων ἡ καταστρόφῃ θὰ ἐπέφερα μέγала ἐμπόδια εἰς τὴν φάλαγγα. Εἰς Ἀλιζεούρστ κατεστράφησαν ἐχθρικοὶ στρατιωτικοὶ παραπομπαὶ ἐκ ζωοτροφῶν καὶ πολεμοφοδίων· εἰς δὲ τὸν πόρον τοῦ Πέαρλ ὁ λοχαγὸς Forbes, ὁ τῆ 22 πρὸς τὴν Μακὸν ἀποσπασθεὶς, ἠνώθη μετὰ τοῦ κυριωτέρου μέρους τοῦ ἐπιδρομικοῦ στρατοῦ, εὐρεθέντος ἐξ ἀπροόπτου εἰς Μακὸν, ἐν τῷ μέσῳ 2,000 περίπου Ἀθηνωτικῶν, οἵτινες κατέβαινον τοῦ σιδηροδρόμου. Ὁ λοχαγὸς Forbes προσεκάλεσε τολμηρῶς τοὺς Ἀθηνωτικούς νὰ παραδοθῶσι, μετὰ ταῦτα δὲ, κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαπραγματεύσεως ταύτης, κατώρθωτε νὰ ἐξαφανισθῇ ἀπ’ ἐμπροσθεν τούτων μετὰ τοῦ ἀποσπάσματός του, συνιστάμενου ἐκ 35 ἵππέων.

Τὴν 28. τὸ σῶμα βαδίζει πρὸς τὴν Ἀρτγκρόβε· ἐκεῖθεν δὲ τέσσαρες ἡμέρας ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Trafton ἀπεσπάρθησαν πρὸς τὴν Μπαλά, ὅπως καταστρέψωσι τὰς σιδηροδρομικὰς τροχιὰς· τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ σώματος ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Κούρς, ἀφ’ οὔ προηγουμένως ἠκροβολίσθη μετὰ τοῦ ἐχ-



θροῦ δι' ὅλης τῆς μετὰ μεσημβρίαν ἡμέρας, αἰχμαλωτίσαν καὶ μερικoὺς ἐκ τούτων, δόντας ὠφελίμους πληροφορίας.

Τὴν 29. ὁ μὲν Grierson φέρεται εἰς Μπροκάβεν, ἐπὶ τοῦ ἀπὸ Νέαν—'Ορλεάνς εἰς Ζάξον ἄγοντος σιδηροδρόμου κατακαίει τὸν σταθμὸν καὶ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ καὶ αἰχμαλωτίζει 200 ἐχθροὺς. Ὁ δὲ λοχαγὸς Trafton, ἐνωθεὶς καθ' ὁδὸν, φέρει 30 δεσμίους. Ἡ στρατοπέδευσις διαρκούσης τῆς νυκτὸς ἔλαβε χώραν 10 χιλίωμ. μεσημβρινοανατολικῶς τῆς πόλεως.

Τὴν 30. τὸ σῶμα τοῦ Μπόγκουν—Σίτο παρέδωκε ταῖς φλαιξὶ γεφύρας, ἀμαξοστοιχίας καὶ σταθμοὺς τοῦ σιδηροδρόμου, ἐκείθεν κατηυλίσθη μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Σουμμέτ, ἐνθα ἐπυρπόλησεν εἰσέτι πολλὰς ἰδιοκτησίας τῆς ἀνωτικῆς κυβερνήσεως. Ὅπισθεν δὲ τῆς φάλαγγος ἅπασαι αἱ γέφυραι κατεστρέφοντο ὑπὸ τῆς ὀπισθοφυλακῆς.

Τὴν 1ην Μαΐου ἡ πορεία ἐξετελέσθη μεσημβρινοδυτικῶς, διὰ μέσου τῶν δασῶν, ἕως τῆς ἀπὸ Κλίντονς Ὅσκα ἀγούσης ὁδοῦ. Ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, πλησίον τῆς Βάλλς—Πόστ—Ὁρφίσε, ὑπῆρχε ποταμὸς, ὃν ἔδει νὰ διαβῶσιν, ἡ δὲ γέφυρα αὐτοῦ ἐφυλάττετο ὑφ' ἐνὸς ἐχθρικοῦ ἀποσπάσματος ἐξ ἐξήκοντα ἰππέων. Ἡ ἐνωτικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐπιπίπτει ἐναντίον τούτου· ἀλλὰ, προσβληθεῖσα ὑπὸ ζωνοῦ πυρὸς, ὑπεχώρησεν. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Blackburn, ὅστις ἐδιοικεῖ, ἐπληγῶθη θανασίμως. Ὁ δὲ συνταγματάρχης Prince, ὁ ὁποῖος διεύθυνε τὴν κεφαλὴν τῆς φάλαγγος, διατάττει ν' ἀριπύσωσιν οἱ ἄνδρες καὶ ν' ἀρχίσωσι τὸν πυροβολισμόν. Αἱ καρβίνοι καὶ τὰ μουσκετόνια ἐνήργησαν θαυμασίως, ὡσαύτως καὶ τινες πολυβολαὶ, ῥιφθεῖσαι παρὰ τῆς κανονοστοιχίας τοῦ λοχαγοῦ (Ἐν.) Smith, ἡ γέφυρα ἐκαθαρίσθη καὶ ἡ φάλαγξ διέβη τὸν ποταμὸν, μέρος μὲν διὰ τῆς γεφύρας, μέρος δὲ κολυμβητῆ, καταδιώκουσα τὸν ἐχθρὸν, ὅστις κατέφυγεν εἰς

τὰ δάση. Ἡ ὁδοπορία ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ μεσονυχτίου, τὴν δὲ 10. τὸ ἑσπέρας ὁ ποταμὸς Ἀμίτε διεπεράσθη κολυμβητῆ, ἀπόσπασμα δὲ τι Ἀνωτικὸν ἠχμαλωτίσθη κοιμώμενον ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας ὄχθης.

Τὴν 2. Μαΐου, λίαν πρωτῆ, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προκαταλαμβάνει εἰς Σαίντ—Κρεέ—Μπρίτγκε ἐν ἀνωτικὸν στρατόπεδον καὶ κατακαίει αὐτό. Μετὰ στιγμὰς δὲ τινὰς 40 ἄνδρες τοῦ συντάγματος (Ἀνω.) Stenart τοῦ Μισσισιπιῆ ἠχμαλωτίσθησαν μετὰ τοῦ συνταγματάρχου αὐτῶν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ φάλαγξ ἔφθασεν εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τοῦ Ἐνωτικοῦ στρατηγοῦ Augur, ἐμπροσθεν τῆς Μπάτον—Ρούζ, καὶ μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Λουίζιάνε ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐνωτικῶδων ἀνευφημιῶν ὄλων τῶν Ἐνωτικῶν, καὶ ἰδίως τοῦ λαοῦ.

Ὁ στρατηγὸς Grierson ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα ἐν ἀρμολίῳ χρόνῳ· καθότι ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦτο πραγματικῶς ἐξηντηλημένος· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς πορείας τῶν δύο τελευταίων νυκτῶν τὰ τρία τέταρτα τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ ἐκοιμῶντο τρέχοντες ἐπὶ τῶν ἵππων, καὶ μόνον ὁ κρότος τῶν ὄπλων ἠδύνατο νὰ ἐξεγείρη αὐτοὺς τοῦ ὕπνου. Ἐν διαστήματι δὲ 16 ἡμερῶν διέτρεξε ἕκτασιν 800 περίπου χιλιομέτρων, διελθὼν ἅπασαν τὴν τοῦ Μισσισιπιῆ ἐπικράτειαν καὶ περιελθὼν δύο ἐχθρικοὺς στρατοὺς, τὸν τὴν Βικσβούργ ὑπερασπίζοντα στρατὸν καὶ τὰ ἐπικουρικὰ τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ (Ἀνω.) Johnston.

ΝΙΚ. ἈΝΤΩΝΟΒΙΤΣ,

ἐπιλοχίας τοῦ ἱππικοῦ.



## ΠΕΡΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ

## ΝΕΑΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1)

ὑπὸ  
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΚΕΡΝΗ,

ταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ κτλ. κτλ.

Ἰδιότητες τοῦ πλήρους, τοῦ κενοῦ καὶ τοῦ ἡμιπλήρους τετραγώνου. — Κατ' ἀρχὴν ὑπάρχει μεγαλητέρα ταχύτης καὶ ἀπλότης εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ πλήρους τετραγώνου παρ' εἰς τὸν τοῦ κενοῦ· αἱ περιρροικαὶ κινήσεις διὰ τὸν σχηματισμὸν του εἶναι ὀλιγώτεραι. Ἐὰν ἡ ἔλλειψις τῆς συμμετρίας δύναται νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀμυναν τοῦ κενοῦ τετραγώνου, ὀλίγαι τινὲς ἀνωμαλῖαι εἰς τὸ σχῆμα τοῦ πλήρους τετραγώνου δὲν συνεπάγου τὸ αὐτὸ ἄτοπον. Ἐπὶ τῆ ὑποθέσει ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἠδυνήθη νὰ διασπᾷ σημεῖον τι τοῦ ὄγκου αὐτοῦ, ἡ ὕλική ἀντίστασις του, ἥτις βεβαίως ἐκλονίσθη, δὲν ἐμηδενίσθη ὀλοσχερῶς, ὡς ἤθελε συμβῆ εἰς τὸ κενὸν τετράγωνον εἰς παρομοίαν περίστασιν. Τὰ ἀνοίγματα τὰ σχηματιζόμενα εἰς τὰ πλήρη τετράγωνα κλείρουσιν ἀμέσως, ἡ δὲ ἀντικατάστασις τῶν φονευμένων προξενεῖ κενὸν τι εἰς τὸ κέντρον τοῦ τετραγώνου, ἢ τὴν συστολὴν αὐτοῦ, μένοντος πάντοτε πλήρους. Τὸ κενὸν τετράγωνον ἀπ' ἐναντίας ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξίν ἐσωτερικῆς ἐφεδρείας πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κενῶν, ἐνίσχυσιν τῶν ἀδυνάτων ἢ ἰσχυρῶς προσβεβλημένων σημείων, καὶ εἰς περίστασιν, καθ' ἣν ἤθελον εἰσχωρήσει ἵππεῖς τινες, νὰ τοὺς φονεύῃ.

Ἐὰν ἐξ οἰασθήποτε αἰτίας προκύπτῃ ἀταξία, αὕτη ἀποβαίνει μᾶλλον ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ κενὰ τετράγωνα παρὰ εἰς τὰ πλήρη· ἀφ' ἐτέρου ὁμοῦς εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἐπειδὴ οἱ ἀ-

ξιωματικοὶ συγγέονται εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀνδρῶν, δυσκολώτερον δύναται ν' ἀποκαταστήτωσι τὴν τάξιν.

Τὸ πλήρες τετράγωνον τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀνδρῶν, κατέχον μικροτέραν ἔκτασιν, εἶναι εὐκολώτερον νὰ μετατίθῃται καὶ νὰ κινήται ὀπισθεν ἀνωμαλίας τινὲς τοῦ ἐδάφους παρὰ τὸ κενὸν τετράγωνον.

Παραδεχόμενοι τὴν ὑπεράσπισιν, τὴν ὁποίαν εἰς τινὰς περιστάσεις δύναται νὰ παράσῃ εἰς τὸ ἵππικόν, εἰς τὸ πυροβολικόν καὶ τὰ διάφορα ὀχυρώματα τοῦ στρατοῦ, τὸ σύστημα μικρῶν τετραγώνων, συνδυασμένων μεταξύ των, εἶναι προτιμότερα τῆς ὑπερασπίσεως, τὴν ὁποίαν θέλει παραγάγει τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλου κενοῦ τετραγώνου εἰς τὸ κέντρον, μ' ὅλα ταῦτα λέγομεν ὅτι πᾶν μεμονωμένον τετράγωνον πρέπει νὰ δύναται εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ περιλάβῃ τοὺς τραυματίας, μέχρις ὅτου τὰ πρὸς τοῦτο φορεῖα τοὺς παραλάβωσιν, ὡς καὶ τοὺς μουσικοὺς, τυμπανιστὰς καὶ τροφοκόλας, καὶ ἐν γένει πάντας τοὺς μὴ μαχίμους, οὔτινος καθυστερεῖ τὸ πλήρες τετράγωνον.

ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν τῶν ἀνδρῶν τὸ πλήρες τετράγωνον παρουσιάζει ὀλιγώτερα σημεῖα προσβολῆς εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας παρὰ τὸ κενὸν τετράγωνον, ὅπερ θεωρεῖται πλεονέκτημα οὐσιῶδες· ἀφ' ἐτέρου δὲ, ἐπειδὴ εἰς τὸ πλήρες τετράγωνον δὲν δύναται ὅλα τὰ ὅπλα νὰ ἐνεργήσωσι, παρ' ὅταν καταφύγωμεν εἰς τὴν ἐλαττωματικὴν θεωρίαν τῆς ἀλλαγῆς τῶν ὀπλων καὶ τῆς γονατίσεως τοῦ πρώτου ζυγοῦ, κατὰ τοῦτο τὸ κενὸν τετράγωνον ἔχει ὑπεροχὴν τῶν πυρῶν εἰς τρόπον, ὥστε, μ' ὅλα τὰ ἐν τῇ φύσει τοῦ πλήρους τετραγώνου ὑπάρχοντα σπουδαῖα πλεονεκτήματα, εἶναι ὑποδεέστερον τοῦ κενοῦ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν πυρῶν, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον μὲ τὴν σημερινὴν τελειοποίησιν τῶν ὀπλων.

Τὸ ἡμιπλήρες τετράγωνον μετέχει ταυτοχρόνως τοῦ κενοῦ

(1) Ἰδὲ τόμον Β', φυλλάδιον τῆς 15. Ἰουλίου, σελίδα 44—49.



καὶ τοῦ πλήρους τετραγώνου, ἀλλ' αἱ ιδιότητές του προσεγγίζουσι μᾶλλον εἰς τὰς τοῦ πρώτου παρά εἰς τὰς τοῦ δευτέρου.

*Ἀσθενῆ σημεῖα τετραγώνου τινός. — Διάφοροι τρόποι τοῦ συνδυάζειν τὰ τετράγωνα μεταξύ των. — Θέσις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἵππικοῦ πρὸς ἓν σύστημα τετραγώνων. —* Εἶναι γνωστὸν, ὅτι αἱ γωνίαι τῶν τετραγώνων παρουσιάζουσι τομεῖς ἀπυροβλήτους. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀναπληροῦται διὰ τῶν πλαγίων πυρῶν, καὶ τότε ἐκάστη γωνία ὑπερασπίζεται ἐκ τῶν πυρῶν δύο μετώπων. Τὰ πλάγια ὅμως πυρὰ σημειωτέον ὅτι δυσκόλως ἐκτελοῦνται εἰς τὴν μάχην ὥστε οἱ πλείστοι τῶν τακτικῶν παραδέχονται ὅτι τὰ ἀσθενέστερα σημεῖα τοῦ τετραγώνου εἶναι αἱ γωνίαι. Τινὲς πάλιν θεωροῦσιν, ὅτι τοιαῦτα εἶναι τὰ μέσα τῶν μετώπων, διότι ὀπισθεν τῶν ὑπάρχει μεγαλύτερον κενόν, καὶ διότι μόνον κατ' εὐθείαν πυρὰ δύναται νὰ διευθύνωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ πρῶτος λόγος δὲν ὑφίσταται εἰς τὰ πλήρη τετράγωνα, εἰς δὲ τὰ κενὰ τετράγωνα μένει ἄνευ αποτελέσματος, ἐὰν ὑπάρχῃ ἐσωτερικῶς ἐφεδρεία ἢ μικρά τις ἐφεδρεία ὀπισθεν τοῦ μέσου ἐκάστου μετώπου. Ἐνίοτε μετασχηματίζουν τὰς γωνίας τῶν τετραγώνων εἰς εὐθείας γραμμὰς διὰ τῆς τομῆς αὐτῶν διὰ ἐπιπέδων καθέτων εἰς τὰς διαγωνίους, ἐπὶ τῶν ὁποίων διαθέτουσι πυροβόλα. Ἐνισχύουσι δ' ἐπίσης τὰς προεχούσας γωνίας, ἐπισωρεύοντες ἐξωτερικῶς καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν διαγωνίων ἐκλεκτοὺς ἀκροβολιστὰς, οἵτινες ἐν ἀνάγκῃ δύναται νὰ κλίνωσι γόνυ καὶ νὰ πυροβολῶσιν. Ἄλλ' οἱ ὄροι οὗτοι δὲν δύναται πάντοτε νὰ ἐκπληρωθῶσι· τούτου δ' ἕνεκα οἱ πεπειραμένοι ἵππεις προτιμῶσι τὴν κατὰ τῶν γωνιῶν προσβολήν, καὶ μάλιστα ὅταν αὐταὶ στερωῶνται πυροβολικοῦ. Σημειωτέον δὲ, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον πάντοτε ἐξ ἀποστάσεως οἰαζομένης νὰ διακρίνωμεν καθαρῶς τὴν γωνίαν τοῦ τετραγώνου, καὶ ἐπομένως

νὰ διευθύνωμεν τὴν προσβολήν κατὰ τοῦ ἀπυροβλήτου τομέως. Ἡ δυσκολία αὕτη αὐξάνει, καθόσον ἡ ἔκτασις τῆς γωνίας εἶναι μικροτέρα, δηλ. ὅσον τὸ τετράγωνον εἶναι μικρότερον, διότι ὁ ὀφθαλμὸς, διακρίνων μετὰ δυσκολίας τὴν ἀληθῆ διεύθυνσιν τῶν μικρῶν τούτων γραμμῶν, ἐξ ἀνάγκης μένει εἰς ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ σημείου τῆς τομῆς των.

Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος τῆς ἐνισχύσεως τῶν τετραγώνων εἶναι νὰ συνδυάσωμεν αὐτὰ πρὸς ἄλληλα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ πλευροσκοπῶνται πρὸς ἄλληλα. Πρὸς τοῦτο δὲ τάσσονται κλιμακῆδόν, λοξῶς ἢ κατ' ἀβάκια. Τὰ κατὰ 45 μοίρας πλάγια τετράγωνα ὡς πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης εὐκόλως τάσσονται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προσβάλλωνται μεταξύ των τὰ ἀνὰ δύο προκείμενα. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἀναπτύξεως τῶν τετραγώνων ὁμοιάζει μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς τακτικῆς εἰς τὸ σύστημα τῶν διαλειπουσῶν γραμμῶν καὶ τῶν γραμμῶν μὲ διάμεσα, συγκείμενα ἐκ τετραγώνων περιβολῶν.

Εἰς τὸ ἀνώμαλον καὶ διακεκομμένον ἔδαφος ἢ πλαγιότης τῶν τετραγώνων δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀκριβῶς ὡς ἐπὶ ὀμαλοῦ ἔδαφους, ὅπου δύναται νὰ σχηματισθῇ τάχιστα καὶ μετὰ γεωμετρικῆς σχεδὸν ἀκριβείας. Ἄλλ' ἐὰν ἀφ' ἑνὸς αἱ τοπογραφικαὶ αὐταὶ ἀνωμαλῖαι ἐλαττοῦσι τὴν ἰσχύν τοῦ πλευροσκοπήματος, ἀφ' ἑτέρου καθιστῶσι δυσκολωτέρας τὰς προσβολὰς τοῦ ἵππικοῦ.

Ὁ σχηματισμὸς τῶν κλιμακῆδόν τασσομένων τετραγώνων ἐκτελεῖται βραδύτερον ἢ ὁ τῶν λοξῶν. Διὰ νὰ ᾔται δὲ ἀποτελεσματικὴ ἢ πλαγιοφύλαξις, δὲν πρέπει ν' ἀπέχῃσι πολὺ μετὰ τῶν, ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἐλιγμὸς ἀπαιτεῖ μεγίστην ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, διότι ἀρκεῖ ἐν μέτωπον τοῦ τετραγώνου νὰ παρεκτραπῇ κατ' ἐλάχιστον τῆς καθέτου, ὥστε νὰ παράσῃ σπουδαῖα ἀτοπήματα. Ἡ κατ' ἀβάκια τάξις (la



disposition en echiquier) σχηματίζεται εὐκολώτερον, ἀλλ' ἡ πλαγιοφύλαξις ἀποβαίνει δυσχερεστέρα, καὶ ὅσον μικρὰ εἶναι τὰ τετράγωνα, τόσον διατρέχουσι κίνδυνον ν' ἀλληλοσφαγῶσι.

Εἰς τοὺς διαφόρους τούτους συνδυασμοὺς τῶν τετραγώνων καὶ πυροβόλα τάσσονται ἢ εἰς τὰς γωνίας, μὲ τὰ κιβώτια εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἢ ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῶν διαγωνίων, μεταξὺ δύο συναχολούθων τετραγώνων. Τὸ ἵππικόν ἐπίσης δύναται νὰ λάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν τετραγώνων ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν διασταυρουμένων πυρῶν, τὰ ὅποια βεβαίως θέλει φροντίσει νὰ μὴ καλύπτῃ. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην θέλει περιμένει τὴν κατάλληλον στιγμήν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, τεθέντος εἰς ἀταξίαν ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ. Οὕτω τοποθετηθὲν εὐρίσκεται ἐταιμότερον, παρ' ἂν κατέφευγεν ἐντὸς τοῦ κέντρου μεγάλου τετραγώνου, ἐξ οὗ δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τόσον ταχέως.

*Ἀμυνα τῶν τετραγώνων.*—*Ἐξέτασις τῶν διαφορῶν αὐτῶν πυρῶν.*—Ἡ κυρία ἰσχὺς τῶν τετραγώνων συνίσταται εἰς τὰ πυράτων, ἢ δὲ λόγχῃ εἶναι τὸ ἔσχατον καταφύγιον. Εἶναι ζήτημα εἰσέτι ἂν τὸ τετράγωνον πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὰ διὰ τοῦ παραγγέλματος πυρὰ ἢ τὰ κατὰ θέλησιν, καὶ ἂν πρέπει ν' ἀρχίσῃ τὸν τουφεκισμόν ἐκ τοῦ πλησίον ἢ μακρόθεν. Τὰ διὰ τοῦ παραγγέλματος πυρὰ ἀπαιτοῦσιν ἐκ μέρους τῶν ἀνδρῶν μεγίστην προσοχὴν, ἥτις ἀποβαίνει δύσκολος ἐν τῷ μέσῳ τῶν συγχινήσεων τῆς μάχης. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ, καταπνιγόμενη ἐκ τοῦ κρότου τῶν πυροβόλων καὶ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων, δύναται νὰ μὴ ἀκουσθῇ καθαρῶς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν. Ὁ στρατιώτης διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ συγχύσῃ δύο σύγχρονα παραγγέλματα. Ἐὰν ὁ διατάκτων ἀξιοματικὸς φωνεθῇ καὶ δὲν ἤθελεν ἀναπληρωθῆ ἀμέσως, τὰ πυρὰ διακόπτονται. Ἐκ πείρας εἶναι γνωστὸν, ὅτι πέραν τῶν δύο ἢ τριῶν

συγχρόνων πυροβολισμῶν, ἡ αὐστηροτέρα πειθαρχία δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πυρὰ ταῦτα νὰ μετατραπῶσιν εἰς πυρὰ κατὰ θέλησιν, ὅταν μάλιστα οἱ ἄνδρες ἦναι κράσεως νευρικῆς καὶ ἀκαθέκτου, οἷοι οἱ Γάλλοι. Τὰ πυρὰ κατὰ ζυγοὺς ἀπαιτοῦσι μεγαλύτεραν ἀταραξίαν καὶ ψυχρὸν αἷμα παρὰ τὰ πυρὰ ὅλων τῶν ζυγῶν συγχρόνως· ἀλλ' ἐὰν φαίνονται ὅτι παράγουσι ὀλιγώτερα πυρὰ, ἔχουσιν ὅμως τὸ πολῦτιμον πλεονέκτημα νὰ ὑπάρχῃ εἰς πᾶσαν στιγμήν μέρος τῶν ὅπλων πεπληρωμένον.

Τὰ σύγχρονα πυρὰ ἐν γένει δὲν ἐκτελοῦνται μετ' εὐσταχίας, διότι ὁ στρατιώτης αἰφνιδίως διαταττόμενος, δὲν δύναται πάντοτε νὰ σκοπεύσῃ καὶ νὰ κανονίσῃ τὸ ὑψόμετρόν του. Ἡ δυσκολία τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἀποστάσεως ἀποβαίνει μεγαλύτερα, ὅταν ἡ προσβολὴ ἐκτελεῖται παρὰ ἵππικοῦ. Ἐὰν ἀφ' ἐνὸς ἢ ἐκτίμησις αὕτη γίνηται εὐκολωτέρα ὅσον τὸ ἵππικὸν πλησιάζει, ἢ δὲ χωρίζουσα αὐτὸ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασις ἐλαττοῦται, ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ὅσον ἡ ταχύτης τῶν προκεχωρημένων ἰλῶν αὐξάνει διαδοχικῶς, ἢ δυσκολία τῆς ἐγκαίρου στιγμῆς τοῦ προστάγματος αὐξάνει.

Τὰ διὰ τοῦ παραγγέλματος πυρὰ προξενοῦσι διὰ τῆς ἐκπυρσοκροτήσεώς των τρόμον εἰς τοὺς ἵππους καὶ τοὺς διαθέτουσι νὰ τρέξωσιν, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας εὐκόλως συνειθίζουσιν εἰς τὸ μονότονον πῦρ τῶν στοίχων. Ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος εἶναι κατάλληλος εἰς τὰ νεοσύλληκτα στρατεύματα.

Τὰ κατὰ βούλησιν πυρὰ ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν στρατιώτην νὰ γεμίξῃ τὸ ὄπλον του ἀταράχως καὶ οὐχὶ ἐσπευσμένως καὶ κατὰ τοὺς διαγραφομένους κανονισμούς· προσέτι δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἡ κανονικὴ πλήρωσις τοῦ ὄπλου ἔχει ἐπιβροῆν ἐπὶ τῆς εὐστοχίας. Ὁ στρατιώτης, μὴ ἐπάσχολῶν τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ νὰ περιμένη τὸ πρόσταγμα, σκοπεύει μὲ ὅλην



του τὴν εὐκολίαν. Δυστυχῶς ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν παρατείνηται τὸ πῦρ, ὁ καπνὸς καλύπτει τὸ μέτωπον, σκοτίζει τὴν ὄρασιν τῶν τουφεκίζόντων, καὶ τοῖς καλύπτει τὸν ἔχθρον. Εἶναι ἀληθές ὅτε ὁ σφοδρὸς ἄνεμος ἀποδιώκει τὸν καπνὸν ὀπίσθεν τῶν ζυγῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης δὲν εἶναι τις ἐλεύθερος νὰ τοποθετηθῆ ἀπέναντι τοῦ ἀνέμου. Εἰς τι τετράγωνον προσβαλλόμενον ὑπὸ ἵππικοῦ ὁ καπνὸς ὁ προερχόμενος ἀπὸ τῶν πυρῶν τῶν στοιχείων ἐνὸς τῶν μετώπων, κατὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ διευθύνηται ψευδῆς προσβολῆ, δύναται νὰ ἐμποδίσῃ νὰ διακρίνη τις ἐγκαίρως τὴν κατὰ τὰς γωνίας προσβολὴν.

Τὰ κατὰ βούλησιν πυρὰ συντελοῦν εἰς τὴν σπατάλην τῶν πολεμοφοδίων. Τὸ ἄτοπον τοῦτο ἀρκετὰ ἤδη σπουδαῖον καὶ ὅτε ὁ στρατιώτης μόνος του κατασκευάζει τὰς πυριτοβολὰς του, ὅπου εὐρῆ πυρίτιδα καὶ μόλυβδον, ἀποβαίνει ἐπι σπουδαιότερον εἰς τὰ ὀπισθογεμῆ ὄπλα, τῶν ὁποίων ἡ πυριτοβολὴ εἶναι πολὺπλοκὸς καὶ κατασκευάζεται βοηθείᾳ μηχανῶν καὶ δαπάνης σχετικῶς ὑπερτέρας, καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ κατασκευασθῶσι εἰμὴ εἰς εἰδικὰ καταστήματα. Ἡ εὐκολία τῆς πληρώσεως τῶν νέων ὄπλων εὐκόλυνει τὴν πρὸς τὴν σπατάλην τάσιν, καὶ μόνῃ βᾶσιμος καὶ αὐστηρὰ ἀνατροφή τοῦ στρατιώτου εἰς τὰς φρουρὰς τὸν ἐξασκεῖ νὰ ὑπερникᾷ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ περιστέλλῃ τὴν ἄνευ σκέψεως καὶ φειδοῦς μετρίαν δαπάνην τῶν πολεμοφοδίων κατὰ τὴν μάχην. Ἄν εἰς μίαν περίστασιν ἐνίκησε στρατός τις διὰ τῆς ἀφθόνου χρήσεως τῶν πολεμοφοδίων, ὑπάρχουσιν ἐξ ἐναντίας ἑκατὸν ἄλλα παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ ἐξάντλησις αὐτῶν ἐξέθεσε στρατοὺς δλοκλήρους.

Ἡ ἐκτίμησις τῶν μακρῶν ἀποστάσεων ἀπαιτεῖ μεγαλειτέραν ἀκρίβειαν παρ' ἢ τῶν μικρῶν ἀφ' ἑτέρου ἢ δυσκολία νὰ ἐκτιμῶνται αἱ ἀποστάσεις αὐξάνει μὲν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ

σκοποῦ, εἴτε δι' ἀπλῆς ὀράσεως ἢ ἐκτίμησις γίνεται, εἴτε διὰ τῆς χρήσεως ὀργάνων, οἷα τὸ στάδιον (Stadius), τὸ σταδίομετρον, τὸ τηλεμετρικὸν δίοπτρον κτλ., διὰ τῶν ὁποίων τὰ σφάλματα ἐν γένει αὐξάνουν εἰς τὰ τετράγωνα τῶν ἀποστάσεων, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Τὸ βάλλειν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις καὶ σήμερον, μεθ' ὅλην τὴν τελειοποίησιν τῶν ὄπλων, θεωρεῖται λίαν ἀβέβαιον. Τὸ ἐν πελέμῳ πεζικόν, τὸ ποιοῦν χρῆσιν τῶν πυρῶν του εἰς τοιαύτας μεγάλας ἀποστάσεις, θέλει παραγάγει μᾶλλον θόρυβον καὶ καπνὸν παρὰ καταστροφὴν τοῦ ἔχθροῦ. Τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ὅπερ πρῶτον θέλει χορηγήσει εἰς ἕκαστον στρατιώτην σταδίομετρον εὐχρηστον καὶ προσκεκολλημένον στερεῶς εἰς τὸ ὄπλον ὡς τὸ ὑψόμετρον, ἀπλοῦν, ὀλιγοδάπανον καὶ ἀκριβείας ἱκανῆς διὰ τὰς μεγίστας ἀποστάσεις, θέλει ὠφελῆθῃ μεγάλως, καὶ ἐπομένως θέλει ἀσφαλίσαι τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ἄν ἀρχίξῃ τις τὸν πυροβολισμὸν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, θὰ ἐκκενώσῃ πρόωρα τὴν πυριτοθήκην του καὶ θὰ στερηθῆ πυριτοβολῶν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν. Πυκνὸν νέφος καπνοῦ ἀκαταπαύστως θέλει καλύπτει τὸ μέτωπόν του καὶ κατασταίνει τοὺς ἵππους τολμηροὺς καὶ περιφρονητὰς ἔχθροῦ, ὅστις διὰ τοῦ περικαλύμματός τούτου θέλει νὰ καλύψῃ ἑαυτὸν. Ἐξ ἐναντίας ἡ ἠθικὴ ἐντύπωσις, ἡ προξενουμένη εἰς τὸ προσβάλλον ἵππικὸν ἐκ τῆς ψυχρότητος καὶ σιγῆς τοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀταράχως περιμένει τὴν προσέγγισιν τοῦ ἔχθροῦ, χωρὶς νὰ πυροβολήσῃ, ἐνίοτε ἦτο τοιαύτη, ὥστε ν' ἀποτύχῃ ἡ προσβολὴ χωρὶς τὸ πεζικὸν καὶ νὰ πυροβολήσῃ.

Ἐὰν ὁ πυροβολισμὸς ἀρχίσῃ πολλὰ πλησίον, οἱ ἄνδρες οἱ μᾶλλον συγκινούμενοι καὶ ἀδεξιώτεροι δὲν θέλουσιν ἀποτυγχάνει. Ἐκάστη δὲ βολὴ θέλει ἐπιτύχει εἴτε ἵππεία εἴτε ἵππον,



ἴσως δὲ καὶ ἀμφοτέρω. Ὅταν τὸ ἵππικὸν πλησιάζῃ παρὰ πολὺ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκτελεῖται ὁ καθ' αὐτοῦ πυροβολισμὸς, οἱ ἵπποι εἰς τὴν μεγάλην ὁρμὴν τῶν δὲν θέλουν σταματήσει εὐθὺς, διότι οἱ ἵπποι δὲν ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν νὰ κρατήσωσι τοὺς χαλινοὺς, νὰ κάμωσι μεταβολὴν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι. Ἐρεθισμένοι ἐκ τοῦ πόνου οἱ ἵπποι, ὅσοι ἐπληγώθησαν θανατίμως, ἀφίονται εἰς ἀκάθεκτον ὁρμὴν καὶ ῥίπτονται τυφλῶς ἐπὶ τῶν λογγῶν, πρὸ τῶν ὁποίων πίπτουσιν, ἂν μάλιστα ἡ ἀπόστασις τοῦ πυροβολισμοῦ ἦτο καλῶς ὑπελογισμένη. Ἐνταῦθα προστρέχομεν διὰ τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν καταλλήλων πυρῶν τῶν τετραγώνων εἰς τὰς σοφὰς γνώμας ἐκλεκτικοῦ τινος, ὅστις ἐκλέγει ἐξ ἐκάστου εἶδους πυροβολισμοῦ τὰ πρακτικὰ πλεονεκτήματα, ἀπορρίπτων τὰ ἀτοπήματα. Τὸ πεζικὸν προσβαλλόμενον παρὰ τοῦ ἵππικοῦ ὀφείλει ν' ἀρχίσῃ τὰ πυρὰ του εἰς 200 μέτρα (ἀπόστασιν τῆς φυσικῆς σκοποβολῆς τοῦ Γαλλικοῦ ὄπλου, προτύπου τοῦ 1866) διὰ καθολικοῦ πυρὸς (salre), ἐκτελεσθησομένου εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀρχηγοῦ. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο θέλει παρακολουθήσει τὸ πῦρ στοίχων κατὰ βούλησιν εἰς τρόπον, ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τῶν 40 δευτερολέπτων, τῶν ἀναγκαιούτων εἰς τὸ ἵππικὸν νὰ διατρέξῃ καὶ φθάσῃ εἰς τὰς λόγγας, τὰ ὀπισθογεμῆ ὄπλα θέλουν καύσει τοῦλάχιστον 4 πυριτοβολὰς. Ὅθεν ἐκ τῶν 400 βολῶν βεβαίως αἱ 200 σφαῖραι θέλουσιν ἐπιτύχει ἐξ ἑνὸς λόγου 100 ἀνδρῶν καθ' ἑνὸς μετώπου 50 ἵπέων, ἂν παραδεχθῶμεν τὰς νεωτάτας δοκιμὰς τῶν νέων ὄπλων τόσον ἐν Γαλλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων παραδεχόμεθα ὡς καλῆτερον εἰς σχηματισμὸν τῶν τετραγώνων τὸ μικρὸν κενὸν τετράγωνον, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ καὶ τινὰ ἐφεδρείαν. Ἐξ ἔλων δὲ τῶν συνδυασμῶν τὰ λοξὰ τετράγωνα εἶναι προτιμότερα· περὶ δὲ τῆς το-

ποθετήσεως τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἵππικοῦ αἱ προγενέστεραι θεωρίαι μένουσιν αἱ αὐταὶ μὲ μικράς τινὰς τροποποιήσεις.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΝΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ  
ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΠΟΛΕΜΟΝ  
ΤΟΥ 1866.

ὑπὸ

ΑΡ. ΚΟΝΤΟΥΜΑ,

λοχαγοῦ τῶν Γεν. Ἐπιτελῶν.

(ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ (\*).

*Σύστημα Γριβωβάλ (Gribeauval).*

Ὁ στρατηγὸς Γριβωβάλ ἐπέμφθη κατὰ τὸν ἐπταετῆ πόλεμον εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐνθα ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς δυνάμεως ταύτης, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκιπος Λιχτενατῆν (Lichtenstein). Ὁ Γριβωβάλ ἦτο ἀνὴρ μεγάλης ἀγγινοίας, ἐκτεταμένων γνώσεων καὶ πνεύματος ὀργανιστικοῦ. Ἐξεπλάγη ἐκ τῶν βελτιώσεων, τὰς ὁποίας οἱ Πρωσσοὶ ἔφερον εἰς τὸ ὑλικὸν των, καὶ τὰς ὁποίας οἱ Αὐστριακοὶ ἐμιμήθησαν ἐν μέρει· ὅθεν, ἅμα ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ἐνησχολήθη νὰ καθιδρύσῃ σύστημα τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν προσφάτων προόδων τοῦ

(\*) Ἴδὲ τόμον Β', φυλλάδιον τῆς 15 Ἰουλίου, σελίδα 22—32.



ὄπλου τούτου ἢ ἀνατρέπων ἄλλας τὰς πρώτας ιδέας. Ἐν πρώτοις παρεδέχθη ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ἦτο προωρισμένον νὰ βάλλῃ κατὰ στρατευμάτων, ν' ἀνατρέπη τὰ ἐκ γαιῶν θυρωμάτα, νὰ καταστρέφῃ τοίχους καὶ ἐμπόδια μικρᾶς σπουδαιότητος, καθίστατο εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν πυροβόλων ἀνωφελὴς ἢ εἰσαγωγή πυροβόλων ὀλκῆς μεγαλητέρας τῆς τῶν 12, καὶ ἔκτοτε ἐπρότεινε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὰ στρατεύματα ἄλλα πυροβόλα εἰμὴ τὰ τῶν 12, τῶν 8 καὶ 4. Ἔθεσεν ὡς ἀρχὴν, ὅτι, ἐπειδὴ τὰ πεδινὰ πυροβόλα δὲν βάλλουσι διὰ φατνωμάτων, δυνατὸν νὰ ἐλαττωθῇ τὸ μῆκος αὐτῶν, καὶ ἐπομένως τὸ βάρος. Διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὀπισθοδρομήσεως, περιώρισε τὸ γέμισμα εἰς τὸ τρίτον τοῦ βάρους τῆς σφαίρας· ἵνα μὴ ἀπόλλυται δὲ ἡ δύναμις τῆς πυρίτιδος, περιώρισε εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ διάκενον τοῦ βλήματος. Τὸ πρῶτον, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν πυροβόλων ὄπλων, αἱ προτάσεις αὗται ἦσαν αἰτία σπουδαίων πειραμάτων, ἅτινα ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν σφοδρὰς συζητήσεις. Οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ συστήματος Βαλιέρου ἠρνοῦντο τὰ πλεονεκτήματα τοῦ νέου πυροβολικοῦ, ἐπικαλούμενοι τὰς ἐνδόξους ἀναμνήσεις. Παραδεκτὸν γενόμενον τῷ 1765 τὸ σύστημα Γριβωβάλ, ἐγκατελείφθη τῷ 1772, ἐγένετο δὲ παραδεκτὸν ἐκ νέου τῷ 1774, καὶ ὅτε ὁ ἐνδοξὸς οὗτος πυροβολιστὴς ὠνομάσθη πρῶτος γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῷ 1776, ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσῃ διὰ λεπτομερῶν βελτιώσεων ἔργον, τοῦ ὁποῖου ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ διάρχεια κατέστησαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ περίφημον διὰ παντός. Τὸ 1786, τὴν παραμονὴν τῶν πολιτικῶν συμβάντων, ἅτινα ἐμελλον νὰ ἀνοίξωσιν ἐκτεταμένῃν σειρὰν πολέμων, πίνακες τῆς κατασκευῆς ὅλων τῶν μερῶν τοῦ ὕλικου κατηρτίσθησαν, ἡ εὐκίνησις καὶ ἡ ἀπλότης, ἀποτελέσματα τῆς ὁμοιότητος, προσεκτῆθησαν εἰς τὸ γαλλικὸν πεδινὸν πυροβολικόν.

Τὸ πεδινὸν πυροβολικόν, τοῦ συστήματος Γριβωβάλ, περιλαμβάνε κανόνια τῶν 12 καὶ τῶν 8 διὰ τὸν περίβολον τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ κανόνια τῶν 4 διὰ τὰ πυροβόλα τῶν συναγμάτων. Πάντα ταῦτα τὰ πυροβόλα εἶχον μῆκος 17 ὀλκῶν, βάρος δὲ 150κις περιλαμβάνον τὸ βάρος τῆς σφαίρας. Ὅβιδοβόλα τῶν 6 δακτύλων (16 ἑκατοστῶν), μήκους 4 ὀλκῶν καὶ ἡμισείας καὶ βάρους 325 χιλιογράμμων, προστέθησαν εἰς τὰ πυροβόλα τοῦ περιβόλου μὲ μεταβλητὰς ἀναλογίας· ἐπειδὴ δὲ πειράματα κατέδειξαν ὅτι αἱ Γαλλικαὶ βολιδοθήκαι ἐκ μολυβδίνων σφαιρῶν καὶ αἱ σταφυλαὶ δὲν εἶχον οὔτε βολὴν οὔτε ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα, καὶ ὅτι αἱ βολιδοθήκαι τῶν ἄλλων κρατῶν ἦσαν πολὺ ὑπέρτεραι, παρεδέχθησαν θήκας ἐκ πεταλείου σιδηροῦ, περιεχούσας σφαίρας ἐκ χυτοῦ σιδηροῦ.

Οἱ κιλλίβαντες, κατασκευαζόμενοι ἐπὶ προτύπου ὁμοιομορφου, δὲν διέφερον πολὺ τῶν προηγουμένως γενομένων δεκτῶν· προέλαβον δὲ τὰς ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ὀπισθοδρομήσεως δυσχερείας διὰ σιδηρωμάτων καλῶς προσηρμοσμένων. Ὁ ἀγκῶν τῶν τοίχων (πλευρῶν) ἠὺξήθη, ὅπως ἐπιτραπῆ, ὥστε οἱ τροχοὶ τοῦ προολκαίου νὰ ᾧσιν ὑψηλότεροι, καὶ οὕτω νὰ ἐλαττωθῇ ἡ ἐλξίς. Μία κίστη τοῦ κιλλίβαντος ἔφερε μέρος πολεμφοδίων. Μία ἀρμογὴ, σχηματισθεῖσα ὀπισθεν τῶν ἀρμογῶν τῶν στροφαλίγγων (βραχιόνων), προωρισμένη διὰ τὸ ρίμμα, ἐπέτρεπε νὰ ἐκτοπίζηται τὸ πυροβόλον κατὰ τὰς ὁδοιορίας, καὶ νὰ φέρηται εἰς θέσιν, εἰς ἣν ἐκούραζεν ὀλιγώτερον τοὺς ὑποζυγίους ἵππους. Ἡ ἀμριζυγίς ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ρυμοῦ, καὶ οἱ ἵπποι ἐξευγνύοντο εἰς δύο σειράς. Τέλος ἡ ἄμαξα, ἣτις ἔφερε τὸ πυροβόλον, ἠδύνατο νὰ κινηθῇ ἀφίνουσα τὰ δύο ἐφόλκια ἀποκεχωρισμένα διὰ τοῦ προσχοινώματος, ὅπερ ἦτο σχοινίον προωρισμένον νὰ τὰ συνδέῃ εἰς τὰς κινήσεις ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐν νέον κιβώτιον, φέρον τὰ γεμίσματα



έτοιμα, ήδύνατο νά παρακολουθῆ τὰ πυροβόλα εἰς τὰς ὁδοπορίας. Οἱ σιδηροὶ ἄξονες ἀντικατέστησαν γενικῶς τοὺς ξυλίνους.

Δύο βελτιώσεις μεγίστης σπουδαιότητος ἐγένοντο παραδεκταί διὰ τὸ ῥίμμα τῶν κανονίων. Ὁ σκοπευτικός κοχλίας ἀντικατέστησε τὸν σκοπευτικὸν σφῆνα, καὶ ὑψόμετρα προσηρμόσθησαν εἰς τὴν ταινίαν τοῦ πυθμένος. Ἔως τότε, μ' ὄλην τὴν πρόσodon τῶν ἐπιστημῶν, εἶχον ἐσφαλμένας ἰδέας περὶ τῶν τροχιῶν ἐνόμιζον ὅτι βλήμα τι βαλλόμενον μὲ μέγα γέμισμα καταγράφει γραμμὴν ἀκριβῶς εὐθεῖαν, καθ' ἓν μέγα μέρος τοῦ δρόμου του. Μεταξὺ τῆς ἀποστάσεως, καθ' ἣν ἐφθανε τὸ βλήμα σχεδὸν ὀριζοντίως, καὶ ἐκείνης καθ' ἣν ἐφθανεν ὅτε ἐβαλλον ἐξ ὑπερβολῆς (à toute volée), ἐκλονίζον τὴν κλίσιν τοῦ πυροβόλου δι' ἐμπειρικῶν μέσων. Τὸ διηρημένον ὑψόμετρον ἐπέτρεψε νά ἐξετασθῆ σπουδαίως ὁ δρόμος τοῦ βλήματος εἰς τὰς διαφόρους ἀποστάσεις καὶ νά συνταχθῶσι πίνακες τοῦ ῥιμματος.

Ἡ σκευαγωγία ἔμενεν ὡς καὶ ἡ ἀρχαία, τὸ δὲ προωρισμένον σχοινίον διὰ τοὺς ἐλιγμούς τῶν πυροβόλων ὑπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, ἀντικατεστάθη διὰ τῶν σειραδίων, δι' ὧν ἐνήργουν οἱ πυροβολισταὶ καὶ οἱ πεζοὶ στρατιῶται. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1800, ἐποχῆς, καθ' ἣν ὠργάνισαν στρατιωτικῶς τοὺς ζευγίτας, δὲν εἶχον πυροβολικὸν πράγματι εὐκίνητον.

Τὸ ἔριππον πυροβολικὸν χρονολογεῖται ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1791. Οἱ πρῶτοι λόχοι ἐσχηματίσθησαν ἐξ ἰππέων καὶ πυροβολιστῶν, οἵτινες ἐμάθησαν ἀμοιβαίως τὴν ἰππασίαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πυροβόλων. Τὸ προσωπικὸν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὸ ὕλικόν ἐτροποποιήθησαν ταυτοχρόνως. Ἀντὶ νά προσκολλῶσι συντάγματα εἰς τὰς μοίρας τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνεργείας, ἐσχημάτι-

σαν λόχους, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ὑπηρετεῖ μίαν κανονοστοιχείαν τῶν 6 τῆς αὐτῆς ὀλκῆς πάντοτε. Καὶ ὅτε τὸ 1793 παρεδέχθησαν τὰς μεραρχίας, προσεκόλλησαν εἰς ἐκάστην μεραρχίαν τὸ ἀνάλογον πυροβολικόν.

Κατὰ τοὺς πρώτους πολέμους τῆς δημοκρατίας τὸ πυροβολικὸν τοῦτο προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας. Οἱ πίνακες τῆς κατασκευῆς, οἵτινες κατηρτίσθησαν μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ἕκαμον ὥστε νά κατασκευάζεται τὸ ὕλικόν ὁμοίμορφον. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ βάρους τῶν κανονίων ἐπέτρεψε νά ἐφοδιάζωνται μὲ πυροβολικὸν τὰ στρατεύματα προχείρως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κανονίων θὰ ἦτο μέγας, ἀν δὲν ἠναγκάζοντο νά λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν μικρὰν ἰσχύν τῶν πεζῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἐσχηματίζοντο ἐκ μεγάλων στρατολογιῶν, καὶ τὰ ὁποῖα, ἀν καὶ ἦσαν πλήρη ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀξίας εἰς τὰς συμπλοκάς τῶν ἀκροβολιστῶν, αἵτινες ἦσαν συχνόταται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, οὐχ ἦττον ὅμως ἦτο ἀνάγκη νά ὑποστηρίζωνται, διὰ νά ἀνθίστανται εἰς τὰς μεθοδικὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

Τὰ φορητὰ ὄπλα δὲν ὑπέστησαν μέχρι τοῦδε μεγάλας μεταβολάς· τὸ μῆκος μόνον τῶν καννῶν τῶν τουφεκίων ἠλάττωσαν κατὰ δύο δακτύλους, αὐξήσαντες κατὰ τοσοῦτον τὸ τῆς βαυοννίδος.

Οἱ πόλεμοι τῆς ὑπατείας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἤνοιξαν νέαν περίσodον εἰς τὸ γαλλικὸν πεδινὸν πυροβολικόν. Τὸ ὕλικόν δὲν ὑπέστη μεγάλας τροποποιήσεις. Τὸ ψήφισμα τοῦ 11ου ἔτους, ἐκτός τινων λεπτομερῶν μεταβολῶν, περιωρίζετο ν' ἀντικαταστήσῃ, διὰ τε τὸ ἔριππον πυροβολικὸν καὶ τὰς μεραρχίας, τὰ κανόνια τῶν 6 διὰ τῶν κανονίων τῶν 8 καὶ 4, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν δὲν εἶναι τόσον εὐκίνητα, τὰ δὲ ὄχι τόσον ἰσχυρά. Τὸ αὐτὸ ψήφισμα εἰσήγαγε τὸ δειδοβόλον τοῦ πεδίου τῶν 24, καλού-



καλούμενον οὕτω, διότι ἡ δλκὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ κανονίου τῆς αὐτῆς δλκῆς.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἀξιοσημείωτος ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς χρήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἣν Ναπολέων ὁ πρῶτος εἰσήγαγεν. Ὁ μέγας οὗτος στρατηγός, ὅστις ἀνενέωσε τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ ἐπαγίωσε τοὺς κανόνας τῆς νέας τακτικῆς, δὲν ἠμέλησεν ἰσχυροῦ ὄπλου, τοῦ ὁποίου ἐξετίμα τὴν δικαίαν ἀξίαν. Ὅτε εἰς τὸ δεύτερον μέρος θέλομεν ἐκθέσει τοὺς δεκτοὺς γενομένους κανόνας διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, θέλομεν ζητήσαι ἰδίως εἰς τὰς μάχας τῆς βασιλείας του παραδείγματα τῶν γενικῶς παραδεκτῶν γενομένων σήμερον κανόνων.

(ἀκολουθεῖ)

## ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

### ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1865.

ὑπὸ τῆς Α. Υ. τοῦ πρίγκιπος Ζοανβίλλ (\*).

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1868.

Κατέστησαν λοιπὸν τὸν μέγαν τοῦτον ἀποκλεισμὸν ὄλων τῶν ἀκτῶν τῶν μεσημβρινῶν ἀπὸ τῆς Σχεζαπήκης (Chesapeake) μέχρι τοῦ Ρίο-γράντε (Rio-grande), εἰς τὰ σύνορα τοῦ Μεξικοῦ. Ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ γεωγραφικοῦ τινος χάρτου, ὅπως ἴδῃ ὁποῖα μεγίστη ὑποχρέωσις ἦτο ἡ πραγματικὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτοῦ διατήρησις ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων ἀκτῶν τῶν Καρολίων, ἐπὶ τῶν ἀδελθῶν τῆς Φλωρίδος, κατὰ μῆκος τῶν Bayous τῆς Λουϊζιάνης, χειμῶνά τε

(\*) Ἴδὲ τόμον Β., φυλλάδιον τῆς 15 Ἰουλίου, σελίδα 60—64.

καὶ θέρος, ἐν μέσῳ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ καὶ τῶν ἀνέμων τῆς κακῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους, καὶ τοῦτο ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη. Μόνοι οἱ ἀριθμοὶ δύνανται νὰ εἴπωσιν ὁπόσοι ἄνδρες ἐχρειάζοντο διὰ νὰ φυλάξωσι τόσον ἐκτεταμένας ἀκτάς. Τὸν Ἰανουάριον 1865 τὸ ναυτικὸν τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν ἠρίθμει 671 πλοῖα, ὧν 440 ὠπλισμένα, τὰ πλεῖστα ἐν χρήτει εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν. Κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (1864) 40 πλοῖα ἐχάθησαν, ἤτοι 28 ἀπὸ πολεμικῶν συμβεβηκότων, 5 ἀπὸ ἐτέρων, καὶ μόνον 7 ἀπὸ ναυαγίων. Ὅταν συλλογισθῇ τις τὸν κίνδυνον τοῦ διαρκοῦς τούτου πλοῦ παρὰ ἀκτάς π.χ. οἶαι αἱ τῶν δύο Καρολίων, εἰς τὰ περίξ τοῦ ἀκρωτηρίου Χαττέρας (Hatteras) καὶ τῆς Χαρλεστῶν (Charleston), ὅπου αἱ προσπάθειαι τῶν δρομέων τῶν διασχιζόντων τὸν ἀποκλεισμὸν ἦσαν ἐνεργητικώταται, ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἐπτὰ ναυαγίων ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος εἶναι εὐγλωττότατος καὶ παράγει δίκαιον ἔπαινον εἰς τὴν ναυτικὴν δεξιότητα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν Ἀμερικανῶν. Διατεθείσης ἀπαξ τῆς γραμμῆς τῶν πλοίων, σχεδὸν ἀπάντων ἀτμοκινήτων, κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ὁ ἀποκλεισμὸς κατέστη, ὡς εἶπεῖν, ἀδιάσχιτος, ἐκτὸς εἰς δύο ἢ τρία σημεῖα εἰδικῶς εὐνοηθέντα ὑπὸ τῆς φύσεως ὡς πρὸς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ Καρλεστῶν καὶ ἡ Οὐίλμιγτων (Wilmington) ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῶν Καρολίων, καὶ ἡ Μοβίλη (Mobile) εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ σημεῖα δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίζῃ νὰ εἰσελθῇ ἡ νύκτωρ καὶ διὰ ἀτμοκινήτων πλοῦ ταχύτερου. Οὕτω λοιπὸν τὴν νύκτα ὁ ἀκταιωρός ὤφειλε νὰ τὰ καταδιώκῃ ἐν ὄλῃ αὐτοῦ τῇ ταχύτητι ἐν μέσῳ τῶν ἀμμοῶν καὶ υφάλων, ἀφ' ὧν εἶναι πλήρης ἡ παραλία αὕτη. Εἰς πᾶσαν προσπάθειαν οἰουδῆποτε δραμέως διενεργοῦντος τὴν ἐκδίασιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ὑπερ-



χον πάντοτε σοβαροὶ κίνδυνοι νὰ υπερνικηθῶσι δι' ἀποτελεσμα αἰείποτε λίαν ἀβέβαιον. Καίπερ τοῦ στόλου τοῦ διατηρουμένου τὸν ἀποκλεισμὸν συλλαβόντος ἢ καταστρέψαντος περὶ τὰ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τούτων τῶν blockader runners, διήρχετο πάλιν ἀτιμωρητὴ ἀρκετὸς ἀριθμὸς· δύναται τις ὅμως ἐξ ἄλλου εἰπεῖν, ὅτι εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, μὲ τὰς εὐκολίας ἃς χορηγεῖ ἢ χρῆσις τῶν ἀτμοκινήτων, καὶ τὰ ὑπερβολικὰ κέρδη, ἅτινα γενικῶς παρουσιάζει ἡ ἐκβίασις τοῦ ἀποκλεισμοῦ, καὶ αὐτὸ τὸ κάλλιστα ὀργανισμένον ναυτικὸν δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν ἐντελῶς ἀδιάσχιστον.

Ἰδοὺ πῶς συνέβαινον τὰ πράγματα ἐνώπιον τῆς Οὐίλμιγκτῶνος καὶ Καρλεστῶνος, τοὺς δύο λιμένας ἐνθα ὁ blockade-running ἔσχε πλείονα ἐνεργητικότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Τὸ παράτολμον τοῦτο ἐμπόριον ἦτο ἐντελῶς εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων, παρήγαγε δὲ ἐν ἀρχῇ μεγάλα κέρδη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶνεγκε πρὸς τὸ τέλος τοῦ πολέμου πολλὰς καταστροφάς. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἀναμφισβητήτως ἔδωκεν ἰσχυρὰν ὄθησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ναυτικῶν κατασκευῶν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ διατρέχων τὴν Κλύδην (Clyde) εἰς τὰ περίεξ τῆς Γλάσγουβ (Glasgow) κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1864 ἠδύνατο γὰ ἴδῃ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ κεκαλυμμένας ὑπὸ πλοίων κατασκευαζομένων, σχήματος καὶ θέας σχεδὸν ὁμοιομορφου. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἦσαν πάντοτε σιδηρᾶ ἢ χαλύβδινα θαυμασίας λεπτότητος σχημάτων, μηχαναὶ δὲ ἔντροχοι μεγίστης δυνάμεως ἐχορήγουν αὐτοῖς ταχυτήτας ἐκτάκτους.

Ὁ χρωματισμὸς τῶν πλοίων τούτων ἦτο στακτὸς, ὅπως καθιστῶνται ὀλιγώτερον ὁρατὰ τὴν νύκτα, δύο δὲ βραχεῖαι καπνοδόχοι ὑψοῦντο μόναι ἄνωθι τοῦ καταστρώματος. Δὲν ὑπῆρχον οὔτε ἴστοι, οὔτε ἐξαρτισμοί· ἔσθωθι δὲ οὐδεμίαν διευ-

θέτησις, οὐδὲν μέρος πρὸς κατάλυμα, οὐδὲν τέλος δυνάμενον νὰ προσθήσῃ, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον βᾶρος εἰς ὅ,τι ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον, ἦτοι τοὺς ἄνθρακας καὶ τὸ φορτίον. Τὰ πλοῖα ταῦτα, διοικούμενα καὶ πληρούμενα ὑπὸ ἀνδρῶν ἀπορασιτικῶν, οὗς τὸ κέρδος ὑπερβαλλουσῶν ἀμοιβῶν ἔστυρε κατὰ πλήθη, μετέβαινον ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς Βερμούδας (Bermoudes) ἢ εἰς Νασσάου (Nassau), ἐν Βαχαμάς (Bahamas), δύο ἀγγλικᾶς ἀποικίας, εὐρισκομένας εἰς καταλλήλους ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς παραλίας. Ἐκεῖ ἐλάμβανον τὸ φορτίον αὐτῶν φερόμενον ὑπὸ πλοίων κοινῶν τοῦ ἐμπορίου φορτωθέντα ἅπαξ, ἀνεχώρουν εὐθέως πρὸς τὸν λιμένα οὐτινος ἤθελον νὰ ἐκβιάσωσι τὴν εἴσοδον, κανονίζοντα τὴν ταχύτητα αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ φθάσωσιν εἰς ὥραν νυκτὸς ἀτέληνον, ἐμπροσθεν τῆς πρώτης γραμμῆς τῶν καταδρομῶν, καθόσον ἡ φυλακὴ ἐνηργεῖτο διὰ πλειόνων ζωνῶν πολεμικῶν πλοίων, ὧν τὰ μὲν ἐν πελάγει, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδον, καὶ τέλος τὰ τελευταῖα εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῶν διόδων. Συνήθως ἅπαντες οἱ καταδρομεῖς οὗτοι ἦσαν ἠγκυροβολημένοι, ἀλλ' εἶχον τὴν ἄγκυραν ἐτοιμῆν, ὅπως τὴν ἀνασύρωσιν εἰς τινὰς στιγμὰς· διετέλουν δὲ διαρκῶς εἰς τὸν ἀτμόν. Ἄμα ἐφαίνετο εἰς ὁρομῆς, ἐτίθεντο εἰς καταδίωξίν του, γνωστοποιοῦντες τὴν παρουσίαν αὐτοῦ διὰ πυροβολισμῶν καὶ σημάτων. Ἄπασα τότε ἡ φυλάττουσα μαῖρα ἦτο ἐπὶ ποδὸς καὶ ἔξυπνος, ὡς ἡ πληθὺς τῶν κυνηγετικῶν σκύλων ἀπένακτι τοῦ κυνηγίου. Εἰς ἕκαστον πλοῖον ἐφρόντιζον πῶς νὰ κόψωσι τὸν δρόμον τοῦ λαθρεμπορίου. Ἐνίοτε ἐπετύγγανον ἐνίοτε ὅμως, αὐτὸς οὗτος ὁ ἐκβιαστὴς τοῦ ἀποκλεισμοῦ κατάρθου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα. Τὸ συνεχέστερον, ὅτε οὗτος παρενηρέτο ἐγκαίρως, δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν καταδίωξιν, ἢ ριπτόμενος εἰς τὴν ξηρὰν. Τὸ πλήρωμα τότε ἐγ-



καταλιμπάνον τὸ πλοῖον, συνήθως ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀκτὴν ἐπὶ τῶν λέμβων αὐτοῦ. Οἱ Ἐνωτικοὶ τότε περιέμενον τὴν πρωΐαν, εἴτε διὰ νὰ δοκιμάσωσι νὰ πελαγώσωσι πάλιν τὸ πλοῖον, ἂν τοῦτο ἦτο δυνατόν, εἴτε διὰ νὰ τὸ καταστρέψωσι πυροβολοῦντες κατ' αὐτοῦ, ἂν ἦτο πολὺ χωσμένον ἢ πολλὰ πλησίον τῶν ἐχθρικῶν κανονοστασιῶν. Ἡ καλητέρα τύχη τοῦ δρομέως ἦτο τὸ νὰ μὴ τὸν ἴδῃ τις ποσῶς, ὅπερ καὶ συνέβαινεν ἐνίοτε κατὰ τὰς σκοτεινοτάτας νύκτας· ἀλλ' ὅμως, ὅ,τι καὶ ἂν διήρχετο, ἦτο ἀπλή σταγὼν ὕδατος εἰς ὠκεανὸν διὰ τοὺς Ἀθηνωτικούς, πανταχοῦ κεκλεισμένους ἐν τῷ ἀπεράντῳ τούτῳ ἀποκλεισμῷ. Ἐλάμβανον μὲν κανονία τινα, καρβίνας, στρατιωτικὰς ἐνδυμασίας, σανδάλια, φάρμακα, καφφέ καὶ ἄλας, ἀλλ' εἰς σμικροτάτας ποσότητες· μόλις ὅμως ἐξήρχετο ἐλάχιστον ποσὸν βάμβακος καὶ καπνοῦ, ὧν τινων ἡ ἐξαγωγή, ἂν ἦτο κατορθωτὴ, ἤθελε τοῖς φέροι θησαυροὺς, δι' ὧν ἤθελον ἔχει ἐθελοντὰς πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν, ἅτινα ἠνοίγοντο εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν· ἤθελον ἔχει τὸν σίδηρον πρὸς ἐπισκευὴν τῶν σιδηροστρώτων αὐτῶν ὁδῶν· ἤθελον ἔχει τέλος, ἀντὶ σμικροῦ ἀριθμοῦ πλοίων, ὀλόκληρον στόλον θωρηκτῶν ἢ μὴ, ὅπως δι' αὐτῶν μεταβαίνοντες ληΐζωσι τὴν Νέααν Ὑόρκην καὶ κατακαύσωσι τὴν Βοστώναν. Ὁ ἀποκλεισμός λοιπὸν προσέφερον ὑπηρεσίαν ἄπειρον, ἀναγκαιοτάτην.

Διὰ τοῦτο οἱ Νότιοι ἀνεζήτησαν ἅπαντα τὰ πρὸς διάλυσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ μέσα, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο γνωστὸν ὅτι κατεσκεύαζον ἐντὸς τῶν ποταμῶν αὐτῶν πλοῖα νέου εἴδους, προωρισμένα νὰ πολεμήσωσι καὶ διασκορπίσωσι τὰς ναυτικὰς μοίρας, αἵτινες περιέβαλον τὰς ἀκτὰς αὐτῶν. Τὰ πλοῖα ταῦτα, ἅτινα ἐφάνησαν διαδοχικῶς ἐκ πολλῶν σημείων τῆς παραλίας τῶν Ἀθηνωτικῶν, ἦσαν κατεσκευασμένα ἅπαντα ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ἐξαιρέσει τροποποιήσεών τινων λεπτομερείας.

Ταῦτα ἦσαν διαρκῶς πλοῖα, ὧν ὁ τοίχος καὶ τὸ κατάστρωμα ἦσαν τεθωρακισμένα, καὶ μόλις ἐξέχοντα τοῦ ὕδατος. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐτίθετο εἶδος τυμπάνου σιδηροῦ, οὔτινος οἱ τοῖχοι διετέλουν κεκλιμένοι πρὸς τὸ κέντρον. Ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ πλοίου εὐρίσκοντο ἡ μηχανὴ μὲ ἓνα ἢ πλείονας ἑλικας, αἱ προμήθειαι καὶ τὰ ἐνδαιτήματα. Ἐν τῷ τυμπάνῳ εὐρίσκοντο τὸ πυροβολοστάσιον, ἡ καπνοδόχη, ὁ τροχὸς τοῦ πηδαλίου. Τέσσαρα ἢ ἕξ κανόνια ἐν γένει βραδωτά, ἐκ χυτοσιδήρου, 7—9 δακτύλων (σύστημα Brooks), βάλλοντα βλήματα κυλινδρικά βάρους 100—150, ἀπετέλουν τὸν ἐξοπλισμόν. Τρία κανόνια ἠδύνατο νὰ βάλλωσιν εὐθέως ἐπὶ τὰ ἐμπρὸς, τρία ἄλλα ἐπὶ τὰ ὀπίσω, δύο πλευρικῶς. Αἱ πυροβοληθραὶ ἐκλείοντο κατὰ βούλησιν διὰ παμμεγέθων σιδηρῶν πλακῶν. Τέλος ἐμπρὸς εὐρίσκετο αἰχμητὶς ἀποτελοῦσα κριόν, ὥστε εἰς ἀρμοδίαν περίπτωσιν μετεχειρίζοντο αὐτὸ τὸ ἴδιον πλοῖον ὡς βλήμα ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Τὰ rams (λέξις ἀγγλικὴ σημαίνουσα τὸν κριόν) ταῦτα, οἷς διατηροῦμεν τὸ ὄνομα ὕφ' ὃ εἶναι ἐν Ἀμερικῇ γνωστὰ, ἦσαν τρομεραὶ πολεμικαὶ μηχαναὶ, καὶ ἅμα ἐγνώστη παρὰ τοῖς Βορείοις ἡ ἐμφάνισίς των, εἰργάσθησαν ὅπως γεννήσωσιν ἄλλο τι ἄξιον πρὸς ἀνταγωνισμόν. Ἐντεῦθεν ἐγενήθη τὸ πολεμικὸν μηχανημα, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Monitor. Καὶ ταῦτα ἐπίσης, ὡς τὰ rams, ἦσαν πλοῖα ἔχοντα τὰ πλευρὰ τεθωρακισμένα, μὲ κατάστρωμα κεκαλυμμένον ὑπὸ σιδήρου καὶ χθαμαλά. Ἡ μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰ ἦτο, ὅτι ὁ Μονίτωρ ἔφερε μόνον δύο περοβόλα κεκλεισμένα ἐντὸς σιδηροῦ πυργίσκου, οὔτινος ὁ τοίχος εἶχε πάχος ἕνδεκα δακτύλων, καὶ ὅτι ἐστρέφετο ὀλόσωμος, παρουσιάζων τὰ στόμια τῶν δύο κανονίων καθ' ἣν ἤθελέ τις διεύθυνσιν, ἀπαραλλάκτως ὡς εἰς τὰς σιδηροστρώτους ὁδοὺς ἐπιχειρεῖται ἡ τῶν ἀμαξῶν ἐπὶ τοῦ αὐ-



τοῦ σημείου στροφή. Τὰ δύο πυροβόλα δὲν ἦσαν ραβδωτά· καὶ τὸ μὲν διαμέτρου 15 δακτύλων βάλλει βλήματα βάρους 400 λιτρῶν μὲ γέμωσιν πυρίτιδος 35—60 λιτρῶν, τὸ δὲ διαμέτρου μόνον 11 δακτύλων.

(ἀκολουθεῖ)

## Ο ΓΑΛΛΟΠΡΩΣΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

### ΑΡΘΡΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (1).

6—12 Αὐγούστου (2).

Ἐν τῷ πρώτῳ ἡμῶν ἄρθρῳ εἶδομεν τὸν Γαλλικὸν στρατὸν ἑτοιμον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπιθετικὸν κατὰ τῆς Γερμανίας πόλεμον. Τὸ 1ον σῶμα (Mac-Mahon) κατεῖχε τὰς παραρρήνιους Γαλλικὰς ἐπαρχίας· μία δὲ μεραρχία αὐτοῦ ἔμενεν ἐντὸς τοῦ Στρασβούργου ὡς φρουρά, ἣτις καὶ δὲν μετέσχε τῶν συγκροτηθεισῶν μαχῶν. Ἐτέρα μεραρχία ὑπὸ τὸν Δουαί (Avel) ἀπεσπάσθη εἰς Weissenbourk, ὅπως ἐπιτηρήσῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ Παλατινάτῳ. Τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος, ὑπὸ τὰς ἀμέσους τοῦ Mac-Mahon διαταγὰς, ἐπεσκόπει τὸν Ῥήνον.

Εἶδομεν ὅτι τὴν 2. Αὐγούστου τὸ 2ον σῶμα, ὑπὸ τὸν Frosard, εἰσελάσαν εἰς τὴν παραρρήνιον Πρωσσικὴν ἐπαρχίαν ἐκυρίευσεν διὰ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συγκροτηθείσης μάχης τὴν μικρὰν πρωσσικὴν πόλιν Saarebrouck.

Τὸ 3ον καὶ 4ον σῶμα (Bazain, Ladmirault) ἦσαν κλιμα-

(1) Ἰδὲ τὸμον Β', φυλλάδιον τῆς 8 Αὐγούστου, σελίδα 100—150.

(2) Αἱ ἀπλάι ἡμερομηνίαι ἐννοοῦνται κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον.

κηδὸν ὀπισθεν τοῦ 2ου. Τὸ 5ον ὀπισθεν τούτων, δυνάμενον νὰ συγκοινωνῇ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μὲ τὸ 1ον (ὁ σιδηροδρόμος οὗτος διέρχεται ἀπὸ Mets, Forbach, Sarrebourg, Haguenau).

Ὅπισθεν διετίθεντο τὸ βον σῶμα (Canrober) εἰς Châlons καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά (Βούρβαχης), διατελοῦσα εἰς Mets, ὅπου ἦτο τὸ στραταρχεῖον τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀπέναντι αὐτῶν εὐρίσκοντο ἐν τῇ παραρρήνιῳ Πρωσσικῇ ἐπαρχίᾳ ἡ 1η γερμανικὴ στρατιὰ (Steinmetz), ἥς μέρος ἐπολέμησε τὴν 2. Αὐγούστου, ἡ 2α στρατιὰ (πρίγκιψ Φρεδε-δερίκος Κάρολος) ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἡ 3η στρατιὰ (Βασιλικὸς πρίγκιψ) ἐν τῷ Παλατινάτῳ.

Ἐκ τῆς τοποθετήσεως ταύτης τῶν ἐμπολέμων στρατῶν δύναται τις ἴσως μὴ σφάλλων νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ὁ Μάχ Μαὼν (1ον σῶμα) μετὰ τοῦ 7ου σώματος (Douai Felix) [ὅπερ ἐφύλαττε τὸ καλούμενον ἀνοίγμα τοῦ Belfort, δι' οὗ ὁ ἐχθρὸς παρακάμπτων τὸν Ῥήνον δύναται νὰ εἰσελάσῃ ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Γαλλίᾳ] εἶχεν ἐν ἀρχῇ ἀποστολὴν ἐπιτηρητικὴν, καὶ ὅτι ἡ κυρία ἐπιδρομὴ ἔμελλε νὰ γενῆ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Mosella, ἐν τῇ παραρρήνιῳ Πρωσσίᾳ. Τοῦτο δὲ εἰκάζομεν παρατηροῦντες ἐκεῖσε συσσωρευομένας τὰς γαλλικὰς δυνάμεις.

Τούναντίον ἡ συσπείρωσις τῶν γερμανικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἐντελής ἐγκατάληψις ὄλου τοῦ Ῥήνου ἀπὸ Lauterbourg μέχρι Bâle (Λαουτερβούργον, Βασιλεία) ἐκδήλοι ὅτι οἱ Πρωσσοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ καταδείξωσι τὰ σχέδιά των, ἐκράτουν δὲ συσσωματωμένας τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐπὶ ὠρισμένῳ σκοπῷ, ὃν οἱ Γάλλοι δὲν κατενόησαν. Ἡ ἀπραξία τῶν Γάλλων μετὰ τὴν 2. Αὐγούστου, ἐξηγουμένη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀφορμὴν εἶχε τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώσεως τῶν σωμάτων, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἀδίκως ἔσπευσαν κηρύττοντες τὸν πόλεμον καὶ ἀρχό-



μενοι τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐνῶ ἦσαν ἀνέτοιμοι.

Ὅπως ἂν ἦ, οἱ Πρώσσοι δὲν ἤργησαν νὰ ἀναπτύξωσι τὰ σχέδιά των εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς 4. Αὐγούστου, καθ' ἣν πάντῃ ἀνέτοιμον πρὸς μάχην καὶ σχολάζουσιν κατέλαβον καὶ ἐνίκησαν τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Douai (Avel) μεραρχίαν τοῦ Mac-Mahon εἰς Weissembourg (1). Ἀμέσως προσεπάθησαν

(1) Ἰδοὺ πῶς κατωτέρω περιγράφεται ἐπὶ τὸ δραματικὸν ὁ θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Δουαί. Ἡ διήγησις αὕτη εἶναι τὸ ὠραιότερον μανσαλεῖον, ὅπερ ἠδύνατό ποτε στρατιώτης νὰ φαντασθῆ ὅτι ἤθελον ἀνεγείρει ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ.

« Ἄμικ ἀπολοσθείσης τῆς μάχης, σκυθρωπὸς καὶ περιλυπὸς ὁ στρατηγὸς θεῖατο ἀπὸ τῆς ἄκρας ὑψώματος τὰ τελευταῖα τῆς μεραρχίας του συντάγματα καταβαίνοντα ἀπὸ λόφου, ἀφ' οὗ ἐδεκατεύοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Ἐπραξεν ὅ,τι ἠδύνατο, ὅπως ἀποσοθῆ τὸν κίνδυνον. Δὲν τῷ ὑπελείφθη πλέον οὔτε ἐν τάγμα, οὔτε εἰς λόχος· ἡ μάχη, ἣν ἀνέλαβεν ἀπὸ τῆς πρωίας, ἀπερρόφησεν ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις. Τότε ἔδωκεν εἰς τοὺς ὑπαξιπστὰς καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του διαταγὰς, αἵτινες τοὺς διασκεδάζουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, μόνος δὲ καταβαίνει εἰς τὴν διάβασιν τοῦ ὑψώματος. Φθάσας εἰς τὰ κάτω μέρη, ἐξάγει πιστόλιον ἐκ τοῦ ἐφιππίου καὶ διατριπᾶ τοῦ ἵππου του τὴν κεφαλὴν, ξιφῆρης δὲ ἀναβαίνει τὸν ἀπέναντι ἀνάντη κρημνόν. Τὸν ἀπαντῶσι στρατιῶται ἀνήκοντες εἰς διάφορα συντάγματα καὶ ὅπλα· ρίπτονται ἐνώπιόν του καὶ θέλουσι νὰ τὸν κρατήσωσι· δέκα ἀθμαίνουσαι φωναὶ τὸν ἐρωτῶσι ποῖ πορεύεται. « Πρὸς τὸν ἐχθρὸν » ἀποκρίνεται ὁ στρατηγός. Ἐξακολουθεῖ τὴν ὁδόν του· ἐκπεπληγμένοι τὸν ἀκολουθοῦσιν οἱ στρατιῶται. Εἶναι ὀλίγοι καὶ πηδῶσι κύκλω αὐτοῦ. Ἄλλοι προστρέχουσιν, ἀναγνωρίζουσι τὸν στρατηγὸν καὶ σπεύδουσι νὰ τῷ φράξωσι τὴν ὁδόν. Τοὺς ἀπομακρύνει δι' ἀπλοῦ νεύματος καὶ ἀναβαίνει ὑψηλότερον. Οἱ αὐτοὶ δὲ στρατιῶται, οἱ πρὸ μικροῦ ποτηθέντες ἐπὶ τηλικαυτῆ ἠρωϊκῆ εὐψυχία, τὸν μιμῶνται καὶ ἀναρρίχωνται, καίοντες τὰ τελευταῖα φυσέκια των. Ἐν τούτοις φοβερὸν πῦρ διήρκει ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ λόφου καὶ κατεφόνευε τοὺς γενναίους, οὓς ἠλέκτριζε τὸ παράδειγμα τοῦ στωϊκοῦ καὶ ἀταρξάχου στρατηγοῦ των. Τοὺς καταφθάνουσι καὶ ἄλλοι ἀποπει-

ν' ἀπομονώσωσι τὸν Μακμαῶν καὶ νὰ ἐκβιάσωσι τὴν ἐπὶ τὴν Γαλλίαν ἐπιδρομὴν διὰ τῆς κοιλάδος Moselle, ἀκριβῶς ἐκεῖ-

ραθέντες τὴν ἐσχάτην ἀπόπειραν· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς διὰ τῆς ἀκμῆς τοῦ ξίφους δεικνύων αὐτοῖς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἀνανεύει διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ εξακολουθεῖ τὴν δεινὴν ἀνάβασιν. Οἱ ἄνθρωποι πίπτουσιν ἀνὰ πᾶν βῆμα καὶ πανταχῶθεν. Αὐτὸς μόνος προβαίνει ἀβλαβῆς, ἔχων ὑψηλὸν τὸ μέτωπον καὶ σπινθηροβολοῦντας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ διέρχεται σωρὸς ἀνδρῶν καταβεβλημένων ὑπὸ τῶν μύδρων. Αἴφνης ἴσταται καὶ ταλαντεύεται. Προστρέχει ὁ μόνος ἀπὸ τῶν σφαιρῶν περισωθεὶς στρατιώτης. Ὁ στρατηγὸς Δουαί πίπτει νεκρός. Ὅπταν τοιοῦτοι ἄνδρες πίπτωσιν ἐπὶ τοῦ πατρῆου ἐδάφους, ὁ νεκρὸς των γεννᾷ ἤρωας.

Ἐπίσης ὠραῖον καὶ γόνιμον μάθημα εἶναι τὸ ἐπεισόδιον τῆς σημαίας τοῦ 74ου γαλλικοῦ συντάγματος. Φονευθέντος τοῦ σημαιοφόρου τοῦ συντάγματος, ἡ σημαία παραλαμβάνεται μὴ καταπίπτουσα ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ 20 ἀνδρῶν, ἐκάστοτε φονευομένου τοῦ προηγουμένου· μόλις ἐπιζῆ καὶ διατηρεῖ αὐτὴν ὁ 21. Ὅτε δὲ ἡ κατακερματισθεῖσα γαλλικὴ μεραρχία ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ, ἅπασαι αἱ σημαῖαι τῶν δεκατισθέντων συνταγμάτων συναθροίζονται καὶ σώζονται εἰς ἐν δέμα. Ὁραῖον, ἀλλ' ἐν ταύτῃ θλιβερὸν θέαμα.

Τὰ ἠρωϊκὰ παραδείγματα οὐδέποτε ἔλειψαν, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸν γαλλικὸν στρατόν. Κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην τοῦ Weissembourg μνημονεύεται ἡ ἔξοχος ἀνδρία, ἡ μετ' ἐπιμονῆς ἀκατονομάστου αὐταπάρνησις τοῦ συνταγματάρχου τοῦ ἵππικοῦ d'Espouilles, μόλις ἄγοντος τὸ 40ον ἔτος. Οὗτος, θέλων νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὰ συντάγματα τῆς μεραρχίας Δουαί νὰ συνέλθωσι κατὰ τὴν αἰφνιδίαν τῶν Γερμανῶν ἐπίθεσιν, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συντάγματός του, καὶ προσέθαλε τὸν ἐχθρὸν δέκα καὶ ἐπτάκις ἀλλεπαλλήλως. Κατὰ τὴν 17ην ἔφοδον τὸ σύνταγμα του ἐμέτρα μόνους 50 ἀνδρας· ἀλλ' ὁ ἠρωϊκὸς συνταγματάρχης, κεκαλυμμένος ὑπὸ πηγῶν, ἐφορμᾷ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐτι ἅπαξ κροτῶν τὴν σάβην εἰς τὰς χεῖρας.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς πρὸς περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν Διεθνοῦς ἐταιρίας συνάγεται, ὅτι ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐφρονεύθησαν Γερμανοὶ 3,370 τοῦ πεζικοῦ, 644 τοῦ ἵππικοῦ, 247 τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐτραυματίσθη-



θεν, ὅθεν ἐπερίμενον τοὺς Γάλλους. Τὸ πρῶτον ἐπεχείρησεν ἡ 3η στρατιά· τὸ δευτέρον ἡ 1η. Δυνάμεις ὑπέρτεραι καὶ καταπληκτικαὶ τῆς 3ης στρατιάς κατέστρεψαν τὸν Μακμαῶν εἰς Wort (Freischueiller) καὶ παρ' ὀλίγον τὸν ἐξηφάνισον, δυνάμεις δὲ οὐχὶ εὐκαταρρόνητοι τῆς 1ης στρατίας ἠνάγκασαν τὸ 2ον σῶμα νὰ υποχωρήσῃ ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν 2. Αὐγούστου κυριευθειῶν θέσεων τοῦ Saarbruck. Αἱ δύο αὐταὶ νίκαι τῶν Πρώτων ἔλαβον, ὡς εἶπομεν, χώραν τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν 6. Αὐγούστου.

Ἄμα οἱ Πρῶσοι ἐκέρδισαν τὰς νίκας ταύτας, ἡ φάσις τῶν πραγμάτων ἤλλαξεν. Ἡ κατάστασις τῆς Γαλλίας ὡς ἐν πανοράματι ἔγεινε τοῖς πᾶσι γνωστὴ, ἀθλία οὕσα καὶ ἐλεεινὴ. Ἡ Γαλλία δὲν ἦτο ἔτοιμος καθ' ὅλην τῆς λέξεως τὴν σημασίαν.

Ἐν ἀπάσῃ τῇ Γαλλίᾳ ἀντήχησαν αἱ ἀραιὲς κατὰ τῶν παρακινδυνευσάντων τὴν δόξαν τοῦ Γαλλικοῦ ὀνόματος, καὶ παρ' ὀλίγον κατασυνετρίβετο ἡ δυναστεία ἡ Ναπολεόντειος, ἂν μὴ οἱ Πρῶσοι, σπεύσαντες τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν, διερέθιζον τὴν ἐθνικὴν τῶν Γάλλων φιλοτιμίαν. Φρονοῦμεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον ἐκλείετο ἡ εἰρήνη, τῶν Πρώτων παραμενόντων εἰς τὰ γαλλικὰ σύνορα καὶ διδόντων καιρὸν εἰς τοὺς ἐκμαινομένους ἐχθροὺς τοῦ Ναπολέοντος νὰ ρίψωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου. Ἡ Γαλλία τότε, ἐπιβρίπτου-

σαν δὲ ἐν ὅλῳ 7,250, ἦτοι τὸ ὅλον τῶν ἐκτὸς μάχης τεθέντων Γερμανῶν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Weissebourg ἀνέρχεται εἰς 44,512.

Μετὰ τὴν μάχην, κατὰ γερμανικὰς πληροφορίας, πολλοὶ πρωσσοικὸι λόχοι ἐμέτρουν 440—450 ὀλιγωτέρους τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Πρῶσοι ἀξιωματικοὶ πληρωμένοι ἀναγνωρίζουσι τὸ Chasserai ἀνώτερον τοῦ πρωσσοικοῦ τουφεκίου, καὶ μάλιστα πέραν τῶν 500 βημάτων τὸ κηρύττουσι καταστρεπτικώτατον.

σα εἰς βᾶρος αὐτοῦ πᾶν τὸ κακόν, ἔσωζε τὴν τιμὴν αὐτῆς. Οἱ Πρῶσοι ὁμως, μεθύοντες ὑπὸ τῆς νίκης, κυριευόμενοι ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας, δὲν περιέμενον. Ἡ ἐπιδρομὴ ἐπῆλθε, καὶ ἐντεῦθεν ἤρξαντο αἱ κατόπιν διαδραματισθεῖσαι στρατιωτικαὶ ἐργασίαι καὶ ἐπὶ τὸ ἔπακρον ἐξαφθεῖσαι ἐθνικαὶ φιλοτιμίαι, αἱ σώσασαι τὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ μικρόν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκτοτε αὕτη ὑπάρχει μόνον ὀνόματι. Οἱ δημοκρατικοὶ, ἀρ' οὐ πάνθ' ὅσα κατ' αὐτῆς ἐπεδείξαντο, ἠναγκάσθησαν ἕνεκα τοῦ ἐθνικοῦ κινδύνου νὰ ὑπενδώσωσιν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φρανῆσεως. Ἡ Γαλλία συνεσπειρώθη οὐχὶ περὶ τὸν αὐτοκράτορα μένοντα ὄνομα κενόν, ἀλλὰ περὶ τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Ὀλλιβιέριου, τὸ κηρύξαν τὸν πόλεμον, κατέπεσε, τὸ διεδέχθη δὲ τὸ τοῦ κόμητος Παλικάου (Comte de Palicaou, duc de Monthanban). Οἱ Παρίσιοι ἐκηρύχθησαν εἰς κατάστασιν πολιορκίας καὶ ἐτοιμάσθησαν πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ (1), ἀρχηγὸς δὲ τῆς φρουρᾶς διωρίσθη ὁ ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων τοῦ Ναπολέοντος προταθεὶς Τρουσὺ (Trochy), στρατηγός. Ὀνομάσθη ἐπιτροπὴ ἀμύνης τῶν Παρισίων κατ' ἀντιστοίχησιν τῆς ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἐπιμόνως προταθείσης ἐπιτροπῆς τῆς σωτηρίας, κατὰ μίμησιν τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἣτις, ἂν ἐπετύγχανεν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν κατάργησιν τῆς αὐτοκρατορίας. Νόμοι ἐπεκυρώθησαν προσκαλοῦντες εἰς τὰ ὄπλα τὴν ἐθνοφυλακὴν, τροποποιηθέντος ἐν πολλοῖς καὶ ἀντικατασταθέντος τοῦ περὶ

(1) Ὁ διὰ τοῦ ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1814 ἐγερθεὶς περίβολος τῶν Παρισίων ἔχει περίμετρον 38,000 μέτρων καὶ 94 προμαχώνας μήκους 400 μέτρων περιβάλλεται δὲ ὑπὸ 16 ἐξωτερικῶν μεμονωμένων καὶ κλειστῶν ὀχυρωμάτων, ὧν ὁ ἐχθρὸς ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει νὰ κυριεύσῃ τοὐλάχιστον τρία, νὰ τὰ καταστήσῃ ἄμυνα, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ κατ' αὐτῶν τῶν Παρισίων.



ταύτης νόμου τῆς 1. Φεβρ. 1868· διερεθίσθη ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, καὶ πρόσκλησις εἰς τὰ ὄπλα ἀπεφασίσθη ὅλων τῶν ἀγάμων ἀπὸ 25—35 ἐτῶν, ὅλων τῶν ἀποστράτων ἀξιωματικῶν μέχρις ἡλικίας ἐτῶν 60, καὶ ἀπάντων τῶν ὑγιῶν στρατηγῶν· πλεῖστα δὲ ἀσύντακτα ἢ ἐλεύθερα σώματα (corps francs) ὠργανίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐχόντων τοπικὰς ἐπιβροὰς, ἐνεργοῦντα τὸν μικρὸν πόλεμον τῶν *partisans*.

Βεβαίως, ἐὰν ἡ Γαλλία δυνηθῆ νὰ κερδίσῃ καιρὸν, δύναται νὰ ὀργανώσῃ στρατοῦς, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ᾤσιν ἑτοιμοί, καὶ δύναται νὰ πράξῃ πολλά. Θὰ δυνηθῆ ὅμως νὰ κατανικήσῃ τὴν ὀρθῶς ὀνομασθεῖσαν Γερμανικὴν μετανάστευσιν; Τὸ μέλλον θέλει ἀποκριθῆ. Ἡ ἱστορία δὲν παρουσιάζει ὀλίγα παραδείγματα.

Παρατυρόμενοι ὑπὸ τῆς ὕλης, μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ὁ Ναπολέων, τῆ ἐπιμονῇ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ δημοκρατικῶν, παρητήθη τῆς γενικῆς στρατηγίας, ἣτις ἀνετέθη εἰς τὸν στρατάρχην *Bazaine*, τῶς ἀρχηγὸν τοῦ 3ου σώματος, ὃν ἐκεῖ διέχθη ὁ *Decaen*.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι μετὰ δυσθυμίας ἔπραξε τοῦτο ὁ Ναπολέων, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας ἡττας εἶχεν ὀνομάσει, τὴν 9. Αὐγούστου, τὸν Βαζαῖν ἀρχηγὸν τοῦ 2ου, 3ου καὶ 4ου σώματος. Ἐπίσης ἀπεσύρθη τῆς θέσεως τοῦ *Major-Général*, ἦτοι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ὁ στρατάρχης *Le Boeuf*.

Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἐπιθεώρησιν τῶν πραγμάτων μεταβαίνομεν ἐπὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας γαλλικὰς ἡττας. Ἀμέσως κατόπιν τούτων τὸ γαλλικὸν στραρχεῖον ἐσχέθη περὶ ἀμύνης τοῦ πατρῷου ἐδάφους. Ἴδου αἱ νέαι διατάξεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ 2ον, 3ον καὶ 4ον σῶμα κατέλαβον θέσεις ἀπὸ *Saint Avold* πρὸς τὸ *Metz* καὶ περὶ τὴν πόλιν ταύτην.

Τὸ 5ον εἰς *Sarre-Union* μὲ διαταγὴν ὑποχωρήσεως πρὸς *Nancy*.

Τὸ 6ον σῶμα ἀπεσπάρθη προσκαίρως εἰς *Sarrebouurg* πρὸς ὑποστήριξιν ἐν ἀνάγκῃ τοῦ ὑποχωροῦντος 1ου σώματος (*Mac-Mahon*), διευθυνομένου μὲ τὰ λείψανα διὰ *Nancy* εἰς *Châlons*.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ μεταξὺ *Mets* ἔξ *Pont-à-Mousson*.

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπεδείκνυεν ὅτι ἐμελλε νὰ διαφιλονεικῆσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ *Moselle*, θέλομεν ὅμως ἰδεῖ κατόπιν ὅτι ἐγκατέλιπε ταύτην, ἅμα ἠσφαλίσθη ὁ *Mac-Mahon* εἰς *Châlons*, ὅπου ἀφίκετο τὴν 13. Αὐγούστου.

Αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις, αἱ μέλλουσαι νὰ διαφιλονεικῆσωσι τοῖς Πρώτοις τὸ πατρῶν ἐδαφος, περιορίζονται εἰς τὰ μνημονευθέντα σώματα, εἰς ἃ ἐὰν προσθέσωμεν καὶ δύο μεραρχίας κατεσπευμένως προσκληθείσας ἀπὸ *Cherbourg* εἰς *Mets*, ἐν ὅλῳ ἀποτελοῦνται ὑπὸ 24 μεραρχιῶν πεζικοῦ καὶ 4 μεραρχιῶν ἵππικοῦ, ἦτοι ὑπὸ 300,000 ἀνδρῶν καὶ 800 πυροβόλων. Ἄλλ' αἱ δυνάμεις αὗται δὲν μένουσιν ἀμέσως ὑπὸ τὰς χεῖρας τοῦ *Bazaine*· διότι μέρος αὐτῶν κρατήσῃ τὴν *Châlons*. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐνεργεῖ τὴν σύστασιν ταγματῶν ἐθνοφυλακῆς, πλεῖστοι δὲ ἐθελονταὶ προσέρχονται ὑπὸ τὰς σημαίας, ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ Παρίσιοι ἔχουσιν ἀνάγκην ὀπλοφόρων, καὶ ὠργανίσθησαν περὶ τὰς 100,000 πρὸς ὑποδοχὴν τῆς προτδοκωμένης πολιορκίας· ναῦται δὲ 8,000 ὑπὸ τὸν ναύαρχον *De la Bonsièr Lenoury* ἀνέλαβον τὴν διαχείρισιν 1,600 πυροβόλων τοῦ περιβάλλου αὐτῶν.

Ἀπέναντι τῶν ἐνεργῶν γαλλικῶν δυνάμεων ἰδοῦ τί παρουσιάζουσιν οἱ ἐπιδραμόντες Πρῶτοι ἐν πρώτῃ γραμμῇ·

*Δεξιὰ πτέρυξ*, ἦτοι 1η στρατιά, ὑπὸ τὸν *Steinmets* (Στείνμετς), τὸ 7ον καὶ 8ον σῶμα, 70,000 μὲ 80 πυροβόλα. Οὗτοι



μετά την υποχώρησιν τῶν Γάλλων κατέλαβον θέσιν παρὰ τὴν Saint Avold.

*Κέντρον*, ἤτοι 2α στρατιά ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Frederic Charles (Φρεδ. Κάρολον). Αὕτη ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ 1ου, 2ου, 3ου, 4ου, 6ου, 9ου, καὶ 12ου σώματος, καὶ ὑπὸ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Ἐν ὄλῳ 288,000 μὲ 640 πυροβόλα. Οὗτοι ἅμα τῇ πρώτῃ υποχωρήσει τῶν Γάλλων διετέθησαν στρέψαντες μέτωπον κατ' αὐτῶν παρὰ τὴν Sarreguemines, ἐν ἀμέσῳ συγκοινωνίᾳ ὄντες μετὰ τῆς 1ης στρατιάς πρὸς σύμπραξιν.

*Ἀριστερὰ πτέρυξ*, ἤτοι 3η στρατιά, ὑπὸ τὸν Βασιλικὸν πρίγκιπα, λαβόντα τὴν πρὸς Nancy ὁδὸν κατόπιν τοῦ Mac-Mahon. Αὕτη σύγκειται ὑπὸ τοῦ 5ου καὶ 11ου σώματος τῆς Βορείου ὁμοσπονδίας, ὑπὸ τοῦ 2ου τῶν Βαυαρῶν καὶ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν Βυρτεμβέργων, τῶν Ἑσσῶν καὶ τῶν Βαδαιῶν. Ἐν ὄλῳ 170,000 μὲ 400 πυροβόλα.

*Πορεία τῶν ἐμπολέμων στρατῶν μέχρι τῆς*

*12. Αὐγούστου.*

Καὶ πρῶτον περὶ τῆς υποχωρήσεως τοῦ Mac-Mahon. Οὗτος, ἡττηθεὶς τὴν 6. Αὐγούστου καὶ μόλις σώσας 18,000 ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ (οὗτινος, ὡς ἄνωθι εἶπομεν, μία μεραρχία ὑπὸ τὸν ἀντιστρατήγον Ulrich ἔμεινεν ὡς φρουρὰ τοῦ Strasbourg, δεχθεῖσα τὴν πολιορκίαν), ἔλαβε τὴν ὁδὸν τοῦ Bitche κατὰ μῆκος τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ἀπὸ Haguenau φθάνει εἰς Sarreguemines καὶ εἰς Forbach, παραλλήλως τῶν συνόρων τοῦ Παλατινάτου. Ἀλλὰ φθάσας εἰς Niederbroon καὶ εἰς Reischoffen, ἐλόξευσεν ἀριστερὰ, καὶ παραπορευόμενος τοὺς βραχίονας (contreforts) τῶν Βοσγίων ὁρέων, ἀφίκετο τὴν πρωίαν τῆς 7ης εἰς Saverne, ἀφοῦ διήλθε διὰ Oberbroon, Ingwiller καὶ Booxviller. Ἀφορμὴ τῶν κινήσεων τούτων εἶναι ἡ ἤττα τῶν Γάλλων εἰς Saarbruck (ἣν φαίνε-

ται μαθὼν ὁ δούξ τῆς Μαγέντας καθ' ὁδὸν) καὶ ἡ ἐπὶ τὰ πρόσω κινήσις τοῦ στρατηγοῦ Steinmets πρὸς τὴν Forbach καὶ S' Avold. Οἱ γινώσκοντες τὸν τόπον ἀποφαινόμενοι, ὅτι, ἂν ὁ στρατάρχης Mac-Mahon ἤθελεν ἐξακολουθήσει τὴν πρὸς Britche πορείαν αὐτοῦ, ἤθελε προσκρούσει ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν, κύριον ἤδη τῆς Sarreguemines, τῆς Sarralbe καὶ τῆς Rohrbach, καὶ τῶν ὁδῶν τῶν συνδεουσῶν τὰ μέρη ταῦτα μετὰ τῆς Ἀλσατίας. Ἐξέκλινε λοιπὸν ἐγκαίρως πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν, καθὼ μὴ ἔχων ἄλλην πρὸς υποχώρησιν γραμμὴν, καὶ ἐκεῖθεν ἐβάδισε κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Nancy καὶ Châlons (ἐνθα ἀφίκετο τὴν 13. Αὐγούστου).

Ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ, ἀφήσας περὶ τὰς 15,000 Βυρτεμβέργων καὶ Βαδαιῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Beyer, ὃν κατόπιν ἀντικατέστησεν ὁ Βέρδερ, πρὸς πολιορκίαν τοῦ Στρασβούργου, κατεδίωξε τὸν στρατάρχην μέχρις Ingwiller, συλλαβὼν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ πλέον τῶν 6,000 αἰχμαλώτων, ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν μάχην εἰς χεῖρας αὐτοῦ περιελθόντων 4,000· εἴτα διήλθε, φαίνεται, ἀπὸ Goetzenbruck, Lemberg ἢ Rohrbach διὰ μέσου τῶν ὁρέων, ἀφήσας δεξιὰ τὴν Bitche καὶ ἀριστερὰ τὴν Phalsbourg (ὡς γνωστὸν, ταῦτα εἶναι δύο μικρὰ γαλλικὰ φρούρια, ὧν τὸ μὲν δεσπόζει μιᾶς τῶν στενωπῶν τῶν Βοσγίων, καθ' ἃ σημεῖα ἐγγίζουσι ταῦτα τὸ γερμανικὸν ἔδαφος, τὸ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ Saverne τῆς Ἀλσατίας εἰς Sarrebourg τῆς Λορραίνης). Ἡ τολμηρὰ αὕτη πορεία, γενομένη δι' ὁδῶν δυσκόλων, ἐξ ἀνάγκης ἐχρηιάζετο ἡμέρας τινάς, ἕνεκα τοῦ πλήθους τοῦ κινουμένου στρατοῦ, ὅθεν ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Mac-Mahon ἐν τῇ υποχωρήσει αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἔδωκεν εἰς τὸν πρίγκιπα τὸ πλεονέκτημα νὰ θέσῃ ἐν Rohrbach τὴν δεξιάν αὐτοῦ πτέρυγα εἰς κοινωσίαν μὲ τὴν ἀριστερὰν τοῦ ὅλου βορείου στρατοῦ.



Ἀπὸ τῆς Rohrbach, ἐξελθουσῶν τῶν δυνάμεων τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος ἀπὸ τῶν Βοσγιῶν, ἠδύνατο οὗτος νὰ κόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Mac-Mahon μὲ τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τῶν Γάλλων, ἂν ὁ στρατάρχης ἔμενεν εἰς Saverne (ὅπερ ἴσως ὑποτιθέμενος ὁ διάδοχος ἐνήργησε τὴν πορείαν ταύτην), ἢ ν' ἀπειλήσῃ κατ' εὐθείαν τὴν Nancy καὶ νὰ ἐξωθίῃ πρὸς τὸ Metz τὰ περὶ ταύτην στρατεύματα· ἀλλ', ὡς γνωστὸν, ὁ Mac-Mahon παρεκκλίνας ἀπέφυγε τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον. Ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ ἠκολούθησε τότε τὴν εἰς Παρισίους ὁδὸν, ἐπιτρέψαντος τοῦτο εἰς αὐτὸν τοῦ βασιλέως, διὰ τῆς Nancy καὶ Châlons, ἔφθασε δὲ εἰς Nancy τὴν 12. Αὐγούστου, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ ὑπ' αὐτὸν Βαυαροὶ ἐκυρίευσαν τὸ ἐπὶ τῆς Seille μικρὸν φρούριον Marschal, ἔνθα εὔρον πολλὰς προμηθείας καὶ 60 πυροβόλα.

Ἐνῶ ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ ὤδευε τὴν ὁδὸν ταύτην, ἡ 1<sup>η</sup> καὶ 2<sup>α</sup> πρωσσικὴ στρατιὰ, μεθ' ὧν ἐβάδιζεν ὁ βασιλεὺς (ὅστις εἶχε τὴν 10. Αὐγούστου μεταφέρει τὸ στραταρχεῖον αὐτοῦ ἀπὸ Kaiserlautern εἰς Sarrebrouck), παρηκολούθησαν τὰς ὑπὸ τὸν Bazaine ἐνεργούσας γαλλικὰς δυνάμεις ἀπὸ Forbach διὰ τοῦ S<sup>t</sup> Avold (ἐνθα τὴν 12. Αὐγούστου ἦν ὁ βασιλεὺς) πρὸς τὸ Metz, ὅπου τὴν αὐτὴν 12. Αὐγούστου ὤφθησαν οἱ πρόσκοποι Πρωσσοί. Τὸ σχέδιον τοῦ βασιλέως ἐγένετο ἤδη καταφανές. Ἐσκόπει ν' ἀπασχολήσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Bazaine, καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ τὰς κρατήσῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Moselle, ἐμποδίζων οὕτω τὴν εἰς Châlons συνένωσιν τῶν ἄλλων γαλλικῶν δυνάμεων. Οὕτως ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ, βαδίζων ἐπὶ κεφαλῆς 120,000 Γερμανῶν, ἐμελλε νὰ εὕρῃ μονωμένας τὰς εἰς Châlons γαλλικὰς δυνάμεις, νὰ τὰς προσβάλλῃ, ἂν περιέμενον, ἢ καὶ νὰ τὰς ἀποφύγῃ καὶ φθάσῃ οὕτως εἰς Παρισίους, ὄντας τότε ἀνετοιμους ἐν ὤρᾳ, καθ' ἣν ὁ κα-

λήτερος γαλλικὸς στρατὸς ἔμενεν, ὡς εἶπεῖν, περιωρισμένος, εἰ μὴ κατεστραμμένος, ὑπὸ τῆς 1<sup>ης</sup> καὶ 2<sup>ας</sup> πρωσσικῆς στρατιᾶς.

Ὁ Bazaine εὐρίσκετο εἰς δυσχερῆ θέσιν. Ἄν ἐπορεύετο εἰς Châlons, ἀδελὸν ἂν ἤθελε προφθάσει ἡ Γαλλία νὰ ἐτοιμασθῇ. Ὁ ὅλος Γαλλικὸς ἐνεργὸς στρατὸς ἤθελεν εὐρεθῆ κατόπιν ἡττητῆς ἐκτεθειμένος εἰς τὴν προσβολὴν ὀλοκλήρου τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ· ἄλλως τε ἡ 1<sup>η</sup> καὶ 2<sup>α</sup> πρωσ. στρατιὰ ἤρχοντο κατόπιν αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλικὸς πρίγκιψ ἐκράτει τὴν πρὸς Nancy ὁδὸν. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ συγκεντρωθῇ παρὰ τὸ Metz, ὅπου ἀφίκετο τὴν 12. Αὐγούστου· τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, ὡς εἶπομεν, ὤφθησαν εἰς τὰ πέριξ οἱ Πρωσσοὶ πρόσκοποι. Ὁ Bazaine εἶχε λάβει τὴν ἀπὸ Forbah καὶ S<sup>t</sup> Avold πρὸς Metz ὁδὸν, ἣν ἠκολούθησε καὶ ὁ βασιλεὺς. Οὕτως ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὁ ὑπὸ τὸν Bazaine εἶχε τὴν 12. Αὐγούστου κατὰ μέτωπον τὴν 1<sup>ην</sup> καὶ 2<sup>αν</sup> στρατιάν, ἐνῶ ἡ 3<sup>η</sup> ἀπέκοπτεν ἤδη τὴν πρὸς Nancy ὁδὸν. Τοῦναντίον τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅλος ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀντιμετώπιζε τὴν γραμμὴν Moselle καὶ εἰσῆρχετο εἰς Pont-à-Mousson καὶ Nancy.

Ἀφήσωμεν τὸν βασιλ. πρίγκιπα ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν Châlons, ἐνθα ἀφίκετο μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὴν 23. Αὐγούστου, παρελάσαντα τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ φρούριον Toul, ὅπερ τότε μὲν ἀπλῶς ἐβομβόλησε, κατόπιν δ' ἔθετο κατ' αὐτοῦ πολιορκίαν, καὶ ἶδωμεν τὰ λαβόντα χώραν μεταξὺ Bazaine καὶ τῆς 1<sup>ης</sup> καὶ 2<sup>ας</sup> στρατιᾶς τῶν Πρωσσῶν ἀπὸ τῆς 14—18. Αὐγούστου.

*Ἔργα τῆς 1<sup>ης</sup> καὶ 2<sup>ας</sup> στρατιᾶς.*

(14—18 Αὐγούστου)

Ὁ Bazaine λοιπὸν εὐρίσκετο μὲ τὸ 2ον, 3ον καὶ 4ον σῶμα καὶ τὴν αυτοκρατορικὴν φρουρὰν περὶ τὸ Metz ἀπὸ τῆς 12. Αὐ-



γούστου, κατέχων θέσεις κυκλούσας τὸ φρούριον καὶ περιμένων τὸν ἐχθρὸν. Ποῖον τὸ σχέδιον καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ; Οἱ Πρωσσοὶ τὸν ὑποπτεύονται ὡς θέλοντα νὰ πορευθῆ ὅσον τάχιστα πρὸς τὸ Châlons διὰ τοῦ Verbun (ἀφοῦ ἢ διὰ τῆς Nancy συγκοινωνία ἀπεκόπη ἐκ τῆς παρουσίας σωμάτων τινῶν τῆς 3ης στρατιάς), οἱ δὲ πολλοὶ φρονοῦσιν ἐπίσης τὸ αὐτὸ, καὶ κατακρίνεται ὑπὸ τινῶν ὡς μὴ σπεύσας πρὶν ἢ καταληφθῆ ἡ ὁδὸς τῆς Nancy. Κατόπιν ὁμοῦ τῶν μαχῶν τῆς 14. 16. καὶ 18. αἱ περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Bazaine κρίσεις ἠλλαξάν, τοῦλάχιστον αἱ τῶν Γάλλων.

Ὁ Bazaine φαίνεται κυριευόμενος ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης ἰδέας· θέλει τὴν μάκρυνσιν τοῦ ἀγῶνος, ὅπως δοθῆ καιρὸς τοῖς Γάλλοις νὰ συνέλθωσιν ἀπὸ τῶν ἐντυπώσεων τῶν πρώτων ἀποτυχιῶν· θέλει νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ ὀργανώσῃ στρατούς· νὰ δώσῃ καιρὸν νὰ ἐτοιμασθῶσιν οἱ Παρίσιοι διὰ τὴν πολιορκίαν. Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην μᾶς φέρει καὶ τὸ εἰς τὸν Θιέρς ἀποδιδόμενον λόγιον, ὅτι «ἂν ὁ Bazaine κατορθώσῃ ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ 6 ἑβδομάδας, εἶναι ἤρωσις». Τί ἄλλο σημαίνει τοῦτο, ἢ ὅτι ἡ Γαλλία εἶχεν ἀπλότυον ἀνάγκην πρὸς ἐτοιμασίαν τοῦλάχιστον ἕξ ἑβδομάδων; Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ Bazaine φαίνεται ἀποστρεφόμενος τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ μετρήσῃ καὶ ἀπορασίῃ ἡ Γαλλία τὴν τύχην αὐτῆς ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ μάχῃ, συσσωματουμένων ὅλων τῶν δυνάμεων εἰς Châlons. Ἡ ἤντη τοῦ ὅλου στρατοῦ εἶναι ἡ καταστροφή τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐγκαρτέρησις δίδει ἐλπίδας.

Ἰδοὺ διατὶ δὲν ἐπορεύθη ἐκεῖ εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ τούναντιον ἐξελέξατο τὸ Metz, ὅπως σύρῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα, ἀναλαμβάνων τὸν περὶ τὸ Metz ἀμυντικὸν πόλεμον. Ἄλλως τε, ἂν ὁ Bazaine ἐσκόπει νὰ τραπῆ τὴν πρὸς τὰ Châlons ὁδὸν, ἠδύνατο νὰ πράξῃ

τοῦτο ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 14ης, εἴτε διὰ τῆς Nancy, εἴτε διὰ τῆς Verdun, ἐντελῶς ἀνενόχλητος. Οὕτως ἐν δικαιοσύνῃ δύνανται τις μὴ σφάλλων νὰ πιστεύσῃ τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Bazaine δὲν ἐσκόπει τὸ τοιοῦτον.

Ἄλλ' ὁμοῦ, ἀνεούτως ἐσκέπετο ὁ Bazaine, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας διὰ τὰς αὐτὰς ταύτας αἰτίας εἶχε λόγους νὰ ἐπισπεύσῃ, εἶχεν ἀνάγκην νὰ νικήσῃ καὶ καταστρέψῃ τὴν δύναμιν τοῦ Bazaine, πρὶν οὗτος δώσῃ τῇ Γαλλίᾳ καιρὸν καὶ θάρρος, εἶχεν ἀνάγκην νὰ περιστείλῃ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας τοῦ Bazaine, νὰ τὸν ἀπομονώσῃ, κόπτων τὰς πρὸς Châlons καὶ Verdun κοινοῦν αὐτοῦ, καὶ ἀπογυμνώσῃ ὅσον τάχιστα τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ καλητέρου μέρους τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ αὐτῆς. Οἱ Παρίσιοι δὲν εἶχον εἰσέτι καταρτίσει τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν καὶ τὴν ἐτοιμασίαν αὐτῶν. Ὁ MacMahon ἐν Châlons μὲ τὰ λείψανα τοῦ 1ου σώματος, ἐνισχυόμενος, τοῦ χρόνου παρερχομένου, καὶ μὲ τὰ ἐκεῖσε βαδίσαντα 5ον καὶ 7ον σῶμα, ὅπερ ἀνεκλήθη ἀπὸ Belfort, λαμβάνων δὲ καὶ ἄλλας νέας ἐπικουρίας, ἠδύνατο μετ' ὀλίγον ἴσως νὰ παρουσιάσῃ ἐμπόδια εἰς τὴν πορείαν τοῦ πρίγκιπος διαδόχου. Ἰδοὺ λοιπὸν τόσαι αἰτίαι ἐπισπεύδουσαι τὴν κατὰ τοῦ Bazaine ἐνέργειαν τοῦ βασιλέως διὰ τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιάς, καὶ ἰδοὺ αἱ ἀφορμαὶ τῶν μαχῶν τῆς 14. 16. καὶ 18. Αὐγούστου.

Ἄλλ' οἰονόηποτε σχέδιον καὶ ἂν εἶχεν ὁ Bazaine, δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ πλέον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Moselle ὄχθης, τόσῳ μᾶλλον, ὅσω, φθάσαντος τοῦ διαδόχου εἰς Nancy, αἱ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ πεδιάδες ἤρξαντο πλημμυροῦσαι ἐχθρικῶν ἀποσπασμάτων. Τὸ Pont-à-Mousson κατεῖχετο ἤδη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Τούτων ἕνεκεν ὁ Bazaine ἐπεχείρησε τὴν 14. Αὐγούστου



τὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ διάβασιν τοῦ Moselle πρὸς βορρᾶν τοῦ Mets, ἀλλ' ὑπὸ τὰ πυροβόλα τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ φρουριῶν.

Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, θέλων νὰ κρατήσῃ τὸν Bazaine περὶ τὸ Mets, τὴν μὲν 1ην στρατιάν ἐπέμψε κατ' εὐθείαν κατ' αὐτοῦ, τὴν δὲ 2αν διέταξε, παρελαύνουσα τὸν Moselle κατὰ τὴν δεξιάν ὄχθην, νὰ διέλθῃ ταύτην κατὰ τὸ Pont-à-Mousson, ν' ἀναβῇ ἐκεῖθεν πρὸς βορρᾶν καὶ κατορθώσῃ νὰ κρατήσῃ τὴν πρὸς Verdun πορείαν τοῦ Bazaine, ἂν τοιοῦτόν τι ἐσκόπει, καὶ οὕτω τὸν περιορίσωσιν, ὡς ἄνωθι εἴρηται.

Ἡ τοιαύτη πορεία τῆς 2ας στρατιάς εἶχε καὶ ἕτερον ἐπίσης σπουδαῖον σκοπόν. Οὕτω συνεκοινωνεῖ ἡ 3η καὶ 2α στρατιά καὶ ἐξεμηδένιζον πᾶσαν φροντίδα, ἣν ἤθελον λάβει οἱ ἐν Châlons νὰ δράμωσι πρὸς τὸν Bazaine διὰ τῆς κοιλάδος Moselle-Mouse, ἂν ποτε εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἅπασαι αἱ Πρωσσικαὶ ἐπιδρομικαὶ δυνάμεις εἰσῆρχοντο εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος καὶ ἐπροχώρουσαν διαρκῶς συνενούμεναι, καὶ οἰοῦντο σφὴν ἀποχωρίζεσθαι τὰς γαλλικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ Mets καὶ τὸ Châlons καὶ δυνάμειν ταυτοχρόνως νὰ ἐργασθῶσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἰδίᾳ καθ' ἑκάστου γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἅπασαι ὁμοῦ. Ἡ περίστασις αὕτη μᾶς ἐνθυμίζει τὸ ἐξῆς. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου τοῦ 1866 αἱ κρίσεις ὄλων τῶν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἀσχολουμένων ἦσαν σύμφωνοι, ὅτι οἱ Πρῶσσοι, εἰσελθόντες εἰς Βοημίαν μὲ στρατιάς δύο, ἐκ μεμακρυσμένων σημείων ἀναχωρησάσας καὶ προωρισμένας νὰ συναντηθῶσι παρὰ τὴν Σαδόβαν, ἔσφαλον τὰ μέγιστα εἰς τοὺς κανόνας τῆς στρατηγικῆς, καθόσον ὁ Βενεδέκ, ἂν ἦτο ταχύτερος εἰς τὰς κινήσεις αὐτοῦ, ἠδύνατο σύσσωμος προχωρῶν νὰ καταστρέψῃ ἰδίᾳ

ἐκάστην πρωσσικὴν στρατιάν πρὶν ἢ συναντηθῶσιν. Οἱ Πρῶσοι φαίνονται ἤδη ἀναγνωρίζοντες τὸ ὄρθον τῆς παρατηρήσεως ταύτης, καὶ ἰδοὺ ἐπιδραμόντες εἰς ἐν ὄλον ἐπιβάλλουσι τοῖς Γάλλοις τὸν διαχωρισμὸν τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν, διατί διεχωρίσθησαν οἱ Γάλλοι εἰς δύο διακεκριμένα σημεῖα; Μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τῶν Γαλλικῶν ὅπλων καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν ἐντύπωσιν, ἣν αὐταὶ ἐπήνεγκον εἰς τὸν Γαλλικὸν λαόν, ὄντων τῶν Παρισίων ἐντελῶς ἀνοικτῶν εἰς τὸν ἐχθρὸν, προτιμότερα πάσης ἄλλης ἦτο ἡ θέσις ἣν ἔλαβεν ὁ Γαλλικὸς στρατός. Καὶ ὁ μὲν ἀξιόμαχος ὑπὸ τὸν Bazaine ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ὅπως συνέλθῃ ἡ Γαλλία, ἐν δὲ τῷ Châlons ἠδύνατο νὰ συγκεντρωθῶσι νέαι ἐπικουραὶ καὶ παρουσιάσωσι σιῆθος πρὸς τὸν ἐχθρὸν πρὶν ἢ οὗτος φθάσῃ ἀνενόχλητος ἀπέναντι τῶν Παρισίων. Οὐδὲ δύναται τις νὰ φαντασθῇ φρόνιμον τὴν ἄμεσον συγκέντρωσιν τῶν ἐνεργῶν γαλλικῶν δυνάμεων περὶ ἐν καὶ μόνον σημεῖον εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας. Ἦτο τὸ αὐτὸ εἰς μίαν καὶ μόνην μάχην νὰ παιχθῇ ἡ τύχη τῆς Γαλλίας, ἐνῶ ταυτοχρόνως σῶμα ἐχθρικὸν ἤθελεν εἰσέρχασθαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Γαλλίας καὶ προσκαλεῖ τοὺς Παρισίους νὰ παραδοθῶσι.

Τῶν Πρωσσικῶν τούτων σχεδίων εἰς ἐνέργειαν τεθέντων, ἡ 1η στρατιά κατέφθασε τὴν διάβασιν τοῦ Bazaine κατὰ τὴν 4. ὥραν μ. μ. τῆς 14. Αὐγούστου, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἡμισυ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἦτο ἤδη πέραν τοῦ ποταμοῦ, παρέμενε δὲ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τὸ σῶμα τοῦ Frossard, τὸ πλεῖστα παθὸν κατὰ τὴν ἐν Sarrebruck μάχην τῆς 6ης Αὐγούστου, καὶ μέρος τοῦ σώματος Ladmirault, οὗτινος δύο μεραρχαὶ εἶχον καὶ αὐταὶ διαβῆ τὸν ποταμόν.

Οὕτως ἔλαβε χώραν ἡ μάχη τῆς 2/14 Αὐγούστου, ἥτις



έτχε διαφόρους όνομασίας, άλλ' έπεκράτησεν ή τής έν Vornny, τής όποιας τήν διήγησιν εύρίσκει ό άναγνώστης κατόπιν ιδιαιτέρως.

Κατά τήν μάχην ταύτην οί Γάλλοι ώς επί τό πολύ έπολέμησαν άμυνόμενοι· διό, κατά τās γερμανικās άνακοινώσεις, έπαθον σχετικώς πολύ έλάσσονας ζημίας ή οί Γερμανοί. Καί οί μέν πρώτοι λέγεται ότι έσχον μόνον περί τούς 2,500 εις φονευθέντας και πληγωθέντας, οί δ' άλλοι εις φονευθέντας μέν περί τās 8,000, έν όλω δέ περί τās 30,000 εκτός μάχης, ήτοι φονευθέντας, πληγωθέντας και άγνωσμένους.

Έν τή μάχη ταύτη λέγεται ότι κατεδείχθη και άνεγνωρίσθη ή τρομακτική και εκπληκτική τών μυδροβόλων ένεργεια, άτινα έκαμον να πίπτωσι γραμμαί δλόκληροι έν τάξει και εύθυγραμμία ώς εις παράταξιν.

Τήν νίκην τήν αντιποιοϋνται και οί δύο άντιμαχόμενοι, οϋτω δέ και άνεκοίνωσαν τό πράγμα. Οί μέν Γάλλοι στηρίζονται εις τό ότι υπό τακτικήν έποψιν δέν ήναγκάσθησαν να υποκύψωσι, πρός δέ ότι οί έχθροί αυτών δέν κατώρθωσαν να παρακωλύσωσι τό παράπαν τήν διάβασιν του ποταμού, διενεργηθείσαν τήν αυτήν νύκτα τής 14—15. Αυγούστου, πρός δέ, διότι ευθύς μετά τήν μάχην οί Πρωσσοι άπεχώρησαν (μετά τό πέρας τής μάχης) εις τās όπισθεν του πεδίου τής μάχης στρατόπεδά των, και διότι ένεκα τής μεγίστης φθοράς, ήν οί Πρωσσοι υπέστησαν, ήναγκάσθησαν να αίτήσωσι παρά τής φρουράς του Mets άναχωρήν δλίγων ώρων, κατόπιν άνανεωθείσαν και διαρκέσασαν έφ' όλην σχεδόν τήν 15. Αυγούστου, έπως θάψωσι τούς νεκρούς των.

Οί Πρωσσοι άφ' έτέρου ισχυρίζονται ότι ένίκησαν τούς Γάλλους· ότι, αν μη έπερείδοντο εκείνοι εις τās φρούρια τās έξωθεν του Mets, ήθελον άναγκασθή εις πραγματικήν υποχώρησιν, ώς έγκαταλείψαντες μέρος του πεδίου τής μάχης.

Φρονοϋμεν ότι έν τή περιπτώσει ταύτη δύναται τις να παραδεχθή άμφοτέρων τās κρίσεις, δι' άλλον όμως λόγον. Οί μέν Γάλλοι κατώρθωσαν ό,τι επελθόντες οί Γερμανοι έπεδίωξαν να έμποδίσωσιν, ήτοι τήν διάβασιν του ποταμού· οί δέ Πρωσσοι, και τουτο μη κατορθώσαντες, απήλαυσαν όμως έμέσως σπουδαίόν τι, κατώρθωσαν δηλαδή να άπασχολήσωσι τον Bazaine, να κρατήσωσι τήν πορείαν αυτου από τής αρχής τής μάχης δι' όλης τής έπομένης νυκτός, και να δοθη οϋτω εις τον στρατόν του Φρειδεरिकου Καρόλου ικανός χρόνος να ενεργήση και αυτος τήν κατά τήν Pont-à-Mousson διάβασιν του και καταφθάση τον Bazaine περί τήν μεσημβρίαν τής 16. Αυγούστου επί τής πρός τό Verdun οδου και αντικόψη τήν πορείαν αυτου πρός τās εκεί.

Πριν ή προδωμεν εις τās στρατιωτικά γεγονότα, ως ειπωμεν δύο λέξεις περί Ναπολέοντος. Οϋτος, αποθέμενος τήν αρχιζατηγίαν, έμεινε παρά τω στραταρχείω του Bazaine έν Mets. Άποφασισθείσης τής έξόδου τής υπό τον Bazaine δυνάμεως, έδέησε ν' αποχωρήση και οϋτος έξελθών τήν αυτήν ήμέραν, τήν 14. Αυγούστου. Ευρισκομένου δέ αυτου έν τω χωρίω Longueville, επί τήν άριστεράν όχθην του Moselle, 12 χιλιομέτρα απέχοντος του Mets, ήρξατο ή περί ής ό λόγος μάχη. Παρέμεινε λοιπόν, όπως πληροφορηθή τās αποτελέσματα. Έν Longueville (Λογγεβίλλη) μένων ό Ναπολέων, παρ' δλίγον ήχμαλωτίζετο (1). Ένεκα τουτου έτάχυνε τήν πρός Verdun

(1) «Τήν κυριακήν (2/14 Αυγούστου) ό αυτοκράτωρ απήλθεν εκ Mets εις τό χωρίον Λογγεβίλλην και κατέλυσεν εις τήν έπαυλιν του συναταγματάρχου Χενόκ. Οί Πρωσσοι, γνωτώνς τουτο, διενοήθησαν ν' απαγάγωσι τον Αυτοκράτορα.

Τήν νύκτα έκρύβησαν εις τās άλση τής επαύλεως του Φρεσκάτη, τήν δέ πρωίαν απέστειλαν εις Λογγεβίλλην δια τής γεφυράς του σιδηροδρόμου



υποχώρησίν του, πολλές κακουχίας υποστάς, και άφίκετο διά Verdun εἰς Châlons τὸ ἑσπέρας τῆς 17. Αὐγούστου.

Ὁ Ναπολεὼν ἐγκαταλείπων τὸ Mets ἀφῆκεν εἰς τὴν φρουρὰν τὴν ἐξῆς προσφώνησιν, καθέζουσαν, ὡς ἐκ τῶν ἐπελθόντων, σελίδα ἐν τῇ ἱστορίᾳ:

«Mets, 14. Αὐγούστου.

»Καταλείπω ὑμᾶς ὅπως ἀποκρούσω τὴν ἐπιδρομὴν, ἐμπιστεύομαι εἰς τὸν ὑμέτερον πατριωτισμὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως. Δὲν θὰ ἐπιτρέψητε, εἰμὶ βέβαιος, νὰ καταστῇ ὁ ἐχθρὸς κύριος τοῦ προπυργίου τούτου

μίαν ἴλην Οὐλάνων, ἐνῶ τὸ πυροβολικὸν των ἐξέπιπε δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ βροχὴν σφαιρῶν, ὅπως ἐμποδίσῃ πᾶσαν ἐπικουρίαν. Ἄλλ' ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς οἱ γάλλοι μηχανικοὶ κατῴρθωσαν ν' ἀναντιᾶξωσι τὴν γέφυραν τοῦ σιδηροδρόμου· οἱ δὲ Οὐλάνοι, ἀπαντήσαντες εἰς Δογγεβίλλην πολυάριθμα στρατεύματα καὶ βλέποντες τὴν υποχώρησιν αὐτῶν διακεκομμένην, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Ἡ προσβολὴ τῶν Πρώσων Οὐλάνων ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ καταλίπῃ τὴν Δογγεβίλλην. Ἀνεχώρησε λοιπὸν συνοδευόμενος ὑπὸ ἐνὸς λόχου ἐπιλέκτων τῆς φρουρᾶς καὶ ὑπὸ δύο συνταγματῶν ἐλαφρῶν ἰππέων τῆς Ἀφρικῆς.

Ὁ αὐτοκράτωρ κατεδιώκετο ὑπὸ μιᾶς πρωσσικῆς μεραρχίας, ἧς προηγεῖτο μόνον κατ' ὀλίγας ὥρας. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Πρώσων εἰσῆρχετο διὰ τῆς μιᾶς ἄκρας εἰς τὰ χωρία, ἐνῶ ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς συνοδίας ἐξῆρχετο διὰ τῆς ἐτέρας. Οἱ ἐπιλεκτοὶ ἠναγκάζοντο νὰ παραλαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ ὄχηματά, ἅτινα ἀπῆλθον κατ' ὄδον, ὅπως μὴ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν. Μόλις φθάς εἰς Βερδύον ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος, οὗ ἡ κατάστασις ἐνέπνεεν οἶκτον. Τὸ πτωχὸν παιδίον ἐφαίνετο ἐξητλημένον ἐκ τοῦ καμᾶτου καὶ πάσχον. Εἰς τὸν σταθμὸν δὲν ὑπῆρχε διαθέσιμος, ἢ μόνον μία ἄμαξα τρίτης κλάσεως. Εἰς αὐτὴν ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τινων ἀκολούθων· πῶν δὲ ἔν ποτήριον οἴνου, ὅπερ τῷ ἔφερε,

τῆς Γαλλίας, καὶ θὰ φανῆτε ἐφάμιλλοι τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὸ θάρρος. Θὰ τηρήσω εὐγνώμονα μνήμην τῆς δεξιώσεως, ἣν εὔρον ἐντὸς τῶν ὑμετέρων τειχῶν, καὶ ἐλπίζω εἰς καιροὺς εὐτυχεστέρους νὰ ἐπανέλθω καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ ὑμῶν διαγωγῇ.

»Ν α π ο λ έ ω ν.»

Ἄς ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰς τὸν στρατόν. Ὁ Bazaine διέβη, ὡς εἶδομεν, τὸν Moselle. Παραδεχόμενοι τὴν ἰδέαν, ἧς, δι' οὗς ἀνεφέραμεν λόγους, ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ ὀρθότερα, ὅτι ὁ Bazaine δὲν ἐσκόπει νὰ φύγῃ τοὺς ἐχθροὺς, ἐννοοῦμεν τότε καλῶς τὴν θέσιν ἣν ἐξελέξατο, οὔσαν φύσει λίαν δχυρὰν, κοινωνοῦσαν δὲ μετὰ τὴν Verdun διὰ δύο ὁδῶν. Τῷ ὄντι τὸ Mets καὶ τὸ Verdun συνενοῦσι δύο σχεδὸν παράλληλοι ὁδοί, διαχωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων παρὰ τὸ χωρίον Gravelotte (Γραβελόττη), ἀπέχον περὶ τὰς 2 ὥρας ἀπὸ τοῦ Mets ΒΔ. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τῶν ὁδῶν τούτων κεῖνται σειραὶ τινες λόφων φύσει δχυρῶν καὶ καταλληλοτάτων εἰς ἄμυναν· ἐκεῖθι δὲ εἶναι διεσπαρμένα καὶ τὰ χωρία Mars-la-Tour (Μαρσλατουρ), Rezonville (Ρεζομβίλλη), Gravelotte (Γραβελόττη), Chatel (Σιατέλ), S<sup>t</sup> Marcel (Ἅγιος Μαρκέλλος), Doncourt (Δογγουρτ), Berneville (Βερνεβίλλη), Amanville (Ἀμανβίλλη), S<sup>t</sup> Privat (Ἅγιος Πριβάτ). Καὶ ἡ μὲν

τῇ αἰτίσει του, ὁ σταθμάρχης, ἀνεχώρησεν. Ἡ ἀναχώρησις ἐκείνη ἦτο λυπηροτάτη. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐφαίνετο καταβεβλημένος καὶ κακῶς ἔχων τὴν ὑγείαν. (ἐκ γαλλικῶν πηγῶν)

Ἐκ Verdun ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀφίκετο εἰς Châlons τὴν 17 Αὐγούστου, ἐνθα ὅμως δὲν διέμεινε πολλὰς ἡμέρας, καὶ ἐξεληθὼν ἀπῆλθε ἀσθενῶν εἰς τι χωρίον. Τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατόπιν ἔπεμψε μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ εἰς Rehenil παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Βελγίου δι' ὅλας τὰς ἐνδεχομένας συνεπείας.



νοτιαία ὁδὸς διέρχεται διὰ τῆς Longueville, Gravelotte, Rezonville, Mars-la-Tour, ἢ δὲ βορειότερα διὰ τῆς Lorry, Voippy, Briey. Ὁ Bazaine λοιπὸν, καταλαβὼν τὴν νοτιαίαν ὁδὸν ἀφ' ἧς ἠδύνατο νὰ προσβληθῆ, ἔστρεψε μέτωπον πρὸς νότον, καὶ ἀνέπτυξε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἀπὸ Mars-la-Tour (τὸ δεξιὸν) μέχρι Gravelotte (τὸ ἀριστερὸν), καὶ ἐπερίμενε τὸν ἐχθρὸν ἐν θέσει λίαν ἀμυντικῆ καὶ συγκοινωνούσῃ πρὸς τὸ Metz.

Ἐὰν ὁμοῦς ὑποθεθῆ ὅτι ὁ Bazaine ἐσκόπει νὰ μεταβῆ εἰς Verdun, μένει ζήτημα ἐκκρεμές, ὅπερ βεβαίως θέλει καθαρίσει ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου τούτου, ἂν ὁ Bazaine, θέλων νὰ μεταβῆ πρὸς τὴν Verdun, ἀπέχουσαν ἡμέρας πορείαν ἀπὸ Gravelotte, ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ τὸ πράξῃ εὐθὺς τὴν 15. Αὐγούστου, μετὰ τὴν πλήρη ἀποπεράτωσιν τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ ὄλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποσκευῶν του καὶ λοιπῶν ἐφοδίων. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὴν 15. Αὐγούστου ἡ 1η πρωσικὴ στρατιὰ, ὀδεύσασα παρὰ τὴν δεξιὰν τοῦ Moselle ὄχθην καὶ ὑπερβάσα βορειότερον, διήλθε τὸν ποταμὸν (μέρος αὐτῆς) πέραν τῆς Gravelotte, μάλιστα δὲ καὶ ἀνησύχησεν αὐθημερὸν τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ Bazaine διὰ μικροῦτινος ἀγῶνος, ἀναγκάσασα αὐτὸν νὰ σταματήσῃ· ἀλλ' ὅμως μετ' ἐπιμονῆς λέγεται (εἶναι δὲ πιστευτὸν καὶ φρόνιμον), ὅτι ὁ Bazaine δὲν προτίθετο νὰ πορευθῆ εἰς Verdun, ἀλλ' ὅτι ἐπιτηδες ἐξελέξατο τὴν φύσει ὀχυρὰν θέσιν, τὴν μεταξὺ καὶ ἐπὶ τῶν μνημονευθέντων χωρίων, ὅπως δεχθῆ τὴν προσβολὴν παρὰ τῷ Metz, ἐν θέσει ἀμυντικῆ, ἐν ἧ φαίνεται τὰ μάλα δόκιμος νὰ ἀπασχολῆ τὸν ἐχθρὸν, μέχρις οὔ μορφωθῆ ἐν Châlons ἀξίωμαχος δύναμις, μεθ' ἧς κατόπιν νὰ συνδύασῃ τὰς κινήσεις καὶ ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, ἐτοιμασθῶσι δὲ ταυτοχρόνως οἱ Παρίσιοι. Ἐνῶ ἂν ἠκολούθει τὴν πρὸς Verdun ὁδὸν, συναγεται ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι δὲν ἐπρόφθανε τὴν πόλιν

ταύτην πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τῆς 2ας στρατιᾶς, μελλούσης ἔσως νὰ προφθᾷ αὐτὸν κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν ἐν πορείᾳ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῆ μάχην ἐν θέσει ἀκαταλήλων.

Οἰοσθήποτ' ἂν ἦ ὁ λόγος τῆς κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο στάσεως αὐτοῦ, ὁ Bazaine ἐξελέξατο λαμπρὰν ἀμυντικὴν θέσιν· εὐρίσκετο οὕτω μεταξὺ τῆς 1ης στρατιᾶς, κατερχομένης βορειόθεν μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς 2ας, ἐρχομένης πρὸς αὐτὸν νοτιώτερον. Ἡδύνατο λοιπὸν νὰ πολεμήσῃ ἰδίᾳ πρὸς ἐκάστην, ἂν εἶχε καιρὸν. Οὕτως αἱ διατάξεις τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἠδύνατο νὰ περιμείνῃ τὸν Steinmets ἀφ' ἑνός, καὶ τὸν Φρεδερίκον Κάρολον ἀφ' ἑτέρου, συγκοινωνῶν διαρκῶς μετὰ τοῦ Metz, ὅθεν ἐλάμβανε καὶ ἐπικουρίας καὶ προμηθείας.

Ἐν τοιαύτῃ διατάξει διατελοῦντος τοῦ Bazaine, συνεχροτήθη ἡ μάχη τῆς 16. Αὐγούστου, ἡ κληθεῖσα τῆς Mars-la-tour (Μαρς-λα-τούρ), καθ' ἣν οἱ Γάλλοι, περὶ τὰς 120,000, ὡς λέγεται, ἐπολέμησαν κατὰ τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιᾶς, ὧν ὅμως μόνον περὶ τὰς 150,000 ἔλαβον μέρος ἐνεργητικόν. Ὁ Ἄλβενσλάβεν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ 3ου σώματος, ἀποτελῶν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Φρεδερίκου Καρόλου, συνήντησε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν Γάλλων κατὰ τὴν Mars-la-tour, καὶ προσέβαλεν ἀμέσως τὴν δεξιὰν αὐτῶν πτέρυγα, παρατάξαντων σχεδὸν ἀπάσας τὰς δυνάμεις των μέχρι Sainte-Marie. Οὕτως ἤρξατο ἡ μάχη, παρ' ὀλίγον δὲ κατεσυντρίβητο οὗτος, ἂν μὴ ἐπρόφθανεν ὁ Φρεδερίκος Κάρολος μὲ μέρος τῶν ὑπ' αὐτὸν, καὶ ἤρχετο πρῶτον μὲν τῆς κατὰ τῆς δεξιᾶς τῶν Γάλλων προσβολῆς, κατόπιν δὲ καὶ τῆς κατὰ τοῦ κέντρου, ὅτε ἀφίκετο ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς αὐτοῦ περὶ τὴν Rezonville.



Ἡ μάχη αὕτη, ἥς τὴν διήγησιν εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης κατόπιν, ἰδίᾳ ἐκτεθειμένη, οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἐπήνεγκε, διὸ καὶ τὴν ἀντιποιοῦνται ἑκάτεροι οἱ διαμαχόμενοι. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι συνεπεία τῆς μάχης ταύτης τῆς 16. Αὐγούστου οἱ μὲν Πρῶσσοι ἀπέκοψαν τὴν συγκοινωνίαν τῶν Γάλλων πρὸς τὸ Verdun διὰ τῆς ὁδοῦ Gravelotte-Mars-la-Tour, τοῖς ἔμενεν ὅμως ἐτέρα ὁδὸς ἀνοικτὴ πρὸς τὸ Verdun διὰ συγκοινωνίαν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ δι' ὑποχώρησιν. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτο ἡ βορειοτέρα, διὰ τῆς Briey διερχομένη.

Τούτου ἕνεκα ἡ σύγκρουσις, διακοπεῖσα τὴν 17. Αὐγούστου, ὅπως συνέλθωσιν οἱ δύο στρατοὶ ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν συνεπειῶν τῆς μάχης ταύτης, ἐπανελήφθη τὴν 18. Αὐγούστου ὁ ἀγὼν καὶ συνεκροτήθη ἡ μάχη ἡ ἐπικληθεῖσα τῆς Rozenville, καθ' ἣν ἐπολέμησαν ὀλόκληρος ἡ 1η καὶ 2α Πρωσσικὴ στρατιὰ κατὰ τοῦ Bazaine περὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν μέρη, ἔνθα ἐγένετο ἡ μάχη τῆς 16. Αὐγούστου. Τῆς μάχης τῆς 18. εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης τὴν διήγησιν κατόπιν, ἰδίᾳ καὶ αὐτὴν ἐκτεθειμένην.

Οἱ Γάλλοι κατεῖχον τὰ χωρία Saint-Privat, Berneville, Gravelotte καὶ τὰ μεταξὺ, ὅπισθεν δ' αὐτῶν εἶχον τὰ ἐξωτερικὰ τοῦ Mets φρούρια Plappaville (Πλαππαβίλλη) καὶ Saint-Quentin (Ἄγ. Κουέντιος), αἱ δὲ δυνάμεις αὐτῶν δὲν ὑπερέβαινον τὰς 180,000, συγκροτούμεναι ὑπὸ τῶν σωματῶν Καρροβέρ, Δεκαέν, Λαμιρῶ, Φροστάρ, καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Ἡ δύναμις τῶν Γερμανῶν, τῶν μετασχόντων τῆς μάχης, συνίστατο εἰς 220 — 250,000. Ἡ κλείς τῶν γαλλικῶν θέσεων ἦτο τὸ χωρίον Saint-Privat, ὅθεν ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ βορειοδυτικῶς πρὸς τὸ Briey καὶ στραφῶσι ἐκεῖθεν πρὸς Verdun. Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη ν' ἀποκοπῆ, διότι σκοπὸς

τῶν Πρῶστων ἦτο ν' ἀποκλείσωσιν εἰς τοὺς Γάλλους πᾶσαν ἐλπίδα ὑποχωρήσεως πρὸς Verdun νὰ τοῖς ἀφαιρέσωσι πάσας τὰς περὶ τὸ Mets θέσεις, καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσωσι νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Mets· διὸ καὶ ἀπάσας τὰς προσπάθειάς αὐτῶν κατέβαλον πρὸς κυρίευσιν τοῦ Saint-Privat, ὅπερ καὶ ἐκυρίευσαν, κατεχόμενον ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τῶν Γάλλων πτέρυγος.

Τὴν νίκην καὶ πάλιν ἀντιποιοῦνται ἑκάτεροι οἱ ἀντιμαχόμενοι. Οἱ Πρῶσσοι ἐκέρδισαν τὸ στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα νὰ παρακωλύσωσι τὴν πρὸς Verdun πορείαν τῶν Γάλλων, ἐπίσης δὲ καὶ ὑπὸ τακτικὴν ἔποψιν φαίνεται ὅτι κατέλαβον θέσεις διαμφορῶν μετ' ἐπιμονῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Γάλλοι ὅμως τιθέασιν ὑπὸ συζήτησιν τὰ τακτικὰ ταῦτα πλεονεκτήματα, καὶ δὲν σφάλλουσι λέγοντες ὅτι δὲν ἀπεκλείσθησαν τότε εἰς Mets, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς αὐτῆς νυκτὸς (τῆς 18. μέχρι τῆς 19.) ἐξηκολούθησαν κοινοῦντες μετὰ τῆς λοιπῆς Γαλλίας διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Montmedy (πόλεως κειμένης βορειῶς πρὸς τὰ Βελγικὰ μεθόρια) καὶ λαμβάνοντες ἐκεῖθεν τὰς προμηθείας αὐτῶν. Αἱ εἰς τὰς μάχας τῆς 4/16, καὶ τῆς 6/18 ἀπώλειαι ἀμφοτέρων ὑπῆρξαν τόσον μεγάλαι, ὥστε ὑπ' ἔλου τοῦ κόσμου ἀπεκλήθησαν ἀληθεῖς ἑκατόμβαι (1).

(1) Αἱ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας εἰς τὰς μάχας ἀπώλειαι τῶν Πρῶστων, ἀνακοινωθεῖσαι ὑπὸ τῆς πρὸς περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν διεθνoῦς ἐπιτροπῆς, ἔχουσιν οὕτω μέχρι τῆς μάχης τῆς 6/18. Αὐγούστου, περιλαμβανομένης καὶ ταύτης·

Ἐφρονέθησαν ἐξ στρατηγῶν, ἐτραυματίστησαν δὲ ἑνδεκα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βαρέως.

Ἐν Βι σ σ ε μ θ ο ὄ ρ γ φ. — Ἐφρονέθησαν ἐκ τοῦ περὶ τοῦ 2370 ἄνδρες, ἐκ τοῦ ἰππικοῦ 645, ἐκ τοῦ πυροβολ. 247.

Ἐτραυματίστησαν ἐκ τῶν τριῶν στρατῶν, 7,250 ἄνδρες. Τὸ ὅλον 41512.



Ὁ Bazaine λοιπὸν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης μόνος, κατόμοτος, ἀντετάχθη καθ' ὅλων σχεδὸν τῶν Γερμανικῶν δυνάμεων (τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιάς), ἠνάγκασέ τὴν 3ην στρατιὰν νὰ μὴ σπεύδῃ τὴν πρὸς Châlons πορείαν αὐτῆς, καθόσον αὐτὴ δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ, τοῦ Bazaine ὄντος ἐλευθεροῦ πρὸς τὸ Verdun-Châlons, ἔδωκε καιρὸν τῇ Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς 7—18. Αὐγούστου νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς ἄμυναν. Οὐδεὶς ἀμερόληπτος δύναται νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν δεξιότητα ταύτην τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου, καὶ νὰ μὴ θαυμάσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν τέχνην, δι' ἧς ἐπωφελεῖτο ἐκ τῆς παρὰ τὸ Metz θέσεως αὐτοῦ, λαμβάνοντος τοῦτο ἄξονα τῶν περιστροφῶν του. Οὕτω κατώρθωσε νὰ μὴ ἀποτελεσθῇ ἀμέσως τὸ σχέδιον τοῦ βασιλέως νὰ τὸν ἀποκλείσῃ ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Metz, καὶ ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἀπάσας τὰς πέριξ θέσεις καὶ τὴν διὰ τοῦ Montmedy συγκοινωνίαν. Ἴσως τοῦτο ἔδωκεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ὅτι δὲν ἐνίκηθη, καὶ πραγματικῶς ἔχει δικαίον, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ Πρώσοι, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι τῷ ἀπέκοψαν τὰς πρὸς τὸ Verdun ἀμέσους συγκοινωνίας. Ἄλλ' ὅμως δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ μονομερὴς αὐτῆ ἐνέργεια τῶν ὑπὸ τὸν Bazaine ἐξήντησε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ, ἂν μὴ ἐλαμβάνετο πρόνοια, ἠδύνατο καὶ ν' ἀποκλεισθῇ γάτων καὶ τὴν τελευταίαν διὰ τοῦ Montmedy συγκοινωνίαν, ὅπερ καὶ ἐπῆλθε. Τὰ κατόπιν γενόμενα θέλουσι μᾶς φωτίσει. Ἄλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν ταύτην, μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὑπεσχέθημεν τὴν κατ' ἰδίαν ἔκθεσιν τῶν μαχῶν τῆς 2/14, 4/16 καὶ 6/18 Αὐγούστου.

Ἐν Ρεισχόφεν.—Ἐφρονεύθησαν καὶ ἐγένοντο ἄφαντοι ἐκ τοῦ πεζικοῦ 9463 ἄνδρες, ἐκ τοῦ ἵππικοῦ 2516, ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ 390.

Ἐτραυματίσθησαν ἐκ τῶν τριῶν στρατῶν 14,507. Ἐν συνόλῳ 26,144 ἄνδρες.

Ἐν Φορβάχ καὶ Σπίχερεν.—Ἐφρονεύθησαν καὶ ἔγειναν ἄφαντοι ἐκ τοῦ πεζικοῦ 13872 ἄνδρες, ἐκ τοῦ ἵππικοῦ 2510, ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ 1079.

Ἐτραυματίσθησαν ἐκ τῶν τριῶν στρατῶν 23,040 ἄνδρες (οἱ πλείστοι βαρέως, ἐξ ὧν ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους ὑπέστησαν χειρουργικὴν ἐγχείρησιν). Ἐν συνόλῳ ἄνδρες 40,501.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸν Μοσέλλαν πορείαν αὐτοῦ ὁ γερμανικὸς στρατὸς προσεβλήθη ὑπὸ δυσεντερίας, ἀπολέσας ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους ἄνδρας, ἔμειναν δὲ ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἐν τοῖς νοσοκομείοις, παραπήγμασιν, ἰδιωτικαῖς οἰκίαις κτλ. τὸ ὅλον 50,000 ἄνδρες.

Ἐν Βορνύ.—Διὰ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλειαι τῶν Πρώσων λογίζονται ὡς ἐξῆς· ἐφρονεύθησαν καὶ ἐγένοντο ἄφαντοι ἐκ τοῦ πεζικοῦ 10340 ἄνδρες, ἐκ τοῦ ἵππικοῦ 2900, ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ 320, Γερμανοὶ ἐθελονταὶ 192.

Ἐτραυματίσθησαν ἐκ τῶν τριῶν στρατῶν 13,320. Ἐν συνόλῳ 37,872 ἄνδρες.

Ἐν ταῖς μετέπειτα μάχαις τῆς Γραβελόττης, Βιονβίλλης, Ρεζομβίλλης κτλ. οἱ Πρώσοι ὑπέστησαν τὰς ἐξῆς ἀπωλείας· ἐφρονεύθησαν, ἐγένοντο ἄφαντοι ἢ ἠχμαλωτίσθησαν ἐκ τοῦ πεζικοῦ 22362 ἄνδρες, ἐκ τοῦ ἵππικοῦ 5207, Γερμανοὶ ἐθελονταὶ 450.

Ἐτραυματίσθησαν ἐκ τῶν τριῶν στρατῶν 9,500. Ἐν συνόλῳ 37,549 ἄνδρες.

Τὸ σύνολον τῶν πρωσιακῶν ἀπωλειῶν συμποσοῦται εἰς 157,778 νεκροῦς, τραυματίας, ἀσθενεῖς καὶ αἰχμαλώτους.

Τῶν δὲ Γάλλων αἱ ἀπώλειαι ἐπίσης σπουδαιόταται ἦσαν, ἀλλὰ σχετικῶς εἰς φρονεθέντας καὶ πληρωθέντας ὀλιγώτεροι. Δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβῶς γνωσταί, ἀπρόκτως ὅμως θὰ υπερβαίνοσαι τὰς ἐν γένει ἀπωλείας ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν αἰχμαλώτων.

νάμεων (τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιάς), ἠνάγκασέ τὴν 3ην στρατιὰν νὰ μὴ σπεύδῃ τὴν πρὸς Châlons πορείαν αὐτῆς, καθόσον αὐτὴ δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ, τοῦ Bazaine ὄντος ἐλευθεροῦ πρὸς τὸ Verdun-Châlons, ἔδωκε καιρὸν τῇ Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς 7—18. Αὐγούστου νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς ἄμυναν. Οὐδεὶς ἀμερόληπτος δύναται νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν δεξιότητα ταύτην τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου, καὶ νὰ μὴ θαυμάσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν τέχνην, δι' ἧς ἐπωφελεῖτο ἐκ τῆς παρὰ τὸ Metz θέσεως αὐτοῦ, λαμβάνοντος τοῦτο ἄξονα τῶν περιστροφῶν του. Οὕτω κατώρθωσε νὰ μὴ ἀποτελεσθῇ ἀμέσως τὸ σχέδιον τοῦ βασιλέως νὰ τὸν ἀποκλείσῃ ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Metz, καὶ ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἀπάσας τὰς πέριξ θέσεις καὶ τὴν διὰ τοῦ Montmedy συγκοινωνίαν. Ἴσως τοῦτο ἔδωκεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ὅτι δὲν ἐνίκηθη, καὶ πραγματικῶς ἔχει δικαίον, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ Πρώσοι, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι τῷ ἀπέκοψαν τὰς πρὸς τὸ Verdun ἀμέσους συγκοινωνίας. Ἄλλ' ὅμως δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ μονομερὴς αὐτῆ ἐνέργεια τῶν ὑπὸ τὸν Bazaine ἐξήντησε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ, ἂν μὴ ἐλαμβάνετο πρόνοια, ἠδύνατο καὶ ν' ἀποκλεισθῇ γάτων καὶ τὴν τελευταίαν διὰ τοῦ Montmedy συγκοινωνίαν, ὅπερ καὶ ἐπῆλθε. Τὰ κατόπιν γενόμενα θέλουσι μᾶς φωτίσει. Ἄλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν ταύτην, μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὑπεσχέθημεν τὴν κατ' ἰδίαν ἔκθεσιν τῶν μαχῶν τῆς 2/14, 4/16 καὶ 6/18 Αὐγούστου.

#### Ἡ ἐκ Βορνύ μάχη.

(κατὰ τὴν 2/14 Αὐγούστου)

Μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ οἱ Γάλλοι οἱ ὑπὸ τὸν Bazaine, ὀνομασθέντα κατ' ἀρχὰς ἀρχηγὸν τοῦ 2ου, 3ου καὶ 4ου σώματος, ὀπισθοχώρησαν ὀπισθεν



του S'Avold, ἐπὶ τῆς γωνίας ἦν σχηματίζει, εἰς τὸν ἀνώμαλον τοῦτον καὶ σύνδεστρον τόπον, ἢ γαλλικὴ Nied καὶ ἢ γερμανικὴ Nied.

Οἱ δὲ Πρῶσσοι (ἢ 1η καὶ 2α στρατιὰ) ἔλαβον θέσιν ἔμπροσθεν τῆς S' Avold, σχηματίζοντες, ὡς εἶπεῖν, ῥόμβον, ὀριζόμενον ἀνατολικῶς ἀπὸ S' Avold, δυτικῶς, ἤτοι πρὸς τὴν Mets, διὰ τῆς Corcelles-Chassy, βορείως διὰ τῆς Boulay καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Saarlouis, νοτίως τέλος διὰ τῆς Foulquemont, Hemy, Adaincourt.

Ἄλλ' ὁ Bazaine δὲν ἔμεινεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ἐπειδὴ ἦτο δυνατὸν κατόπιν νὰ κυκλωθῇ, καὶ ὀπισθοχωρῶν πάντοτε ἐν τάξει, κατόπιν ἀψιμαχιῶν τινῶν τῶν προφυλακῶν, ἀφίκετο ἔξωθι τοῦ Mets (12. Αὐγούστου), ἔνθα καὶ παρέλαβε τὴν γερμανικὴν στρατηγίαν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ Bazaine, ἐλθὼν εἰς τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον τοῦ Mets καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μεμονωμένων φρουρίων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, κατέλαβε θέσεις, ὧν ἡ κυριωτέρα καὶ σπουδαιότερα, διὰ τὸ σημεῖον ἐφ' οὗ κεῖται, ἦτο ἡ τοῦ Borny, μικροῦ χωρίου, κειμένου κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ τοῦ Boulay καὶ τοῦ S' Avold καὶ Forbach, ὅθεν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ ὁ ἐχθρὸς. Πραγματικῶς οἱ Πρῶσσοι (ἢ 1η στρατιὰ, μεθ' ἧς συνεβάδιζε καὶ ὁ βασιλεὺς) ἀφιχθέντες ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Γάλλων εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν, κατὰ τὰς θέσεις Noisseville, Montoy καὶ Coigny.

Εἶπομεν ἀλλαχόθι τοὺς λόγους, δι' οὗς ὁ Bazaine ἀπερᾶσιν νὰ διαβῇ τὸν Moselle, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν 14. Αὐγούστου. Κατὰ τὴν 4ην ὥραν μ. μ. τὸ ἡμῖσι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἶχεν ἤδη διέλθει τὸν ποταμὸν, ἔμεινε δὲ ὡς ὀπισθοφυλακὴ, τὸ σῶμα τοῦ Decaen, μέλλον νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πόλεως, καὶ μέρος τοῦ σώματος τοῦ Ladmirault, ὅπερ ὠ-

φειλε νὰ ὑπερβῇ τὴν πόλιν κατὰ τὸ βόρειον μέρος, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοῦ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ κατέρχωνται διὰ τῆς χαράδρας τῆς Vallière, ὅτε οἱ Πρῶσσοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Γάλλων. Φαίνεται ὅτι σκοπὸς αὐτῶν ἦτο, εἰ δυνατὸν, νὰ παρέμβωσι μεταξὺ τοῦ ὄλου στρατοῦ τοῦ Bazaine καὶ τοῦ Moselle καὶ ἀποκόψωσιν αὐτόν· δὲν ἐπρόφθασαν ὅμως, διότι, ὡς εἶπομεν, μέρος μόνον ἔμεινεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Τὸ ὑποχωροῦν σῶμα τοῦ Decaen ἔστη, καὶ ἀντιμετωπίσταν τὸν ἐχθρὸν ἤρξατο τῆς μάχης. Ἐπανῆλθον τάχιστα ὅσοι τοῦ σώματος τούτου εἶχον προβῆ, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Saarbrouk πολλὰ παθὸν σῶμα τοῦ Frossard. Ἡ μάχη ἤρξατο, καὶ ὁ πυροβολισμὸς τῶν τηλεβόλων ἐξετάθη ἐν μιᾷ στιγμῇ ἀπὸ Vallière μέχρι Grigy διὰ τοῦ Borny, εἰς ἕκτασιν σχεδὸν 2 λευγῶν.

Οἱ πρῶτον προσβαλόντες Πρῶσσοι ἦσαν ἡ ταξιαρχία Golts, τῶν δὲ Γάλλων ἐπιστρεψάντων, ὡς ἄνωθι εἴρηται, καὶ μετασχόντων τοῦ ἀγῶνος, ἔλαβον μέρος καὶ αἱ μεραρχίαι Kameke καὶ Wrangel, ἐπιτεθεῖσαι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Γάλλων.

Ἐν γένει οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν ἀπὸ θέσεων ἀμυντικῶν, ἀλλ', ἐνδίδοντες εἰς τὸν διαρκῶς αὐξάνοντα ἐχθρὸν ἀριθμὸν, ἠναγκάσθησαν νὰ τραβηθῶσι πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ φρούρια.

Ἐνῶ ταῦτα ἐλάμβανον χώραν, ὁ Ladmirault ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, διὰ περιστροφῆς λίαν ἐπίδεξιου, παρ' ὀλίγον συνέτριβε τὴν πρωτοπορείαν τοῦ 7ου σώματος τῶν Πρῶσσων, ἧτις καὶ ἤρξατο τῆς μάχης, ἂν μὴ ὁ στρατηγὸς Manteuffel, ἄρχων τῆς ἐφεδρείας, δὲν ἔφερε ταύτην ὀλόκληρον σχεδὸν κατὰ τοῦ Ladmirault, ἀναγκασθέντος νὰ σταματήσῃ.

Ὅπισθεν τῆς Vallières ὑπάρχει τὸ ἐξωτερικὸν φρούριον S' Julien, ὅπερ οἱ Πρῶσσοι ἐγίνωσκον φαίνεται ὅμως, ὡς



εικάζεται, ὅτι ἠγνόουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ φρουρίου **Guelen**, κειμένου ὀπισθεν τοῦ **Borny**.

Εἶπομεν ὅτι οἱ Γάλλοι ἀπεχώρουν ἐν τάξει, οἱ δὲ Πρῶσσοι ἐνδίδοντες εἰς τὴν ὁρμὴν των, παρεσύροντο ἐπὶ τὰ ἐμπρᾶς, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσωσι, καὶ εὐρέθησαν παρὰ τὸ φρούριον **S' Julien**, ὅπερ ἠθέλησαν ν' ἀποφύγωσιν, ἀλλὰ τοῦτο χωρὶς νὰ περιμείνη, ἤρξατο πυροβολεῖν. Οἱ Πρῶσσοι, ὅπως ἀποφύγωσι τοῦτο, καί, ὡς εἶπομεν, ἀγνοοῦντες ἴσως τὴν ὑπαρξίν τοῦ **S' Guelen** ἐτράπησαν πρὸς τοῦτο ἔτι μᾶλλον χωρὶς νὰ θέλωσιν τοῦτο δὲ τοὺς κατεμυροβόλητε δι' ὄλων αὐτοῦ τῶν πυροβόλων. Τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς εἶκος, τοὺς κατετάραξεν, ἐπελθὼν ἐξ ἀπῆνης, καὶ ἀντὶ ν' ἀπομακρυνθῶσιν αὐτοῦ, δι' ἐσφραλμένου τινὸς κινήματος ἐφέρθησαν ἔτι μᾶλλον πρὸς αὐτό. Ἴδου ὁ λόγος δι' ὃν παρὰ τὰ φρούρια ταῦτα, ὅλως ἀκαταλλήλως φερθεῖς ὁ πρωσσικὸς στρατός, ἔπαθε μεγίστας ζημίας καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ὀπίσω.

Ὁ **Βαζαίν**, ἅμα ἤρξατο ἡ συμπλοκὴ, ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ **Μοσέλλα** καὶ διηύθυνε τὴν μάχην. Ἐν μιᾷ τινι στιγμῇ εὐρίσκετο ἐπὶ μεμονωμένου σημείου μεθ' ἐνὸς καὶ μόνου συντάγματος. Τοῦτο παρατηρήσαντες οἱ Πρῶσσοι, ἄθροοι ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ. Τότε ἐπῆλθέ τι ἀπευκταῖον καὶ τρομερὸν καὶ πρωτοφανές, διότι καὶ πρωτοφανές ἦτο ἡ ἀφορμὴ. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐφάνη κλονούμενον καὶ οἰονεὶ εἰς δύο ἀποχωριζόμενον, ὀπισθεν δὲ τοῦ κενοῦ τούτου ἐφάνησαν **12** μυδροβόλα. Ἡ ἀποκληθεῖσα ἀπαισία αὐτῶν φωνὴ ἠκούσθη, οἱ δὲ περιτυγχάνοντες ἢ καὶ ἐπιμένοντες Πρῶσσοι ἐπιπτων κατὰ γραμμὰς καὶ ἐν πλήρει τάξει, ὡσεὶ ἐπὶ πεδίου ἀσκήσεως εὐρίσκοντο τοποθετημένοι. Οὕτω κατεστράφησαν δύο πλήρη συντάγματα αὐτῶν.

Ἡ μάχη αὕτη, ἦν ἐθεῶντο ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ ἠδυνήθη-

σαν καλῶς νὰ παρακολουθήσωσι τὴν πορείαν καὶ τὰς φάσεις αὐτῆς, φαίνεται οὕτω πως διανύσασα τὸ στάδιόν της. ἤρξατο διὰ πυροβολισμοῦ διαρκέσαντος ἀπὸ τῆς 4—5 ὥρας. Εἶτα τὰ πυροβόλα ἐπαύσαντο, ἀρξαμένων τῶν μυδροβόλων καὶ τῶν τουφεκισμῶν μέχρι τῆς 6. ὥρας ὅτε κατέστη κοινὸς ὄλων ἑμοῦ τῶν θανατηφόρων ὄπλων ὁ ἀγὼν, διαρκέσας μέχρι τῆς 8. ὥρας, λεπ. 35, ὅποτε ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὀπίσω οἱ Πρῶσσοι, ἀλλὰ δὲν κατεδιώχθησαν.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐκ μὲν τῶν Πρῶστων φαίνονται λαβόντα μέρος ὄλον τὸ 7ον καὶ 6ον σῶμα, ὄλον τὸ 1ον καὶ ἀποσπάματά τινα τοῦ 9ου σώματος (2α στρατιὰ), ἅτινα ἔτυχον ἐγγύς· ἐκ δὲ τῶν Γάλλων τὸ τοῦ **Δεκαῖν** καὶ **Λαμιρῶ** (οὔτινος δύο μεραρχίαι περάσασαι τὸν ποταμὸν πρότερον, δὲν ἔλαβον μέρος), καὶ τὸ τοῦ **Φροσσάρ**, μετροῦν ὀλίγας δυνάμεις.

Ἡ παρὰ τὰ φρούρια πορεία τῶν Πρῶστων ἐστάθη ἀφορμὴ νὰ στερηθῶσιν αὐτοὶ πολλούς. Ὁ παρουσιασθεὶς ἀξιωματικὸς, ὅπως ζήτησῃ ἀναχωρῆν πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἐρωτηθεὶς εἶπεν, ὅτι ἐφρονεύθησαν περὶ τὰς 8,000, ἐτραυματίσθησαν δὲ πλείστοι (λέγεται ὅτι τὸ ὄλον τῶν ἐκτὸς μάχης Πρῶστων ἀνέρχεται περὶ τὰς 30,000). Οἱ Γάλλοι, μαχόμενοι ὀπισθεν χαρακωμάτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ καλυφθέντες ἀφ' ἐτέρου ὑπὸ τῶν φρουρίων, παρ' ἃ δὲν ἠδύναντο νὰ παραμένωσιν οἱ Πρῶσσοι οὐδὲ νὰ βλάψωσιν αὐτούς, ἔσχον, ὡς λέγεται, περὶ τὰς 2,500 ἐν ὄλω ἐκτὸς μάχης, εἰς φανευθέντας καὶ πληγωθέντας.

Ἡ κατὰ τὴν 4/16 Αὐγούστου μάχη τῆς **Μὰρς-λά-Τοῦρ**  
(**Mars-la-Tour**).

Ὁ **Bazaine** (**Βαζαίν**), διελθὼν τὸν **Moselle** (**Μοζέλλα**), κατέλαβε θέσεις ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ **Βερδῦν** (**Verdun**) νοτιαιᾶς



ὁδοῦ, ἐπεκταθεὶς ἀπὸ τῆς Γραβελόττης (Gravelotte) διὰ τῆς Ρεζομβίλλης (Rezonville) καὶ Βιομβίλλης (Vionville) μέχρι τῆς Μάρς-λά-Τοῦρ (Mars-la-Tour), καὶ βορειότερον μέχρι τῆς Δογγούρτ (Doncourt), ἐκτάσεως μεγάλης καὶ φυσικῶς ἐκ τῶν μᾶλλον ὀχυρῶν, ἐπαυξηθείσης τῆς ὀχυρότητός της κατὰ διάφορα σημεῖα, καὶ πρὸ πάντων εἰς Γραβελόττην, διὰ τῆς τέχνης. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων συνάγει τις ὅτι ὁ Bazaine, κατέχων τὴν πρὸς Verdun ὁδὸν, δὲν ἐνόει ἀπλῶς καὶ καθαρῶς νὰ διαφύγῃ τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξέτεινε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἄν ὁ Bazaine, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Πρωῦσοι, ἦτο ἐν πορείᾳ ἀπλῆ πρὸς τὸ Verdun, τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μὲ ὅσα ἀναγινώσκονται εἰς τὰ παρ' αὐτῶν τούτων γραφέντα, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπερίμενε τὴν προσβολὴν, καὶ δι' αὐτὸ ἐξελέξατο καὶ ὠχύρωσε τὰς φύσει ὀχυρὰς θέσεις. Ἄν ὁ Bazaine ἐσκόπει ἀπλῆν διεξόδον πρὸς τὴν Verdun, δὲν ἐννοοῦμεν διατί ὡς κλεῖδα τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐξελέξατο καὶ ἠγωνίσθη νὰ διατηρήσῃ τὴν Gravelotte, οὔσαν ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τῆς ὄλης πρὸς τὸ Verdun πορείας αὐτοῦ, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας, φέρων ἀπάσας τὰς δυνάμεις του πρὸς τὴν κεφαλὴν, ἦτοι πρὸς τὸ Mars-la-Tour, ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ, ἔστω καὶ θεωρούμενος ἀποχωρῶν, δηλαδὴ ἠττώμενος. Ἡ μεγάλη λοιπὸν ἔκτασις, ἣν ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ, μᾶς ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὐδόλως ἐνόει τότε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Metz εἰς τὴν φυλακὴν τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ μόνης πιθανὸν ὅμως νὰ ἐπεθύμει, καὶ ὤφειλε βεβαίως νὰ τὸ ἐπιθυμῇ, νὰ διατηρήσῃ ἀνοιχτὴν τὴν διὰ τῆς νοτιαίας ὁδοῦ συγκοινωνίαν μὲ τὴν Verdun.

Εἶπομεν ἀλλαγῶν, ὅτι αἱ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ Verdun συγκοινωνίαι τοῦ Metz εἶναι δύο, ἡ μὲν διὰ τοῦ Mars-la-Tour, ἡ δὲ ἡ διὰ τοῦ Briey. Ἄν λοιπὸν ἀποκλειστικῶς ἐπε-

θύμει νὰ διαφύγῃ τὸν ἐχθρὸν, ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν βορειοτέραν, ἥτις, οὔσα μᾶλλον ἀπομακρυσμένη τοῦ ἐκ τοῦ νότου ἐρχομένου ἐχθροῦ (2α στρατιὰ), τῷ εἶδε καιρὸν νὰ διαφύγῃ εὐκολώτερον, ἀφίνων ἐπὶ τῆς νοτιαίας ὁδοῦ μέρος τι τῶν ὑπ' αὐτὸν πρὸς ἐπασχόλησιν, ἂν ἐπήρχετο ὁ ἐχθρὸς, ὅπερ ἐμίλλε νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς πλαγιοφυλακὴ.

Ὅπως δ' ἂν ἦ, ὁ μὲν γαλλικὸς στρατὸς κατεῖχε τὴν ἀπὸ Gravelotte μέχρι Mars-la-Tour γραμμὴν, ἔχων ὡς πλαγιοφυλακὴν ἢ ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν τὸ σῶμα τοῦ Φροσσάρ (Frossard), παρὰ τὸ χωρίον Gorze (Γόρζε), κείμενον νοτιώτερον τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἦτοι πρὸς τὸν ἐχθρὸν.

Ἡ 2α πρωσικὴ στρατιὰ εἶχε διαβῆ τὸν Moselle παρὰ τὸ Pont-à-Mousson, καὶ ἀνήρχετο πρὸς βορρᾶν ἐπὶ σκοπῶν νὰ κόψῃ τὴν πρὸς τὸ Verdun πορείαν τοῦ Bazaine (ἔστω ἄλλως τὴν συγκοινωνίαν). Ἡ πρωτοπορεία τῆς στρατιᾶς ταύτης ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ 3ου σώματος, ὅπερ ἐπορευέτο κατεσπευσμένως, βαδίσαν τὴν 3/15 ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἀναπαυθὲν δ' ἐπὶ 4 ὥρας, ἐξεκίνησε τὴν 4/16 περὶ τὰ ἐξημερώματα, καὶ προβὰν ἄχρι τοῦ χωρίου Gorze, εἶδεν ἐκεῖθεν τὰς γαλλικὰς προφυλακὰς, ὅπισθεν τῶν ὁποίων διεκρίνετο τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ 3ου σώματος τῶν Πρωσῶν στρατηγὸς Ἄλβενσλέβεν, μηδόλως διστασας, ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῶν Γάλλων προσβολὴν, τὸ μὲν κατὰ μέτωπον, τὸ δὲ πέμψας δυνάμεις ἀριστερὰ κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ Mars-la-Tour.

Πρὸς τοῦτο διέθετο τὴν 5ην μεραρχίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στυλνάγγελ, τὴν 6ην ὑπὸ τὸν Βουδεμβρόκ μὲ τὸ πυροβολικὸν τοῦ σώματος ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Δρέσκην, καὶ τὴν 6ην μεραρχίαν τοῦ ἵππικοῦ ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Μεκλεμβούρ-



γου Γουλλιέλμον, ἀρήσας τὸ ἕτερον τῶν δυνάμεών του εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ πτέρυγα πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ Frossard καὶ τοῦ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ σπεύσαντος Ladmirault, ὅστις ἀπέκρουσεν οὕτω τὴν πεισματώδη τῶν Πρώσων προσβολήν.

Ἡ δεξιὰ τῶν Γάλλων φαίνεται ὑπενδίδουσα εἰς τοὺς Πρώσους· συγκεντρωθέντων δὲ τῶν Γάλλων πρὸς τὴν Rezonville, ὅπου συνεκεντρώθη καὶ μέγα τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῶν μέρος, παραταχθὲν ἐπὶ τῶν μεταξὺ Vionville καὶ Rezonville λόφων, ἐγένετο προσπάθεια πρὸς διάσπασιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ἡ μάχη, ἀρξαμένη περὶ τὴν 7ην πρωϊνὴν, κατέστη λίαν σφοδρὰ περὶ τὴν 11ην ὥραν, ὁπότε ἠθέαις τῶν Πρώσων κατέστη δεινὴ. Ὁ στρατηγὸς Ἀλβενγλέθεν παρετήρησεν ὅτι, ἂν μὴ τῷ ἐπήρχετο ταχεῖα συνδρομή, οἱ Γάλλοι ἐξεμηδένιζον ὀλόκληρον τὸ σῶμά του· τότε λέγεται, ὅτι προχωρήσας εἰς τὸ μέτωπον τῆς παρατάξεως, ἀνέκραξε βροντωδῶς « Παιδιά! ἀποδείξατε ὅτι εἴσθε γενναῖοι στρατιῶται. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πρόκειται νὰ σώσητε τὴν τιμὴν τοῦ στρατοῦ. Μὴ ἐπιτρέψητε ν' ἀποκτήσῃ ὁ ἐχθρὸς οὔτε σπιθαμὴν τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἐποιτίσθη διὰ τοῦ αἵματος τῶν συστρατιωτῶν σας. Πρῶσοι! ἐμπρός! Ζήτω ὁ βασιλεὺς! » Τότε ὁ ἀγὼν κατέστη λυσσώδης ἐκατέρωθεν, οἱ δὲ Πρῶσοι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσι καὶ ὑπενέδωκαν.

Οὕτως ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν· πολλὰκις τὸ αὐτὸ ἔδαφος ἀμφοτέρωθεν κατεσχέθη, ὅτε περὶ τὴν 3ην ὥραν μ. μ. ἐφάνη ἐρχόμενος ὁ Φρεδερίκος Κάρολος μετὰ τὸ 10ον σῶμα (Ἄννοβεριανοὶ) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φοάχτ-Ρέτς, καθ' ὃν ἀντετάχθη ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ, ἀγωνισθεῖσα ἐπαξίως τῆς παλαιᾶς τοῦ δνόματος τούτου φήμης, καὶ μεραρχίαι τινὲς τοῦ 8ου καὶ τοῦ 9ου. Ἄμα ἤλθεν οὗτος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν, προσβάλλει τὴν δεξιὰν τῶν

Γάλλων πτέρυγα καὶ τὴν βιάζει, ἀλλ' ὅμως νείαι αὐτοῖς ἐπύρροντο δυνάμεις, καὶ ὁ ἀγὼν κατέστη σπουδαιότατος, πρὸ πάντων δὲ κατὰ τὴν δεξιὰν τῶν Γερμανῶν πτέρυγα, καθ' ἣν οἱ Βαντεμβούργιοι ἦσαν ἐξηντηλημένοι καὶ ὑπενέδιδον, ὅτε τοῖς ἐπῆλθε συνδρομὴ τῆς 16ης καὶ 23ης μεραρχίας. Οὕτω διέκειντο τὰ πράγματα μέχρι τῆς 7. ὥρας, ὅτε προὐχώρησε τὸ πρωσσικὸν πυροβολικὸν κατὰ τοῦ γαλλικοῦ. Ὁ Φρεδερίκος Κάρολος μετὰ τὴν κατὰ τῆς δεξιᾶς τῶν Γάλλων προσβολὴν προσέβαλε τὸ κέντρον αὐτῶν. Ὁ στρατηγὸς Δέρεγα, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ πολυαριθμῶν κανονοστοιχιῶν, προσπαθεῖ νὰ διασπάσῃ τὸ κέντρον τῶν Γάλλων, ἀλλὰ πίπτει κτυπηθεὶς ταυτοχρόνως ὑπὸ 6 σφαιρῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν χάνει ἐκ βόμβας τὸν βραχίονα καὶ τὸν δεξιὸν μηρόν.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ σύνταγμα Οὐλάνων παρ' ὀλίγον συνελάμβανε τὸν στρατάρχην Bazaine, κυκλώσαν τὴν συνόδιαν αὐτοῦ, ὥστε μόλις διεσώθη διὰ τῆς ἡρωϊκῆς τῶν περὶ αὐτὸν ἀντιστάσεως.

Ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι τῆς 8. μ. μ. ὥρας, τῶν Γάλλων ἀποσυρθέντων, ἀπὸ τῶν προκεχωρημένων αὐτῶν θέσεων. Οὕτως ἐπετεύχθη ὁ σκοπὸς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ὃν ἐπροτίθετο, ἢ διὰ τῆς νοτιαίας ὁδοῦ συγκοινωνία τῶν Γάλλων ἀπεκόπη.

Ἡ μάχη αὕτη, διαρκέσασα 12 ὅλας ὥρας, ὑπῆρξεν αἵματωδεστάτη, οἱ δὲ περιγράφοντες τὰ ἐπεισόδια ταύτης τὴν ὀνόμασαν λουτρὸν αἵματος (1). Δὲν σφάλλει τις ὑπολογίζων

(1) Τὸ 24ον γερμανικὸν σύνταγμα ἀπώλεσε 47 ἀξιωματικούς, 4400 στρατιώτας, τὸ 64ον 41 ἀξιωματικὸν καὶ 4000 στρατιώτας. Ἐκ τοῦ 12ου ἔμειναν 2 λόχοι καὶ 8 ἀξιωματικοί. Εἰς τὸ 64ον καὶ 24ον ὀπολοχαγοὶ διόκουν τάγμα. Εἰς τὸ 12ον δύο ἀνθυπολοχαγοὶ ἤγαγον ὀλόκληρον τάγμα.



τάς εκατέρωθεν ζημίας εἰς 30,000 δι' ἕκαστον τῶν στρατῶν εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους. Οἱ Πρῶσοι συνέλαβον 2,000 αἰχμαλώτους, ἐκυρίευσαν 2 σημαίας καὶ 7 κανόνια.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔλαβον μέρος ἐκ τῶν Γάλλων τὸ σῶμα τοῦ Frossard, Decaen, Canrobert, Ladmirault καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά· λέγεται δὲ ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν ἦτο περὶ τὰς 120,000, καὶ ἐπολέμησαν καθ' ὅλης τῆς 2ας στρατιᾶς διαδοχικῶς, λαβούσης μέρος ἐν τῇ μάχῃ δυνάμεως πλέον τῶν 200,000.

Τὴν νίκην περιέργως πῶς τὴν ἀντιποιοῦνται ἀμφοτέρωτα διαμαχόμενα μέρη. Οἱ Πρῶσοι, ἐπιμένοντες ὅτι ὁ Bazaine ἐπορεύετο πρὸς Verdun καὶ ἐμποδίσθη διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μάχης ἐκ τῆς πορείας ταύτης, ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτῶν νὰ καταλείψῃ προκεχωρημένας τινὰς θέσεις, ἀνακηρύττουσιν ἑαυτοὺς νικητὰς. Οἱ Γάλλοι ἀφ' ἐτέρου δὲν ὁμολογοῦσιν ἦτταν ὡς μὴ ἐντελῶς ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν παρ' αὐτῶν κατεχομένων θέσεων, ὡς ἔχοντες τὴν ἐτέραν πρὸς τὴν Verdun καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν συγχοινωνίαν ἐλευθέραν κ.τ.λ.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης ἔμεινεν ἀτελές καὶ ἀμπίρροπον· διὸ καὶ ἐχρειάσθη μάχη ἐτέρα, ἥτις ἔλαβε χώραν τὴν 6/18.

*Μάχη κατὰ τὴν 6. (18.) Αὐγούστου, ἐπικληθεῖσα*

*τῆς Ῥεζομβίλλης.*

*(Bataille de Rezonville)*

Μετὰ τὴν μάχην τῆς 4. (16) Αὐγούστου, ἥτις δὲν ἔληξεν εἰς οὐδὲν ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα, οἱ μὲν Πρῶσοι δίηγυσαν τὴν 17. Αὐγούστου, ὅπως συγκεντρώσωσι τὰ στρατεύματα τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιᾶς διὰ σπουδαιότεραν σύγκρουσιν, ὁ δὲ Bazaine,

κρατῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ τὴν Gravelotte, ἔφθανε μέχρι Saint-Privat διὰ τῆς Berneville, κατέχων ταυτοχρόνως τὰ μεταξὺ αὐτῶν δάση, καὶ ἔχων ὀπισθεν τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Moselle ὄχθης ἐξωτερικὰ τοῦ Mets φρούρια Plappeville καὶ Saint-Quentin· ὠχύρωσε δὲ διὰ τῆς τέχνης ὅσον πλεῖστον τὰς φύσει ὀχυρὰς ταύτας θέσεις. Ἡ διεύθυνσις τῆς γαλλικῆς γραμμῆς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπὸ τῆς S' Privat ἠδύναντο νὰ συγχοινωνῶσι βορειότερον διὰ τῆς Briey μὲ τὸ Verdun.

Ὁ σκοπὸς τῶν Πρῶσων ἦτο ν' ἀποκόψωσι τοῖς Γάλλοις καὶ τὴν ὁδὸν ταύτην καὶ τοὺς ἀποκλείσωσιν ὁριστικῶς ἐν Μέτς· ἔλαβον δὲ μέρος ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ 1η στρατιά καὶ ἡ 2α, πλέον τῶν 250,000 Γερμανῶν, κατὰ τῶν γνωστῶν δυνάμεων τοῦ Bazaine, ἦτοι τοῦ σώματος τοῦ Κανροβέρ, τοῦ Δεκαέν, τοῦ Λαμιρῶ, τοῦ Φροσσάρ καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, οὐδόλως δυναμένων νὰ ὑπερβαίνωσι τὰς 150,000 ἀνδρῶν.

Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιδιώκοντες οἱ Πρῶσοι συνεκέντρωσαν τὸ πλεῖστον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ κατὰ τῆς δεξιᾶς τῶν Γάλλων πρὸς τὸ S' Privat· συγκεντρώσαντες δ' ἐκεῖθι τὸ μέγα μέρος τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ἀφῆκαν μόνον τρία σώματα, ὅπως ἀποτελέσωσι τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν αὐτῶν.

Ἡ μάχη ἤρξατο περὶ μεσημβρίαν, περὶ δὲ τὴν 4. μ. μ. οἱ Γάλλοι ἐγκατέλιπον τὸ S' Privat, ὅπερ ἐκυρίευσεν ἡ βασιλικὴ φρουρά τῶν Πρῶσων, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἡ Berneville ἐκυριεύετο ὑπὸ τοῦ 9ου σώματος. Οἱ Γάλλοι, πολλάκις ἀνακτήσαντες τὰ ὑπὸ τῶν Πρῶσων κυριεύόμενα ἐδάφη, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλος νὰ ὑποχωρήσωσι παρὰ τῷ κεγαλακωμένῳ στρατοπέδῳ τοῦ Mets. Οὕτω περὶ τὴν 9. μ. μ. ἐπεραι-



ώθη η μάχη αυτή, εν η υπολογίζονται εξ εκάστου τῶν ἀντιμαχομένων 40—50,000 οἱ ἐκτὸς μάχης τεθέντες καὶ φονευθέντες.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔπεσαν πλείστοι ὅσοι τῶν εὐκλεσετέρων γερμανικῶν οἰκογενειῶν.

Ἴδου πῶς συντόμως περιγράφεται ἡ μάχη αὕτη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας πρὸς τὴν βασίλισσαν.

«Ρεζομβίλ, (7) 19 Αὐγούστου.

»Χθὲς κατηγάγομεν πάλιν νέαν νίκην, ἧς αἱ συνέπειαι εἶναι ἔτι ἀνυπολόγητοι. Ἀπὸ πρώτας τὸ δωδέκατον σῶμα, ἡ βασιλικὴ φρουρὰ καὶ τὸ ἕννατον σῶμα προεχώρησαν ἐπὶ τῆς μεταξὺ Μίετς καὶ Βερδύνου βορείας ὁδοῦ ἄχρι τοῦ Saint-Marcel καὶ τοῦ Doncourt, παρακαλουθούμενα ὑπὸ τοῦ τρίτου καὶ δεκάτου σώματος, ἐνῶ τὸ δεύτερον, τὸ ἕβδομον καὶ τὸ ὄγδοον σῶμα ἔμειναν εἰς Ῥεζομβίλ. Ὅτε τὰ σώματα ἐκεῖνα ἔφθασαν δι' ἐδάφους δασώδους ἄχρι τοῦ Berneville καὶ τοῦ Saint Privat, ἤρχισαν τὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ χωρίου Gravelotte, οὐχὶ ὅμως μετὰ ζωηρότητος, ὅπως δώσωσι καιρὸν εἰς τὸ ἕννατον σῶμα νὰ παρακάμψῃ τὴν ὄχυρὰν θέσιν Amanvillers-Chater ἄχρι τῆς λεωφόρου τοῦ Μίετς, τοῦθ' ἔπερ καταρρώθη περὶ τὴν τετάρτην ὥραν. Ὁ ἔχθρὸς ἀντέταξεν ἡμῖν εἰς τὰ δάση πεισματώδη ἀντίστασιν οὕτως, ὥστε τὰ ἡμέτερα στρατεύματα ἐπροχώρουν βραδέως. Τὸ Saint Privat ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς φρουρᾶς, τὸ Berneville ὑπὸ τοῦ 9ου σώματος. Τότε ἀνεμίχθη εἰς τὴν μάχην τὸ 12ον σῶμα (οἱ Σάξωνες) καὶ τὸ πυροβολικὸν τοῦ τρίτου σώματος. Τὸ χωρίον Gravelotte καὶ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ δάση ἐκυριεύθησαν καὶ διετηρήθησαν μετὰ μεγάλων ἀπολειῶν ὑπὸ στρατευμάτων τοῦ 7ου καὶ 8ου σώματος. Ὅπως προσβληθῶσιν ἔτι ἄπαξ τὰ ὑποχωροῦντα ἐχθρικὰ στρατεύματα, διατάχθη περὶ δύσιν ἡλίου

νέα πρὸς τὰ πρόσω πορεία, πέραν τῆς Gravelotte. Ἄλλὰ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ, ὠχυρωμένου ὀπισθεν προχωμάτων, ἦτο τοσοῦτον φοβερόν, ὥστε τὸ δεύτερον σῶμα, φθάσαν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἠναγκάσθη νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς λόγχης. Οὕτω δ' ἐκυριεύσε καὶ διετήρησε τὴν ὄχυρὰν ἐκείνην θέσιν. Περὶ τὴν ὄγδῶν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς ἐσπέρας ἐσίγησε βαθμηδὸν τὸ πῦρ. Κατὰ τὴν τελευταίαν προσβολὴν δὲν ἔλειψαν καὶ δι' ἐμὲ αἱ ἱστορικαὶ βύμβαι τῆς Σαδόβας, ἐξ ὧν τὴν φορὰν ταύτην μὲ ἀπεμάκρυνεν ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Ῥούν. Πάντα τὰ στρατεύματα, ἅτινα εἶδον, μὲ ἐχαίρετισαν δι' ἐνθουσιωδῶν ἐπευφημιῶν. Οἱ ἡμέτεροι διέπραξαν θαύματα ἀνδρείας ἐναντίον ἐχθροῦ ἐπίσης γενναίου, ὑπερασπιζομένου τὸ πεδίον βῆμα πρὸς βῆμα καὶ ἐπεχειρήσαντος ἐπανειλημμένας προσβολὰς, αἵτινες ὅμως ἀπεκρούοντο ἐκαστοτε. Ποία ἔσται ἡ τύχη τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκρουθέντος εἰς τὸ παρὰ τὸ φρούριον Μίετς λίαν ὄχυρὸν στρατόπεδον, δὲν δύναται τις ἔτι νὰ ὀρίσῃ. Φοβοῦμαι καὶ νὰ ἐρωτήσω περὶ τῶν ἡμετέρων ἀπολειῶν· ἀποφεύγω δὲ ν' ἀριθμῆται ὀνόματα, διότι ἀναφέρονται πάμπολλοι γνωστοί, ὧν τινες ἴσως ἄνευ λόγου. Τὸ σύνταγμα σου ἐπολέμησεν ἄριστα. Ὁ Βαλδερσέ ἐτραυματίσθη βαρέως, ἀλλ', ὡς λέγουσιν, οὐχὶ θανασίμως. Ἦθελα νὰ διανυκτερεύσω ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐν δωμάτιον, ἐνθα ἀναπαύομαι ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ φορείου· μὴ ἔχων δὲ μετ' ἐμοῦ τὰς ἀποσκευάς μου, φέρω πρὸς τριάκοντα ὥρων τὴν στρατιωτικὴν μου στολήν. Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, ὅστις ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν νίκην.

»Γουλιέλμος».

Συμπέρασμα.

Διὰ τῆς μάχης ταύτης τῆς 6. (18.) Αὐγούστου οἱ Πρωσ-



σοι ἀπέκοψαν πᾶσαν κατ' εὐθείαν συγκοινωνίαν τοῦ Bazaine πρὸς τὸ Verdun, δὲν ἀπέμεινε δὲ αὐτῷ εἰμὴ ἡ γραμμὴ, ἣτις παρὰ τὴν Thionville διερχομένη κοινώνει διὰ τῆς Montmedy, κειμένης παρὰ τὰ Βελγικὰ ὄρια· ὅθεν ἀπὸ τῆς αὐτῆς νυκτὸς (18—19) ἔλαβε τὰς προμηθείας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ γραμμὴ αὕτη, καταλήγουσα εἰς Reims, εἶναι καθαρῶς περιφερικὴ γραμμὴ, κατέχοντος τοῦ ἐχθροῦ τὸν τομέα ὀλόκληρον καὶ δυναμένου εἰς διάφορα τῆς πορείας σημεῖα νὰ ἐπέλθῃ ἐν δυνάμει.

Τὰ κατόπιν ἐπελθόντα θέλουσι μᾶς πληροφορήσει ὅτι ὁ Bazaine, δόσας τῇ Γαλλίᾳ καιρὸν νὰ ἐτοιμασθῇ, ἐστερήθη τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἕνεκα τῆς μὴ ἀποστολῆς σώματος δυναμένου νὰ τὸν συντρέξῃ. Καὶ τῶντι δύνатаί τις εἰπεῖν, ὅτι κατόπιν τῆς μάχης τῆς 6. (18.) Αὐγούστου ὁ Bazaine ἔμεινε σχεδὸν κεκλεισμένος. Ὁ Γερμανικὸς στρατὸς σύμπας εὐρίσκετο μεταξὺ τοῦ Mac-Mahon καὶ Bazaine, τοῦ μὲν πρώτου εὐρίσκομένου εἰς Châlons καὶ ἐκεῖ ἐνισχυομένου, τοῦ δὲ δευτέρου, ὅπου τὸν ἀφήσαμεν. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ οἱ Παρίσιοι εἶχον ἀποτελειώσει τὸν ἐξοπλισμὸν αὐτῶν καὶ ἐτοιμάσθησαν εἰς πολιορκίαν, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τρία διακεκριμένα σημεῖα ἀρκούντως ἰσχυρά. Ὁ Γερμανικὸς στρατὸς, θέλων νὰ ὀδεύσῃ πρὸς Παρισίους, ὤφειλε κατὰ πρῶτον νὰ καταλίπῃ τὸ τρίτον τοῦλάχιστον αὐτοῦ πρὸς περιρισμὸν τοῦ Bazaine, ὤφειλε ν' ἀφήσῃ τὸ ἕτερον τρίτον ἀπέναντι τοῦ Châlons, διότι, ἂν ἀπέφευγε τοῦτο, ἡ ἐν αὐτῷ δύνამις τοῦ Mac-Mahon, ὑπολογιζομένη εἰς 150, κατ' ἄλλους δὲ εἰς 120,000, μένουσα ἐλευθέρᾳ εἰς τὰς κινήσεις αὐτῆς, ἤθελεν ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν νῶτων τῆς πρὸς Παρισίους ὀδεουούσης πρωσσιτικῆς στρατιᾶς.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Πρῶσσοι, ἀφίνοντες φρουρὰν κατὰ

τοῦ Bazaine ἀποκλείουσιν αὐτὸν, ἠδύναντο μὲ τὰ 2/3 τῆς δυνάμεως αὐτῶν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Γάλλων τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Châlons εὐρισκομένων, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν κατέκοψαν τὸν Bazaine, οὐδὲν τεκμηριῶσι ὅτι ἤθελον πράξει πλείονα κατὰ τοῦ Mac-Mahon, μένοντος ἐν Châlons, καὶ ἐπομένως ἤθελον ἀναγκασθῆ, ὑπερτεροῦντες τυχὸν ν' ἀφήσωσι καὶ παρ' αὐτῷ μεγάλας δυνάμεις, ὡς καὶ παρὰ τῷ Bazaine. Οὕτω κατὰ τὰς ἡμετέρας κρίσεις ἡ ἐν τρισὶ σημεῖοις συγκέντρωσις τῶν γαλλικῶν δυνάμεων, μὴ οὔσα ἀπολύτως καλὴ, ἀλλ' ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῶν περιστάσεων ἕνεκα τῆς πρώτης ἀποτυχίας καὶ τοῦ ἀνετοιμίμου τῶν Παρισίων, ἦτο ὄχι μόνον ὑποφερτὴ, ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως καλὴ, καὶ δυναμένη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ὑποδιαίρεσιν τῶν Πρωσσικῶν δυνάμεων· ἐννοοῦμεν δ' αὐτὴν σχετικῶς καλὴν, ἐκλαμβάνοντες ταύτην καθαρῶς ὑπὸ τὴν ἀμυντικὴν ἔποψιν.

#### ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΙ.

Παρὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα καὶ ἐκ διαφόρων πηγῶν κριτικῶς συναρμολογηθέντα διὰ τὰ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν στρατιωτικὰ ἔργα μέχρι τέλους τῆς μάχης τῆς 6. (18.) Αὐγούστου, νομίζομεν καλὸν τυχόντες νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν τὰς κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐπισήμους πρωσσιτικὰς ἐκθέσεις, δημοσιευθείσας ἐν τῷ στρατιωτικῷ πρωσσικῷ *Μηνύτορι*, καὶ ἐχούσας ἔπειτα:

#### Ἐπίσημοι στρατιωτικαὶ ἐκθέσεις.

##### I.

*Κινητοποιήσις τοῦ γερμαν. στρατοῦ μετὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ πολέμου.—Κατάσσις τῶν μεθορίων κατὰ τὴν Σιγμὴν ταύτην—Κατάληψις τοῦ Saarebruck ὑπὸ τῶν Γάλλων.*

Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις, προκαλέσασα τὸν πόλεμον κατὰ τρόπον



ἀνήκουστον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἠκολούθησε τὴν διακήρυξιν τῆς (15 Ἰουλίου) διὰ τρόπων στρατιωτικῶν ἐχόντων τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα βιαίας ἐκκεντρικότητος, οἷον καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐβρίψεν εἰς τὰ μεθόρια ἡμῶν μετὰ σπουδῆς ἀπαρδεγματούτου ὄλον τὸν στρατὸν αὐτῆς τὸν ἐν εἰρήνῃ διατηρούμενον. Αἱ γερμανικαὶ χῶραι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου εὐρέθησαν ἐπαπειλούμεναι ὑπὸ πλείον τῶν 400,000 ἀνδρῶν ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν οὐδὲ ἐν τῶν ἡμετέρων συνταγμάτων εἶχεν εἰσέτι καταλείπει τὸ μέρος ἔνθα ἐφρουρεῖ. Κατὰ τὰς περιστάσεις λοιπὸν ταύτας ὁ ἐχθρὸς εἶχε προτεραιότητα μεγίστην, δι' ἣν δὲν ἀδιαφόρησαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ· κατέστη δὲ ἡ προτεραιότης αὕτη εὐκολος διὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, διὰ τῶν υπερβολικῶν διαιρέσεων τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν διαρκῶν στρατοπέδων αὐτοῦ. Ἐν Πρωσίᾳ ἡ κατάστασις δὲν ἦτο τόσον εὐνοϊκῆ, ἠδύνατο ὅμως νὰ φέρωσιν εἰς τὰ μεθόρια στρατεύματα καταστάσεως εἰρήνης, ἀλλ' ἐπρωτίμησαν ἄλλο σύστημα. Τῶνόντι, τὰ ἀποσπάσματα, ἐξερχόμενα ἐξ ἀπροόπτου ἀπὸ τῶν φρουρῶν αὐτῶν, ἠδύναντο νὰ τύχωσι στιγμιαίων ἐπιτυχιῶν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ὀργανισμένα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑποφέρωσι κακὰ σοβαροῦ πολέμου. Ὅ,τι ἤθελον τυχόν κερδίσει ἐν τῇ πρώτῃ στιγμῇ, ἠδύνατο νὰ τὸ πληρῶσῃ σκληρῶς κατόπιν.

Εὖρον λοιπὸν προτιμότερον νὰ προετοιμάσωσι τὰ στρατεύματα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τρόπον κανονικόν, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἀπαρνηθῶσι τὰς ἐλπίδας τοῦ προασπίσαι τὸ γερμανικὸν ἔδαφος τῇ βοήθειᾳ τῶν μὴ σπουδαίων δυτικῶν ἐπαρχιῶν. Ἐν τούτοις, ἂν ὁ ἐχθρὸς ἔσχεν ἐνεργὸν πρωτοβουλίαν, δὲν ἠδύναμεθα νὰ τῷ ἀντιτάξωμεν ἀντίστασιν τελεσφόρον, καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσωμεν νὰ ζήσῃ εἰς βᾶρος ἐπαρχιῶν τιῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων.

Οὕτως αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις ἔμειναν εἰς τὰς φρουράς τῶν ἄχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐτοιμάσθησαν δι' ἐπιχείρησιν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐπέφερον ἤδη τοὺς καρπούς τῆς. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς, συγκεντρωθεὶς ἐν σπουδῇ καὶ ἄνευ σχεδίου, εὔρε στρατεύματα εἰς τὰ μεθόρια, ἂν καὶ δὲν ἦσαν ταῦτα ἢ ἀπλαῖ καὶ ἀνίσχυροι φρουραὶ. Ἀπατηθεὶς ἐκ τούτου, δὲν κατώρθωσε τοῦλάχιστον νὰ ζήσῃ εἰς βᾶρος ἡμῶν. Πρὸς δεξ, περαιωθέντος τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν, αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ τῶν μεθοριῶν. Ἐγκατέλιπον τὴν γραμμὴν

ταύτην καὶ ὑπεχώρησαν. Δυνάμεθα ν' ἀντιτάξωμεν εἰς τὰς γαλλικὰς χιμαίρας τὸ ἀπλούστατον τοῦτο γεγονός. Αἱ πρωσικαὶ φάλαγγες πλησιάζουσι τὸν Saare, καὶ πάραυτα ὁ γαλλικὸς στρατὸς παραιτεῖται τῆς ὑπερασπίσεως τῆς γραμμῆς ταύτης.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἰς Βερολίνον ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς κινητοποιήσεως, τὸ πολὺ (10 gros) τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐσείσθη κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Saare, καὶ ἰδίως τοῦ Saarebruck. Ἡ πόλις αὕτη δὲν εἶχε φρουρὰν παρ' ἐν τάγμα τοῦ 4ου συντάγματος καὶ 3 ἴλας τοῦ 7ου τῶν οὐλάνων. Τὸ ἀποσύρει τὰ στρατεύματα ταῦτα, ἦτο ἴσον τῷ ἀνοίξει τῷ ἐχθρῷ μερίδα οὐχὶ σμικρὰν τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Ῥήνου ὄχθης. Ἐγινώσκето καλῶς ὁ κίνδυνος ὃν διέτρεχεν ἡ δρᾶξ αὕτη τῶν ἀνδρείων, ἀλλ' ἐπρόκειτο νὰ ὑπερτερήσωμεν τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν, καὶ νὰ μὴ ἀφήσωμεν νὰ διακοπῶσιν οἱ ἐξοπλισμοί. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐξεπληρώθη ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Saarebruck μὲ ἀνέκφραστον ἐνεργητικότητά, καὶ καρτερίαν ἀνωτέραν παντὸς ἐπαίνου, ἐνῶ ἀπεστέλλοντο ἄλλοι τινὲς λόχοι νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς διαβάσεις τοῦ Saare. Γεγονὸς ἀνήκουστον εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ πολέμου. Τὸ ἀπτόητον τοῦτο ἀπόσπασμα διεσκέδασε (a tenu en echec) ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας ὀλοκλήρους μεραρχίας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Γάλλων τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐλάμβανεν καθ' ἑκάστην διαστάσεις μεγάλας, ὥστε ἐφθασαν νὰ τὸ ἐκτιμῶσιν εἰς 20 χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἐκίστη ἡμέρα ἐσημειοῦτο διὰ συμπλοκῶν περιπολιῶν, αἵτινες εἰς τὰ ἐχθρικά δελεῖα καθίστανται πράξεις ἐνδιαφέρουσαι καὶ σπουδαῖαι. Ἡ Πρωσία ὅμως δὲν ἠδύνατο οὐδ' ὤφειλε νὰ διαφεύσῃ τὰς γελοίας ταύτας (ces rodomontades) ἐγκαυχήσεις. Διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια, ἔπρεπε νὰ εἰπωμεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶχεν ἀπέναντί του ἢ ἐν τάγμα καὶ 3 ἴλας πάραυτα ἤθελον τὸ μάθει εἰς Παρισίους, καὶ τὸ ἀνίσχυρον ἀπόσπασμα τοῦ Saarebruck ἤθελε κατασυνετριβῆ ὑπὸ δυνάμεων ἀνωτέρων.

Ὅτε ὁ τηλεγράφος ἐγνωστοποίησεν ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ Saarebruck ἦτο ἀπέναντι δύο γαλλικῶν σωμάτων, ὁ ἀρχιστράτηγος ἠβέλησε νὰ τὴν ἀποσύρῃ, τόσῳ μάλλον, ὅσῳ αἱ ἐτοιμασίαι ἡμῶν ἦσαν ἐν τῷ τελειοῦσθαι· ἀλλ' ὁ φρούραρχος τῆς θέσεως, ὁ ἀντισυνταγματάρχης de Prestel, ἠτίσαστο νὰ μὲνῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην τῆς τιμῆς, προσθεθέντος· «Ἡ στάσις τῶν Γάλλων δεκνύει ὅτι μᾶς φοβοῦνται». Οὕτω



τῶ παρεχωρήθη ἡ αἰτηθεῖσα ἄδεια μεθ' ὅσης πλείστης εὐχαριστήσεως, καθόσον ἤθδύναντο ἤδη νὰ πέμψωσι δύο τάγματα εἰς βοήθειάν του, καὶ διότι δύο μιλία ὀπισθεν ἦσαν στρατεύματα ἔτοιμα νὰ καλύψωσι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐκτεθειμένου ἀποσπάσματος.

Τοιαῦτα εἶναι ἀληθῶς αἱ συνθήκαι, καθ' ἃς ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐκέρδιεν ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ υἱοῦ του ὅ,τι ὠνόμασαν εἰς Παρισίους «μεγάλην νίκην τοῦ Sarrebruck.»

## II.

### Μάχη (combat) τοῦ Wissembourg.

(πρώτη ἔκθεσις)

Ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ ἐξῆλθε τῆς Landau τὴν 5. ὥραν 1/4 τῆς πρωίας· ἀφίκετο δὲ τὴν 9 1/4 ἐπὶ τοῦ θεάτρου τῶν ἔργων, ὅπου ἤρξατο τὸ πῦρ, καὶ ἐτέθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Blumenthal καὶ τῆς ἀκολούθιας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων BA τῆς Vissembourg. Ἐκεῖθεν διήθουεν τὴν πάλιν.

Οἱ Βαυαροὶ ἐπάλαιον δεξιὰ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Berg-Zabern εἰς Wissembourg, ἔχοντες ἔμπροσθέν των τὸν ἐχθρὸν κλεισμένον ἐν τῇ πόλει ἢ περικεχαρακωμένον ἐπὶ τῶν λίαν ὑψηλῶν ὑψωμάτων, τῶν κειμένων κατὰ τὰ NA.

Οἱ Πρωῦσοι εἶχον τοποθετηθῆ ἀριστερὰ, ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τοῦ Windhof, τοῦ προσκλίνοντος κατὰ τὸ μέρος τῆς πόλεως καὶ χωρισμένου ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ὑπό τινος βύακος 40—42 ποδῶν πλάτους. Ἡ γραμμὴ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῶν ἦτο διπλῆ. Ὁφείλον ἀφ' ἑνὸς ν' ἀρχίσωσι τὸ πῦρ πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὸ κέντρον, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ κατὰσχωσι τὰ ὑψώματα τοῦ Geisdorf, τὰ ἐκτεινόμενα πρὸς ἀνατολὰς τῆς Wissembourg ἀπὸ τῆς Altstadt.

Ἐκεῖ ἀπεφασίσθη ἡ ἡμέρα, ἐκεῖ ἐχαρακώθη ὁ ἐχθρὸς βοηθούμενος ὑπὸ κατακεκοιμένον ἐδάφους, θέσας τὰ ἐκλεκτὰ αὐτοῦ στρατεύματα, τοὺς Τούρκους του. Ἐκεῖ ἐπίσης διεκρίθη τόσον λαμπρῶς τὸ σύνταγμα τῶν γρεναδιέρων τοῦ βασιλέως. Μὴ πυροβολῆσαν οὐδ' ἐφάπαξ, ἐφώρμησε τοῦτο διὰ τῆς λόγῃς κατὰ τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ. Ἡ συμπλοκὴ ὑπῆρξε τρομερά. Τὸ μαρτυρεῖ ἡ θέα τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὸ σύνταγμα τοῦ βασιλέως ἔχασεν 22 ἀξιωματικὸς, ὧν οἱ 40 φονευμένοι.

Τὸ 58ον σύνταγμα, οὔτινος ἡ ἔφοδος ὑπῆρξεν ἐπίσης ὀρμητικῆ, ἔσχε 5 ἀξιωματικὸς φονευμένους καὶ 40 πληγωμένους.

Κατὰ τὴν 1/2 ὥρ. μ. μ. ἀνεχώρησε πρὸς νότον, ἐνῶ τὰ ἡμέτερα στρατεύματα εἰσῆρχοντο ἐν τῇ πόλει, τῆς πολλὰι οἰκίαι ἐκαίνοντο. Τὴν 4 1/2 μ. μ. ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ ἀφίκετο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Geisberg. Ἐχαιρετῆθη διὰ τῶν ζωηροτέρων ἀνευφημιῶν, καὶ ἔσπευσε νὰ πληροφορηθῆ περὶ τῶν πληγωμένων καὶ τῶν φονευμένων. Τὸ στραταρχεῖον διήλθε τὴν νόκτα εἰς Schweighofen, ἀπέχον ἐν χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς κυριευθείσης πόλεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἡμέρας ταύτης εἶναι ἐκ τῶν λαμπροτέρων δυνάμεθα νὰ τὸ εἴπωμεν ἄνευ ὑπερβολῆς. Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε θέσεις ὑψηλοτέρας· ἐκεῖ εἶχε τὰ καλῆτερα στρατεύματά του, ὡς καὶ τὰ νέα του ὅπλα, ἅτινα, ἂν τὸν ἤκουέτις, ἔμελλον νὰ τῶ ἀσφαλίσωσι τὴν νίκην. Ὡς πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἢ ἀπὸ τῆς πλάνης ἐξαγωγή του ὑπῆρξε πλήρης. Ἡ κανονοστοιχία τῶν μυδροβόλων αὐτοῦ, ὑπηρετουμένη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅν ἐπυροδόλησεν ἡ μόνον τρεῖς, χωρὶς νὰ μᾶς ἐπιφέρῃ οὐδὲν κακόν. Ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πάλης, πρωσοικὸν ὀδοῦζιον ἐθλάσθη ἐπὶ τῆς μυδροβολοστοιχίας ταύτης, ἐκρήμνισε τὰς μυδροβόλους καὶ κατεκερμάτισε τοὺς ὑπηρετάς. Τότε ὁ ἐχθρὸς ἔκρινε καλὸν ν' ἀποχωρήσῃ μὲ τὰς διαβολικὰς αὐτοῦ μηχανὰς, ὅπως μὴ τὰς ἀφήσῃ εἰς χεῖρας ἡμῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Τούρκους, οἱ στρατιῶται ἡμῶν τοὺς ἐδέχθησαν ψυχρῶ τῶ ἀίματι ὡς πᾶν ἄλλο σῶμα. Ἠχμαλωτίσαμεν ἀρκετοὺς ἐξ αὐτῶν.

## III.

### Μάχη (bataille) τοῦ Woerth (6. Αὐγούστου).

Ἡ τρίτη στρατιὰ συνῆψε χθὲς δευτέραν μάχην, πεισματωδεστέραν καὶ αἰματηροτέραν, ἀλλὰ καὶ λαμπροτέραν καὶ ὀριστικωτέραν τῆς ἐν Βαίσεμθύργῳ. Πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν (24) 5 αὐγούστου ληφθεῖσαι εἰδήσεις ἀνήγγελλον ἀπὸ κοινοῦ ὅτι ὁ στρατάρχης Μάκ-Μαὼν συνεκέντρον τὰ στρατεύματά του ἐπὶ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Βεστ ὑψωμάτων, καὶ ὅτι



ἐλάμβανεν ἀπαύστως διὰ τοῦ σιδηροδρόμου νέας ἐπικουρίας. Τούτου ἕνεκεν ἀπεφασίσθη νὰ μεταβληθῇ ἡ παράταξις τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, καὶ τὸ μὲν δεύτερον βουαρικὸν καὶ πέμπτον πρωσσικὸν σῶμα ἔμειναν εἰς Λέμβαχ, τὸ δὲ ἐνδέκατον πρωσσικὸν σῶμα ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς Χέλλοχ, ἔχον προσκόπους πρὸς τὸ Σάουερ, ἐνῶ τὸ πρῶτον βουαρικὸν σῶμα προὐχώρησεν ἐκ Λόψεν καὶ Λαμβερσλόχ. Ἡ μεραρχία τοῦ ἱππικοῦ ἔμεινε παρὰ τὸ Σένεβουργ· τὸ δὲ σῶμα τοῦ Βέρτερ (ἀποτελούμενον ἐκ Βυρτεμβεργίων καὶ Βαδαίων) ἐβάδισε πρὸς τὸ Ραϊμερσβίλερ, ἔχον προσκόπους πρὸς τὸ δάσος τοῦ Χαγενάου.

Πέραν τοῦ Σάουερ εἶδομεν τὴν νύκτα τὰ πολυάριθμα πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Ἡ γαλλικὴ προφυλακὴ Ἰστατο ἐπὶ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Σάουερ ὑψωμάτων, ἀντικρὺ τοῦ Βέρτ καὶ τοῦ Γουνστέτ. Περὶ τὰ ἐξήμερώματα (23/6 αὐγούστου) ἤρξαντο μικροὶ ἀκροβολισμοί, οἵτινες παρεκίνησαν τὰς πρωσσικὰς προφυλακὰς ν' ἀποστείλωσιν ἐν τάγμα εἰς Βέρτ. Περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἠκούσαμεν σφοδρὸν πυροβολισμὸν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ βουαρικὰ στρατεύματα. Ἡ περίστασις δ' αὕτη καὶ τὸ πῦρ, ὅπερ διηύθυνεν ὁ ἐχθρὸς κατὰ τοῦ Βέρτ, ἠνάγκασεν ἡμᾶς νὰ παρατάξωμεν ἐπὶ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Βέρτ λόφων σύμπαν τὸ πυροβολικὸν τοῦ πέμπτου σώματος, ὅπως ἀνακουφισθῶσιν οἱ Βαυροί. Μετ' ὀλίγον τὸ πέμπτον σῶμα διετάχθη νὰ διακόψῃ τὴν προσβολήν, διότι τὴν κατὰ τοῦ συγκεντρωμένου ἐχθροῦ μάχην δὲν ἔπρεπε ν' ἀρχίσωμεν, πρὶν ἢ ἀφιχθῶσιν εἰς τὸ πεδῖον πάντα τὰ σώματα. Τὸ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Χάρτμαν δεύτερον βουαρικὸν σῶμα ἠναγκάσθη περὶ τὴν 7 3/4, ἕνεκεν τοῦ ἰσχυροῦ πυρὸς τοῦ ἐχθροῦ, νὰ διατάξῃ τὴν τετάρτην μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Βότμερ νὰ προχωρήσῃ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἄχρι τοῦ Ρεσβίλερ καὶ νὰ παραταχθῇ ἐκεῖ, ἔχουσα ἐστραμμένον τὸ μέτωπον πρὸς νότον. Περὶ τὴν 10 1/2 ἡ βουαρικὴ ἐκείνη μεραρχία ἔλαβε κατὰ λάθος παρὰ τοῦ πέμπτου σώματος τὴν διαταγὴν νὰ διακόψῃ ἐπίσης τὴν μάχην καὶ ν' ἀποχωρήσῃ πρὸς τὸ Λάγγεν Σούτβαχ. Οὕτως ὁ ἐχθρὸς, αἰσθανθεὶς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ πτέρυγα ἐλευθεράν, ἔστρεψε πάραυτα πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ εἰς Βέρτ παρατεταγμένου πέμπτου σώματος, ἐνισχυόμενος ἀπαύστως διὰ νέων ἐπικουριῶν, ἃς ἔφερον ὁ σιδηροδρόμος. Ἴδὼν τοῦτο, πληροφρηθὲν δὲ ταυτοχρόνως περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ὅτι καὶ τὸ ἐνδέκατον σῶμα ἤρξατο ὀδεῖον πρὸς τὸ Γούνστέτ, τὸ πέμπτον σῶμα ἀπε-

φάσις ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν, ὅπως καταβάλλῃ, εἰ δυνατόν, τὸν ἐχθρὸν πρὶν συγκεντρώσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις. Κατ' ἀρχὰς ὤρμησεν ἡ εἰκοστὴ ταξιαρχία, πρὸς τὸ Ἐλσασχάουζεν καὶ Φρεσβίλερ· παρηκολούθησε δ' αὐτὴν κατὰ πόδας καὶ ἡ 19η ταξιαρχία. Οἱ Γάλλοι ἀντέστησαν μετ' ἀσυνήθους πεισιμονῆς· τὸ δὲ πῦρ αὐτῶν ἦτο ὄντως φθοροποιόν. Ἡ δεκάτη μεραρχία, καίπερ μετὰ μεγίστης πολεμῆσασα γενναιότητος, δὲν κατώρθωσε νὰ κατισχύσῃ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ τέλους καὶ ἡ ἐνάτη μεραρχία ἠναγκάσθη νὰ παρακολουθήσῃ τὴν δεκάτην· οὕτω δὲ σύμπαν τὸ πέμπτον σῶμα εὐρέθη περιπεπλεγμένον εἰς πεισματωδέστατον ἀγῶνα κατὰ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Βέρτ λόφων.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τὰν πρῶτον βουαρικὸν σῶμα διετάχθη περὶ τὴν 4 1/2 νὰ προχωρήσῃ ὅτι τάχιον καὶ νὰ παρειδύσῃ μετὰ τοῦ δευτέρου βουαρικοῦ σώματος, μαχομένου παρὰ τὸ Λάγγεν Σούτβαχ, καὶ τοῦ πέμπτου πρωσσικοῦ σώματος, μαχομένου παρὰ τὸ Βέρτ, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐνδέκατον πρωσσικὸν σῶμα ἐμελλε νὰ προβῇ ἐν πάσῃ σπουδῇ πρὸς τὸ Φρεσβίλερ, ἡ δὲ βυρτεμβεργικὴ μεραρχία πρὸς τὸ Γούνστέτ. Ἡ μεραρχία τῶν Βαδαίων ἔμεινε εἰς Σαουερβούργ.

Περὶ τὴν 2αν ὥραν ἡ μάχη κατέστη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἡμέτερας γραμμῆς ζωηροτάτη. Τὸ πέμπτον σῶμα ἐμάχετο παρὰ τὸ Βέρτ, τὸ ἐνδέκατον παρὰ τὸ Ἐλσασχάουζεν. Ὁ ἐχθρὸς ἀντέταξε παρὰ τὸ Φρεσβίλερ καὶ τὰ παρακείμενα ὕψη ἀντίστασιν πεισματωδέστατην. Τὸ πρῶτον βουαρικὸν σῶμα ἔφθασε μὲν παρὰ τὸ Γερσδόρφ, ἀλλὰ δὲν συνεπλάκη σπουδαίως εἰς μάχην, τὸ δὲ δεύτερον βουαρικὸν σῶμα ἠναγκάσθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ ἐξηνητημένα στρατεύματα τῆς μεραρχίας τοῦ Βότμερ, ἅτινα συμμετέσχον τῆς πεισματώδους μάχης τῆς πρώτης, διὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Βάλτερ. Ἡ βυρτεμβεργικὴ μεραρχία ἐπληρώσασε πρὸς τὸ Γούνστέτ· περὶ τὴν 2. δὲ μ. διετάχθη νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸ Ραϊσχόφεν, ὅπως ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ τὸ πρῶτον βουαρικὸν σῶμα ἐπέτεθη κατὰ τοῦ Φρεσβίλερ καὶ τῶν ἐγγύς ἀμπελώνων, ὅπως ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τὸν ἐχθρὸν. Μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ὥρας ὁ ἐχθρὸς ἐπεχείρησε μετὰ νωπῶν ἐκάστοτε στρατευμάτων καὶ μετὰ μεγάλης πάντοτε ὀρμῆς καὶ γενναιότητος ιαφόρου ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ πέμπτου καὶ ἐνδεκάτου σώματος. Πᾶ-



σαι ὅμως αὐται αἱ προσβολαὶ ἀπεκρούσθησαν μετ' ἀξιοθαυμάστου καρτερίας. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ πέμπτου καὶ ἑνδεκάτου σώματος κατὰ τοῦ Φρεσβίλερ ἔμεινε ἐπὶ τινα χρόνον μετέωρος, ἄχρις οὗ τέλος αἱ μετὰ περιφανοῦς γενναϊότητος ἐκτελεσθεῖσαι. ἔφοδοι τοῦ πρώτου βαυαρικοῦ σώματος ἐκ τοῦ Γερσδόρφ καὶ τῆς πρώτης ταξιαρχίας τῶν Βυρτεμβεργίων ἐκ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς πτέρυγος ἀπεφάσισαν τὴν ἔκθασιν τῆς μάχης.

Οἱ Γάλλοι ἐπεχείρησαν τότε διὰ τοῦ ἰππικοῦ αὐτῶν μεγάλην ἔφοδον κατὰ τοῦ πέμπτου καὶ ἑνδεκάτου σώματος, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ τὰ στρατεύματα ἡμῶν ἀπέκρουσαν τὴν προσβολὴν μετὰ μεγάλης ἡρεμίας. Τὸ πυροβολικὸν ἀντίστη πυροβολοῦν καὶ ἐπέφερον εἰς τὸν ἐχθρὸν μεγάλας ζημίας. Μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ταύτην ἐπίθεσιν ὁ ἐχθρὸς ἐξεκένωσε περὶ τὴν 4 μ. μ. τὸ Φρεσβίλερ καὶ ἀπεχώρησε διὰ τῶν ὁρέων πρὸς τὸ Βίτς. Τὸ ἰππικὸν πάντων τῶν σωματίων τὸν κατεδίωξεν.

Πάντα τὰ συμμετασχόντα τῆς μάχης στρατεύματα διήλθον τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Καὶ οἱ Πρώσοι καὶ οἱ Βαυαροὶ καὶ οἱ Βυρτεμβέργιοι ἠγωνίσθησαν μετὰ μεγίστης γενναϊότητος καὶ καρτερίας. Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν εἶναι μεγάλαι· δὲν δυνάμεθα ὅμως ἔτι νὰ τὰς ὑπολογίσωμεν. Ὁ στρατηγὸς Βόζε ἐτραυματίσθη βαρέως. Τὰ τρόπαια ἡμῶν συνίστανται εἰς δύο σημαίας, 30 τηλεβόλα, 6 μυδραλιοβόλους καὶ 5,000 αἰχμαλώτους μὴ τε τραυματισμένους.

Τὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατάρχου Μὰκ-Μαὼν συμμετασχόντα τῆς μάχης γαλλικὰ στρατεύματα ἀπετελοῦντο ἐκ τοῦ πρώτου σώματος καὶ ἐκ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης μεραρχίας τοῦ ἔκτου σώματος. Συνελάδομεν αἰχμαλώτους σχεδὸν ἐκ πάντων τῶν συνταγμάτων τοῦ περικοῦ, ἅμα δὲ καὶ ἐκ τοῦ 4ου συντάγματος τῶν θωρακοφόρων καὶ ἐκ τοῦ 5ου συντάγματος τῶν δραγόνων. (1)

(1) Εἶναι ἤδη ὁμολογούμενον, ὅτι ὁ Mac Mahon ἐδέχθη τὴν μάχην 140,000 Γερμανῶν μὲ μόνους 35,000, καθ' ὅσον μία μεραρχία αὐτοῦ κατεστράφη εἰς Weissebourg, ἑτέρα δὲ διετέλει ὡς φρουρὰ ἐν Στρασβούργῳ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔδραμον ἐκ τοῦ 5ου σώματος εἰς ἐπικουρίαν, ἀλλὰ παρανοήσαντες δὲν προέβησαν μέχρι τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ὁπωσδήποτε ἠσφάλησαν αὐτὸν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἴσως.

Ὁ στρατάρχης, ἀποφασίσας τέλος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ πεδίου τῆς

## IV.

## Μάχη (combat) τοῦ Spicheren (Saarbruck, Forbach).

(κατὰ τὴν 6. Αὐγούστου)

Τὴν πρωΐαν τῆς 6. Αὐγούστου τὸ 7ον σῶμα τοῦ στρατοῦ προήγαγεν τὰς πρωτοπορείας αὐτοῦ μέχρι τοῦ Herchenbach, ἀπέχον 1 1/4 γερμ. μιλίου πρὸς τὸ ΒΑ τοῦ Saarbruck. Αἱ προφυλακαὶ αὐτοῦ ἐξετίνοντο μέχρι τοῦ Sarre. Τὴν προηγουμένην νύκτα ὁ ἐχθρὸς (οἱ Γάλλοι) εἶχε κενώσει τὰς θέσεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἀσκήσεων τοῦ Saarbruck.

μάχης, ὅπως δυναθῆ νὰ μεταφέρῃ τὰ λείψανα τῶν μεραρχιῶν αὐτοῦ, εὐαριθμότερα ἢ ταξιαρχίας, παραγγέλλει τὴν κατὰ τῆς ἐχθρικῆς πρωτοπορείας προσβολὴν ἐνὸς συντάγματος θωρακοφόρων. Οἱ αἰσθητοὶ οὗτοι ἄνδρες γινώσκουσιν ὅτι πορεύοντες πρὸς τὸν θάνατον. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν προσέβαλλον· διότι οὐδαμοῦ, ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ, ἐφάνησαν θωρακοφόροι Γάλλοι ἐπὶ πεδίου μάχης· ἀλλ' ἐνθυμούνται τί ἐπραξαν οἱ πατέρες αὐτῶν, καὶ πέρατα ἀνανεοῦσι τὰς παρομιμωδίας προσβολᾶς τῆς χωστῆς ὁδοῦ τοῦ Honaiü.

Μεθ' ὅλας τὰς κανονοστοιχίας, μεθ' ὅλα τὰ πρωσικὰ μυδροβόλα, μεθ' ὅλην τὴν φύρδην μίγδην κατάστασιν ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων, οἷτινες ἐπιπτον, οἱ θωρακοφόροι φθάνουσι τὸ μέτωπον τῶν πρωσικῶν συνταγμάτων, τὰ θραύουσι, τὰ συντρίβουσι, προβαίνουσι πάντοτε ἐμπρός· ἡ δὲ πρωσικὴ πρωτοπορεία κλονισθεῖσα ὀπισθοδρομεῖ, ἀλλ' ἔτερα τάγματα πολυαριθμότερα προστρέχουσιν εἰς τοὺς Πρώσους, οἷτινες δὲν βαδίζουσι, καὶ τότε οἱ ἀπομείνοντες Γάλλοι θωρακοφόροι χάνονται ἐν τῷ μέσῳ ἀνεμοστροβίλου ἐχθρῶν. Τὸ 1ον σῶμα ἔσχεν οὕτω ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ μίαν ὥραν· τῷ ἐχρειάζετο ἔτι μία ὥρα, ὅπως ἀποτελειώσῃ τὴν ὑποχώρησίν του. Ὁ στρατάρχης εἶχεν ὑπὸ χεῖρας ἐν σύνταγμα κυνηγῶν· ἐπρόκειτο περὶ τῆς σωτηρίας ὀλοκλήρου στρατοῦ· κάμνει νεῦμα· τὸ σύνταγμα ἀναχωρεῖ, καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐπαυλαμβάνουσι τὰ παρὰ τῶν θωρακοφόρων τελεσθέντα ἀνδραγαθήματα. Καὶ οὗτοι ἀνοίγουσι φρικαλέον βῆγμα ἐν τῷ πρωσικῷ στρατῷ· ὅθεν ἡ γαλλικὴ στρατιὰ γενομένη κυρία τῆς ὁδοῦ, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας εὐρίσκετο ὁ λοιπὸς τῆς Γαλλίας στρατός, ἐσώθη, ἀλλ' οἱ κυνηγοὶ ἔμειναν νεκροί.

(ἐκ πηγῆς γαλλικῆς)



Πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἢ μεραρχία τοῦ ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Rheniboben διήλθε τὴν πόλιν. Δύο ἴλαι συνεκρότου τὴν πρώτοπορείαν αὐτῆς. Καθ' ἣν ὅμως στιγμήν ἀφίκοντο εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ πεδίου τῶν ἀσκήσεων καὶ ἠδυνήθησαν νὰ θεαθῶσιν ἀπὸ τοὺς εὐρισκομένους πρὸς νότον, ἐγένοντο δεκτοὶ διὰ τουφεκισμοῦ διευθυνομένου ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Spickerin.

Τὸ πεδῖον τῶν ἀσκήσεων ἐπίκειται βαθείας τινὸς κοιλάδος, ἣτις ἐκτείνεται πρὸς τὴν Forbach καὶ τὸ Spickeren. Ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους περιβάλλεται ὑπὸ τινος ἀποτόμου καὶ κατὰ μέρος συνδένδρου ὑψώματος, ὅπερ λαμβάνει τὸ ὄνομά του ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου. Οἱ λόφοι οὗτοι, ὑψόμενοι σχεδὸν καθέτως πολλὰς ἑκατοντάδας ποδῶν ἀνωθι τῆς κοιλάδος, ἀποτελοῦσι φυσικὸν ὄχυρωμα, ὅπερ, ὅπως καταστῆ ἀπύρρητον, δὲν εἶχεν ἀνάγκη νουδεμιᾶς τῆς τέχνης συνδρομῆς.

Ὡς ἄλλοι προμαχώνας οἱ βραχίονες (l s contre foris) ἐκτείνονται πρὸς τὴν κοιλάδα, τὴν ἐξουσιάζουσι πανταχόθεν, καὶ παρουσιάζουσι διὰ τὴν ἄμυναν τὴν ἰσχυροτέραν τοποθεσίαν, ἣν δύναται τις νὰ φαντασθῆ.

Ἀξιωματικοὶ γάλλοι αἰχμάλωτοι ὠμολόγησαν ὅτι ἐμειδίασαν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ προσβολῆς πρωσσικῆς κατὰ τοῦ φυσικοῦ τούτου ὄχυρώματος. Οὐδὲ εἰς, ἐκ τῶν τοῦ 2ου γαλ. σώματος, ἀμφιέβαλλον ὅτι ἡ ἐπιθεσις κατὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Spickeren ἔμελλε νὰ φέρῃ τὸν πλήρη ὄλεθρον τῶν προσβαλλόντων.

Μεταξὺ μεσημβρίας καὶ τῆς πρώτης μ. μ. ὥρας ἡ 14η μεραρχία ἀφίκετο εἰς Saarebruck. Προβᾶσα πάραυτα πρὸς νότον ἀπῆντησεν ἰσχυρὸν ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα ἐντὸς τῆς κοιλάδος, μεταξὺ Saarebruck καὶ Spickeren, καὶ ἤρξατο προχωροῦσα. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ στρατηγὸς Frossard (1), ὅστις ἀπέσυρε μέρος τῶν στρατευμάτων του καθ' ἣν στιγμήν ἐφθانون οἱ Πρωῦσοι, παρήγγειλε μετατροπὴν καὶ κατέλαβε ἐκ νέου τὰ ὕψη τοῦ Spickeren δι' ὅλου τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος. Μία μεραρχία τοῦ 3ου γαλλικοῦ σώματος ἀφίκετο ἐγκαίρως, ὅπως τὸν ὑποστηρίξῃ.

(1) Ὅλαι αἱ ἀνταποκρίσεις περὶ τῆς μάχης ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὁ Frossard μόλις ἀφίκετο τὴν 5. μ. μ. ἐν τῇ μάχῃ, καὶ δὲν διεψεύθησαν εἰσέτι. Ὁ στρατηγὸς ἐκατηγόρηθη ὅτι διεσκέδαζε πίνων μπίραν, ἐνῶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐφρονέοντο ὡς ἦρωες.

Ἡ 14η μεραρχία ἐμάχετο καθ' ἀρχὰς πρὸς ἐχθρὸν πολυπληθέστερον. Ἦτο λοιπὸν ὅλως ἀνωφελὲς νὰ περιορισθῆ ἢ προσβολῆ μόνον κατὰ μέτωπον τῆς γαλλικῆς γραμμῆς. Ὅθεν ὁ στρατηγὸς Kamacke, συγχρόνως μὲ τὴν προσβολὴν τοῦ μετώπου, ἐδοκίμασε νὰ περιβάλῃ (tourner) τὴν ἀριστερὰν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τοῦ Stiring, ἀλλὰ τὰ πέντε τάγματα, ἅτινα ἠδυνήθη νὰ μεταχειρισθῆ πρὸς τοῦτο, ἦσαν λίαν ἀνίσχυρα εἰς τὸ νὰ δυνηθῶσι νὰ καταβάλωσι τὸν ἐχθρὸν διὸ καὶ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων αἱ δύο κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῶν προσβολαί.

Κατὰ τὴν 3 μ. μ. ὅλα τὰ κρατεύματα τῆς μεραρχίας ἦσαν εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἡ πάλῃ καταστᾶσα ζωηροτάτη ἔλαβε σπουδαιότατον χαρακτῆρα.

Ταχέως ὁ κρότος τῶν πυροβόλων ἔσυρε πολλὰ ἄλλα πρωσσικὰ ἀποσπάσματα. Ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Von Sarnekow ἔφθασε πρῶτη εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης· δύο δὲ τῶν κανονοστοιχιῶν αὐτῆς ἦλθον ταχέως πρὸς ὑποστήριξιν τῶν παλαιόντων συντρόφων των. Ταχέως τοὺς ἠκολούθησε τὸ 40ον τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Hey καὶ τρεῖς ἴλαι τοῦ 9ου τῶν Οὐσσάρων.

Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἐθεάθη ἡ πρωτοπορεία τῆς 3ης μεραρχίας ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Vinterberg.

Ὁ στρατηγὸς Stulpnagel, οὗτινος ἡ πρωτοπορεία ἐστάθη τὴν ἰδίαν πρωίαν εἰς Stullspach, διετάχθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Von Alvensleben νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου μεθ' ὅλης τῆς μεραρχίας αὐτοῦ. Δύο κανονοστοιχίαι ἔσπευδον ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ. Τὸ πεζικὸν ἀπεστάλη κατὰ μέρος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Neunkirchen εἰς Saarebruck.

Σχεδὸν περὶ τὴν 3. 1/2 μ. μ. ἡ μεραρχία Kamacke ἔλαβεν ἀρκούσαν ἐνίσχυσιν, ὅπως βοηθηθῆ, ὁ δὲ στρατηγὸς Von Goeben, ὅστις ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν, κατέβαλεν ἔντονον προσπάθειαν κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ κύριον σημεῖον (objectif) τῆς προσβολῆς ταύτης ἦτο τὸ σύνδενδρον μέρος τῶν κλίσεων τῆς ἐχθρικῆς θέσεως. Τὸ 40ον σύνταγμα, ὑποστηριζόμενον δεξιὰ ὑπὸ στρατευμάτων τῆς 14ης μεραρχίας, καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τέσσαρα τάγματα τῆς 5ης, προσέβαλε τὴν θέσιν. Τάγματά τινα τῆς 5ης καὶ 16ης μεραρχίας ἦσαν ἐν ἐφεδρείᾳ.

Ἡ προσβολὴ ὑπῆρξεν εὐτυχής. Τὸ δάσος ἐκυριεύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀπωθήθη. Ἐπωφελοῦμενα ἀπὸ τῶν ἐπιτυχιῶν καὶ ἐξακολουθοῦντα τὴν ἀναβρίχην τῶν κλιτύων, τὰ στρατεύματα ἡμῶν ἐξεδίωξαν τοὺς Γάλλους.



λους μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ δάσους. Ἐκεῖ οἱ Γάλλοι ἐστάθησαν, καὶ συνδυάζοντες τὰ τρία ὄπλα ἐδοκίμασαν διὰ νέας προσβολῆς ν' ἀνακτῆσαι τὸ ἔδαφος· ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον πεζικὸν δὲν ἐπειράχθη ἐξ αὐτῆς. Τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ πυροβολικὸν τῆς 5ης μεραρχίας ἐπέτυχεν εἰς τολμηρὰν τινα ἐπιχείρησιν.

Δύο κανονοστοιχίαι ἀνεβρίχθησαντο κυριολεκτικῶς εἰς τὴν κορυφὴν τῶν λόφων τοῦ Spereken, διὰ τινος στενωποῦ καὶ σχεδὸν κατακορύφου. Τῇ συνδρομῇ τούτων ἀπωθίσθη νέα τοῦ ἐχθροῦ ἔφοδος. Προσβολὴ ἄλλη πλευρικὴ, διευθυνθεῖσα κατὰ τῆς ἀριστερᾶς ἡμῶν, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Alslingen καὶ τοῦ Spikeren (χωρίου), ἀπέτυχεν ἐγκαίρως διὰ τινων ἐν ἐφεδρεία ταγματῶν τῆς 5ης μεραρχίας.

Ὁ ἀγὼν, ὅστις διήρκεσεν ὥρας τινὰς μεθ' ὑπερβαλλούσης ἐπιμονῆς ἐκατέρωθεν, περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνώτατον ὄρον τῆς ὀρμῆς. Ἐπιπαξὸς ὁ ἐχθρὸς, διαρκῶς ἀνώτερος τὸν ἀριθμὸν, συνήθροισεν ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διὰ μεγάλην καὶ ὀρμητικὴν προσβολήν. Αὕτη ἦτο ἡ τρίτη, ἀφ' ἧς κατεῖχόμεν τὸ δάσος· ἀλλ' ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι ὑπῆρξε συντομος ἕνεκα τῆς ἀκλονήτου ἡρεμίας τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ ἰππικοῦ ἡμῶν.

Ὡς τὰ κύματα, ἅτινα συγκρούονται καὶ θραύονται ἐναντίον βράχου, τὰ ἐχθρικά τάγματα διεθλάσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνδρείων ἡμῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἀποτυχίαν ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη δρομαίως εἰς ὑποχώρησιν. 52 γαλλικὰ τάγματα μετὰ τὸ πυροβολικὸν ὀλοκλήρου σώματος, κατέχοντα θέσιν ἀπρόσβλητον, ἠτήθησαν οὕτω ὑπὸ 27 ταγματῶν πρῶσσικῶν, ὑποστηριζομένων μόνον ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ μιᾶς μεραρχίας. Ὑπῆρξεν ἀληθῶς λαμπρὰ νίκη. Εἴχομεν καθ' ἡμῶν τὸν ἀριθμὸν, τὰ πυροβόλα, τὸ ἔδαφος, καὶ ὅμως ἐνίκησαμεν.

Ἡ ταχέως ἐπελοῦσα νύξ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὅπως καλύψῃ τὴν ἐπὶ τὰ ὀπίσω πορείαν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς κατέλαθε θέσεις ἐπὶ τῶν λόφων, οἵτινες περιβάλλουσι τὸ πεδῖον τῶν ἀσκήσεων πρὸς τὸ νότιον μέρος· ἐκεῖθεν δ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπυροβόλει διαρκῶς, ἀλλ' ἄνευ βλάβης.

Τὸ ἔδαφος ἦτο λίαν δύσκολον, ὥστε δὲν ἤδύνατο τὸ ἰππικὸν νὰ λάβῃ μέρος ἐν τῇ πάλῃ. Καὶ ὅμως οἱ καρποὶ τῆς νίκης ὑπῆρξαν μεγάλοι. Τὸ ὑπὸ τὸν Frossard σῶμα ἀπεθαφῆνθη ἐντελῶς καὶ διεσκορπίσθη. Πάμπολλαι ἄμαξαι προμηθειῶν καὶ εἰδῶν ἱματισμοῦ ἐδείκνουν τὸν ὁρόμον, ὃν ἠκολούθησαν εἰς τὴν κατεσπευμένην φυγὴν των. Τὰ

δάση ἦσαν πλήρη στρατευμάτων ἀργοπορούντων (trainard), ἅτινα ἐπλανῶντο ἄνευ σκοποῦ, καὶ μεγάλῃ ποσότητι προμηθειῶν παντὸς εἶδους περιῆλθον εἰς χεῖρας ἡμῶν.

Ἐνῶ ἡ μάχη ἐλύσσα ἐπὶ τῶν ὕψωμάτων τοῦ Spikeren, ἡ 43η μεραρχία διεπέρα τὴν Saare εἰς Werden, κατελάμβανε τὴν Forbach, κατεῖχεν ἐκτεταμένας ἀποθήκας ζωοτροφῶν καὶ ἱματισμοῦ, καὶ ἠνάγκαζεν οὕτω τὸν στρατηγὸν Frossard, οὗτινος ἡ ὑποχώρησις ἐκαλύπτετο ὑπὸ δύο μεραρχῶν τοῦ στρατάρχου Bazaine, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐλθουσῶν, νὰ διευθυνθῇ κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ, καὶ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν τοῦ St Avold (Ἄγ. Αὐόλδου).

Αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν σοβαρώταται ἐκατέρωθεν. Ἡ 3η μεραρχία ἔσχε 230 φονευμένους καὶ 4,800 πληγωμένους. Τὸ 42ον πεζικὸν σύνταγμα 32 ἀξιωματικὸς καὶ 800 ἄνδρας πληγωμένους καὶ φονευμένους· τὸ δὲ 40ον, 8ον, 48ον, 39ον καὶ τὸ 74ον ὑπέφερον ἔτι μᾶλλον. Ἐπίσης καὶ αἱ κανονοστοιχίαι ὑπέστησαν τρομερὰς ζημίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πληγωμένων καὶ φονευμένων τοῦ ἐχθροῦ εἶναι τοῦλάχιστον ἴσος μετὰ τοὺς ἡμετέρους. Οἱ αἰχμάλωτοι οἱ μὴ πληγωμένοι, οἱ πεσόντες εἰς χεῖρας ἡμῶν, ὑπερβαίνουσι ἤδη τὰς 2,000, αὐξάνομενοι καθ' ὥραν. Ἐκυριεύσαμεν ὠσαύτως 40 ἐφόδια (pontons) καὶ τὰς σκηνὰς τοῦ στρατοπέδου.

#### IV (1).

#### Μάχη (bataille) ὑπὸ τὸ Metz (18. Αὐγούστου).

Αἱ μάχαι τῆς 14ης, τῆς 16ης καὶ τῆς 18ης Αὐγούστου διατελοῦσιν εἰς στενὴν ἀλληλουχίαν πρὸς ἀλλήλας. Ὁ μέγας ἐχθρικός στρατός, μετὰ τὴν ἤτταν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς του παρὰ τὸ Σαρβρῦκεν καὶ τὴν ἐντελῆ ἀποσύμβασιν τῆς ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μὰκ-Μαὼν δεξιᾶς του πτέρυγος, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸν Μοξέλαν. Τὸ φρούριον Θιομβίλ καὶ τὸ μέγα φρούριον τοῦ Μὲτς μετὰ τοῦ περίεργου στρατοπέδου καθιστῶσι τὴν ἀμυντικὴν ἐκείνην γραμμὴν ἰσχυροτάτην. Ἡ κατὰ μέτωπον προσβολὴ παρεῖχεν ἐπομένως μεγάλας δυσχε-

(1) Ὑπὸ τὸ στοιχεῖον V. εἶναι ἐκθεσις δευτέρα τῆς μάχης τοῦ Woerth κᾶπως ἐκτενεστέρα τῆς ὑπὸ τὸ στοιχεῖον III.



ρείας. Τούτου ἕνεκεν αἱ γερμανικαὶ στρατιαὶ διτηυθύνθησαν νοτιώτερον τοῦ Μὲτς, ὅπως διαδῶσιν ἐκείθεν τὸν Μοζέλαν καὶ σπεύσωσιν ἔπειτα εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἔχθρου. Ἡ πορεία τοσοῦτον πολυαριθμοῦ στρατοῦ, παρουσιάζοντος μέτωπον λίαν ἐκτεταμένον, ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ πλείστης περιπέψεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διετάχθη ἡ πρώτη στρατιὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν πορείαν τῶν ἡμετέρων. Ἐπὶ στιγμὴν ὁ ἔχθρος ἐφάνη ἀποφασισμένος νὰ δεχθῇ τὴν μάχην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μοζέλα, λαμβάνων θέσιν ἰσχυρὰν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς Nied. Πάραυτα δὲ ἐκείναι τῶν μεραρχιῶν τῆς 2ας στρατιᾶς (πρίγκιψ Φρεδερίκος Κάρολος), αἵτινες εὐρίσκοντο ἀπομεμακρυσμένοι, ἐπλησίασαν πρὸς τὴν πρώτην, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ παράσχωσιν αὐτῇ βοήθειαν. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ τὰ λοιπὰ σώματα τῆς δευτέρας στρατιᾶς διέβησαν τὸν Μοζέλαν. Ὁ ἔχθρος, ἰδὼν τότε ὅτι ἔτρεχε κίνδυνον νὰ χάσῃ πᾶσαν μετὰ τῶν Παρισίων συγκοινωνίαν, ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν δεξιὰν ὄχθην, διότι δὲν ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν παρ' ἡμῶν ἐκτελουμένων κινήσεων. Ἡ προφυλακὴ τῆς πρώτης στρατιᾶς, προβάσα μέχρι τοῦ ἔχθρου καὶ παρατηρήσασα ἐγκαίρως τὸ σχέδιον αὐτοῦ τοῦτο, ἐπετέθη τῇ 14ῃ Ἀυγούστου κατὰ τῆς ἐχθρικῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἣτις εὐρέθη ἐσπρωγμένη ἐπὶ τῶν ἐν πορείᾳ φαλάγγων τοῦ κυρίου (gros) μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ὄθεν πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνταλλάξωσι μέτωπον εἰς τινὰς τῶν μεραρχιῶν των. Ἐκ μέρους ἡμῶν τῆς μάχης συμμετέσχον τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἕβδομον σῶμα καὶ τινὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἐνάτου σώματος, ἅτινα εὐρέθησαν πλησίον. Ἐπὶ τέλους ὁ ἔχθρος ἀπεκρούσθη καὶ κατεδιώχθη ἄχρι βολῆς τῶν κανονίων τῶν φρουριῶν, ἅτινα εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Moselle, ἔμπροσθεν τοῦ Mets. Τὸ μέγιστον τῆς συμπλοκῆς ταύτης ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ βραδύτης, ἣν ὑπέστη ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἔχθρου. Τὸ κέρδος τοῦτο ἠδυνάμεθα νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν ἐπιωφελέστατα.

Δύο ὁδοὶ ἄγουσιν ἐκ Μὲτς εἰς Βερδύνον. Διὰ τῶν ὁδῶν ἐκείνων ἦν ἠναγκασμένος νὰ διέλθῃ ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ὅπως ὑποχωρήσῃ πρὸς τοὺς Παρισίους. Τὰ σώματα τῆς 2ας στρατιᾶς, ἅτινα εἶχον ἤδη διαβῆ τὸν Μοζέλαν, ἀπεστάλησαν πάραυτα ἐν σπουδῇ πρὸς τὰ πρόσω, ὅπως καταλάβωσι τὴν νοτιωτέραν τῶν δύο ἐκείνων ὁδῶν καὶ ἀναχαιτίσωσιν, εἰ δυνατόν, τὸν ὑποχωροῦντα ἔχθρον. Ἡ σπουδαία αὕτη ἐντολὴ ἐξε-

πληρώθη κατὰ τρόπον ἀνυπέβλητον δι' αἱματηρᾶς, ἀλλὰ νικηφόρου μάχης, δηλ. τῆς κατὰ τὴν 16 Ἀυγούστου. Ἡ πέμπτη μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στυλπνάγγελ προσέβαλε τὸ σῶμα τοῦ Φροσσάρ, καλύπτον τὰ πλάγια τοῦ ἔχθρου· βαθμηδὸν δὲ ἠναγκάσθη νὰ συμμετάσχη τῆς μάχης σύμπασα σχεδὸν ἡ ἐχθρική στρατιὰ. Ἐκ μέρους τῶν Πρώστων ἀνελίχθησαν εἰς τὸν ἀγῶνα αἱ λοιπαὶ μεραρχίαι τοῦ τρίτου σώματος, τὸ δέκατον σῶμα, ἐν σύνταγμα τοῦ ἐνάτου σώματος καὶ μία ταξιαρχία τοῦ ὀγδοῦ. Τὴν διεύθυνσιν τῆς μάχης ἀνέλαβεν ὁ πρίγκιψ Φρεδερίκος Κάρολος. Αἱ κατ' ἀρχὰς κατακτηθεῖσαι θέσεις διετηρήθησαν ἐπὶ δώδεκα ὅλας ὥρας νικηφόρως, ἡ νοτιὰ ὁδὸς πρὸς τὸ Βερδύνον κατελήφθη καὶ ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης ὑποχώρησις τοῦ ἔχθρου πρὸς τοὺς Παρισίους κατέστη ἀδύνατος. Τὰ ἡμέτερα στρατεύματα ἐπολέμησαν αὐτόχρημα ἡρωϊκῶς. Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν ὑπῆρξαν μεγάλαι, ἀλλ' αἱ τοῦ ἔχθρου ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μείζονες, ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ ἐξ αὐτοψίας, ἐπισκεπτόμενος τὸ πεδίον τῆς μάχης. Τρεῖς ὅλαι ἡμέραι παρήλθον, ἄχρις οὗ τελειώσῃ ὁ ἐνταφιασμὸς τῶν νεκρῶν Γάλλων. Ἡ Αὐτοκρατορική ἰδίως φρουρὰ ὑπέστη μεγάλας ζημίας, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἀπὸ τοῦ ὑπερβαλλόντως μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν πτωμάτων τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου σώματος.

Τὴν ἡμέραν τῆς 17ης Ἀυγούστου ἐχρησιμοποίησαν οἱ Πρώσσοι, ὅπως γεφυρώσωσιν εἰς διάφορα μέρη, τὸν Μοζέλαν καὶ μεταφέρωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης καὶ τὰ λοιπὰ σώματα, ἐνῶ ταυτοχρόνως τὸ ἱππικὸν ἐπετήρει τὰ κινήματα τοῦ ἔχθρου. Στερηθεὶς τῆς νοτιᾶς ὁδοῦ ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ἠδύνατο ἀκόμη νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑποχώρησιν διὰ τῆς βορείας ὁδοῦ, ἣ καὶ διὰ μεγάλων περιστροφῶν, γενομένων κατὰ διεύθυνσιν ἔτι βορειοτέραν. Τοιαύτη πορεία ἐπαρουσίαζε μεγάλους κινδύνους· καὶ ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιχειρησθῇ ὡς τὸ μόνον σωτηρίας μέσον ἐν καταστάσει ἐκτάκτῳ, διότι ἄλλως ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὐρίσκειτο ἀποχωρισμένος ἀπὸ τῶν Παρισίων ὡς καὶ ἀπὸ παντὸς εἶδους βοήθειας. Τὴν ἐπαύριον (6|18) κατέστη δυνατὴ ἡ συγκρότησις τῆς ὀριστικῆς μάχης. Ὁ ἔχθρος εὐρέθη ἠναγκασμένος ἢ ν' ἀποπειραθῇ διὰ τῆς βορείας ὁδοῦ τὴν ὑποχώρησιν, ἢ, ἀναγνωρίζων τὸ δυσχερὲς τῆς τοιαύτης ἀποπειρας, νὰ πολεμήσῃ πρὸ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Μὲτς, καὶ ἔχων τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὴν Γερμανίαν. Ἄλλη ὑπεκφυγὴ δὲν ὑπῆρχε. Τὴν πρωίαν τῆς δεκάτης ὀγδόης Ἀυγούστου ἡ



πρώτη στρατιά τὸ μὲν ἑβδομον σῶμα παρέταξε πρὸς νότον τοῦ χωρίου Γραβελόττης, τὸ δὲ ὄγδοον σῶμα μετὰ τῆς πρώτης μεραρχίας τοῦ ἰππικοῦ πρὸς νότον τοῦ χωρίου Ροζεμβίλλης. Τὸ πρῶτον σῶμα καὶ ἡ τρίτη μεραρχία τοῦ ἰππικοῦ εἶχον μείνει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μοξέλα, ἐνώπιον τοῦ Μέτς. Ἡ κυρία ἐντολὴ τῆς πρώτης στρατιάς ἦτο νὰ καλύψῃ καὶ προστατεύσῃ τὰς κινήσεις τῆς δευτέρας στρατιάς, ἧτις, συνδεομένη διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πτέρυγος μετὰ τῆς πρώτης στρατιάς, ὤδουσι κλιμακῆδόν, ὅπως καταλάβῃ τὴν μεταξὺ Μέτς καὶ Βερδύνου ὁδόν. Τὸ δωδέκατον σῶμα ὤδουσεν ἐκ Mars-la-Tour πρὸς τὸ Ζαρνὺ, ἡ βασιλικὴ φρουρὰ μετὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως παρέμενεν ἐπὶ τοῦ τὴν προτεραιάν κυριευθέντος ἐδάφους, ἕως οὗ ἡ προκεχωρημένη ὥρα δὲν ἐπέτρεπε πλέον νὰ περιμείνῃ τις κίνημά τι ἐχθρικόν, τὸ δὲ ἔννατον σῶμα προὐχώρησε μεταξὺ Mars-la-Tour καὶ Vionville. Τὰ τρία ταῦτα σῶματα ἀπετέλουν τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἐὰν κατελάμβανον τὰς υποδειχθείσας θέσεις, οἱ Πρωῖσσοι θὰ καθίσταντο κύριοι καὶ τῆς βορείας ὁδοῦ. Σαξωνικὸν καὶ πρωστικὸν ἰππικὸν προσπορεύοντο κατοπεύοντα. Τοῦ ἐχθροῦ μὴ συναντηθέντος καθ' ὁδόν, κατέστη προφανές ὅτι ἀπεφάσισε νὰ δεχθῆ τὴν μάχην πρὸ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Μέτς. Ἐπομένως τὰ μνησθέντα τρία σῶματα ἠναγκάσθησαν νὰ κλίνωσι πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπως καὶ αἱ δύο ἡμῶν στρατιαὶ προσβάλωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸν ἐχθρόν. Ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ εἵποντο τὸ δέκατον καὶ τὸ τρίτον σῶμα, ὡς ἐσχάτη δ' ἐφεδρεία τὸ ὀδεῦον ἔτι δεύτερον σῶμα, διαβάν τὴν λεωφόρον δυτικῶς τῆς Rezonville, ὤδουσε πρὸς τὴν ἑπαυλιν Gaulte πρὸς βορρᾶν τοῦ St Marcel. Περὶ τὴν 10 1/2 π. μ. ὁ ἐχθρὸς ἐθεάθη κατέχων τὰ πρὸ τοῦ Μέτς ὑψώματα.

Ἡ δευτέρα στρατιά διετάχθη τότε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ καμπήν, καὶ διατηροῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς πτέρυγος τὴν μετὰ τῆς πρώτης στρατιάς συγκοινωνίαν νὰ διευθύνῃ τὴν ἀριστερὰν αὐτῆς πτέρυγα καὶ τὸ κέντρον πρὸς τὴν Βερνεβίλλην καὶ τὸ Ἐμαμβιλιέρ. Ἡ γενικὴ προσβολὴ δὲν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ, πρὶν ἢ ἐκτελεσθῶσιν ἐντελῶς αἱ κινήσεις αὗται καὶ καταστῆ οὕτω δυνατὸν νὰ προσβληθῆ ὁ ἐχθρὸς οὐ μόνον κατὰ μέτωπον, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίου. Τὸ ἔννατον σῶμα συνεκρούσθη πρῶτον μετὰ τῶν προφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ. Περὶ τὴν μεσημβρίαν κρότος πυροβολισμῶν ἐκ Βερνεβίλ ἀνήγγειλεν ὅτι αὐτόθι ἐξεβράγη ἡδὴ ἡ μάχη. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἡ πρώτη στρατιά διετάχθη νὰ ἐπα-

σχολῆ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς τὸν ἀντιμέτωπον ἐχθρόν, ἀναχωρήσασα ἀπὸ Pont-a-Mousson τὴν 2αν τῆς πρωίας, ὅπως πορευθῆ εἰς Buxières. Ὁ ἐχθρὸς ἀνταπέδιδε τὸ ἡμέτερον πῦρ διὰ πολυαριθμῶν κανονοστοιχιῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ κρότου τῶν τηλεβόλων διεκρίνετο ὁ ἀλλόκοτος τῶν μυδραλιοβόλων θόρυβος. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ὥραν καὶ τὴν τρίτην μ. μ. ἀνεμίχθη εἰς τὴν μάχην τὸ περὶκόν, ὀλίγον πρὸ τῆς 1ης ὥρας ἤρξατο καλῶς ὑποτρεφόμενος κανονοβολισμὸς καὶ καλῶς διευθυνόμενος κατὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Point du jour, ταχέως δ' ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε διὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν δυνάμεων τὰ ὑψώματα, ἅτινα παρατείνονται ἀπὸ τῆς ἐπαύλειος Sainte Marie aux Chênes καὶ St Ail, διὰ μέσου τοῦ δάσους τῆς Cusse ἄχρι τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν εἰς Point du jour. Ἡ θέσις ἦτο φύσει ὀχυρωτάτη, εἶχε δὲ καταστῆ ἔτι ἰσχυροτέρα δι' ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ κλιμακῆδόν διατεταγμένων χαρακωμάτων. Ἐνιαχοῦ τὰ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεχόμενα βουνὰ εἶχον προσλάβει ὄψιν ἀληθοῦς φρουρίου. Ἡ κατὰ τῶν ὑψωμάτων τούτων προσβολὴ δὲν ἦδύνατο νὰ τελεσθῆ πρὶν ἢ ὁ ἀρχιστρατήγος ἀποτελειώσῃ δύσκολον ἔργον, δηλ. λάβῃ τὰ μέτρα αὐτοῦ, ὅπως ὅλα τὰ ἡμέτερα στρατεύματα κατασταθῶσιν ἔτοιμα νὰ πολεμήσωσι καὶ πρὸς βορρᾶν ὅσον καὶ πρὸς νότον. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῆ τίποτε κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν διεύθυνσιν, εἰμὴ μετὰ τὴν πρόσκησιν τῆς βεβαίωτητος ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρητήθη τῆς ὑποχωρητικῆς αὐτοῦ πορείας. Οὕτω δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τελεσθῆ ἐντελῶς κινήσις δυναμένη νὰ περικαλύψῃ τὴν δεξιάν τοῦ ἐχθροῦ πτέρυγα, καὶ εἶδομεν ἑαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ προσβάλωμεν κατὰ μέτωπον τὰς τρομερὰς ταύτας τοποθεσίας. Ἡ μάχη ὑπῆρξεν εἰς διάφορα σημεία μακρὰ καὶ ἀμφίβροπος. Εἰς τὴν ἄκραν ἀριστερὰν ἡμῶν πτέρυγα ἠγωνίζοντο οἱ Σάξωνες καὶ ἡ βασιλικὴ φρουρὰ, κατὰ πρῶτον μὲν πλησίον τῆς Sainte-Marie aux-Chênes, ἔπειτα δὲ ὀπισθεν τοῦ σημείου τούτου, ἐπὶ τῶν κρημνωδῶν κλιτύων τοῦ Saint-Privat-la-Montagne, τέλος δὲ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ καὶ ἐν ἐκείνῳ τοῦ Roncourt. Δεξιὰ τῶν θέσεων τούτων πρὸς τὸ μέρος τοῦ Saint-Ail καὶ πέραν τῆς Habonville, εἰς τὰ θάση τῆς Cusse καὶ τῆς Verneville μέχρι τῆς βορείου ὁδοῦ, ἧτις ἀπὸ Mets ἄγει εἰς Verdun, ἡ πάλῃ ἐκρατεῖτο ὑπὸ ἀποσπασμάτων τῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ 9ου σώματος. — Εἰς τὴν Gravelotte, ἐντὸς τοῦ δάσους τοῦ Vauz μέχρι τοῦ Moselle, διὰ τοῦ 7ου καὶ τοῦ 8ου σώματος. — Ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄχθης τοῦ Moselle μία τα-



ξιαρχία τοῦ 4ου σώματος εὐρίσκετο συμπεπλεγμένη ἐπίσης εἰς τὸν ἀγῶνα.—Τέλος ἀποσπάσματα τῶν 3ου καὶ 4ου σώματος (κυριώτερον πυροβολικὸν) μετεῖχον τοῦ ἀγῶνος.

Ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν, τῆς μάχης συμμετέσχε σύμπας σχεδὸν ὁ γαλλικὸς στρατός, καὶ αὐτὰ τὰ στρατεύματα, ἅτινα κατ' ἀρχὰς εἶχον ὀρισθῆ πρὸς ἀποβάσεις εἰς τὰ παράλια, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν μὴ εὐρισκομένων εἰς Μέτς σωμάτων τοῦ Μάκ-Μαὼν καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ σώματος τοῦ Φαλλύ.

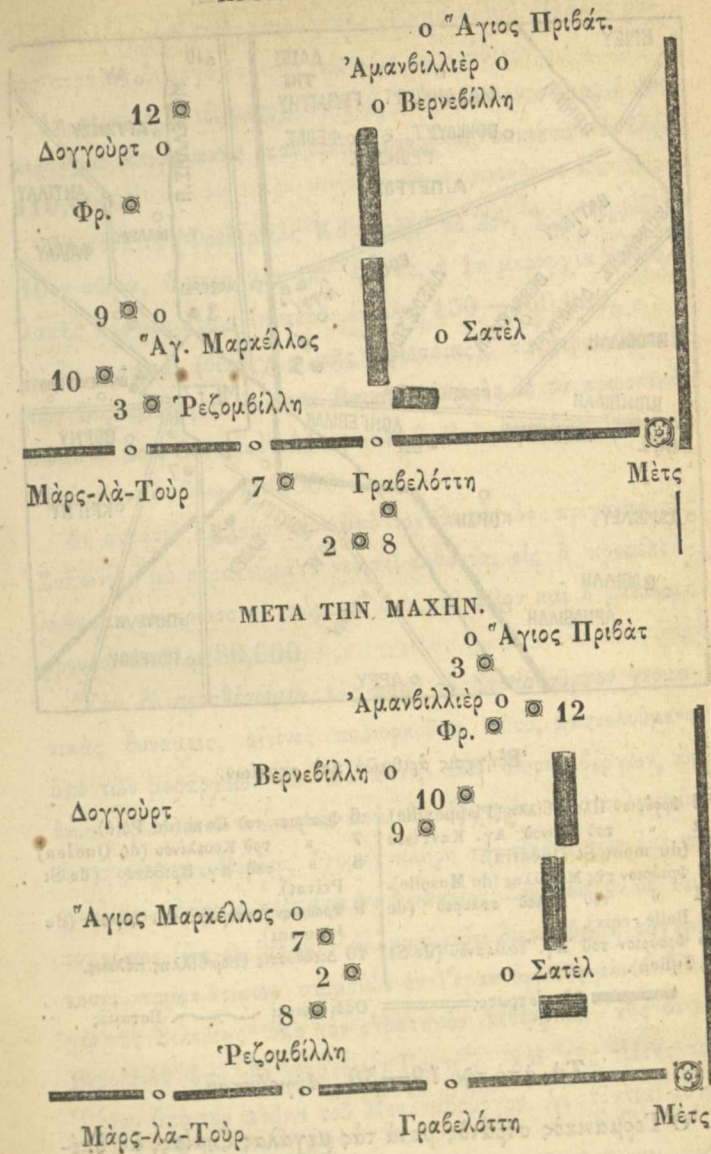
Χάρις εἰς τὴν ἀνυπέροχον αὐτῶν ἀνδρείαν, τὰ στρατεύματα ἡμῶν κατέρωσαν, περὶ λύχων ἀφὰς, νὰ ἐκπορθήσωσι τὰς ἐχθρικὰς θέσεις καὶ ν' ἀποκρούσωσιν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὸν ἐχθρόν. Εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐκθασιν τῆς μάχης συνετέλεσε μεγάλως τὸ δευτέρον σῶμα, ὅπερ, ὀδεῦον ἀπὸ τῆς δευτέρας πρωϊνῆς ὥρας, ἀφίχθη ἐγκαίρως εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν θέσιν, καὶ ἐνίκα πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα.

Ἡ μάχη ἔπαυσε περὶ τὴν 8 1/2 μ. μ., προϊούσης ἤδη τῆς νυκτός. Τὴν αὐτὴν νύκτα τὰ ἀποκρουσθέντα ἐχθρικὰ σώματα εἰσῆλθον εἰς τὸ περὶ τὸ Μέτς ὄχυρον στρατόπεδον. Ἄλλὰ πολυάριθμοι τραυματῆαι καὶ διεσκορπισμένα εἰς ἀποσπάσματα περιπλανῶντο ἐτι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ βασιλεὺς, διευθύνων κατὰ τὰς τελευταίας ὥρας τὴν μάχην ἐκ τοῦ λόφου τῆς Γραβελότης, ἔστησε τὸ στρατηγεῖόν του εἰς Ῥεζομβίλλην.

Αἱ ἀπώλειαι, ὡς εἶδος, ἐν τοιαύτῃ μάχῃ, ὑπῆρξαν βεβαίως δειναί. Ἄχρι τοῦδε δὲν δύνανται νὰ ὀρισθῶσιν οὔτε κατὰ προσέγγισιν, ὡς ἐπίσης οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλων τροπαίων. Ἄλλὰ τῶν τελευταίων τούτων ὁ ἀριθμὸς δὲν ὑπῆρξε μέγας, διότι ἡ γεννίασις τοῦ φρουρίου ἐκώλυσε τὴν καταδίωξιν. Ἡ μάχη τῆς δεκάτης ὀγδόης Αὐγούστου ὑπῆρχεν ἡ συμπλήρωσις τῶν περὶ τὸ Μέτς στρατηρικῶν ἡμῶν κινήσεων ἀποτέλεσμα δ' αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἀποκλεισμός τοῦ κυρίου ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Λίαν εὐφρόσουνον γεγονός ἐστὶν ὅτι, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπεσφραγίσθη δι' αἵματος ἡ ἀδελφικὴ συμμαχία τῶν Πρώσων, τῶν Σαξῶνων καὶ τῶν Ἑσθίων.

Ὁ «Πρωσικὸς Μηνύτωρ» περιλαμβάνει τὰ ἐπόμενα δύο σχέδια, παριστάνοντα τὰς σχετικὰς θέσεις τῶν δύο στρατῶν πρὸ τῆς μάχης καὶ μετὰ τὴν μάχην τῆς 18. Αὐγούστου.

## ΠΡΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ.



ο Στρατός Γερμανικὸς — Οἱ ἀριθμοὶ δεικνύουσιν τὰ σώματα.  
 ■ Στρατός Γαλλικὸς.







## 262. Ο ΓΑΛΛΟΠΡΩΣΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

των περίξ τοῦ Μῆτς, καὶ κρατοῦσα αὐτὸν ἀπομεμονωμένον (1). Ἡ δὲ τρίτη καὶ τετάρτη στρατιὰ ἔλαβον τὴν πρὸς Παρισίους ὁδόν. Μή τις ὅμως νομίσῃ ὅτι αἱ στρατιαὶ αὗται τῶν Γερμανῶν ἐνεργοῦσιν ὄλως μεμονωμένως, διότι καὶ συμπράττουσι καὶ ἐν ἀνάγκῃ σώματα τῆς μιᾶς στιγμιαίως τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἄλλης στρατιᾶς.

Αἱ ἐνεργοὶ δυνάμεις τῶν Γάλλων ἀφ' ἑτέρου, αἱ μὲν ὑπὸ τὸν Bazaine ἔμενον παρὰ τῷ κεχαρακωμένῳ στρατοπέδῳ τοῦ Mets, μηδεμίαν λαβοῦσαι ἐπικουρίαν, αἱ δὲ ὑπὸ τὸν Mac-Mahon (2ον, 5ον, 7ον καὶ 12ον σῶμα) εἰς Châlons μέχρι τῆς 20 Αὐγούστου. Τέλος οἱ Παρίσιοι κατώρθωσαν ἤδη ἀπάσας τὰς πρὸς ἄμυναν ἐτοιμασίας αὐτῶν, ἐὰν δὲ δοθῇ πίστις, ἡ ἐν αὐτοῖς ὄπλοφόρος δύναμις ἀνέρχεται εἰς 200,000 ἀνδρῶν, ὧν τὸ πολὺ ἐξ ἐθνοφυλάκων, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐν οἷς τὸ 13ον σῶμα ὑπὸ τὸν Vinoy. Εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας δέον νὰ προσθέσωμεν τὰς τῶν διαφόρων φρουρῶν φρουράς, καὶ οὕτως ἔξομεν τὴν ὅλην τῶν Γάλλων ἔνοπλον δύναμιν.

Τῶν Παρισίων ἐτοιμῶν γενομένων, καὶ ὁ Mac-Mahon ἔμεινεν ἐλεύθερος πρὸς διαχείρισιν τῆς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεως. Οὗτος ἠδύνατο βεβαίως νὰ παραμένῃ εἰς Châlons, διότι, ἐφ' ὅσον ἔμενεν ἐκεῖ, ἡ πρὸς Παρισίους ὁδὸς δὲν ὑπῆρχεν ἀνοικτῆ

(1) Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα τὰ περὶ τὸ Mets, κατὰ τινὰ ἀνακοίνωσιν, κατεῖχον τὴν 25 Αὐγούστου τὰς ἐξῆς θέσεις:

Τὸ 1ον σῶμα (Μαντάϊφελ) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Moselle.

Τὸ 12ον (Σάξωνες) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης πρὸς νότον δὲ τοῦ 12ου ἐστρατοπέδου ἢ βασιλικῆ φρουρᾶ, καὶ ὅπισθεν ταύτης τὸ 9ον σῶμα, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ 7ου καὶ 8ου, ἅτινα μένουσιν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τῆς μάχης τῆς 16 Αὐγούστου. Τὸ 3ον καὶ 4ον ἐπὶ τῆς πρὸς Παρισίους ὁδοῦ. Τὸ 2ον ἐγγύτατα τῶν Γάλλων.

καὶ ἀφρούρητος, ἠδύνατο δὲ νὰ παρακωλύσῃ τὴν πρόδον τῶν Γερμανῶν διὰ μάχης ἐπιβεβλημένης εἰς αὐτοὺς παρὰ τῷ κεχαρακωμένῳ τοῦ Châlons στρατοπέδῳ, οὕτως τὸ ἔδαφος ὑπῆρχε γνωστότατον τοῖς τε στρατιώταις καὶ τοῖς ἀξιωματικοῖς ἅπασιν· καὶ τέλος, ἂν οἱ Πρῶτσοι ἐσκόπουν ν' ἀφήσωσιν αὐτὸν ὀπισθὲν τῶν, ὡς ἐπραξάν καὶ εἰς τὸν Bazaine, ὄφειλον οὗτοι νὰ περιπτύξωσι καὶ τοῦτον διὰ δυνάμεως πολὺ τῆς αὐτοῦ ἰσχυροτέρας, γινώσκοντες ὅτι αἱ ὑπὸ τὸν Mac-Mahon δὲν ἦσαν ποτὲ κατώτεροι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 110—120,000 ἀνδρῶν.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, καθ' ἣν 260—270,000 ἔμενον ἤδη ἀπέναντι τοῦ Bazaine, ἀγνοοῦμεν, τῇ ἀληθείᾳ, διὰ τίνος μαγικοῦ ἀριθμοῦ ἠδύνατο οἱ Γερμανοὶ νὰ φανῶσιν ἀπέναντι τῶν Παρισίων, ὅπως πολιορκήσωσιν αὐτοὺς, ἐκτὸς ἂν ἐπρόκειτο περὶ στρατιωτικοῦ περιπάτου, ὅστις ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῶν ἀπέναντι τῶν τειχῶν τῆς μεγαλοπόλεως ἔμελλε νὰ φέρῃ τὴν ἀμαχητὶ παράδοσιν αὐτῆς.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποθεθῇ ὅτι ὑπὸ πολλὰς στρατιωτικὰς ἐπόψεις τὸ κεχαρακωμένον στρατόπεδον τοῦ Châlons ἐθεωρήθη ἴσως ἀκατάλληλον πρὸς περαιτέρω διαμονὴν τῶν Γάλλων, πάλιν ἔπρεπε νὰ ἐκλεχθῇ ἕτερον σημεῖον καταλληλότερον. Τοιαῦται αἱ πολλῶν σκέψεις περὶ τοῦ Mac-Mahon.

Ἐν τούτοις οὗτος ἐγκατέλιπε τὸ Châlons τὴν 20. Αὐγούστου καὶ μετέβη εἰς Reims (εἰς Ῥήμους).

Ἐλθόντος τοῦ Mac-Mahon εἰς Reims, λέγεται ὅτι εἰσέτι δὲν ἦτο ἀπεφασισμένον τὸ ὀριστικὸν σχέδιον τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ· ἀνέγνωμεν μάλιστα, ὅτι ἐκεῖ ὧν ἀπεφάσισε νὰ πορευθῇ εἰς Epernay, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Châlons εἰς Παρισίους, ἵνα διαφιλονεικήσῃ ἐκεῖ τῷ βασιλικῷ τῆς Πρωσσίας πρίγκιπι τὴν πρὸς Παρισίους πορείαν, καὶ, ἂν ἠτύητο, νὰ



μεταβῆ ὑποχωρῶν εἰς Παρισίους, καὶ ἀυξήσῃ οὕτω σπουδαίως τὰς πρὸς ἀντίστασιν δυνάμεις. Διὰ τὸ Mac-Mahon δὲν ἔπραξε τοῦτο ; εἶχεν ἐξ ὑπαρχῆς ὠρισμένον τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἄλλως ; Τοῦτο ἡ ἱστορία θέλει τὸ εἶπει, ἐάν ποτε εἶπη τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐχὶ τὴν ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων. Ὅπως ἂν ᾗ, ἀνέγνωμέν που, ὅτι ὁ Mac-Mahon, διατελῶν εἰς Reims, ἐξέδοτο μάλιστα πρὸς τὰ σώματα διαταγὰς διὰ τὴν πρὸς Epernay πορείαν, ἀλλ' ἐνῶ αἱ διαταγαὶ αὐταὶ ἐτοιμάζοντο, γραμματοκομιστὴς τοῦ Bazaine παρουσιασθεὶς τῷ ἐνεχειρίσεν ἐπιστολὴν τοῦ στρατάρχου τούτου, καὶ ὅτι, ἅμα ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἡ χαρὰ διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὅτι παραυτίκα, ἀναστειλας τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος διαταγὰς, ἀντήλλαξεν αὐτὰς πρὸς ἑτέρας, δι' ὧν παρηγγέθησαν τὰ σώματα νὰ βαδίσωσι πρὸς βορρᾶν. Εὐχόμεθα τὸ τοιοῦτον νὰ ᾗ ἀληθές, καθότι τότε ἐξηγεῖται τὸ παράτολμον τοῦ κινήματος αὐτοῦ, ὑπαγορευθὲν ὑπὸ τῆς προτάσεως τοῦ Bazaine, θεωροῦντος τοῦτο ὡς δυνάμενον νὰ ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῶν κυκλούντων τὸ Metz πρῶσσικῶν σωμάτων. Αἱ κατόπιν γενόμεναι ἀποκαλύψεις καταδεικνύουσιν ὅτι ὁ Mac-Mahon εἰργάσθη συνεπεῖα συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐν γνώσει τοῦ Bazaine, ὅπερ οὐδόλως ἀποκρούει τὰ ἄνωθι ἐκτεθέντα. Οὕτω ὁ Mac-Mahon ἀνέλαβε τὴν 23. Αὐγούστου τὴν πρὸς βορρᾶν πορείαν αὐτοῦ. Ἡ πορεία αὕτη καὶ πρὸ τῶν ἐπισυμβασῶν μαχῶν ἐθεωρήθη ἐν Παρισίοις καὶ ἀλλαγῆ ὑπὸ καθαρὰν στρατιωτικὴν ἔσπιν λίαν τολμηρὰ καὶ λίαν ριψοκίνδυνος. Ἐπρόκειτο ἀπὸ Reims, ἀνερχόμενος πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς Rethel καὶ Sedan, νὰ βαδίσῃ πρὸς ἀνατολὰς παραλλήλως τῶν Βελγικῶν ὁρίων μέχρι Montmedy, καὶ ἐκεῖθεν κατερχόμενος πρὸς νότον νὰ θέσῃ μετὰξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Bazaine τοὺς πρῶσσικούς στρατοὺς, τοὺς κρᾶφυλάττοντας τὸ Metz.

Ἡ πορεία αὕτη δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς περιοδείαν ἐπὶ τῆς περιφερείας ἡμιελλείψεως, ἧς ὁ μικρὸς ἄξων κατέχεται ὑπὸ ἐχθρῶν, ὡς καὶ ὁλόκληρος ὁ χῶρος αὐτῆς. Οὕτως ὁ Mac-Mahon ὑπέκειτο πάντοτε εἰς τὸν κίνδυνον νὰ καταφθασθῇ εἰς ἐν οἰονδήποτε σημεῖον τῆς ἡμιπεριφερείας ταύτης πρὶν ἢ κατορθώσῃ νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ Bazaine κατὰ τῶν αὐτῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

Καὶ ὁμως ἐπίστευσεν, ὡς φαίνεται, ὅτι δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ πορεία αὕτη κεκαλυμμένη καὶ ἀόρατος, διότι ἄλλως, ἐὰν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ ὅτι ἐτέθη ἅπαξ κἂν εἰς τὴν πλάστιγγα ἢ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συνάντησις, τότε κρῖμα ὅτι δὲν ἐβάδισε φανερῶς πρὸς τὸ Verdun, ἀποπειρώμενος οὕτω τὴν διὰ τῆς βίας δίοδον αὐτοῦ πρὸς τὸ Metz διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ. Ἐν τοιαύτῃ κἂν περιπτώσει, ὑπερβέβαιος ὢν ὅτι ἔμελλε νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἤθελε πορεύεσθαι ἐτοιμότατος πρὸς μάχην. Ἡπατήθη ἄρα γε ἐκ τῆς γνώσεως ὅτι ἡ 3η καὶ 4η πρῶσσικὴ στρατιά ἐπορεύοντο πρὸς Παρισίους, ὧν ἡ ὁδὸς τοῖς ἔμεινεν ἀνοικτὴ καθ' ὅλην τῆς λέξεως τὴν σημασίαν ; καὶ ὅτι οἱ λοιποὶ τῶν ἐχθρῶν εὐρίσκοντο συσπειρωμένοι περὶ τὸν Bazaine, καὶ ἐπομένως δὲν ἐδύνατο νὰ τῷ διαφιλονεικήσωσι τὴν ὁδόν ; Ἴσως ἄλλὰ τότε ὤφειλε νὰ σπεύσῃ νὰ τρέξῃ ὅλως ἐλεύθερος καὶ ἄνευ ἀποσκευῶν. Αἱ ἀποσκευαὶ τὸν παρηνώχλησαν, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι λόγοι, διότι παραδόξως παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὅτι ἀπὸ Reims εἰς Beaumont, ὅπου κατὰ πρῶτον συνητήθη μετὰ τῶν ἐχθρῶν (30. Αὐγούστου), ἐχρειάσθη 6 ὅλας ἡμέρας (1),

(1) Λέγεται ὡς θετικόν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, παρακολουθῶν τὸν Μὰκ-Μὰν ἀπὸ τὸ Σιαλὼν, εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ στρατιά τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσσίας ὤδευε πρὸς τοὺς Παρισίους, τὸν διέταξε ν' ἀναστειλῇ πᾶσαν πρὸς βορρᾶν πορείαν, καὶ νὰ δράμῃ εἰς τὴν πρωτεύουσα.



πορεία δὲ τόσον μακροχρόνιος δὲν ἠδύνατο νὰ μὲνη κρυφῆ. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἡ 3η καὶ 4η Πρωσσικὴ στρατιὰ, μετὰ τὴν μάχην τῆς 18. Αὐγούστου, ἀνέλαβον τὴν πρὸς Παρισίους ὁδόν. Ὁ βασιλικὸς τῆς Πρωσσίας πρίγκιψ, ἠγούμενος μέρους τῆς 3ης στρατιᾶς, ἀφοῦ πηρῆναι μεταξύ Nancy καὶ Com-mercency μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς 1ης καὶ 2ας παρὰ τὸ Mets, ἐξηκολούθησεν ὁδεύων πρὸς δυσμάς, ἔδιερχόμενος διὰ Vaucoulevy, Gontrecourt, Joinville-sur-Marne, Douferant καὶ Brienne-le-Chateau, κατέκλυζεν οὕτω τὸν χώρον τὸν μεταξύ τῶν ποταμῶν Marne καὶ Aube καὶ ἐκράτει οὕτω τὴν ἄκρην ἀριστερὰν τοῦ στρατοῦ. Οὗτος διὰ τῆς πορείας αὐτοῦ ταύτας ἐφαίνετο ἀποφεύγων τὴν παρὰ τὸ Châlons γαλλικὴν δύναμιν.

Ἄλλα πρωσσικὰ στρατεύματα, μεθ' ὧν συνεβάδιζεν ὁ βασιλεὺς, ἐπορεύοντο ἀπὸ Pont-à-Mousson διὰ S' Michel, Commercy, Bar-le-Duc, S' Dizier, Vitry-le-Francais, καὶ διευθύνοντο τὴν διὰ Châlons καὶ Epernay πρὸς Παρισίους ὁδόν. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ τῆς Σαξωνίας, ὅστις ἠγεῖτο τῆς 4ης στρατιᾶς, ἀποτυχὼν παρὰ τῷ

σαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς αὐτοκρατείας· ὅτι ὁ Μὰκ-Μαὼν δὲν ἠθέλησε μὲν νὰ ὑπακούσῃ, δὲν ἀνέλαθεν ὅμως τὴν εὐθύνην τῆς ἀντιλογίας, καὶ εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν Παλικάω, ὅστις τὸν διέταξε νὰ προῖῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπιπροστίθεται δὲ, ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα ἔκαμε παραστάσεις τῷ πρωθυπουργῷ, ἐπιμένουσα νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Παρισίους ὁ Μὰκ-Μαὼν, ὑπεχρεώθη δὲ εἰς τὴν σιωπὴν, ἀπειλήσαντος τοῦ Παλικάω, ὅτι θέλει ἀναφερθῆ εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξαιτούμενος νὰ συγκεντρωθῆ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἅπανα ἡ ἐξουσία, καὶ ἐκμηδενισθῆ ὀριστικῶς ἡ αὐτοκρατορία. Ἐξ ὧλων τούτων ἐπῆλθεν ἀργοπορία εἰς τὰς κινήσεις τοῦ Μὰκ-Μαὼν πλέον τῶν 24 ὡρῶν, ὧν ἐκάστη βεβαίως ἦτο ἀξίας δισεκατομμυρίων.

Verdun εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ νὰ παραδοθῆ τοῦτο, ἀφῆκε μέρος τῆς δυνάμεώς του παρ' αὐτῷ πρὸς πολιορκίαν, καὶ διευθύνθη εἰς τὴν πρὸς Reims ὁδόν, ἀποτελῶν οὕτω τὴν δεξιὰν τῶν πρὸς Παρισίους συστώμας, οὕτως εἶπεῖν, πορευομένων σωμάτων τῆς 3ης καὶ 4ης στρατιᾶς εἰς τρεῖς κεχωρισμένας γραμμάς.

Ἐνῶ τὰ στρατεύματα ταῦτα ἔβαινον οὕτω κατὰ Παρισίω, ἕτερα τρία σώματα τῆς 1ης καὶ 2ας στρατιᾶς, αἰτινες ἔμενον παρὰ τῷ Mets ἀποσπασθέντα τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἀνέκαμπτον παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Βελγίου καὶ παρεπορεύοντο τὴν σιδηρόστρωτον, τὴν ἐνοῦσαν τὴν Thionville μετὰ τὸ Longuyon, Montmedy καὶ Sedan.

Οὕτως εἶχεν ἡ διάταξις τῶν Πρώσσω, ὅτε ὁ Mac-Mahon, ἀφήσας τὸ Châlons καὶ κατόπιν τὴν Reims, ἐπορεύετο πρὸς βορρᾶν. Οἱ Πρώσσοι (3η καὶ 4η στρατιὰ), μαθόντες τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Mac-Mahon, ἔστησαν τὴν πρὸς Παρισίους πορείαν των καὶ ἐτράπησαν πρὸς βορρᾶν κατόπιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν διάδοχος τῆς Πρωσσίας, ἐνῶ ἐβάδιζε τὴν πρὸς Fere-Champinoire, ἦτοι τὴν ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν πρὸς Παρισίους, μαθὼν τὴν ἐγκαταλείψιν τοῦ Châlons (γενομένην τὴν 20. Αὐγούστου), ἀνέστειλε τὴν πορείαν αὐτοῦ, ἐλόξευσε πρὸς Vitry-le-Francais, καὶ ἐτράπη τὴν πρὸς Reheil, μετὰ μέρος τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν βασιλέα, ἐνῶ ὀπισθεν αὐτοῦ στρατεύματά του εἰσῆρχοντο ταυτοχρόνως (26. Αὐγούστου) εἰς Châlons καὶ εἰς Vitry (ὅπερ, μικρὸν ὄν φρούριον καὶ μὴ ἀντισταθὲν, παρεδόθη). Ἐν αὐτῷ εὔρον οἱ Πρώσσοι μόνον 300 ἔθνοφύλακας καὶ 15 κανόνια.

Ταυτοχρόνως ἡ 4η πρωσσικὴ στρατιὰ, ἐρχομένη ἀπὸ Verdun διὰ τῆς Crois-au-Bois, Grand Prè καὶ Monthois, ἐστράφη ἐπίσης ἐπὶ δεξιὰ, ἦτοι πρὸς βορρᾶν, καὶ ἔλαβε τὴν διὰ Vouzières καὶ Mezières καὶ Sedan ὁδόν, ἀφίνουσα δε-



ξιά αὐτῶν τὴν Dun καὶ πορευομένη πρὸς Beaumont. Αὕτη ἡ 4η στρατιά, ἀποτελοῦσα, ὡς εἶπομεν, τὸ δεξιὸν τῶν ὄλων σωμάτων τῶν πρὸς Παρισίους πορευομένων, εὐρέθη φυσικῶς διὰ τῆς ἐπὶ δεξιὰ κλίσεως καὶ τῆς πρὸς Beaumont πορείας αὐτῆς ἢ πλησιεστέρα κατόπιν τοῦ Mac-Mahon καὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς αὐτοῦ, ἣν ἀπετέλει τὸ 5ον γαλλικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν de Faily.

Λέγεται ὅτι ὁ Mac-Mahon, πληροφορηθεὶς τὴν ἐκ Thionville διὰ Montmedy πορείαν τοῦ Steinmets μετὰ τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας τοῦ Mets ἀποσπασθεισῶν δυνάμεων, ἔσπευδεν ὅπως συναντηθῆ καὶ πολεμήσῃ κατ' αὐτοῦ μεμονωμένου, ὅτε μαθὼν τὴν κατόπισθεν αὐτοῦ προσέγγισιν τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας καὶ τὴν ὀπισθεν ταύτης ἐσπευσμένην πορείαν τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσίας, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σταματήσῃ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτοῦ ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν ἡ μὲν ὀπισθοφυλακὴ του εὐρίσκετο παρὰ τὸ Beaumont, αὐτὸς δὲ (29. Αὐγούστου) εἶχε διαβῆ τὸν Meuse καὶ διετέλει παρὰ τὴν Carignan. Οὕτως ἐξηγεῖται σαφῶς, διατὶ στρέψας τὰ νῶτα πρὸς τὰ Βελγικὰ σύνορα καὶ ἀκουμβήσας ἐπὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Sedan τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ, παρέμεινεν, ἵνα πολεμήσῃ καθ' ὄλων τούτων τῶν πρωσσικῶν δυνάμεων, συμποσσομένων εἰς 250,000, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἐμέτρα πλέον τῶν 110—120,000 καὶ κατὰ τινὰς 150,000.

### Ἡ τριήμερος μάχη.

(30 Αὐγούστου μέχρι 1. Σεπτεμβρίου)

Εἶδομεν ὅτι, ἐνῶ ὁ Mac-Mahon ἐπορεύετο τὴν πρὸς Montmedy ὁδὸν, οἱ Πρῶσσοι, ἐνοήσαντες τὸν σκοπὸν αὐτοῦ (1), ἐτρέπησαν κατόπιν αὐτοῦ, καὶ πρώτη μὲν ἠκολούθει αὐ-

(1) Ὡς λέγεται, μόλις τὴν 26 Αὐγούστου ἐπέστησαν ἐν τῇ πρωσ-

τὸν κατὰ νῶτα ἡ 4η στρατιά, ταύτην δὲ σπεύδουσα παρηκολούθει ἡ 3η. Ταυτοχρόνως στρατεύματα τῶν παρὰ τὸ Mets ἀποσπασθέντων ἐφέροντο κατὰ τοῦ Mac-Mahon.

Τὴν 28. Αὐγούστου ἡ προφυλακὴ τῆς 4ης στρατιᾶς ἀνεῦρε τὸν ἐπὶ τὰ πρόσω κινούμενον γαλλικὸν στρατὸν, καὶ ἐπῆλθε μικρὰ συμπλοκὴ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Begancy, μεταξὺ Vouzières καὶ Stenay, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Montmedy. Οὕτως ἔκτοτε ἦτο βέβαιον, ὅτι οἱ δύο στρατοὶ ἐμελλον νὰ συγκρουσθῶσι, τοῦ Mac-Mahon μὴ εὐτυχήσαντος νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀντιπάλων του.

Οὗτος μὲ τὸ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ φαίνεται διελθὼν τὸν ποταμὸν Meuse κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29—30 Αὐγ. καὶ ἐκταθεὶς μέχρι Carignan, ἐνῶ ἡ ὀπισθοφυλακὴ αὐτοῦ, ἀποτελούμενη ὑπὸ τοῦ 5ου σώματος (de Faily), ἔμεινεν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, καλύπτουσα τὴν διάβασιν καὶ κατέχουσα τὰ δάση τοῦ Mont-Dieu καὶ τὰ ὕψη τοῦ Store παρὰ τὸ Beaumont.

Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κατελήφθη ὁ στρατηγὸς de Faily ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας, καὶ ἔλαβε χώραν ἢ μάχην τῆς 30. Αὐγούστου, ἡ κληθεῖσα «μάχη τοῦ Beaumont» (Βωμόν), καθ' ἣν ἀδυνατῶν ν' ἀντιστῆ ὑπεχώρησε δρομαίως. Ταυτοχρόνως ἕτερα στρατεύματα ἐπετίθεντο κατὰ τῶν εἰς Carignan γαλλικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Meuse. Ἡ μάχη λοιπὸν ἔλαβε χώραν καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ Meuse. Ἡ δρομαία ὑποχώρησις τοῦ de Faily ἀπεκάλυπε τὰ ὀπίσθια τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τούτου ἐνεκεν σικῆ στραταρχεῖα περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Μακ-Μαῶνος· καὶ, ἂν δώσωμεν πίστιν εἰς τὰ λεγόμενα, ἐπληροφορήθησαν τὰ περὶ τούτου ἀπὸ τὰς ἀκριτομυθίας τῶν Παρισιανῶν ἡμερησίων τὸ πρῶτον.



ὁ Mac-Mahon, ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς περαιτέρω πρὸς Metz πορείας αὐτοῦ, ἐτκέφθη νὰ καταλάβῃ θέσιν, ὅπως ἀντιστῆ εἰς τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις. Οὕτω μέρος τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἐπανέκαμψε διαβὰν τὸν ποταμὸν ἐκ νέου, καὶ ἐκάλυψε τὸ Sedan κατὰ τὴν νύκτα τῆς 30—31. Αὐγούστου, στηριζόμενον εἰς Douchery, ἐπὶ τοῦ Meuse, δύο χιλιόμετρα ἔμπροσθεν τοῦ Sedan.

Τὴν 31. Αὐγούστου οἱ Πρῶσσοι, διαβάντες ἐπίσης τὸν Meuse, ἤρξαντο τῆς κατὰ τοῦ Mac-Mahon ἐπιθέσεως ἀπ' αὐτῆς τῆς αὐγῆς, ἀποτελοῦντος τούτου τρίγωνον στηρίζον τὴν δεξιὰν πτέρυγα εἰς Douchery, τὴν ἀριστερὰν εἰς Douzy, καὶ τὸ κέντρον ἀποκεχωρημένον ὀπίσω πρὸς τὸ φρούριον Sedan. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ οἱ Γάλλοι, πολεμοῦντες μετὰ λύσσης, ἐφαίνοντο μέχρι προκεχωρημένης τῆς ὥρας νικηταί, ἀλλ' ὅμως ἤδη εἰσῆρχετο εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ τὴν 3. μ. μ. νέα πρωσσικὰ στρατεύματα. Πιεζόμενος οὕτως ὁ Mac-Mahon ὑπὸ δυνάμεων ἐχθρικῶν ὑπερδιπλασίων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ καταφύγῃ πρὸς τὸ ἑσπέρας ὑπὸ τοὺς προμαχῶνας τοῦ ἀσθενοῦς φρουρίου τοῦ Sedan. Ἡ μάχη αὕτη τῆς 31. Αὐγούστου ἐκλήθη «μάχη τοῦ Roncourt» (Ρογγούρ).

Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν (1. Σεπτεμβρίου) ὅλος ὁ γερμανικὸς στρατὸς τῆς 3ης καὶ 4ης στρατιάς, μεθ' οὗ ἠνώθη καὶ ὁ βασιλεὺς, ἄγων δύο νέα σώματα, ἐν ὅλῳ ἀποτελούμενος ὑπὸ 10 σωμάτων δυνάμει 240,000 ἀνδρῶν, ἤρξατο τῆς ἐκτάκτου μάχης τοῦ Sedan (Σεδάν), καθ' ἣν, ἀποκόψας καὶ κατασυντρίψας τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἀνδρείως καὶ καρτερικῶς μαχεσάμενον, περιέσφιξεν αὐτὸν ὡς ἄλλος κρίκος περὶ τὴν πόλιν τοῦ Sedan, κατορθώσας νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν τὴν ἀριστερὰν καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ πτέρυγα. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἐξώλο-

θρεύθη. Μέρος αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς τὰ πλησίον Βελγικὰ ὄρια, ὅπου καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Βέλγους (οὗτοι κατὰ πληροφορίας αὐθεντικὰς ἦσαν 3,000), μέρος δ' ἀπέθανε τὸν ἡρωικὸν τῶν μαρτύρων θάνατον ὑπὲρ πατρίδος ἢ ἠχμαλωτίσθησαν κατὰ τὴν μάχην, 83 δὲ χιλιάδες κατέφυγον ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Σεδάν, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ.

Τὴν μάχην ταύτην ἐκ μέρους τῶν Γάλλων διεύθυνεν ὁ στρατηγὸς Wimpfen (τοῦ Mac-Mahon πληρωθέντος διὰ τεμαχίου ὀβουζίου τὴν 7ην τῆς πρώτης ὥραν), ἐλθὼν ἀπὸ Παρισίων πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ de Failly, πικρῶς κατηγορηθέντος κατόπιν τῆς μάχης τοῦ Voerth, ὅτι δὲν συνέδραμε τὸν Mac-Mahon, καὶ ὑποβλεπομένου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὅλου.

Ἰδοὺ ἡ διήγησις τῶν μαχῶν τούτων τῆς 30. καὶ 31. Αὐγούστου καὶ 1. Σεπτεμβρίου, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μία καὶ μόνη τριήμερος μάχη· καὶ τὰ μὲν προεόρτια ἤρξαντο τὴν 30. Αὐγούστου, ἡ δὲ λήξις τὴν 1. Σεπτεμβρίου.

#### *Μάχη τῆς Beaumont (Βωμόν).*

(30. Αὐγούστου)

Παρὰ τὴν κόμην Βωμόν, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Μῶσα (Meuse) διεδραματίσθη τῇ 18|30 αὐγούστου ἡ πρώτη πράξις τῆς ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Σεδάν ἀποτελεσθείσης τραγωδίας. Τῇ πρώτῃ τῆς 18/30 οἱ πρόσκοποι τῆς γαλλικῆς προφυλακῆς, συνισταμένης ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δεφαιλῦ σώματος, ἐπεχείρησαν κατασκόπησιν, ὅπως ἀνακαλύψωσι τὰς τοποθεσίας τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Γερμανοὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διαδόχου τοῦ Σαξονικοῦ θρόνου, ἦσαν κεκρυμμένοι εἰς τὰ δάση. Οἱ λοχχοφόροι τῆς βασιλικῆς πρωσσικῆς φρουρᾶς ἐπέπεσον



κατὰ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῶν Γάλλων καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ τὴν ὑπερπερυγίσωσι, καθάπερ ἔπραξαν καὶ εἰς πάσας τὰς προλαβούσας μάχας. Ἡ ἔφοδος τοῦ ἵππικοῦ δὲν ἐπέτυχεν, ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι κατώρθωσαν ἐγκαίρως νὰ προσέλθωσιν εἰς βοήθειάν τῆς ἀπειλουμένης προφυλακῆς των. Τότε προσῆλθεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ τὸ γερμανικὸν πεζικόν, καὶ ἡ μάχη κατέστη γενικὴ καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν. Τὸ πέμπτον γαλλικὸν σῶμα ἠγωνίσθη μέχρι μεσημβρίας ἐπιτυχῶς, ἕως οὗ ἀφίκοντο δύο σῶματα, τὸ 4ον πρωτ. καὶ τὸ 12ον σαξονικόν, ἅτινα ἠνάγκασαν τοὺς Γάλλους ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς Βωμόν, οὗ τινος κατέλαβον τὰ ὑψώματα καὶ ἠδυνήθησαν διὰ τοῦ πυροβολικοῦ νὰ παρεμποδίσωσι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τῶν Πρώσων. Ὁ πρίγκιψ τῆς Σαξονίας ἐπεχείρησεν ἀλληλοδιαδόχους φαλαγγηδὸν ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ὑψωμάτων, αἵτινες ἀπέτυχον, διότι τὰ γαλλικὰ μυδροβόλα ἐξηκόντιζον ἀδιάλειπτον θανατηφόρον πῦρ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Ἡ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀμυφρόσπος μάχη ἐκρίθη διὰ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ πρώτου (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γὰν) βαυαρικοῦ σῶματος, ὅπερ προσέβαλε τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν Γάλλων. Ὁ βαυαρὸς στρατηγὸς Βάλλερ, μετὰ δεκαπεντακισχιλίων ἀνδρῶν, περικυκλώσας τὸ δεξιὸν κέρασ τῆς γαλλικῆς παρατάξεως, ἀπῆλασεν αὐτὸ ἐκ τῶν ὑψωμάτων, οὕτω δὲ περὶ τὴν πέμπτην ἑσπερινὴν ὥραν ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς, καταπεπονημένος καὶ ἀπηυδηκῶς, ἐπανελάβε τὴν πρὸς τὸ Σεδὰν ὑποχώρησιν αὐτοῦ, ἧτις ἀπέβη πολλαχοῦ λίαν ὀδυνηρά, ὡς ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων ἐφόδων τοῦ παρακολουθοῦντος γερμανικοῦ ἵππικοῦ. Κατὰ τὴν αἵματηρὰν ταύτην μάχην ἔπεσαν ἑκατέρωθεν ὑπὲρ τὰς 10,000 ἀνδρῶν. Κατὰ τὰ γερμανικὰ δελτία, ἐκ τῶν Γάλλων ἐθανατώθησαν καὶ ἐπληρώθησαν περὶ τοὺς πεντακισχιλίους, ἠχμαλωτεύθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους, ἠλώθησαν δὲ εἴκοσι πυ-

ροβόλα καὶ ἑξ μυδροβόλα. Οἱ Γερμανοὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀπώλεσαν περὶ τοὺς τρισχιλίους· ὁμολογοῦσι δὲ προσέτι ὅτι ἦσαν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πολυαριθμότεροι τῶν Γάλλων· οὗτοι δὲν ἠρίθμουν πλείονας τῶν τριακοντακισχιλίων (τουτέστι δύο μεραρχίας τοῦ 5ου σῶματος, καὶ μίαν τοῦ πρώτου), ἐν ᾧ ἐκ τῶν Γερμανῶν ἐπολέμησαν τὸ 4ον τὸ 12ον καὶ τὸ πρῶτον σῶμα τῶν Βαυαρῶν.

*Μάχη τῆς Roncourt (Ρωγγούρ).*

(31. Αὐγούστου)

Τῆ ὑστεραία ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μώσα, ἐγγὺς τῶν κομυδρίων Ῥωγγούρ καὶ Βαζαίλ. Ὁ στρατάρχης Μακμαῶν, μετὰ τοῦ ἐβδόμου σῶματος (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δουαί) καὶ μέρους τοῦ δωδεκάτου (ὑπὸ τὸν Λεβρὺν), ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἐν Ῥωγγούρ ἐστρατοπεδευμένου πέμπτου σῶματος, ὅπερ, μεθ' ὄλην τὴν κανονικὴν αὐτοῦ ὑποχώρησιν, διέτρεχε κίνδυνον νὰ ἐξολοθρευθῆ ὑπὸ τοῦ υπερόγκου πλήθους τῶν πολεμίων. Ἡ μάχη ἤρξατο πάλιν σφοδρότατα· ἑκάτερος τῶν διαμαχομένων ἀπώλεσε καὶ ἀνεκτίησαστο διαδοχικῶς τὰς θέσεις του. Οἱ Γάλλοι ἐπεχείρησαν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν ἐπιτυχῶς καὶ κατώρθωσαν ν' ἀπελάσωσι μέχρι τινὸς ἀποστάσεως τὸν γερμανικὸν στρατόν. Ἡγωνίζοντο ὀγδοηκοντακισχίλιοι Γάλλοι ἐναντίον πεντεκαίδεκα μυριάδων Γερμανῶν. Τὸ γαλλικὸν πεζικὸν ἀπεπειράθη ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους, ὧν αἱ πλεῖστοι ἀπέβησαν μάταιαι ἔνεκα τῆς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γαλλικὸν ἵππικόν, τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ὑποδέεστερον τοῦ πρωστικοῦ ἀναδειχθὲν, προσέξενεσε μεγίστην φθορὰν εἰς τὰ ἐχθρικὰ συντάγματα. Ἡ μάχη θὰ ἀπέληγεν ἴτως ὑπὲρ τῶν Γάλλων, ἂν μὴ μετὰ μεσημβρίαν προσήρχοντο



εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης νέα σώματα ἐκ τῆς τρίτης στρατιάς, ἧς προεξάρχει ὁ πρίγκιψ διάδοχος τῆς Πρωσίας.

Ἐφ' ὅσον ὁ Μακμαὼν εἶχεν ἀπέναντι αὐτοῦ τὰ δύο σώματα τῆς ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Σαξονίας τετάρτης στρατιάς καὶ τὸ πρῶτον βαυαρικὸν σῶμα, ἠδύνατο ν' ἀποκρούσῃ τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους, ἐλαύνων ἀνὰ μέσον τῶν ἐχθρικῶν φελάγγων, θὰ διέπραττε τὴν μετὰ τοῦ Βαζαῖν σωτήριον ἔνωσιν. Ἄν τὸ κίνημα τοῦ Γάλλου στρατάρχου ἐγένετο πρὸ 24 ὥρων, βεβαίως ἐπετύγχανε· τότε ὁ στρατὸς τοῦ πρίγκιπος τῆς Πρωσίας θὰ ἔφθανεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μῶσα κατόπιν ἑορτῆς, δηλαδή καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Μακμαὼν θὰ προσέβαλλε τὰ νῶτα, ὁ δὲ Βαζαῖν τὸ μέτωπον τῶν πρὸ τοῦ Μῆτς περιχευαρακωμένων σωμάτων τοῦ Σταίνμετς καὶ τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου. Ἡ εὐθύνη δὲ τῆς ἀπαισίας ταύτης καθυστερήσεως, ἐξ ἧς προέκυψε μετὰ ταῦτα ὁ ὀλεθρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυναστείας, οὐδαμῶς ἀπόκειται εἰς τὸν δυστυχεῖ στρατάρχῃ Μακμαὼν.

Οὕτως ἀπέβη οὐ μόνον ἀνέφικτος ἢ εἰς Μῆτς προσέλασις τοῦ Μακμαὼν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνος ἢ εἰς ἀσφαλῆς χωρίον ὑποχώρησις τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ. Ἀπανταχόθεν πιεζόμενος καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τριάκοντα ὡς ἔγγιστα μυριάδων Γερμανῶν, ὁ Μακμαὼν ὑπεχώρησε τῇ ἐσπέρᾳ ὑπὸ τοὺς προμαχῶνας τοῦ μικροῦ καὶ ἀσθενεστάτου φρουρίου Σεδὰν (παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Βελγίου). Τριάκοντα πυροβόλα, δεκαπεντακισχίλιοι αἰχμάλωτοι, τρεῖς ἢ τέσσαρες σημαῖαι περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

(Ἐκ τῆς Κλειοῦς)

Μάχη τοῦ Sedan (Σεδὰν) (1).

(1. Σεπτεμβρίου)

«Ὁ ἀριθμὸς τῶν Πρωσικῶν στρατευμάτων, τῶν λαβόντων μέρος, ἦτο, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ στρατηγοῦ Μόλτικε, 240,000, ὁ τῶν Γάλλων 100,000. Γνωρίζομεν ὅτι τὴν τρίτην ὁ Μὰκ Μαὼν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ 120,000 ἀνδρῶν, ἦτοι τέσσαρα σώματα, τὸ ἰδικόν του, τὸ τοῦ στρατηγοῦ Faily, ἡδὴ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Lebrun διοικούμενον, τὸ τοῦ Felix Douay καὶ τὸ τέταρτον, τὸ τῶν Gardes Mobiles· ὁ Mac-Mahon ἦτο πληγωμένος, ὁ δὲ στρατηγὸς Wimpfen ἔλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν.

»Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἀρχιστράτηγος τοῦ Πρωσικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ Μόλτικε μετὰ τὸν βασιλικὸν πρίγκιπα καὶ τὸν πρίγκιπα Ἀλβέρτον τῆς Σαξονίας ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του. Σχεδὸν ἐλάχιστοι ἐγένοντο ἐλιγμοί. ὁ Πρωσικὸς, Σαξωνικὸς καὶ Βαυαρικὸς στρατὸς ἐσχημάτισαν ἡμισέληνον περίεξ τῆς πόλεως, τὰ δύο κέρατα τῆς ὁποίας ἔβλεπον πρὸς τὰ Βελγικὰ μεθόρια. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ ἡμισέληνος μετεβλήθη εἰς κύκλον. Ἡ ἔνωσις τῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ Πρώσων μετὰ τῶν εἰς τὰ δεξιὰ Σαξῶνων ἔλαβε χώραν ἐπὶ τὴν πρὸς τὴν Βουιλῶν ἄγουσαν ὁδὸν, οὐχὶ μακρὰν τῆς La Chapelle. Ὁ κύκλος οὗτος ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἐσμικρύνετο, μέχρις ὅτου ἡ περιφέρειά του ἐρήψατο τῶν χαρακωμάτων τοῦ ἰδίου Σεδὰν, σφίγγων αὐτὸ ἐντὸς ἑαυτοῦ.

»Ὑπεράνω τοῦ Σεδὰν εἶναι τὸ δάσος τῆς Γκαρένης, καὶ εἰς

(1) Ἡ διήγησις αὕτη τῆς μάχης τῆς 1ης Σεπτεμβρίου παρετέθη αὐτολεξεῖ ὡς εὔρομεν αὐτὴν ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ «Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων», ἐγράφη δὲ ἀπὸ τὸν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ παρασταθέντα ἀναταποκρῆτὴν τῆς Ἀγγλικῆς ἐφημερίδος Pall Mall, διατελοῦντα παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Πρωσίας.



τὰ προάστεια, μεταξύ τούτου τοῦ δάσους καὶ τῆς πόλεως, ἦτο ὁ Γαλλικὸς στρατὸς εἰς πυκνὸν σῶμα. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως ἔστι πεδῖον μικρὸν τριῶν ἢ τεσσάρων μιλίων, ἀπολήγον εἰς μικρὸν γήλορον, ἐφ' οὗ ἦταν γαλλικαὶ κανονιοστοιχίαι. Ὅπισθεν τούτων ἦσαν δάση πυκνὰ, κατὰ μέτωπον τῶν ὁποίων παρετάχθη ὁ διάδοχος τῆς Σαξωνίας μετὸς Σάξωνάς του. Ὅπισθεν τῶν Σαξῶνων παρετάχθη ὡς ἐφεδρεία ἡ σωματοφυλακὴ τῶν Πρώστων, ὅπως ἀπεκρούσῃ τῶν Γάλλων τὴν υποχώρησιν πρὸς τὸ Καρινιὰν καὶ Μοντιμεδύ. Μεταξὺ τῶν Σαξῶνων καὶ ἡμῶν, μεσημβριοανατολικῶς τοῦ Σεδὰν, ἐπὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ Meuse, ἦταν τὰ Βαυαρικὰ σώματα, τὰ πλευρὰ τῶν ὁποίων ἤγγιζον τὸν λόφον ἡμῶν.

Ἡ κυρία μάχη ἤρξατο τὴν ὅραν τῆς πρωΐας. Πρὸ τῆς 11. 1/2 αἱ σφίραι καὶ αἱ βόμβαι ἔφερον παρ' ἡμῖν τὸν ὄλεθρον. Κατὰ τὴν 11. 1/2 τὸ δίστοιχον πῦρ τῶν ὀπισθεν τοῦ Σεδὰν Γάλλων ἦτο τρομερόν. Δὲν ἦτο ἡ συνεχὴς βρόμος καὶ κεραυνὸς τῶν mitrailleuses καὶ τουφεκίων, τὰ ὁποῖα θανατηφόρον προσήνεγκον ὄλεθρον εἰς τὰ Βαυαρικὰ καὶ Σαξωνικὰ σώματα.

Ὁ Ἀμερικανὸς στρατηγὸς Σέριδαν ἰστάμενος παρ' ἐμοί, μετ' εἶπεν ὅτι πώποτε δὲν ἐνθυμεῖται νὰ εἶδεν ἢ ἤκουσε τοιαύτην εὐστοχον καὶ διαρκῆ ἐνέργειαν πυροβόλων! Τὸ ἔδαφος ἔτρεμεν ὑπὸ τοῦς πόδας ἡμῶν· τὴν 12. ὥραν Πρωσσικὴ κανονιοστοιχία ἐκ πυροβόλων ἔξ, ἐπὶ τῆς τεθραυσμένης ἀψίδος τῆς γεφύρας τοῦ Meuse, παρὰ τὴν Villette, τεθείσα, ἠδυνήθη νὰ σιωπήσῃ δύο τῶν Γαλλικῶν κανονιοστοιχιῶν παρὰ τὸ χωρίον Floing.

Δέκα λεπτὰ μετὰ ταῦτα τὸ Γαλλικὸν πεζικόν, μὴ ὑποστηριζόμενον πλέον ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ χωρίον Floing, καὶ τότε ἔλαβε χώραν ἡ ἐνωσις

τῶν Σαξῶνων καὶ Πρώστων ὀπισθεν τοῦ Σεδὰν, καὶ ἐσχηματίσθη ὁ εἰρημένος κύκλος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ ἀποτελεσματὸς τῆς μάχης ἐγένετο καταφανές· οἱ Γάλλοι περιεκυκλώθησαν. Τὴν 12ην καὶ 25 λεπτὰ ἐμείναμεν ἐκπληκτοὶ ἰδόντες στίφη γαλλικοῦ πεζικοῦ υποχωροῦντος ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ μεταξὺ Floing καὶ Σεδὰν, καὶ μίαν πρωσσικὴν κανονιοστοιχίαν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Ἀγίου Μένξ (Menges) θερίζουσαν τοὺς οὐλαμούς των. Περὶ τὴν 12ην καὶ 50 λεπτὰ ὁ στρατηγὸς Ἔβον προσέειπε τὴν προσοχήν μας ἐπὶ ἐνὸς ἐτέρου σώματος γαλλικοῦ υποχωροῦντος δρομαίως πρὸς τὸ Σεδὰν.

Ὁ στρατηγὸς Σέριδαν, ὁ τὴν στιγμὴν ταύτην μετὰ τὰς διόπτρας μου βλέπων, εἶπεν· «ἰδοὺ καὶ ἕτερον υποχωροῦν σῶμα, λαβὼν τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ τῆς Bazeilles πρὸς τὸ δάσος τῆς Γκαρένης». Ἐσπευδον τῶνόντι πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀμυνομένου ὑπὲρ τῆς ἐπικαιροτάτης θέσεως τοῦ βορειοανατολικοῦ μέρους τῆς πόλεως.

Κατὰ τὴν 12ην καὶ 55 λεπτὰ αἱ γαλλικαὶ κανονιοστοιχίαι αἰ εἰς τὰς εἰσόδους τοῦ δάσους ἤνοιξαν ὄλεθριον κανονοβολισμὸν κατὰ τοῦ 3ου σώματος τῶν Πρώστων, τοῦ ἐφορμῶντος ἐπὶ τοῦ βορειοδυτικοῦ γηλόφου τῆς Γκαρένης, ὅπως κυριεύτῃ τὴν κλεῖδα τῆς πλευρᾶς ταύτης. Τὴν 1ην καὶ 5 λεπτὰ ἕτερα κανονιοστοιχία γαλλικὴ παρὰ τὸ δάσος ἤνοιξε τὸ πῦρ αὐτῆς κατὰ τῶν Πρώστων καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ κυματισθῶσιν, ἄχρις οὗ ἐφώρμησαν ἀποφασιστικῶς. Συντόμως εἶδομεν τοὺς Πρώστους ἀκροβολιστὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τῆς Γκαρένης, ἀλλὰ τόσον ὀλίγοι ἦσαν, ὥστε ὁ Ἀμερικανὸς στρατηγὸς Σέριδαν ἐξεφώνησεν· «Οἱ πτωχοὶ εἶναι ὀλίγοι· ποτὲ δὲν θὰ στερεωθῶσιν ἐκεῖ ἀπέναντι τόσων Γάλλων». Ἡ προμαντεία τοῦ στρατηγοῦ ἠλήθευσεν. Οἱ Γάλλοι τοὺς ἠνάγκασαν νὰ υποχωρήσουν πρὸς τὰ κάτω, ἀλλ' ἤδη ἤρχοντο τὰ ἐπίλοιπα σώματα πρὸς



ἐπικουρίαν των, καὶ ὁμοῦ ἅπαντες ἐπανῆλθον βραγδαίτεροι ἐν τὸς πέντε λεπτῶν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, πλὴν πάντατε ὑποδεέστεροι τῶν Γάλλων κατὰ τὸν ἀριθμὸν. «Οὐρανέ! οἱ θωρακοφόροι οἱ Γάλλοι ἐτοιμάζονται νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τούτων» ἔκραξεν ὁ στρατηγὸς Σέριδαν. Τῷ ὄντι οἱ θωρακοφόροι οἱ Γάλλοι μὲ τοὺς λάμποντας εἰς τὸν σεπτεμβριανὸν ἥλιον θώρακας καὶ τὰ κράνη ἐπέπεσαν κατὰ τούτων. Οἱ Πρώσσοι πῶποτε δὲν σχηματίζονται εἰς τετράγωνον· ὅθεν τοὺς ἐδέχθησαν δι' ἐνὸς ταχυτάτου πυρὸς εἰς ἀπόστασιν 100 υἰαρδῶν, γαμίζοντες καὶ πυροβολοῦντες ὅσον ἠδύναντο τάχιστα. Ἐκατοστυαὶ ἵππων καὶ ἀνδρῶν ἐξηπλώθησαν νεκροὶ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι ταχύτερα ἢ ὅτε ἤλθον. Μόλις οἱ θωρακοφόροι ἔστρεψαν χαλινὸν, καὶ οἱ τολμηροὶ Πρώσσοι ἐβρίθθησαν ὀπισθεν τῶν πρὸς καταδίωξιν. Τοιοῦτον πρᾶγμα ἄχρι τοῦ νῦν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ πολέμου, τὸ πεζικὸν νὰ καταδιώξῃ τὸ ἵππικόν. Τότε τὸ γαλλικὸν πεζικὸν ἐπαρουσιάσθη καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ· τοῦτο τὸ ἐπερίμενον ἀταράχως ἐν μέσῳ τρομεροῦ πυρὸς τῶν γαλλικῶν Σασσεπῶ μέχρις 100 γιαρδῶν ἀπόστασιν. Πλὴν τώρα ἔπεμπε κατ' αὐτοῦ τοιαύτην μολυβδίνην χάλαζαν, ὥστε τὸ πεζικὸν ἠκολούθησε τάχιστα τὰ βήματα τοῦ ἵππικοῦ, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θέσιν ἀφ' ἧς ἐφώρμησε, δηλ. ὀπισθεν περιτειχίσματος 600 υἰαρδῶν πρὸς τὸ Σεδάν. Ὁ μέγας καὶ κύριος σκοπὸς τῶν Πρώστων ἐπληρώθη. Ἐνεθρονίσθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τῆς Γκαρένης. «Θὰ λάβῃ χώραν τοῦ Ἄδου ἢ συμπλοκὴ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου», εἶπεν ὁ Σέριδαν, ὅστις διηνεκῶς ἔδλεπε μὲ τὴν διόπτραν. Τὴν 1. 1/2 οἱ καραβινοφόροι ἵππεὶς ἤλθον τώρα ν' ἀποδιώξουν τοὺς Πρώστους, πλὴν ἡ ἰδία τύχη τοὺς ἐπηκολούθησεν. Ἡ ζημία τῶν ὑπῆρξεν εἰς μείζων, καθόσον οἱ Πρώσσοι τώρα ἠτύχησαν νὰ φέρωσι δύο

τηλεβόλα ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν τεσσάρων λιτρῶν. Ἀκατανόητόν τι πρέπει νὰ συνέβῃ εἰς τὸ πεζικὸν τὸ γαλλικόν, ὅπερ, ἂν καὶ πολυαριθμότερον, ἐνταῦθα ἔδειξε μεγίστην ἀπραξίαν. Πάλιν οἱ θωρακοφόροι ἐπανῆλθον τὴν φορὰν ταύτην ὀρηκτικώτεροι, ὅπως κυριεύσωσι τὰ δύο πυροβόλα. Πρὶν ὅμως προσεγγίσωσι 200 γιάρδας, οἱ Πρώσσοι ἐσχημάτισαν γραμμὴν, καὶ ἀφοῦ τοῖς ἐπέτρεψαν νὰ πλησιάσουν ἕως πενήτηκοντα γιάρδας, ἐξεκένωσαν τοιαύτην χάλαζαν σφαιρῶν κατ' αὐτῶν, ὥστε σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ μέτωπον τοῦ ἵππικοῦ τούτου κατεστράφη καὶ ἔφραξε τὴν πορείαν τῶν λοιπῶν μὲ τὰ σώματα τῶν τε ἵππων καὶ ἱππέων. Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπίθεσιν, ἧτις ἦτο τόσον δυστυχῆς, ὅσον καὶ ἡρωϊκῆ, τὸ πεζικὸν τὸ γαλλικὸν ὑπεχώρησεν ὀπισθεν πρὸς τὸ Σεδάν, καὶ σμήνη Πρώστων ἐκάλυψαν πανταχόθεν τὸν λόφον τῆς Γκαρένης, ὅστις ἐφαίνετο ὡς ὑψόμενος ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Σεριδάν μὲ εἶπεν· «Πῶποτε δὲν εἶδον τοιαύτην ἀνόητον καὶ ματαίαν ἐπίθεσιν· εἶναι ἀληθῆς δολοφονία.»

Τῶν Πρώστων ζητησάντων νὰ καταδιώξουν τὸ γαλλικὸν πεζικόν, τὸ ἵππικόν τῶν Γάλλων αἴφνης ἐστρέψατο καὶ ἀπελπιστικῶς εἰς μίαν φορὰν ἐπετέθη κατὰ τούτων· πλὴν ματαίως! Αἱ ἡμέραι τῆς διαβρῆξεως τῶν τετραγώνων δὲν ὑπάρχουν σήμερον πλέον· καὶ τὸ παραδοξότερον πάντων, οἱ Γάλλοι ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου δὲν εἶχον οὔτε πυροβόλα οὔτε μυδροβόλα. Ἡ τοποθεσία αὕτη ἦτο ἡ σπουδαιότερα πασῶν ἢ ἀξία τῶν θυσιῶν τῶν διαμαχομένων μερῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς θανατηφόρου συμπλοκῆς ἄλλη οὐχ ἧττον σοβαρὰ ἐλάμβανε χώραν, καὶ ἴσως μᾶλλον καταστρεπτικὴ εἰς τοὺς Βαυαροὺς, ἢ ὅσον ὑπῆρξεν ἐκεῖνη κατὰ τῶν Γάλλων. Ἄν εἶχον ἀνάγκην μιᾶς μυδροβόλου ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Γκαρένης, εἶχον ἀνάγκην δύο ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Bazeilles. Πλέον τῆς μιᾶς ὥρας ἐνταῦθα



ήκουετο συνεχῆς κεραυνὸς πυροβολισμῶν, καὶ οἱ Βαυαροὶ ἀξιωματικοὶ εἶπόν μοι, ὅτι ἡ ζημία τῶν συνταγμάτων αὐτῶν εἶναι φοβερωτάτη. Ἡ μυδροβόλος ἤνοιξεν ἀπίστευτα κενὰ καὶ χάσματα εἰς τὰς φάλαγγας των. Περὶ τὴν 2. καὶ πέντε λεπτὰ οἱ Γάλλοι ἐγκατέλιπον ὅλους διόλου τὸν μεταξὺ Τόρσης καὶ Σεδάν λόφον, καὶ κατέφυγον πρὸς τὸ προάστειον τοῦ Καρὰλ, μικρὸν τι ἐκτὸς τῶν παραπετασμάτων τῆς πόλεως. «Τώρα ἔχασαν οἱ Γάλλοι τὴν μάχην, εἶπεν ὁ Σέριδαν.» Σχεδὸν συγχρόνως ἤρχισε τὸ πῦρ των νὰ κοπάξῃ, ὡς ἂν ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους, καθ' ὅλας τὰς γραμμάς των.

Ὁ κόμης Βισμάρκ εὗρε τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πλησιάζῃ τοὺς Ἄγγλους καὶ Ἀμερικανοὺς φίλους του καὶ ἀνταλλάξῃ τινὰς λέξεις. «Εἶπον πρὸς τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου τοῦ Βελγίου, εἶπεν ὁ κόμης, ὅτι ἂν ὁ βελγικὸς στρατὸς ἀφοπλίσῃ τοὺς Γάλλους, τοὺς διαβαίνοντας τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν, θὰ σεβασθῶ τὴν οὐδετερότητα· ἂν τούναντίον, πάραυτα θὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν μετὰ τοῦ στρατοῦ μας, καθόσον οἱ Γάλλοι πρῶτοι παρεβίασαν τὸ βελγικὸν ἔδαφος. Προσῆγγισα τὰ βελγικὰ μεθέρια νὰ ἴδω τί ἐκεῖ τρέχει· καὶ ὁμολογῶ ὅτι ὁ βελγικὸς στρατὸς δὲν ἐμποιεῖ μεγάλην ἐντύπωσιν διὰ τοῦ ἀρειμανίου αὐτοῦ, τῆς πειθαρχίας καὶ τοῦ ζήλου του.» Ὅτε φοροῦν τὰ ψαρόχροα ἐπανωφόριά των, δύναται τις νὰ ἴδῃ μικρὸν τοῦτον· πλὴν ἄνευ τῶν ἐπανωφορίων των, μόλις τις διακρίνει τὸν στρατιώτην». Ἡρώτησα τὴν ἐξοχότητά του, ἂν ἐφρόνει ὅτι ὁ Ναπολέων εὐρίσκειτο ἐντὸς τοῦ Σεδάν· «ὦ! ὄχι! ὁ Ναπολέων δὲν εἶναι φρόνιμος ἄνθρωπος, ἀπεκρίθη, πλὴν ὄχι καὶ τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ καταφύγῃ ἐντὸς τοῦ Σεδάν». Πρώτην φορὰν ὁ κόμης ἐλανθάσθη.

Περὶ τὴν 2. 45 λεπτὰ ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος προσῆγγισε τὸ μέρος ἐφ' οὗ ἰστάμεθα, προσθέσας ὅτι πιστεύει ὅτι οἱ Γάλλοι

λοι εἰτοιμάζονται νὰ θραύσουν τὸν κύκλον ἀκριβῶς κάτωθεν τῶν ποδῶν μας, κατὰ μέτωπον τοῦ 2ου σώματος τῶν Βαυαρῶν. Τὴν τετάρτην ὥραν ὁ Σέριδαν μὲ εἶπεν, ὅτι ὁ Ναπολέων ἦτο ἐντὸς τοῦ Σεδάν, πλὴν οὐδεὶς τὸ ἐπίστευσε.

Τὴν 4ην ἐμάχοντο ἀπελπιστικῶς διὰ τὸν ἀπόκρημνον λόφον, τὸν ἄνωθι τῆς Βαζέλ. Ἄν οὗτος ἐξεπορθεῖτο, τὸ Σεδάν ἤθελε κεραυνοβοληθῆ πανταχόθεν. Τὸ ἐξέχον τοῦτο ἔδαφος ἔπεσεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Πρώστων κατὰ τὴν 4ην καὶ 40 λεπτὰ, καὶ ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ὑπῆρχεν οὔτε σιὰ ἀμφιβολίας περὶ τῆς τύχης τοῦ Σεδάν.

Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν αἴφνης ἐγένετο παῦσις τοῦ πυροβολισμοῦ πανταχόθεν. Ἐπίπτομεν εἰς πλεῖστα συμπεράσματα, ὁποῖα ἡ αἰτία τῆς παύσεως ταύτης. Δύνασαι νὰ φαντασθῆς τὴν ἀπορίαν μας, ὅταν ἐντὸς πέντε λεπτῶν ἴδωμεν ἀξιωματικὸν Γάλλον συνοδευόμενον ὑπὸ δύο Οὐλάνων μὲ τὴν λευκὴν σημαίαν τῆς ἀναχωχῆς· ἦτο Γάλλος συνταγματάρχης, ὅστις ἐστέλλετο νὰ διαπραγματευθῆ τοὺς ὄρους τῆς παραδόσεως. Μετὰ σύντομον συμβούλιον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ στρατηγοῦ Μόλτικε ἡ ἀπάντησις, ἥτις ἐδόθη πρὸς τοῦτον, ἦτο ὅτι διὰ τοιοῦτον σπουδαιότατον ζήτημα τῆς παραδόσεως 80,000 ἀνδρῶν ἔπρεπε νὰ πέμψωσιν ἀξιωματικὸν βαθμοῦ ἀνωτέρου. Ὁφείλεις νὰ εἶπῃς εἰς τὸν φρούραρχον τοῦ Σεδάν, ὅτι θὰ παραδοθῶσιν ἄνευ συμφωνιῶν· καὶ ἂν δὲν πέμψωσιν ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἀπάντησιν, πάραυτα θ' ἀρχίσωμεν πάλιν τὸ πῦρ. Ἦτο 6. 1/2, ὅτε αἴφνης ὑψηλὴ φωνὴ ἠγέρθη ἐκ τῶν μελῶν πάντων τοῦ ἐπιτελείου τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας· «Der Kaiser ist da», καὶ πάραυτα ἐν ἠδυσφωνότερον οὔρα! Ὁ Ναπολέων ἦτο ἐντὸς τοῦ Σεδάν. Μετὰ δέκα λεπτὰ ἐφάνη ὁ στρατηγὸς Reilles, κομίζων ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα. Προσεγγίζοντος τούτου τοῦ διαγγελέως, τὸ μικρὸν ἀπόσπα-



σμα τῶν θωρακοφόρων καὶ δραγόνων, ὅπερ ἦτο πλησίον μας παρετάχθη εἰς γραμμὴν μικρὸν τι ὀπισθεν τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ἐπροχώρησε δέκα χιάρδας καὶ ὑπεδέχθη τὸν στρατηγὸν κομιστὴν ἐπιστολῆς τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸν Γουλλιέλμον. Ἰδοὺ οἱ ἰδιοὶ του λόγοι: «*Ne pouvant pas mourir à la tête de mon armée, je viens mettre mon épee aux pieds de votre Majesté.*» Μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς πάντας ἐκπληξάσης ταύτης ἐπιστολῆς ἐγένετο συμβούλιον ὑπὸ τοῦ διαδόχου, ὅστις εἶχε φθάσει τότε ἐνταῦθα, τοῦ Βισμάρκ, Μόλτκε, Ῥόον καὶ τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ἐκάθησεν ἐπὶ σκίμποδος καὶ ἔγραψεν ἐφ' ἐτέρου κρατουμένου ὑπὸ δύο ὑπασπιστῶν πρὸς τὸν Ναπολέοντα, παρακαλῶν τοῦτον νὰ ἔλθῃ τὴν ἐπαύριον τὴν πρωτὰν εἰς τὸ Ventres. «*Σὲ συγχαίρω ἐγκαρδίως, κόμη, εἶπεν ὁ στρατηγὸς Σέριδαν πρὸς τὸν Βίσμαρκ, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἔγραφε τὴν ἀπάντησιν. Συγχρίνω τὴν τοῦ Ναπολέοντος παραδοσιν πρὸς ἐκείνην τοῦ στρατηγοῦ Λη (Lee) εἰς τὸ Appomatox Courthouse.*» Τῆς σειρᾶς μου οὔσης νὰ σφίξω τὴν χεῖρα τοῦ κόμητος, προσέθεσα: «*ἄφείλετε νὰ ἦσθε λίαν ὑπερήφανοι ὅτι τόσοσιν συνετελέσατε εἰς τὴν νίκην ταύτην.*» «*Ὁχι, ὄχι, φίλτατέ μοι κύριε, ἀπεκρίθη· δὲν εἶμαι στρατηγός, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἔχω τίποτε νὰ δώσω καὶ λάβω μὲ τὰ κέρδη μιᾶς μάχης.* Ἄλλ' εἶμαι ὑπερήφανος μόνον διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ Βαυαροὶ, οἱ Σαξονες καὶ Βιτεμβέργιοι ὄχι μόνον εἶναι μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ τόσοσιν συμμερίζονται τὴν σημερινὴν δόξαν. Δὲν νομίζω ὅτι οἱ κύριοι Γάλλοι τοῦ λοιποῦ θέλουσι λέγει, ὅτι οἱ μεσημβρινοὶ Γερμανοὶ δὲν θὰ πολεμήσουν διὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα.» Ἠρώτησα τὴν ἐξοχότητά του, ἂν ὁ νέος Λουδοβίκος ἠχμαλωτίσθη μὲ τὸν πατέρα του: «*οὐδαὶς γινώσκει, ἀπεκρίθη.*» Ὄταν ὁ βασιλεὺς ἐτελειώσῃ τὴν ἐπιστολήν, ἐνεχείρησε ταύτην πρὸς τὸν στρατηγὸν Ῥέιλ, ἀ-

σκεπῇ ἱστάμενον καὶ φέροντα εἰς τὸ στῆθος τὰ Ἴταλικά καὶ τῆς Κριμαίας Ἀγγλογαλλικὰ παράσημα. Τὴν 7ην καὶ 40 λ. ὁ στρατηγὸς ἀπῆλθε παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν Οὐλάνων.

Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος ταύτης προσθέτει καὶ ἐτέρας λεπτομερείας ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐξ οἷ γίνεται καταφανές ὅτι ὁ λόφος τῆς Γκαρένης εἰς τὴν μάχην ταύτην ἦτο ὅ,τι ὁ λόφος ὁ ἀποφασίσας τὴν μάχην τοῦ Ἀουστερλιτζ μετὰ τὴν ἀποδιώξιν τοῦ Ἀρχιδουκὸς Κωνσταντίνου, ὅστις μὲ τὸ Ῥωσικὸν πυροβολικὸν πρὸ τῆς μάχης τὸν κατεῖχε.

Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν ἰδίαν μάχην τοῦ Sedan (τῆς 1. Σεπτεμβρίου) ὁ Γάλλος συνταγματάρχης R. . . . , μετασχὼν αὐτῆς καὶ σωθεῖς:

«*Τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπερ κατὰ τὴν 1. Σεπτεμβρίου ὑπῆρξεν μέρ-  
τους μιᾶς τῶν προμερωτέρων μαχῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶναι γλῶσ-  
σα στενὴ καὶ μακρὰ μεταξὺ τῶν Βελγικῶν συνόρων πρὸς βορρᾶν, τῶν  
ὄχθων τῶν ποταμῶν Chiers καὶ Meuse πρὸς νότον, τοῦ Carignan πρὸς  
ἀνατολάς, τοῦ Sedan ἐν τῷ κέντρῳ, τοῦ Mezières καὶ Charleville πρὸς  
πρὸς δυσμᾶς.*

Ἡ Γαλλία πρὸς τὸ μέρος τοῦτο χωρίζεται ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ δου-  
κάτου τοῦ Βουϊλλὸν (Bouillon), ἀποτελοῦντος ἀπὸ τοῦ 1815 ἐπαρχίαν  
Βελγικὴν, διὰ σειρᾶς λόφων καλυπτομένων ὑπὸ τοῦ δάσους τῶν Ἀρ-  
δενῶν. Τὸ δάσος τοῦτο εἶναι διηρημένον εἰς δρυμοὺς (bois) φέροντας  
ἰδιαίτερα ὀνόματα. Ἀρχόμενοι ἀπ' ἀνατολῶν, ἀνωθι τοῦ Carignan,  
ὅπως ἔλωμεν μέχρι τῆς Mezières, ἔχομεν πρῶτον τὸν δρυμὸν τοῦ Poug-  
ny, εἶτα τὸν τοῦ Francheval, τὸν τοῦ Das-des-Lours, τοὺς δρυ-  
μοὺς τοῦ Daigny, τοῦ Sedan, τοῦ Grand Canton, καὶ τέλος τοὺς τοῦ  
Condé καὶ Mazarin, ἀντιμετωπίζοντας τὴν Mezières.

Οἱ λόφοι, οὗς καλύπτουσιν οἱ δρυμοὶ οὗτοι, προσκλίνουσιν ἡρέμα  
πρὸς τὴν Chiers, εἶτα πρὸς τὸν Meuse μετὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποτα-  
μῶν τούτων. Πολλοὶ βύακες τῶν βουνῶν, ἐρχόμενοι ἀπὸ τοὺς δρυμοὺς,  
σχηματίζουσιν ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων τούτων εἶδη αὐλακίων, μι-  
κρῶν ἀβαθῶν λαμῶν, ἀπάντων τὴν αὐτὴν ἐχόντων διεύθυνσιν ἀπὸ  
τοῦ βορρᾶ, ἐνθα ὑπάρχει τὸ ὄρος, πρὸς νότον, ἐνθα ὑπάρχει ὁ ποταμὸς.



·Εν εκάστη μικρᾷ κοιλάδι κρύπτονται ἐν ἡ δύο χωρία κείμενα παρὰ τὸ βεϊθρον, μύλοι καὶ ἐργοστάσια. Οἱ λοφίσκοι οἱ χωρίζοντες αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων ἀποτελοῦσιν, ὡς εἶπεν, τόσους βραχίονας (contre forts), συνδένδρους κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ δάσους τῶν Ἀρδεννῶν. Ἐκαστον βεϊθρον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ δρυμοῦ, ὅθεν ἐξέρχεται. Οὕτως ὁ βύαξ τοῦ Pource, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ δρυμοῦ Pource, χύνεται εἰς τὸν Chiers· ἐπίσης καὶ ὁ βύαξ τοῦ Francheval, χυόμενος εἰς Chiers· ὡσαύτως δὲ ἄνωθι τοῦ Sedan χύνεται εἰς τὸν Meuse ὁ βύαξ τοῦ Floing, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ὁμώνυμου δρυμοῦ.

»Κάτωθι τῆς γραμμῆς τῶν χωρίων, ἅτινα κείνται κατὰ τὸ μέσον πρὸς τὸ ἄκρον τῶν δρυμῶν, εὐρίσκονται ἐν τῇ κοιλάδι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Chiers καὶ τοῦ Meuse τὰ ἐπισιμότερα τούτων. Κατὰ τὸ ἀνατολικόν, κάτωθι τοῦ Sedan, πρὸς τὸ Carignan, εὐρίσκεται τὸ Douzy, παλαιὸν χωρίον τοῦ 12ου αἰῶνος· τέσσαρα χιλιόμετρα κάτωθι τούτου, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Chiers καὶ Meuse, κείται τὸ Bazeilles, μεγάλη κωμόπολις, ἔνθα ὁ Turpinne διῆλθε τὴν νεότητά του τέλος εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ Sedan εὕρηται τὸ προάστειον Balan, οὗτινος αἱ τελευταῖαι οἰκίαι θίγουσι τὸ πρηνὲς τοῦ φρουρίου. Ἄνωθι τοῦ Sedan κείται χωρίον σπουδαῖον διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι τὸ Floing, ἐκτισμένον μετὰ τοῦ χωριδίου Casal ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὄχθης τοῦ Meuse, τοῦ τελευταίου φθάνοντος πρὸς τὰς πύλας τοῦ Sedan δυτικῶς τοῦ φρουρίου τούτου. Τέλος ἐντελῶς πρὸς δυσμὰς τοῦ Sedan εὕρηται τὸ μέγα καὶ ὠραῖον χωρίον Douchery, μὲ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Meuse. Ἡ κατοχὴ τῶν διαφόρων τούτων χωρίων ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῶν ἀγῶνων τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, καὶ δὲν μένουσι πλέον ἢ ἐρείπια εἰσέτι καπνίζοντα καὶ κατματωμένα τῶν χωρίων τούτων καὶ τῶν κωμῶν, ἅτινα ἀπετέλουν τὸν στολισμὸν τοῦ Sedan.

»Ἡ διάταξις τῶν στρατευμάτων τὴν πέμπτην (1. Σεπτεμβρίου), κατὰ τὴν αὐγὴν, ἦτο ἡ ἐξῆς. Τὸ Βαυαρικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Tann κατεῖχε τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ πεδίου τῆς μάχης· εἶχον δὲ τὸ κέντρον αὐτῶν μεταξὺ τοῦ χωρίου τοῦ Douzy, ὅπερ κατεῖχον, καὶ τοῦ χωρίου Bazeilles. Τὸ ἀριστερόν των ἐστηρίζετο μέχρι τοῦ ποταμοῦ Chiers καὶ ἐδέσποζε τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τοῦ Meuse. Τὰ ὑψώματα ἄνωθι τοῦ Douzy καὶ τοῦ Bazeilles κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ Σαξωνικοῦ σώματος ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Σαξωνίας. Οὗτοι ἐξετείνοντο

μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ δρυμοῦ τοῦ Daigny. Ἐμπροσθεν τούτων καὶ πλησιέστερον τοῦ Sedan εὐρίσκετο, παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Givonne, ἡ πρωσικὴ βασιλικὴ φρουρά. Πρὸς τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κάτωθι τοῦ Sedan, τὰ ὑψώματα τὰ δεσπόζοντα τὴν κοιλάδα τοῦ Meuse κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ 5ου καὶ 11ου σώματος· ἐκράτουν τὴν κορυφὴν λοφίσκου, κάτωθι τοῦ ὁποίου βέει ὁ βύαξ τοῦ Floing, ἐν μέρει κεκρυμμένοι καὶ καλυπτόμενοι ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ τοῦ Grand Canton, πλησίον τῶν χωρίων τοῦ Saint Menges ἢ τοῦ Fleigneux.

»Τὸ σῶμα τῶν Βυρτεμβέργων κατεῖχε τὸ Douchery, ἔχον ἐντολὴν νὰ ἐμποδίσῃ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, ἅτινα ἠδύναντο τυχόν νὰ ἔλθωσιν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Mezières, ὅπως ἐνωθῶσι μετὰ τῶν τοῦ Mac Machon. Οἱ Πρωσσοὶ, πληροφορηθέντες περὶ τῆς πορείας τοῦ στρατηγοῦ Vinoy, ἐφοβοῦντο μὴ καταφθάσῃ διαρκούσης τῆς πάλης. Οἱ Βυρτεμβέργοι ἦσαν ἐπιφορτισμένοι νὰ τὸν σταματήσωσι. Ἡ ἰππικὴ μεραρχία τοῦ Stalberg ἦτο διατεθειμένη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Douchery.

»Μέχρι τοῦδε λόγου ἐγένετο ἀπολύτως περὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Meuse ὄχθης. Τὰ ὑψώματα τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης κατεῖχοντο ἐπίσης ὑπὸ Βαυαρῶν· ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων δὲ τούτων ἔμεινε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας· ἀλλὰ τὰ στρατεύματα ταῦτα τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης δὲν ἔλαβον οὐδόλως μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα· διὸ καὶ ἀρκούμεθα μόνον νὰ σημειώσωμεν τὴν παρουσίαν αὐτῶν.

»Ὁ Mac-Machon, ὅστις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 29, 30 καὶ 31 ἐπάλασε διαρκῶς καὶ δὲν ἐδιοίκει πλέον ἢ στρατεύματα ἐξητλημένα ἀπὸ τοῦ κόπου, ἐστήριξε τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Sedan, τὸ δὲ δεξιὸν αὐτοῦ ἦτο πρὸς τὴν Bazeilles, καὶ ὤφειλε νὰ ἀντιμετωπίξῃ τοὺς Βαυαρούς. Τὸ κέντρον κατεῖχε θέσιν ἐπὶ λοφίσκου δεσπόζοντος τὴν κοιλάδα τῆς Givonne καὶ καλυπτομένου ὑπὸ μικροῦ δρυμοῦ, καλουμένου τῆς Givonne. Τέλος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἀπὸ Sedan πρὸς τὴν Βελγικὴν, ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ ἐκάλυπτε τὰ ὑψώματα τοῦ Hy, ἅτινα εἶναι ἀντικρὺ τῶν τοῦ Floing.

»Τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Molke ἦτο νὰ κλείσῃ τοὺς Γάλλους ἐντὸς τοῦ Sedan, περιστελλομένου ὅσον οἶόν τε τοῦ κύκλου, ὃν ἐσχημάτισε πέριξ αὐτῶν. Δὲν ὑπῆρξε καιρὸς ἀρκετὸς, ὅπως καταληθῶσι τὰ ὑψώματα τοῦ δάσους τῶν Ἀρδεννῶν, καὶ οἱ δρυμοὶ οἱ δεσπόζοντες τὰς κοιλάδας τοῦ Chiers καὶ τοῦ Meuse. Οἱ Σάξωνες καὶ ἡ φρουρά, κεκρυμ-



μένει ἐντός τῶν ὄρμων τούτων, ὤφειλον νὰ κατέλθωσι, νὰ κυριεύσωσι τὰ μικρὰ χωρία καὶ βίψωσι τὰ γαλλικὰ τάγματα εἴτε εἰς τὸν Meuse, οὔτινος τὴν ἀριστερὰν ὄχθην ἐφύλαττον οἱ Βαυαροὶ, εἴτε ἐντός τοῦ Sedan, ἔθα δὲν ἠδύναντο ν' ἀνθίσζωσιν ἐπὶ πολὺ. Οἱ Βαυαροὶ ὤφειλον νὰ κλείσωσι τὴν ὁδὸν εἰς τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, καθ' ἣν περιστασιν ἐπειρῶντο νὰ διαφύγωσι πρὸς τὸ Montmedy διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Chiers. Ὁ στρατηγὸς Moltke ἐφύλαττε, διὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ μάχη ἤθελεν ἀρχίσει, ἔκτακτόν τι ἄξιον νὰ ἐπιφέρῃ τὴν νίκην εἰς τοὺς Πρώσους.

»Τὴν πρωτὴν τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὀμίχλης πυκνῆς, εὐνοϊκῆς εἰς τοὺς Πρώσους, καθὼ καλυπτούσης τὰ κινήματά των.

»Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν μάχην λαβόντων μέρος ἐκατέρωθεν δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβῶς γνωστός· δυνάται τις ὅμως νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς μὲν γαλλικὰς δυνάμεις εἰς 130,000, τὰς δὲ γερμανικὰς τοὐλάχιστον εἰς 300,000. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν, οἱ Γάλλοι εἶχον, κατ' αὐτὰς τὰς πρῶσσιμὰς ἡμέρας, μόνον 180 κανόνια τοῦ πεδίου, καὶ τὰ 150 τοῦ φρουρίου τοῦ Sedan.

»Κατὰ τὴν 5. ὥραν τῆς πρωτῆς οἱ Βαυαροὶ ἤρξαντο τοῦ πυρὸς κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· εἶχον δὲ διαταγὴν νὰ περιμείνωσιν, ὅπως ἀρξῶνται τῆς μάχης κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, μέχρις οὗ τὰ Σαξωνικὰ σώματα, τὰ λαμβάνοντα θέσεις ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, φθάσωσιν εἰς τὰς ὀρισμέναις αὐτοῖς θέσεις τοῦ ἀγῶνος. Ὁ στρατηγὸς Tann ἦτο ἀνυπόμονος ν' ἀρχίσῃ τὴν πάλην· φαίνεται ὅτι ἐροβείτο μὴ προληφθῆ ἀπὸ τὸν Mac-Machon, οὔτινος τὸ σχέδιον ἦτο, ὡς εἰκάζεται, νὰ ἐκβιάσῃ τὴν γραμμὴν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ν' ἀνακτίσῃ τὸ Carignan, ἐγκαταλειφθὲν τὴν προτεραιάν, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς Montmedy. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡ προσβολὴ τῶν Βαυαρῶν ἤρξατο ἅμα τῆ πρωτῆ πρὸ τῆς ὀρισμένης στιγμῆς.

»Ὁ Ναπολέων ἔππευσε τὴν 6ην ὥραν καὶ ὑπῆγε πρὸς τὴν Bezeilles, ἐνθα ἦτο ἡδὴ ὁ Mac-Machon. Ζηρηρότατος πυροβολισμὸς ἤρξατο μεταξὺ τοῦ Βαυαρικοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ. Περὶ τὴν 7ην ὥραν, διασκεδασθείσης τῆς ὀμίχλης, εἶδον οἱ Γάλλοι ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀντεμάχοντο πρὸς μόνους τοὺς Βαυαροὺς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Chiers· παρετήρησαν δὲ τὰς πρῶσσιμὰς γραμμὰς ἀναπτυσσομένης εἰς

τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν δεσποζόντων τὰς θέσεις των καὶ κλειούσας τὸ δυνατὸν ἐνδεχομένης ὑποχωρήσεως πρὸς τὴν Βελγικὴν. Ἡ ἡμέρα ἤρχισε, καὶ ἡδὴ ἡ ἀπλῆ θέα τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ τῶν παρὰ τοῦ ἔχθρου κατεχομένων ὑψωμάτων ἐμαρτύρουσι ὅτι εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ πλεονέκτημα δυνάμεων πολὺ ἀνωτέρων τῶν γαλλικῶν. Ἀκριβῶς αὐτὴν ταύτην τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἦτο χρεῖα ὀλης τῆς δυνάμεως τοῦ ἀποφασιστικοῦ καὶ τοῦ τολμηροῦ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ στρατάρχου Mac-Mahon, ἐπληρώθη ὁ δούξ τῆς Μαγέντας ἀρκούντως σοδάρως, ὥστε ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ τὸν φέρωσι μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐλλείψει τοῦ στρατάρχου ἡ ἀρχηγία μετέβαινε δικαίωματι εἰς τὸν στρατηγὸν Ducrot. Ὁ στρατηγὸς Wimpffen ἐπικρουσίασε φάκελλον ἐσφραγισμένον, ὅστις τῷ ἔδιδε τὴν ἀρχηγίαν. Τελευταία αὕτη πράξις τῆς προσωπικῆς κυβερνήσεως.

Ὁ στρατηγὸς Wimpffen, διατελὼν ἐν Ἀλγερίᾳ, εἰδοποιήθη τηλεγραφικῶς νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἵνα ἐκείθεν ἐλθὼν λάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ 9ου σώματος τοῦ στρατοῦ τοῦ Πίνου. Ἐπεβιβάθη εἰς τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον ἐξ Ogan, καὶ ταξιδεύων νύκτα καὶ ἡμέραν ἀφίκετο τὴν πρωτὴν τῆς 28ης εἰς Παρισίους. Διήλθε σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν συνδιασκεπτόμενος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Παλικίου, καὶ ἀνεχώρησεν ἐν σπουδῇ εἰς Charleville. Ἐφθασεν εἰς τὸν στρατὸν τὴν 30ην καὶ παρευρέθη εἰς τὴν μάχην τῆς 31. Ὅτε τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἔλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, δὲν εἶχε μεγάλας ἐλπίδας, καὶ ἡδὴ προέβλεπε τὴν συνθηκολόγησιν, ἣτις ἔμελλε τὴ αὐτὸ ἐσπέρας νὰ καταστῇ ἀναγκαῖα, καὶ ἐξεστίχιστο ἐπὶ τῇ ιδέᾳ, ὅτι τὸ ὄνομά του ἔμελλε νὰ μένη συνδεμένον εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἥτης.

»Ἐνῶ ὁ στρατηγὸς Wimpffen, ὑπὸ τὴν ἐπίβριον τῶν πικρῶν σκέψεων του ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, οἱ Βαυαροὶ, ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ταραχῆς ἣν ἔφερεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἡ πλήγωσις στρατάρχου Mac-Mahon, γενομένη ἐν ἀκαρεῖ γνωστῇ εἰς ὅλον τὸν στρατὸν, ἐβάδισαν ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ κατέλαβον τὰ περὶ τοῦ χωρίου Bazeilles.

»Μέρος τῶν ἐπεδρεῶν τῶν Βαυαρῶν ἦτο, ὡς ἐβρέθη, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Meuse, ἀλλὰ συνκοινωνεῖ μετ' αὐτῶν διὰ τῶν γεφυρῶν τοῦ Douzy, ἦτοι διὰ τῆς λιθοκίστου γεφύρας, ἐρ' ἣς διέρχεται ἡ ὁδὸς τοῦ Monzon, καὶ τῆς γεφύρας τοῦ σιδηροστράτου, ἣτις φέρεται ἀπὸ



Mezières εις Metz, ἢν γέφυραν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ μηχανικοῦ ἐφρόντισαν μὲν νὰ ὑπονομεύσωσιν, ἀλλ' ἐλησμόνησαν τὴν προτεραιάν ν' ἀνατινάξωσιν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ὑποχωρήσεως. Οἱ Βαυαροὶ, ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τοῦ σφάλματος τούτου, καθ' ὅσον ἐκέρδιζον ἔδαφος, ἐνιαχύοντο διὰ νωπῶν στρατευμάτων, ἅτινα, διερχόμενα τὸν Chiers εἰς Douzy, ὑπεστήριζον τὸ συμπεπλεγμένον κύριον αὐτῶν σῶμα. Ἐντὸς ὀλίγου οἱ Βαυαροὶ εὔρον ἕτερον στήριγμα καὶ τοὺς Σάξωνας, ὧν τὰ σώματα ἐκ τῶν ὑψωμάτων, ἔνθα κατεστάθησαν, ἤρξαντο νὰ πληρῶσι σφαιρῶν καὶ ὀβουζίων τὸ πλευρὸν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων.

Ἦτο μολίς 9η ὥρα, ἢ δ' ἡμέρα μολίς ἤρχετο, καὶ ἤδη τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὡς εἰπεῖν, ἀναμφίβολον. Τότε, κατὰ τὸ λέγειν ἐφημερίδων τινῶν, Ναπολέων ὁ τρίτος ἔλαβε μέρος εἰς τινὰ φάλαγγα προσβολῆς, διακηρύξας ὅτι μάχεται ἀπλῶς ὡς τυχαῖος στρατιώτης, καὶ ἐδάδισε κατὰ τῶν Βαυαρῶν.

Ἄλλὰ τὸ πυροβολικὸν τεθειμένον ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ἀνωθι τῆς ἀπὸ Sedan εἰς Montmedy ὁδοῦ, ἐπροξένηε φρικαλέας καταστροφάς. Τὰ ὀβούζια καὶ αἱ σφαῖραι ἔπιπτον ὡς βροχὴ πέραξ ἐκείνου, ὅστις ἦτο εἰσέτι «αὐτοκράτωρ». Ἐν ὀβούζιον ἐθάλασθη πλησίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἐκάλυψε μὲ καπνὸν καὶ χόνιν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου του, οἵτινες τὸν εἶχον κατὰ καθήκον ἀκολουθήσει, ἐπέμενον ν' ἀποσυρθῇ· ἐκείνος δ' ἐνέδωκε, καὶ περὶ τὴν 40. ὥραν εἰσῆλθεν εἰς Sedan οὐχὶ ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Montmedy, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πύλης τῶν Παρισίων, ἀφ' οὗ περιεγράφη τὸ φρούριον. Κατ' ἄλλους μάρτυρας, ὁ Ναπολέων ἔσχε πραγματικῶς τὴν ἀπόφασιν νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν, δι' ἣν δὲν ὤφειλεν ἐφεξῆς νὰ φροντίξῃ· προύχρησε λοιπὸν πρὸς ἕν τῶν μᾶλλον ἐκτεθειμένων μερῶν εἰς τὰ ὀβούζια καὶ τοὺς μύδρους, ἀλλὰ φθάσας εἰς ἀπόστασιν 200 βημάτων ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, ἐστάθη, φαίνεται, δούς ἀρόσασιν εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς παρακλήσεις τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, καὶ στρέφων τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου του εἰσῆλθεν εἰς Sedan.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξε πρὸς στιγμὴν ἐλπίς τις. Ὁ στρατηγὸς Wimpffen εἶχε τοποθετήσει πεζοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ Bazeilles καὶ πυροβολικὸν εἰς διάφορα τοῦ χωρίου σημεία. Ἡ δυστυχὴς κόμῃ ἐχρησίμευσεν, οὕτως εἰπεῖν, ὡς πρόχωμα, ὡς περιβολή.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ὑπεράσπισιν· τουφεκισμὸς δὲ ζωηρότατος ἐπέφερεν εἰς τοὺς Βαυαροὺς ζημίαι μεγάλας. Τὸ πεζὸν ναυτικὸν προσήνεγκεν ἐκεῖ λαμπρὰς ὑπηρεσίας. Ἡ καλὴ αὐτοῦ πειθαρχία, ἡ ἀκρίβεια τῆς βολῆς αὐτοῦ, τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ ἔθουμάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν στρατηγῶν. Ἐπὶ στιγμὴν ἀπεχώρησαν οἱ Βαυαροὶ, καὶ τρεῖς μεραρχίαι, αἵτινες ἐπάλαιον ἀπὸ τῆς ἄης πρωϊνῆς ὥρας, ἤρξαντο ἀποχωροῦσαι πρὸς Douzy. Ταυτοχρόνως τὸ κέντρον τῶν Γάλλων ἐξετέλει ἐνεργητικωτάτην προσβολήν, ὅπως ἀποδιώξῃ τοὺς Σάξωνας ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων, ἅτινα κατεῖχον, καὶ ὅθεν διεύθυνον ἐφ' ὅλα τὰ μέρη τῆς κοιλάδος, τὰ παρὰ τῶν Γάλλων κατεχόμενα, τρομερὰ ἐπισκίηποντα πυρά. Ἡ προσπάθεια ὑπῆρξε θαυμαστή· οἱ λόφοι, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐστρατοπεδευμένα τὰ σάξωνικὰ σώματα καὶ ἡ πρωσσικὴ φρουρὰ, ἦσαν κρημνώδη, καὶ τὴν κορυφὴν εἶχον σύνδενδρον. Οὐδὲν ὅμως ἐμπόδισε τοὺς ἀνδρείους στρατιώτας· ἀνεβρίχσαντο εἰς τὰς θέσεις ταύτας μετὰ τόλμης θαυμασίας. Τὴν ἐπαύριον ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ Χρόνου, διατρέχων τὸ μέρος τοῦτο τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εὔρισκε τὰ ἴχνη πάλης ἀληθῶς ὑπερανθρώπου.

Ἦτο 11. ὥρα, καὶ ἀόριστός τις ἐλπίς συνεχράτει τὴν ἐνεργητικότητα τῶν γαλλικῶν ὅπλων. Ὡς εἰς Βατερλώ ἐπερίμενον τὸν Grouchy, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κατὰ τὴν σκληρὰν ταύτην πρωϊαν τῆς ἄης Σεπτεμβρίου ἐφανατάζοντο ὅτι ἐμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ Bazaine, καὶ ἤθελε κτυπήσει ἐκ τῶν ὀπισθεν τὰς θέσεις τῶν Βαυαρῶν, καὶ ἀνοίξῃ τὴν πρὸς τὸ Metz ὁδόν. Ἄλλοι ὑπελόγιζον, ὅτι ὁ Vinoy ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ ἀπὸ Mezières. Αἱ προσδοκίαι αὗται δὲν ἐμελλον νὰ διαρκέσωσιν. Ὁ στρατηγὸς Moltke ἐπεφύλαττε τοῖς Γάλλοις ἐκπληκτικὸν τι στρατήγημα, ὅμοιον μὲ τὴν προσέλευσιν τοῦ Βλοῦρχερ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐν Βατερλώ. Ἐπωφελοῦμενος ἐκ τῆς πρωϊνῆς ὀμίχλης ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ, χωρὶς νὰ τὸν ἴδωσιν οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ, διῆλθε τὸν Meuse, κάτωθι τοῦ Douchery, καὶ διὰ πορείας συντόνου, ἀναβρίχόμενος τὰς κλιτύας, αἵτινες δεσπόζουσι κάτωθι τοῦ Sedan τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Meuse, ἔφθασεν ὅπως ἀποπερατώσῃ τὴν κύκλωσιν τοῦ φρουρίου τοῦ Sedan καὶ τῶν στρατευμάτων, ἅτινα εἶχον σπρωχθῆ κάτωθι τῶν ὄχυρωμάτων τῆς πόλεως ταύτης.

Τὴν μεσημβριαν ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιδείξιου καὶ τολμηρᾶς ταύτης ἐπιχειρήσεως ἦτο γεγονός. Ἀπ' ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν, ἅπανα ἡ κο-



ρυφή τῶν ὑψωμάτων τῶν δεσποζόντων τὸ Sedan ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ συνεχοῦς γραμμῆς ἐχθρικῶν σωμάτων καὶ ἐπεστέφετο διὰ τρομεροῦ πυροβολικοῦ.

»Βορείως τοῦ Sedan πρὸς ἀνατολὰς ὑψοῦται λόφος, οὔτινος αἱ δυτικαὶ κλιτύες κατέρχονται μέχρι τοῦ Meuse. Ἡ κορυφή τοῦ λόφου τούτου ἀποτελεῖ ὄροπέδιον μόλις ἐκτάσεως χιλιομέτρου, τὸ δὲ ὀπισθεν μέρος πρὸς δυσμὰς ἀποτελεῖ μικρὰν κοιλάδα, καλουμένην le Font de Givonne. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ Floing.

»Τὸ Floing εἶναι χωρίον εικοσάδος οἰκιῶν, δίδον τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ὄροπέδιον. Τὸ ὑψωμα τοῦτο ἀπέχει 12—1500 ἀπὸ Sedan· φθάνει δέ τις εἰς αὐτὸ, χωρὶς νὰ φανῇ ἀπὸ τοῦ φρουρίου, δι' ὁδοῦ ἀκολουθοῦσης τὴν ὄχθην τοῦ Meuse κάτωθι τοῦ Sedan. Ὁ ποταμὸς Meuse περιγράφει μεταξὺ Sedan καὶ Douchery μέγα ἄγκιστρον, ὅπερ ἀκολουθεῖ περιγραφικῶς ὁδὸς ἐπαρχιακῆ, φέρουσα ἀπὸ Sedan εἰς Vigne-au-Bois. Ἐκειθεν λοιπὸν ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ, καλυπτόμενος ὡς διὰ παραπετάσματος ὑπὸ τῶν Βυρτεμβεργικῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ Stolberg, ἐστρατοπεδευμένων εἰς Douchery, ἀνέβη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Floing.

»Ὅτε οἱ Γάλλοι στρατηγοὶ εἶδον τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων, ἐνόησαν ὅτι ἀντὶ πάσης θυσίας ὤφειλον νὰ κατακτήσωσι τὴν πολύτιμον ταύτην θέσιν. Διέθεσαν ἀπέναντι τοῦ Floing συντάγματά τινα τοῦ πεζικοῦ, εἷς τινα δὲ μυχόν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὀποίου ῥεῖ ὁ μικρὸς ῥυαξ Floing, ἔθεντο ἕλας θωρακοφόρων.

»Οἱ Πρῶσοι, ἅμα ὑπερέβησαν τὸ Floing, ἀνεπτύχθησαν ἀκροβολιστικῶς. Οἱ ἀκροβολισταὶ οὗτοι ἤρξαντο τοῦ πυρός· οἱ δὲ Γάλλοι ἐπραξαν τὸ αὐτὸ διὰ πυρὸς τουφεκίου ζωηροτάτου καὶ καλῶς διευθυνομένου. Οἱ Πρῶσοι στρατιῶται ἐπιπτον, ἄλλοι δὲ ἐρχόμενοι ἐλάμβανον τὰς θέσεις αὐτῶν. Πόραυτα οἱ θωρακοφόροι Γάλλοι ἐκλονίσθησαν, καὶ ἤρξαντο ἐν τελείᾳ τάξει ν' ἀναρρῶνται εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Floing ἐκ τοῦ ὀπισθεν.

»Οἱ Πρῶσοι ἐξεθαμβήθησαν ἀπὸ τὴν προσβολὴν ταύτην· ὅσοι δὲ τούτων δὲν εἶχον εἰσέτι καταλάβει θέσιν ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, κατῆλθον ὀρματικῶς εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Floing· καὶ ὅσοι ἦσαν ἤδη ἀνεπτυγμένοι ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, ἐσαρώθησαν ὑπὸ τῶν θωρακοφόρων. Τὸ ὑψωμα ἐκαθαρίσθη κυριολεκτικῶς. Δυστυχῶς ὅμως οἱ θωρακοφόροι δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὑπερβάντες τὸ ἄκρον τοῦ ὄροπεδίου

κατέβησαν καὶ οὗτοι πρὸς τὸ χωρίον Floing, κείμενον κατὰ τὸ μέσον, καὶ περιεπλέχθησαν εἰς τοὺς κήπους τοὺς περιβάλλοντας τοῦτο. Τὸ κίνημα τοῦτο ἦτο ἡ συνεπὴς καταστροφὴ αὐτῶν.

»Τὸ πρωσσικὸν πεζικόν, κεκρυμμένον εἰς τοὺς κήπους τούτους, ὀπισθεν τῶν φρακτῶν καὶ μικρῶν τοίχων, ἤρξατο κατὰ τῶν γαλλικῶν ἰλῶν πυρὸς εὐθυδύλου, ταχέως ἐξολοθρευόντος αὐτάς· ὅθεν ἠθέλησαν αὐταὶ ν' ἀποχωρήσωσιν, ἀλλ' οἱ ἵπποι, φουσκωμένοι ἐκ τῆς ἐφόδου, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἀνέλθωσι τὰς κλιτύας, ἄς ὡς εἴπομεν, εἶχον κατέλθει κατὰ τὸ ἦμισυ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προφυλάξωσι τοὺς δυστυχεῖς θωρακοφόρους ἀπὸ τῶν πρωσσικῶν κτυπημάτων. Οἱ Πρῶσοι πεζοὶ ἐφόρμησαν τότε, διτλήθον ἐπὶ τῶν σωμάτων τῶν ἵππων, καὶ ἐπὶ τῶν θωρακοφόρων, ἀφιππευμένων, πεσμένων, πληγωμένων, θνησκόντων, καὶ οὕτω ἡ γραμμὴ αὐτῶν ἔσπεψε δεύτερον ἤδη τὸ ὄροπέδιον ἐπὶ τινὰς στιγμάς. Ὁ τουφεκισμὸς ἐπανελήφθη ἐκ μέρους τῶν Γάλλων μετὰ ζωηρότητος. Οἱ Πρῶσοι ἀκροβολισταὶ ἐταράχθησαν κἄπως ἐκ τῶν ἐκπυροσκορησεων· ὅτε δ' ἔπαυε τὸ πῦρ, δευτέρα ἐφοδος θωρακοφόρων, θαυμασίως τελεσθεῖσα, τοὺς κατέφρασεν ἐκ νέου. Προσεπάθησαν νὰ σχηματισθῶσιν εἰς τετράγωνον, δὲν κατέφρασαν ὅμως ν' ἀποτελειώσωσι τὴν κίνησιν ταύτην, καὶ μέγας αὐτῶν ἀριθμὸς ἔπεσε σπαθισθέντες ὑπὸ τῶν Γάλλων θωρακοφόρων. Ὅπισθεν τῶν ἀκροβολιστῶν ἐπροχώρει, εἰς κανονικὴν τάξιν, τὸ πολὺ τοῦ πρωσσικοῦ πεζικοῦ. Ἐνῶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν οἱ ἀκροβολισταὶ ἐσταμάτων ἐπὶ στιγμῶν, ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ζωῆς αὐτῶν, τὴν προσβολὴν τῶν θωρακοφόρων, οἱ Πρῶσοι πεζοὶ ἐσχηματίζοντο εἰς γραμμὴν μάχης. Αἱ ἕλαι, καθ' ἣν στιγμῶν ἐπροχώρων ἐν τάξει τῶν ἵππων αὐτῶν κατὰ τῆς γραμμῆς ταύτης, ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων ὑπὸ τρομεροῦ τουφεκισμοῦ, περικαλύφσαντος αὐτοὺς ὑπὸ καπνοῦ. Οἱ στερεοὶ καὶ τολμηροὶ ἵπποις ἐβάδισαν ἐπὶ τὰ πρόσω, ἀλλὰ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ τοὺς κατέστρεψεν. Ἐμπροσθεν τοῦ θανατηφόρου τούτου πεζικοῦ ὑψώθη σωρὸς ἵππων λευκῶν καὶ στακτῶν, πεσμένων καὶ αἱματοφόρων, σωρὸς νεκρῶν καὶ ἀποθησκόντων ἵππέων. Εἶναι ἀδύνατον, λέγει ἀναποκριτὴς τις τοῦ Χρόνου, μάρτυς τῆς σκηνῆς ταύτης, νὰ ἴδῃ τις τελειότεραν καταστροφὴν ὑπερηφανοτέρου ἵππικοῦ.

»Αἱ προσπάθειαι τῶν Γάλλων ἵππέων δὲν ἐξηγητήθησαν εἰσέτι· ἰδοὺ πάλιν δεύτερον σῶμα ἵππέων ἐλαφρῶν, ἐξῆλθε τοῦ μυχοῦ τοῦ Floing ὡς κεραυνὸς ἀπὸ πυκνοῦ νέφους. Ἐπρωχώρησαν ἀργὰ ἀργὰ, ἀλλὰ δὲν ἤ-



σαν. ὡς οἱ θωρακοφόροι, οἵτινες ἔπιπτον ἐπ' αὐτῶν τῶν γραμμῶν τῶν βαυονίδων. Οἱ ἴπποι τῶν λογχοφόρων καὶ τῶν Ουσάρων ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος πολὺ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὰς ἐχθρικὰς τάξεις. Αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔτρεχον τολμηρῶς μέχρι τῶν γραμμῶν τοῦ πρωσσικοῦ πεζικοῦ, ἔνθα τοὺς κατέστρεφεν ὁ θάνατος. Μία συνεκπυρσοκρότησις ἐκάλυψε μὲ καπνὸν τὸ πλευρὸν τῶν Πρώσων, οἱ δὲ τελευταῖοι Γάλλοι ἵππειεῖς ἔπεσαν. Πάραυτα οἱ Πρώσοι προσχώρησαν, κατεπάτησαν μὲ τοὺς πόδας τοὺς σωροὺς τούτους τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων, καὶ προσέβαλαν τὸ γαλλικὸν πεζικόν, ὅπερ καλυπτόμενον ὄπισθεν προχώματος, ἀπεκρίθη διὰ συνεχοῦς πυρός.

»Μέχρι τοῦδε ἡ πάλη ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ πρωσσικοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Γάλλων πάντοτε. Τότε οἱ Πρώσοι ἐπλησίασαν μίαν κανονστοιχίαν, τὴν ἐτοποθέτησαν, καὶ εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας βολὰς αἱ γαλλικαὶ γραμμαὶ, αἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἀντίσχεον ἰσχυρῶς, ἤρξαντο κλονιζόμεναι. Ἄν τὸ γαλλικὸν πεζικὸν εἶχε πυροβόλα τινὰ πρὸς ὑποστήριξιν, ἦθελεν ἐπὶ πολὺ ἀνθέξει· ἄνευ ὅμως τῆς τῆς τῆς ὑποστηρίξεως ὠφέλει νὰ ἐνδώσῃ. Ἡ ὑποχώρησις ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἐν τάξει. Ὅτε ὅμως οἱ Πρώσοι, πάντοτε προχωροῦντες, ἀφίκοντο ἐντὸς βολῆς πρὸς τὸν δρόμον τῆς Givonne, ὅστις δεσπόζει τὸν μυχὸν αὐτῆς, ἐστάθησαν ἐπὶ τινὰ στιγμὴν ἕνεκεν θανατηφόρων πυροβολισμῶν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἦσαν κεκρυμμένα ἐν τῷ δρυμῷ τούτῳ. Ἀλλὰ πάραυτα τὰ γαλλικὰ συντάγματα, ἐξητλημένα, ὑπερφαλαγγισμένα, ἐννοοῦντα ὅτι ἐμάχοντο κατὰ δυνάμειν ἀσυγκρίτως ἀνωτέρων, ἄνευ πυροβολικοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἄνευ φυσικῶν, ἐσώθησαν εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ ἀριθμὸς τις ἐφθασε διὰ μέσου τούτων εἰς τὰ βελγικὰ μεθόρια, ἔνθα κατέθεντο τὰ ὄπλα.

»Ὁ βασιλικὸς πρίγκιψ κατὰ τὴν 2. 1/2, μετὰ πάλιν ὠρῶν 3 καὶ 1/2, ἦτο κύριος τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Floing, τοῦ δρυμοῦ τῆς Gareppe, καὶ ἔκτοτε εἶχε πραγματικῶς ἐν χερσὶ τὴν κλεῖδα τῶν θέσεων, ἔνθα ὑπεχώρει ὁ γαλλικὸς στρατός.

»Μία κοιλὰς, ἥτις ἐπ' αὐτὸ τὸ φρούριον τοῦ Sedan φθάνει, κοιλὰς εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπὸ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Βελγικὴν ἄγουσα, καὶ ἔνθα εὐρηται τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Givonne, ὑπῆρξε τὸ σημεῖον, ἔνθα ἡ στρατιὰ τοῦ πρώτου βασιλικοῦ πρίγκιπος

ἀφ' ἐνὸς καὶ τὰ σαζωνικὰ καὶ βαυαρικὰ σώματα ἀφ' ἑτέρου, τὰ παλαίοντα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Sedan, ἤρξατο τὴν ἔνωσιν αὐτῶν. Ἐθεντο εἰς τὸν μυχὸν Givonne πολυαριθμούς κανονστοιχίας, αἵτινες, ὑπερασπιζόμεναι δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ἤρξαντο διευθύνουσαι σφαιράς καὶ ὀβούζια τόσον ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως τοῦ Sedan, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ προαστείου Balan, ἔνθα τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἀντίσχεον εἰσέτι.

»Ἄμα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Πρώσων τὸ Balan μετ' ἀπελπισμένην τῶν Γάλλων ὑπεράσπισιν, ἐπῆλθεν ἀμέσως τὸ σὸ σώζων σωζέτω ἑαυτὸν πρὸς τὴν πόλιν Sedan. Οἱ στρατιῶται κατεπάτουν ἀλλήλους παλαίοντες ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ ἵππειεῖς ἀφιππεύοντες προσεπάθουν ν' ἀνοίξωσιν δρόμον δι' αὐτῶν τῶν ὄχυρωμάτων, ὀλισθαίνοντες ἐπὶ τοῦ ἀντικρήμνου, ἑτέροι δὲ εἰσώρμων διὰ τῶν ὄροσθυρῶν (porternes). Θωρακοφόροι ἐβρίπτοντο μετ' αὐτῶν τῶν ἵππων εἰς τὰς τάφρους συντριβομένων κνημῶν τε καὶ ὀμοπλατῶν τῶν ἵππων· ἄνδρες ἀνεβήκωντο οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δέ· ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ, συνταγματάρχαι καὶ στρατηγοὶ ἀκόμη, ὧν δὲν ἰθὺνάτο τις νὰ μὴ ἀναγνωρίζῃ τὴν στολὴν, εὐρίσκοντο ἐν τῷ συρφετῷ τούτῳ. Ὅπισθεν ἤρχοντο κανόνια μὲ τοὺς βαρεῖς κιλλίθαντας καὶ τοὺς ἰσχυροὺς ἵππους αὐτῶν, ἐκβιάζοντα τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους, πληγόνοντα καὶ συντρίβοντα τοὺς φεύγοντας πεζοὺς.

»Ὡς ἐπίμετρον δὲ τῆς συγχύσεως καὶ τῆς φρίκης αἱ πρωσσικαὶ κανονστοιχίαι προσέβησαν τότε ἐντὸς βολῆς κανονίου, καὶ αἱ βόμβαι ἤρξαντο νὰ πίπτωσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν φευγόντων σωρῶν. Ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων εὐρίσκειτο ἡ ἐθνοφυλακὴ ὑπηρετοῦσα τὰ κανόνια τοῦ φρουρίου, καὶ ἀπεκρίνετο κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἤττον ἐπιτυχῶς εἰς τὰς πλησιεστέρας πρωσσικὰς κανονστοιχίας.

»Εἰς ἀνταποκριτῆς τοῦ Dailly News, ὅστις παρίστατο εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην, περιέγραψεν ὅλας τὰς περιπετείας. Ἐν τῇ πόλει ἤρξαντο νὰ πίπτωσι βόμβαι· εἰς πολλὰς μικρὰς ὁδοὺς εὐρίσκοντο σειραὶ κιθωτίων πλήρειων πυρίτιδος, μὴ δυναμένων οὔτε νὰ προχωρήσωσιν οὔτε νὰ ὀπισθοχωρήσωσι· τόσον ἡ μεγάλη ὁδὸς ἦτο πλήρης. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ἔμεινεν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Turenne, ἀλλ' ἐν ὀβούζιον ἔπεσεν ὑπὸ τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ ἐκραγὲν ἐφόνευσε τὸν ἵππον στρατηγοῦ συνοδευόντος αὐτόν.

»Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μάχη ἦτο ἀπολύτως χαμένη.



» Ἀφοῦ ἀπωλέσθη πᾶσα ἔλπις, συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, προεδρεύοντος τοῦ Ναπολέοντος, ἐν ᾧ συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως ἠτήσατο νὰ μὴ ἐκτεθῆ ἡ πόλις εἰς ἀνωφελεῖ βομβαρδισμόν. Πάντες οἱ εἰς τὸ συμβούλιον παραστάτες στρατηγοὶ ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς παραδόσεως· δύο μόνον ἀντίστησαν, οἱ στρατηγοὶ Pellé καὶ Bellemare. Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἔσχεν ὀρμὴν ἀληθοῦς ἀπελπισίας, καὶ ἠθέλησε ν' ἀποπειραθῆ ἑσχάτην τινὰ δοκιμὴν, ὅπως σώσῃ τὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ βαρόνουτος αὐτὸν αἰσχύου. Τὰ ἐν Σεδᾶν συνωθούμενα στρατεύματα παρεῖχον τὸ θέαμα τῆς ἀποθαρρύνσεως. Ἐξηγνητῆμένοι, ἀπεθαμμένοι ἐκ τῆς πείνης καὶ ἐκ τοῦ κόπου, πεπληρωμένοι ἐκ τῆς δυσπιστίας, ἦν ἐμπνέει τῷ στρατιώτῃ ἡ ἀνικανότης τῶν ἀρχηγῶν του, ἄνευ πολεμφοδίων, οἱ στρατιῶται ἤρηνοντο πάντα ἀγῶνα. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτοὺς, τοὺς ἐξώρκιζε νὰ δοκιμάσῃσιν ἅπαξ ἔτι. «Ζήτω ἡ Γαλλία», ἐφώνησεν· «ἐμπρός!» Εἰς ὀλίγους ὁμοῦς ἢ φωνῆ αὐτοῦ ἦν εὐπρόσδεκτος. Θέλων ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν, ἐφώνει· «Ὁ Βασιλὴν κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Πρώσων. . . . Εἶναι δυνατὸν ἀκόμη νὰ νικήσωμεν, ἢ ἄς ἀποθάνωμεν! . . .» Αἱ σάλπιγγες ἤχουν πανταχόθεν. Ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ, ὄλλαμοὶ διαφόρων συνταγμάτων, συνεσπειρώθησαν περὶ τὸν Βίμπφεν. Περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἡ κρεμαστὴ γέφυρα κατεβιβάσθη, μετὰ δυσκολίας δ' ἀπεκρούσθη τὸ πλῆθος τῶν φυγάδων, οἵτινες ἔσπευον ζητοῦντες τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν πόλιν. Διέστησαν. Οἱ Πρώσοι κατεῖχον τὸ Balan, κατέλαβον δὲ πάσας τὰς οἰκίας, καὶ ἀπὸ τῶν παραθύρων ἐपुरοβόλουν κατὰ τῶν Γάλλων. Οὐδὲν ὁμοῦς ἀνεχάιτις τὸν Βίμπφεν αἱ σφαῖραι βροχηδὸν ἐπιπτον περὶ αὐτόν. Ἡ ἐκκλησία τοῦ προαστείου, πλήρης ἐχθρῶν καὶ τὰς στερεὰς θύρας τῆς κεκλεισμένης ἔχουσα, ἦν ὡσεὶ περιβολή. Οἱ στρατιῶται δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκβάλωσι τὸν ἐχθρὸν, ἐδεκατίζοντο δ' ὑπὸ τῶν σφαιρῶν του. Ὁ Βίμπφεν προσεχάλεσεν ἕνα ἀξιωματικὸν τῶν κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς, τὸν K. Guinoe, ὅστις τὸν ἠκολούθει ὡς ὑπάσπιστις ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ προσπάθειᾳ, καὶ τὸν διέταξε νὰ μεταβῆ καὶ φέρῃ δύο πυροβόλα, ὅπως καταρρίψῃ τὰς θύρας. Τὰ κανόνια ἔσθασαν, αἱ πύλαι ἠνεώχθησαν, καὶ 200 Πρώσοι ἠχμαλωτίσθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ Βίμπφεν ἐπεμψε τοὺς αἰχμαλώτους ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν,

ὅπως ἐμπνεύσῃ θάρρος. Ἦτοιμάζετο δὲ νὰ προχωρήσῃ, καὶ, ἀφοῦ ἐκκενώσῃ τὸ προάστειον, νὰ χωρήσῃ πρὸς τὸ Bazeilles, ὅτε αἴφνης εἰδοποιήθη, ὅτι ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Σεδᾶν ἐστήθη ἡ λευκὴ σημαία. Ὑπεχρεώθη λοιπὸν νὰ σταματήσῃ. Ἐπανέκαμψεν εἰς Σεδᾶν, μετέβη παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ἀπήύθυνε πρὸς αὐτὸν πικροτάτας μομφὰς, ἐπιστρέψας δ' εἰς τὸν οἶκόν του ἔστειλε πρὸς τὸν Ναπολέοντα Γ' τὴν παραίτησίν του. Ἦν ἕκτη ὥρα τῆς ἐσπέρας. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήντησε πρὸς τὸν Βίμπφεν διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς· «Δὲν δύνασθε νὰ δώσῃτε τὴν παραίτησίν σας, ὅτε πρόκειται νὰ σωθῇ ὁ στρατὸς δι' ἐντίμου συνθήκης. Δὲν δέχομαι τὴν παραίτησίν σας. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐξεπλήρωσας τὸ καθήκόν σου· πρᾶξον αὐτὸ καὶ ἦδη. Προσφέρεῖς οὕτω ὑπερσίαν εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐδέχθη τὴν ἀναγκωχὴν καὶ ἀναμένω τὰς προτάσεις του. Πίστευσον εἰς τὴν φιλίαν μου.» Πολλοὶ στρατηγοὶ ἀπῆλθον παρὰ τῷ Βίμπφεν μετὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐπιμένοντες ν' ἀποσύρῃ τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ συναίνεσῃ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν παράδοσιν. Ἐνέδωκε.

» Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ πολλοὶ στρατηγοὶ, ὁ Douai, Castelnau, Vaubert de Genlis μετέβαινον εἰς τὸ πρωσικὸν στρατηγεῖον. Εἰς ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως, ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ γεν. ἐπιτελείου Bronsart, τοὺς συνήντησε. Μετέβαιναν εἰς Sedan νὰ προσκαλέσῃ τὸν στρατὸν καὶ τὸ φρούριον νὰ παραδοθῶσιν, ἐπαπειλῶν νυκτερινὸν βομβαρδισμόν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως. Τὸν εἰσήγαγον εἰς τὸ φρούριον, ἐκεῖνος δὲ ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν ἀρχιστρατήγον, ἀλλὰ τὸν ἔφερον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ κύριος Bronsart ἔμεινε ἔκθαμβος. Οἱ Πρώσοι ἀφ' ἐνὸς ἠγνόνον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο εἰς τὸ Sedan, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐθαύμαζεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἀρχιστρατήγει. Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἠρώτησε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του· «ἦλθον νὰ προσκαλέσω τὸν στρατὸν καὶ τὸ φρούριον νὰ παραδοθῶσιν» ἀπεκρίθη ὁ Bronsart.

» Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήντησε τότε, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν τὸν ἀπέβλεπεν, ὅτι ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Wimpfen, λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν εὐθὺς ὡς ἐπληρώθη ὁ Mac-Mahon, ὅτι τέλος ἔμελλε νὰ γράψῃ εἰς τὸν βασιλέα ἐπιστολήν, ἣν ἤθελε κομίσαι ὁ στρατηγὸς Reille. Ὁ συνταγματάρχης Bronsart ἀνεχώρησε πάραυτα· οὗτος δ' ἐπληροφόρησε τὸν βασιλέα Γουλιέλμον, ὅτι ὁ Ναπολεὼν ὁ τρίτος ἦτο αἰχμαλώτος του. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀφίκετο ὁ στρατηγὸς Reille· ὁ δὲ βασιλεὺς δὲν τὸν εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ τοῦ



φθινοπώρου τοῦ 1867, ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, κατὰ τὴν εἰς Παρίσιους τότε διαμονὴν τοῦ βασιλέως, εἶχε προσκολληθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Ὁ Reille φθάσας παρὰ τῶ βασιλεῖ ἀφιέπευσε καὶ παρέδωκε τῷ Γουλλιέλμῳ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος, λέγων ὅτι δὲν εἶχεν ἄλλην ἀποστολὴν. Ὁ βασιλεὺς εἶπεν· «ζητῶ ὡς πρώτην συνθήκην ὁ στρατὸς νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα», ἔπειτα ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν. Ἦρξετο αὕτη ἀπὸ τούτων τῶν λέξεων· «μὴ δυνῆθεις νὰ φονεῦθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων μου, καταθέτω τὸ ξίφος μου εἰς τοὺς πόδας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος» (1). Ὁ βασιλεὺς ἀπάντησεν οὕτω· «οἰκτερέω ἐπαναβλέπων τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ δέχομαι τὸ ξίφος ὑμῶν».

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Γάλλων ἀιχμαλώτων, κατὰ τὸν ἐπίσημον πρωσσικὸν πίνακα, ἀνέρχεται εἰς 108,000 ἀνδρῶν· 25,000 φαίνονται ἡχμαλωτισμένοι κατὰ τὴν μάχην· 79,000 περιελήφθησαν εἰς τὴν συνθήκην τῆς παραδόσεως, πρὸς δὲ καὶ 4,000 ἀξιωματικῶν.

Ἄγεται ὅτι εὔρον 14,000 πληγωμένους, 180 κανόνια πεδίου, 70 μυδραβόλους, καὶ 150 τηλεβόλα φρουρίου, πρὸς δὲ καὶ 10,000 ἵππους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς Βελγικὴν καταφυγόντων στρατιωτῶν λέγεται ὅτι εἶναι 3,000.

Ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν τούτων πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσι, πρὸς τιμὴν τοῦ γαλλικοῦ ὀνόματος, τὰ ἀνδρεία στρατεύματα, ἅτινα διεξῆλθον κινδυνεύοντα τὴν ζωὴν των. Ἀπέναντι τῆς θλίψεως τῆς συνθηκολογήσεως· πολλὰ συντάγματα ἰπέων, ἐν σύνταγμα ζυάδων, πολλὰ καυνοσοιχία πυροβολικοῦ, διεξέφυγον τὴν καταστροφὴν, διανοίγοντες τὰς πρωσσικὰς γραμμὰς βοηθεῖα τοῦ νυκτερινοῦ σκότους. Ἀπεφασισμένα νὰ φονεῦθωσιν ἢ νὰ καταλάβωσι τὴν πρὸς τοὺς Παρισίους ὁδόν, τὰ τάγματα ταῦτα ἐπανεφέρουν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ ἔνδοξα λείψανά των. Εἶπε νὰ μᾶς συνδράμωσι διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν εἰς τὸ νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν ἐναντιουμένην τύχην, καὶ νὰ μᾶς διδάξωσιν ἄπαντας ὅτι οὐδέποτε πρέπει ν' ἀπελπίζηται τις, ὅταν πρόκηται περὶ ὑπερσπίσεως τῆς πατρίδος, ἀπεφασισμένος ὢν εἰς πᾶσαν θυσίαν, ὅπως σώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Ὁ συνταγματάρχης R . . .»

(1) Ἄλλο εὑρίσκεται τὸ γνήσιον «εἰς χεῖρας.»

Ἀναγόντες ἐν τῷ 784. ἀριθμῷ τῆς «Ἡμέρας» μετάφρασιν ἐπίσημου Πρωσσικῆς ἐκθέσεως περὶ τῆς ἐν Σεδάν τριήμερου μάχης, καὶ ἄλλης ἐπίσημου ὡσαύτως Γαλλικῆς ἐκθέσεως, καταχωρίζομεν καὶ ταύτας αὐτολεξεί ὡς ἔπεται·

(Ἐπίσημος πρωσσικὴ ἐκθεσις)

Ἡ βραδυπορία τοῦ κυρίου γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς γερμανικὰς στρατιάς ν' ἀποκόψωσι διὰ τῶν μαχῶν τῆς 14, 16 καὶ 18 Αὐγούστου τὴν πρὸς τοὺς Παρισίους ὑποχώρησίν του καὶ ν' ἀποκλείσωσιν αὐτὸν εἰς Μέτς. Οὐχ ἦττον ὅμως οὐ μικρὸν μέρος τοῦ ἔχθρικοῦ στρατοῦ ἔμμενεν ἐτι ἐλεύθερον. Διὰ τῆς ἐν Βέρτ μάχης τὰ ἐν Ἀλσατία παρατεταγμένα σώματα τοῦ Μὰκ-Μαῶν καὶ τοῦ Δουαί ὡς καὶ τὸ εἰς βοθηϊάν των ἀποσταλὲν σῶμα τοῦ Φαλλῦ εἶχον χωρισθῆ ἀπὸ τοῦ κυρίου στρατοῦ, καὶ καταδιωκόμενα ὑπὸ τῆς τρίτης γερμανικῆς στρατιάς ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς Σαλὼν, ὅπου ἠνώθησαν μετὰ τοῦ ἀρτισυστάτου 12ου σώματος ὑπὸ τὸν Λεδρέν. Ἐν Παρισίους ὁ στρατηγὸς Βινουὰ ἐσχημάτιζεν ἕτερον σῶμα, τὸ δέκατον τρίτον. Αἱ ἀποθήκαι τοῦ Σαλὼν παρεῖχον εἰς τοὺς Γάλλους ἄφθονα μέσα, ὅπως ἐπανορθώσωσι τὰς ζημίας των καὶ συμπληρώσωσι τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἀρτισυστάτων σωμάτων. Ἀρχηγὸς τῆς δευτέρας ταύτης γαλλικῆς στρατιάς, ἦν παρηκολοῦθαι ὁ αὐτοκράτωρ, διωρίσθη ὁ στρατάρχης Μὰκ-Μαῶν. Ἐν τούτοις καὶ τὰ πρωσσικὰ στρατεύματα ἤρξαντο τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν. Πλὴν τῆς ὑπὸ τὸν βασιλικὸν πρίγκιπα τῆς Πρωσσίας τρίτης στρατιάς, εἶχε σχηματισθῆ ὑπὸ τὸν βασιλικὸν πρίγκιπα τῆς Σαξωνίας ἑτέρα, τετάρτη στρατιὰ, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, τοῦ τετάρτου πρωσσικοῦ σώματος καὶ τῶν Σαξῶνων (12ον σῶμα). Αἱ δύο αὗται στραταὶ ἐτράπησαν παραλλήλως τὴν πρὸς τοὺς Παρισίους ὁδόν. Ἐπί τινα χρόνον ἠλπίζετο ὅτι ὁ Μὰκ-Μαῶν ἔμελλε νὰ δεχθῆ τὴν μάχην εἰς Σαλὼν. Ἀλλὰ τῆ 25 αὐγούστου οἱ γερμανικοὶ στρατοὶ ἔλαβον τὴν πρώτην εἶδησιν ὅτι ὁ Μὰκ-Μαῶν ἐξεκένωσε τὸ αὐτότε στρατόπεδον καὶ διευθύνετο πρὸς τὸ Ρέιμς. Ἐκτοτε δ' ἐγεννήθη ἡ ὑπόνοια ὅτι ὁ γάλλος στρατάρχης ἐσκόπευε νὰ παρεισδύσῃ μεταξὺ τῶν βελγικῶν συνόρων καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας καὶ νὰ λύσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Μέτς. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἦτο βεβαίως λίαν τολμηρὰ καὶ σχεδὸν ἀπεγνωσμένη. Οὐχ ἦττον οἱ γερμανικοὶ στρα-



τοί ἔλαβον τὰ κατάλληλα μέτρα. Ἡ πρὸς τὸ Σαλὼν πορεία ἀνεστάλη καὶ εὐθὺς ἀπὸ τῆς 26ης Αὐγούστου ἡ τρίτη καὶ τετάρτη στρατιά, συγκεϊμένοι ὁμοῦ ἐξ 8 1/2 σώματος μετέβαλον παράταξιν καὶ ἐστράφησαν πρὸς βορρᾶν. Ἡ φύσις τοῦ δασώδους ἐδάφους καθίστα τὴν καὶ ἄλλως δυσχερῆ ταύτην κίνησιν ἔτι δυσχερεστέραν.

οἱ ἡγήται τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἅμα ἐνόησαν τὸ σχέδιον τοῦ Μὰκ-Μαὼν, ἀπεφάσισαν νὰ φράξωσιν αὐτῷ ταυτοχρόνως καὶ τὴν πρὸς τὸ Μίετς πορείαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Παρισίους ὑποχώρησιν. Δυνάμεις εἶχον πρὸς τοῦτο ἐπαρκεῖς, διότι ὁ στρατὸς τοῦ Μὰκ-Μαὼν, μὴ δυναθὲς νὰ συνενωθῆ μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Βινουά, ἤρθμεν ἐν συνόλῳ 420 χιλιάδας ἀνδρῶν περίπου. Ἄλλ' ἡ μεγάλη δυσκολία ἦτο πάντοτε ἡ ἔγκαιρος ἀφίξις τῶν διαφόρων γερμανικῶν σωμάτων ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως. Τῇ 29 αὐγούστου τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν δύο ὁδῶν, αἵτινες ἀγούσιν ἐκ Le Chêne εἰς Steney. Ἄλλὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν καὶ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Grandpré ἄχρι τοῦ Stenay· οἱ δὲ Σάξωνες, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, προσβαλόντες παρὰ τῷ Νουάρ τὴν γαλλικὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἐκόλυσαν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῆς. Ἐκτοτε ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὐρέθη ἠναγκασμένος νὰ δεχθῆ τὴν μάχην, καὶ μάχην κρίσιμον, διότι, ἐν περιπτώσει ἥττης, θὰ ἠναγκάζετο νὰ υποχωρήσῃ πρὸς τὰ βελγικὰ σύνορα. Τὸ ζήτημα ἦτο μόνον, ἂν ὁ Μὰκ Μαὼν θὰ ἐτόλμα νὰ δεχθῆ τὴν μάχην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Μώσα, ἢ ἂν θὰ ὑπεχώρει πρὸς τὴν δεξιὰν ὀχθὴν, ὅπου ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἔρεισμα τὸ φρούριον Σεδάν. Ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον, καὶ ἦδη τῇ 30ῇ Αὐγούστου ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἤρξατο νὰ διαβαίη τὸν ποταμὸν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς εἰς τὴν δεξιάν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ διάβασις, ἡ στρατιά τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας, ἐπιτεθείσα ἐξ ἀπροόπτου, παρὰ τὸ Βωμόν, κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Γάλλων, ἐξεδίωξεν αὐτὴν ἐκ τῶν ὄχθεων θέσεων, ἃς κατείχε, καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ διαθῆ ἐν ἀτάξῃ τὸν Μώσαν παρὰ τὸ Μουζὼν· 30 τηλεβόλα καὶ 5000 αἰχμάλωτοι ὑπῆρξαν τὰ τρόπαια τῶν Γερμανῶν. Τῆς εἰς Βωμόν μάχης συμμετέσχε καὶ μία μεραρχία, ταυτοχρόνως δ' ἕτερα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ 1ου βαυαρικοῦ σώματος, προσβαλόντα τὴν ὀπισθοφυλακὴν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Γάλλων, ἐνῶ διέβαινε τὸν ποταμὸν παρὰ τὸ Bazeilles, ἔτρεψαν αὐτὴν εἰς φυγὴν.

Ἡ μάχη τῆς 30ης Αὐγούστου παρεσκεύασε τὴν καταστροφὴν τοῦ βορείου γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὁ ἐχθρὸς, μετὰ ζωηρὸν κανονβολισμόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ καὶ τὸ Μουζὼν· τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα ἡ στρατιά τοῦ βασιλικοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας, διαβάσα τὸν ποταμὸν, ἤρξατο ὁδεύουσα πρὸς τὸ Καρινιὰν καὶ τὸ Σεδάν. Ἐκ τῶν σωμάτων τῆς 3ης στρατιᾶς τὸ μὲν 1ον βαυαρικὸν ὠδεύσε πρὸς τὸ Ῥεμιλλὸν, τὸ δὲ 11ον πρωσσοικὸν διετάχθη νὰ σταθῆ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Μώσα καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἀντικρὺ τῆς Δουσερῦ, μικρᾶς πολίχνης ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὀχθῆς. Τὸ 5ον πρωσσοικὸν σῶμα παρεκολούθει τὸ 11ον, τὸ δὲ 2ον βαυαρικὸν τὸ 1ον. Οἱ Βυρτεμβέργιοι προῦχώρησαν ἐπίσης ἐκ Βενδρέστης πρὸς τὸν Μώσαν. Οὕτως ἡ 3η στρατιά ἐχώρει ἡμικυκλοειδῶς πρὸς τὸ Σεδάν, ἔθνα εἶχε συγκεντρωθῆ ὁ γαλλικὸς στρατός. Σκοπὸς ἡμῶν ἦτο ν' ἀποκλείσωμεν ἐντελῶς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσωμεν ἢ νὰ παραδοθῆ, ἢ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Βέλγιον. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὰ γερμανικὰ σώματα εἶχον διαταχθῆ νὰ καταδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ πέραν τῶν Βελγικῶν συνόρων, ἐὰν οἱ Βέλγιοι δὲν ἀρῶπιζον εὐθὺς τοὺς φυγάδας.

Ἡ 31η Αὐγούστου παρῆλθεν ἄνευ σπουδαίας τυνὸς συμπλοκῆς. Μόνον παρὰ τὸ Ῥεμιλλὸν τὸ 1ον βαυαρικὸν σῶμα, συναντήσαν τὸν ἐχθρὸν, ἐβίασεν αὐτὸν, μετὰ πολύωρον πυροβολισμόν, νὰ υποχωρήσῃ. Τὰ λοιπὰ σώματα ἐξετέλεσαν ἐγκαίρως τὰς ὑποδεχθείσας αὐτοῖς κινήσεις, καὶ οὕτω τὴν νύκτα τῆς 31ης Αὐγούστου ἡ 3η στρατιά ἦτο ἐτοιμὴ νὰ γεφυρώσῃ τὸν Μώσαν καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὀχθῆς ἐστρατοπεδευμένον ἐχθρὸν. Ἐκ τῆς 4ης δὲ στρατιᾶς ἄλλα μὲν σώματα εἶχον ἤδη διαθῆ τὸν ποταμὸν, ἄλλα δ' ἦσαν ἔτοιμα νὰ τὸν διαβῶσι.

Κατ' ἀρχὰς ἐπρόκειτο νὰ συγκροτηθῆ ἡ κρίσιμος μάχη τῇ 2ῃ Σεπτεμβρίου, ὅπως ἡ ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Σαξωνίας στρατιὰ λάθῃ καιρὸν ν' ἀναπαυθῆ ὀλίγας ὥρας καὶ συνέλθῃ ἐκ τῶν συνεχῶν καὶ ἐπιπόνηων πορειῶν. Ἄλλὰ τῇ 31η Αὐγούστου τὴν 5 μ. μ., τοῦ βασιλέως συγκροτήσαντος πολεμικὸν συμβούλιον μετὰ τοῦ πρίγκιπος διαδόχου καὶ τῶν στρατηγῶν Μόλτκε καὶ Βλουμεντάλ, ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ προσβολὴ ἀρχίσῃ εὐθὺς τὴν ἐπαύριον· πάραυτα δ' ἐστάλησαν εἰς τοὺς διαφόρους σωματάρχας αἱ ἀναγκαῖαι διαταγαί.



Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν σωμάτων τοῦ Μάκ Μαῶν, τοῦ Φαλλῶ, τοῦ Κανροβέρ (C), τοῦ Δουαί καὶ τοῦ Λεβρέν, εἶχεν ὡς κέντρον τῆς παρατάξεώς του τὸ Σεδάν· ἐξέτεινε δὲ τὴν μὲν ἀριστερὰν αὐτοῦ πτέρυγα ἄχρι τῆς Γίονπε, τὴν δὲ δεξιὰν πρὸς τὸ Μεζιέρ. Τὸ Σεδάν κεῖται εἰς μίαν τῶν ὀρεινῶν θέσεων τῆς κοιλάδος τοῦ Μώσα καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ σειρᾶς δενδροσκεπιῶν λόφων. Πυκνὴ ὀμίχλη περιεκάλυπτεν ἀπὸ πρωίας τὴν κοιλάδα καὶ τοὺς λόφους. Ἄλλὰ, περὶ τὴν 7 1/2, ὁ ἥλιος διέσχισε τὰ νέφη καὶ βαθμηδὸν ὁ καύσιον κατέστη πνιγρὸς. Εὐθὺς μετὰ τὴν πέμπτην ὥραν ἡ στρατιὰ τοῦ πρίγκιπος τῆς Σαξωνίας ἤρξατο ἐκτελοῦσα τὰς ὑποδεδειγμένας αὐτῇ κινήσεις· περὶ τὴν ἕκτην δὲ καὶ ἡμισίαν ζωηρὸν πῦρ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Γερμανῶν συνεπλάκη ἤδη μετὰ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ἐχθροῦ πτέρυγος, κατεχούσης λίαν ὀχυρὰς θέσεις ἐπὶ τῶν λόφων· ἐνῶ δ' αὐτόθι ἡ μάχη ἔμενε ἐπὶ μίαν ὥραν μετέωρος, ἡ ἀριστερὰ ἡμῶν πτέρυξ ἤρξατο παρακάμπτουσα τὴν γαλλικὴν παράταξιν. [Περὶ τὴν 9 1/4 τὸ ἐνδέκατον σῶμα, ὅπερ προεπορεύετο τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀρισθέντων σωμάτων, συνεκρούσθη μετὰ τῶν Γάλλων. Οἱ αὐτόθι ἀντηχθέντες κανονοβολισμοὶ ὑπῆρξαν τὸ σύνθημα, ὅπερ ἀνέμενον οἱ Σάξιωνες, ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς ὀμίχλης. Ἦδη εἰς τινὰ μέρη ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῶν Γάλλων εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τοὺς ὀπισθεν κειμένους λόφους, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ περιέμενε τοὺς ὑποχωροῦντας ἡ σιδηρᾶ περιπέυξις τῶν δύο πρῶσιων σωμάτων, ἅτινα εἶχον ἤδη παρακάμψει τὰς γαλλικὰς θέσεις.

Εἰς ἄλλα ὅμως μέρη, καὶ ἰδίως εἰς τὸ χωρίον Υγες καὶ εἰς τὴν πεδιάδα, ἧτις ἐξαπλοῦται μετὰ τῶν λόφων καὶ τοῦ Σεδάν, ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν αὐτόχρημα ἀπεγνωσμένος· ἐπειδὴ δὲ τοὺς Γάλλους ἐπέβλεπε πρὸ πάντων τὸ ἡμέτερον πυροβολικόν, ἀπεφάσισαν ν' ἀναθέσωσι τὴν κινδυνωδεστάτην ἐντολὴν εἰς τὸ ἵππικόν των, διατάξαντες αὐτὸ νὰ ἐφορμήσῃ ἐκ πλαγίου κατὰ τῶν κανονοστοιχιῶν. Καὶ ὄντως, τὸ γαλλικὸν ἵππικὸν ἐπέχειρσε δύο λαμπρὰς ἐφόδους. Συντάγματά τινα, ἰδίως οἱ Casseurs d' Afrique, ἐπέδειξαντο θαυμασίαν γενναϊότητα. Ἀλλὰ τὸ γαλλικὸν πεζικὸν ἀπέκαμε ταχύτερον. Ἦδη πρὸ τῆς μεσημβρίας ὁ ἀριθμὸς τῶν παραδιδόμενων ἀνευ ἀντικτάσεως ἦτο μέγας. Ἐν τούτῳ τῶ μεταξὺ τὸ πέμπτον σῶμα διήνυσε τὴν μακρὰν αὐτοῦ πορείαν ἄχρι τοῦ σημείου, ἐνθα λήγει ἡ σειρὰ τῶν δασωδῶν λόφων. Ἐκεῖ συνεκρούθη λίαν πει-

σματώδης μάχη κατὰ διαφόρων ἀποσπασμάτων τῶν 5 γαλλικῶν σωμάτων, ἅτινα προσεπάθον νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὰς Ἀρδένας. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁ ἀγὼν ἐκλίνευ ὑπὲρ ἡμῶν. Περὶ τὴν 12 1/2 τὸ στραταρχεῖον ἔλαβε τὴν εἰδησιν ὅτι τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν τῆς ἐφορείας, ὅπερ παρέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τοῦ πέμπτου σώματος, ἀπεκρούσθη, καὶ ὅτι μόνον διεσπαρμένα τινὰ ἀποσπάσματα πεζικοῦ κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν εἰς Βέλγιον. Ἀφοῦ οὕτως ἀπεκόπη εἰς τοὺς Γάλλους ἡ πρὸς τὰ ὀπισθεν ὑποχώρησις, ἤρχισεν πανταχόθεν ἡ προσβολὴ κατὰ τοῦ κέντρου. Περὶ τὴν 4 ὥραν μ. μ. αἱ κανονοστοιχίαι τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς ἡμῶν πτέρυγος εἶχον τοσοῦτον προχωρήσει πρὸς ἀλλήλας, ὥστε τὸ πῦρ των σχεδὸν διεσταυροῦτο. Λαμπρὸν θέαμα ἦτο πρὸ πάντων ἡ ταχεία καὶ ἀκάθεκτος πρὸς τὰ πρόσω πορεία τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς ἧτις εἶχε παραταχθῆ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἡμῶν πτέρυγα. Ἐκ τῆς ταχείας προόδου τοῦ καπνοῦ διέκρινε τις ὅτι τὸ ἐκλεκτόν ἐκεῖνο σῶμα προῦχώρει ἀπαύστως. Ἐπίσης τελεσφόρως ἠγωνίσθησαν οἱ Βαυαροὶ, κυριεύσαντες, μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν Γάλλων, τὰ ἐγγὺς τοῦ Σεδάν χωρία Bazeilles καὶ Balan. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος χαράδρα τις ἐδυσχέρανε μεγάλως τὰς κινήσεις τῶν Βαυαρῶν. Ἐκείθεν αἱ βαυαρικαὶ κανονοστοιχίαι ἐμυδροβόλησαν καὶ ἐνέπρησαν καὶ τὸ χωρίον Vilette, ἀναγκάσαντες τὸ αὐτότε παρατεταγμένον γαλλικὸν πυροβολικὸν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐκτοτε τὸ 5 καὶ ἐνδέκατον πρῶσικὸν σῶμα ἠδύνατο νὰ προχωρήσωσιν ἀκωλύτως ἄχρι τῶν τειχῶν τοῦ Σεδάν. Ὁ ἐχθρὸς ἔφυγε πανταχόθεν σιφηδὸν πρὸς τὸ φρούριον, ἀφίνων εἰς χεῖρας ἡμῶν τρόπαια καὶ στίφη ὅλα αἰχμαλώτων, ἅτινα ἐκ τοῦ δίσους ἀπεστέλλοντο ἐν τάξει εἰς τὸ στρατόπεδον. Περὶ τὴν 2 μ. μ. ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀπετελεῖ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Σεδάν διπλὴν παράλληλον, ἧτις, ὡς ἀνθρώπινον τεῖχος, ἀπέκλειε τὰ λείψανα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὰ περίεχωρῖα ἐκαλοντο ἔτι· ἀλλ' ὁ κρότος τῶν τηλεβόλων εἶχε σιγίσει. « Μεγάλη νίκη! » τὰς δύο ταύτας λέξεις ἐμήνυσεν, περὶ τὴν 4 μ. μ. ὁ πρίγκιψ διάδοχος εἰς τὸν βασιλέα· μετὰ μικρὸν δὲ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Κοβοῦργου καὶ ἄλλων πριγκίπων καὶ στρατηγῶν, ἤλθεν αὐτοπροσώπως εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως. Περὶ τὴν 5 μ. μ. μὴ ἀναπεταθεῖσθαι ἔτι ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Σεδάν τῆς λευκῆς σημαίας τῆς παραδόσεως, διετάχθη ὁ βομβαρδισμὸς· μετὰ τρία δὲ τέταρτα τῆς ὥρας ἐξεβράχη ἡ πρώτη πυρκαϊά.



Τότε ο έχθρος άπεράσισε νά συνθηκολογήσῃ· εὐθύς δὲ μετέπειτα άναγγέληθι ὅτι ἐν τῷ φρουρίῳ εὐρίσκατο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Τὸ γεγονός τοῦτο άπεδείκνυε καταφανῶς ὅτι ἐπὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Σεδάν οὐ μόνον κατεστράφη ἐντελῶς τὸ μέγιστον μέρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ άπεφάσισθη ὀριστικῶς ἐν δωδεκαῶρῳ μάχῃ ἡ νικηφόρος ἔκβασις τοῦ γαλλοπρωσσικοῦ πολέμου.

(Ἐπίσημος γαλλικὴ ἔκθεσις)

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31. Αὐγούστου καὶ κατὰ τὴν πρωίαν τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου, τὸ 4ον, 5ον, 7ον καὶ 12ον γαλλικὸν σῶμα, άναγκασθέντα νά υποχωρήσωσιν εἰς Βωμόν, παρετάχθησαν πρὸς βορρᾶν τοῦ Σεδάν καὶ κατέλαθον, παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Μώσα, τὰς ἐξῆς θέσεις. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τὸ 12ον σῶμα (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεθρέν), ἀπέχον τοῦ Σεδάν τρία χιλιόμετρα, κατεῖχε τὰ χωρία Moncelle, Platinerie καὶ Petite-Moncelle, ἐφρούρει τὴν ἐκ Μεζιέρ εἰς Μοντμεϋδὸν ὁδὸν καὶ ὑπερήσπιζε τὸν σιδηρόδρομον. Εἰς τὸ κέντρον τὸ 4ον σῶμα (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δυκρό) κατεῖχε τὰ ὑψώματα τοῦ Δαινὺ, μεταξὺ τῆς Petite Moncelle καὶ τῆς Γίνοννε, τὸ δὲ 5ον σῶμα (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βίμπφεν, φθάντα τὴν προτεραιάν τῆς μάχης καὶ ἀναλαβόντα τὴν ἀρχηγίαν τῆ 31. Αὐγούστου) ἦτο τεταγμένον ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Γίνοννε καὶ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ὄχυροῦ στρατοπέδου, ὅπερ κεῖται αὐτῆς. Τὴν δεξιάν πτέρυγα άπετέλει τὸ ἔβδομον σῶμα (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δουαί), ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Floing ἄχρι τοῦ Ill. Πᾶσαι αὗται αἱ θέσεις, παρακάμπτουσαι καμπυλοειδῶς τὸ Σεδάν, ἀπέιχον αὐτοῦ κατὰ μέσον ὄρον 4 χιλιόμετρα καὶ κατεῖχον ἔκτασιν 5 χιλιόμετρων.

Τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα (31. Αὐγούστου) καὶ ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἤρξατο τασσόμενος ἀντικρὺ τοῦ Σεδάν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μώσα, καὶ καταλαμβάνων διὰ τῶν πολυαριθμίων αὐτοῦ κανονοστοιχιῶν τὰ ὑψώματα τοῦ Ρεμιλλὺ καὶ τοῦ Βαδελιγκούρ, δεσπόζοντα νοτιῶθεν τῆς πόλεως τοῦ Σεδάν καὶ τοῦ βέματος τοῦ Μώσα.

Ἡ παράταξις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατέλιπε μεταξύ τοῦ 4ου καὶ τοῦ 7ου σώματος κενόν τι. Τὸ κενὸν ἐκεῖνο διετάχθη νά πληρωθῆ μία ὑπομεραρχία τοῦ 5ου σώματος, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Cousan de Fontanges. Εἰς τὴν ὑπομεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Ἄβαντούτση ἀνετέθη ἡ φύ-

λαξις τοῦ στρατοπέδου, ἔνθα ὑπῆρχον αἱ κανονοστοιχίαι τῆς ἐφεδρείας· μία δὲ ἄλλη ὑπομεραρχία, εὐρισκομένη ἔτι εἰς Σεδάν, διετάχθη νά καταλάβῃ τὸ Καζάλ, ὅπως ἐνώσῃ τὸ 5ον σῶμα μετὰ τοῦ Του καὶ χρῆσιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς ἐφεδρεία.

Τῆ 1. Σεπτεμβρίου, περὶ τὰ ἐξημερώματα, ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἤρξατο τῆς μάχης, προσβαλὼν τὸ 12ον σῶμα, τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· βαθμηδὸν δ' ἡ μάχη ἐξετάθη ἄχρι τῶν θέσεων τοῦ πρώτου σώματος, κατέχοντος τὸ κέντρον. Ἡ συμπλοκὴ διήρκει ἔτι ἀμφίβροπος, ὅτε, περὶ τὴν 7 π. μ., ὁ στρατάρχης Μάκ-Μαῶν, τραυματισθεὶς βαρέως, ἠναγκάσθη ν' ἀναθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν στρατηγὸν Δυκρό. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἦτο ὁ ἀρχαιότερος τῶν τεσσάρων σωματαρχῶν· ἐπομένως κατὰ νόμον εἰς αὐτὸν ἀνήκειν ἡ ἀρχηγία. Καὶ ὅμως μόλις περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἔμαθεν ὅτι ὁ Μάκ-Μαῶν ἐτραυματίσθη. Ἄχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὴν ἀρχηγίαν ἐξήσκησεν ὁ στρατηγὸς Δυκρό.

Περὶ τὴν 9 ὥραν ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, ἰδὼν τὸ 4ον σῶμα ὀπισθοδρομοῦν προφανῶς πρὸς τὸ δάσος τῆς Carenne, ἀπήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Δυκρό τὴν ἀρχηγίαν. Σκοπὸς τοῦ στρατηγοῦ Δυκρό ἦτο νά υποχωρήσῃ πρὸς τὸ Ill, ἄκραν δεξιάν πτέρυγα τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ. Ἐν τούτοις τὸ 4ον σῶμα, ἀντὶ νά ἐξακολουθήσῃ υποχωροῦν πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐκείνην, μετέβαλε παράταξιν καὶ ἐφάνη πλησιάζον πρὸς τὸ ὄχυρόν στρατόπεδον. Ἡ υποχώρησις αὐτῆ πρὸς τὰ δεξιὰ ἠδύνατο νά καταστῇ λίαν ἐπικίνδυνος, διότι οἱ Πρῶσσοι εἶχον εἰς τὴν ἄκραν ἀριστερὰν αὐτῶν πτέρυγα πολυάριθμα στρατεύματα, καθ' ὧν θὰ ἐβρίσκετο τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Γάλλων. Ἄλλως τε δὲ, τὰ στρατεύματα τοῦ 12ου καὶ τοῦ 4ου σώματος, ἦδη κατάκοπα ἐκ τῆς πάλης τῆς προτεραιᾶς, θὰ ἦσαν ἠναγκασμένα νά διατρέξωσι 5—6 χιλιόμετρα δι' ὀδῶν λίαν δυσβάτων. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, ἅμα ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ἀνεγώρισε τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ κινήματος τούτου. Διέταξε λοιπὸν τὸ 4ον σῶμα νά ἐπανέλθῃ εἰς τὰς προτέρας αὐτοῦ θέσεις καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὸ διὰ μιᾶς ὑπομεραρχίας ἐκ τοῦ πέμπτου σώματος. Ἡ πρὸς τὸ Μεζιέρ υποχώρησις ἦτο λίαν δυσχερῆς, διότι ὁ ἔχθρος κατεῖχεν ἤδη διὰ δυνάμεων ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐνυσοχουμένων τὴν ἀπὸ Σεδάν εἰς Μεζιέρ ὁδόν. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἀπεφάσισε λοιπὸν νά διατηρήσῃ τὰς θέσεις του καὶ νά συγκροτήσῃ μόνον



ἀμυντικὴν μάχην. Ἄλλως τε δὲ ἄχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ ἀγὼν δὲν ἦτο δυσμενὴς εἰς ἡμᾶς.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ 7ου σώματος ἐξεδήλωσεν ἀνησυρίαν τινὰ περὶ τῆς τύχης τῶν στρατευμάτων, ἅτινα κατεῖχον τὸ δάσος τῆς Garenne καὶ ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς πῦρ φονικόν. Πάραυτα ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἐνίσχυσεν αὐτὰ διὰ τινῶν συνταγμάτων καὶ κανονοστοιχιῶν τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου σώματος. Ταυτοχρόνως ἀπῆλθεν αὐτὸς καὶ ἐν μέρος τῆς ἡμετέρας ἐφεδρείας ὑπὸ αὐτὸν τὸν ἀρχιστράτηγον, ὅστις, ἅμα ἔφθασε, παρετήρησε τῶντι ὅτι τὰ πρωσικὰ ὀδοῦζια ἐθέριζον φοβερῶς τὰς ἡμετέρας τάξεις. Ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντιστῆ τις κατὰ τοιαύτης βροχῆς σφαιρῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπεπειράθη ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τὸ ἔχθρικοῦ πυροβολικοῦ τρεῖς κανονοστοιχίας. Ἄλλ' αἱ κανονοστοιχίαι ἐκείναι, ἐντὸς δέκα μόνον λεπτῶν τῆς ὥρας, περιῆλθον εἰς ἀταξίαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Τὸ ἵππικὸν διετάχθη νὰ ζητήσῃ σκέπην ὅπισθεν ἐνὸς δάσους· τὸ δὲ πεζικὸν μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατῴρθησε νὰ διατηρήσῃ τὰς θέσεις του.

Μετὰ μικρὸν καὶ ὁ στρατηγὸς Δουαὶ ἀνήγγειλεν ἐκ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ὅτι δὲν ἤρῳατο ν' ἀντιστῆ ἐπὶ πλέον, διότι σύμπαν τὸ πρωσικὸν πυροβολικὸν συνεκέντρωσε τὸ πῦρ του ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, ὅπερ τῷ λάκωνον πανταχόθεν αἱ σφαῖραι. Ὁ γενναῖος στρατηγὸς ἀνήγγειλε ταυτοχρόνως ὅτι καὶ ἡ πρὸς τὸ Ἰλλὺ ὑποχώρησις κατέστη ἔνεκεν τῶν πολυαριθμῶν δυνάμεων, ἃς ἀντέτασεν ὁ ἔχθρος, ἀδύνατος. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τὸ 12ον σῶμα ἐμάχητο ἐπιτυχῶς. Ὁ δὲ στρατηγὸς Βίμπφεν, θέλων νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν ἐπιτυχῶν τοῦ 12ου σώματος, ὅπως σῶσῃ δι' ἐξῆρωμένης ἐπιθέσεως καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα καὶ βίβη ἐν μέρος τοῦ ἔχθρικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Μώσαν, ἀπέστειλεν εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Λεβρὲν πάντα τὰ διαθέσιμα ἀποσπάσματα τοῦ 4ου καὶ τοῦ 5ου σώματος. Διὰ τοῦ κινήματος τούτου ὁ ἀρχιστράτηγος ἤλπιζε νὰ διασπάσῃ τὴν ἔχθρικὴν παράταξιν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καρινιᾶν καὶ ν' ἀνοίξῃ εἰς τὸν στρατὸν του τὴν πρὸς τὸ Μοντμεδὺ ὁδόν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἀπηύθυνε περὶ τὴν 3. 1/2 μ. μ. εἰς τὸν αὐτοκράτορα, εὐρισκόμενον τότε εἰς Σεδῶν, ἐπιστολὴν, δι' ἧς τὸν προσέκαλε νὰ τεθῇ ἐν μέσῳ τῶν στρατευμάτων, ἅτινα θὰ ἐθεώρουν τιμὴν τῶν ν' ἀνοίξωσιν αὐτῷ ὁδόν. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἤλθεν. Οὐχ ἦετον ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, διατάξας τὴν ἐπίθεσιν, κατῴρθησε ν' ἀποκρούσῃ

διὰ τοῦ 12. σώματος τὸν ἔχθρον. Ἀτυχῶς τὸ 4ον καὶ τὸ 7ον σῶμα, μέιναντα ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, ὅπως ἀποτελῶσι τὴν ἐφεδρείαν, προσεβλήθησαν ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων, καὶ οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ υποβοηθήσωσι τὰς ἐπιθετικὰς κινήσεις τοῦ 12ου σώματος, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεκρούσθησαν πρὸς τὸ Σεδῶν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραταχθῶσιν ὑπὸ τὰ κανόνια τοῦ φρουρίου. Ἦν μάλιστα μέρος εἰσῆλθε καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, ἧς αἱ πύλαι εἶχον ἀφεθῆ ἐξ ἀβουλικῆς ἀνοικταί.

Ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, τεθείς τότε ἐμπρὸς τῶν στρατευμάτων, ἅτινα δὲν εἶχον ὑποχωρήσει πρὸς τὴν πόλιν, ὤρμησεν ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ στρατηγοῦ Λεβρὲν καὶ ἀνεβρίχθη ἐπὶ τῶν ὑψομάτων, ἅτινα δεσπόζουσι τῆς ὁδοῦ τῆς Givonne. Ἡ ὁδὸς ἐκείνη, ἣν διατέμνουσι πολλαχοῦ σφαγαί, ἄλση, τείχη, ἦτο λίαν δύσβατος, τοῦ ὅπερ ἠνάγκασε τὸ στράτευμα νὰ τραπῆ πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλης τοῦ Βαζάν. Ἦτον ὥστεί τετάρτη ὥρα. Ἰσως τὸ κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Λεβρὲν, ὑποστηριζόμενον δεξιῶς, θὰ ἐπιστύγγανεν ἔτι, ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς ἀξιωματικὸς ἀποσταλαῖς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον ἐπιστολὴν, δι' ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ἀνεπέτασεν ἐπὶ τῶν ἐπαλξεων τοῦ Σεδῶν τὴν λευκὴν σημαίαν, ὅτι ἐπομένως ὤφειλε νὰ παύσῃ τὸ πῦρ καὶ νὰ ἐπιληφθῇ διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ ἔχθρου. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἠρνήθη διαρρήθην. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἀνένεωσε τὴν πρόσκλησιν. Ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν ἠρνήθη καὶ πάλιν, καὶ ἀντὶ νὰ παύσῃ τὸ πῦρ, ἀπεφάσισε ν' ἀποπειραθῇ τελευταίαν καὶ ἀπεγνωσμένην ἀπόπειραν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ὅπως συνάβροισῃ περὶ ἑαυτὸν τὰ αὐτῶν εὐρισκόμενα στρατεύματα. Ἠλπίζε νὰ τὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν μάχην, νὰ ἐνισχύσῃ δι' αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Λεβρὲν, νὰ διασχίσῃ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Πρώσων καὶ ν' ἀνοίξῃ τὴν πρὸς τὸ Μοντμεδὺ ὁδόν.

Ἀτυχῶς ὅμως τὰ στρατεύματα ἦσαν κατάκοπα, κεκοροσμένα κινδύνων, ἐξηντημένα ἐκ τριημέρου μάχης, ἐκ συνεχῶν πορείων καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τροφίμων. Μὴ συναισθανόμενοι τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν ἐξετίθεντο συσσωρευόμενοι ἐν πόλει ἀνυπερασπίστῳ, οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν ἠρνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι τῶν τειχῶν. Δισχιλιοὶ μόνον ἄνδρες ἠκολούθησαν τὸν ἀρχηγὸν καὶ ὑπῆκουσαν εἰς τὸ γενναῖον προσταγμὰ του. Αὐτῶν τὴν ἀρχηγίαν ἀναλαβὼν ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, ἐξεδίωξε τὸν



έχθρον εκ του Βαλάν και ανέκτησε τὸ χωρίον ἐκεῖνο. Ἐθνοφύλακές τι-  
νες και τινες γενναῖοι κάτοικοι τοῦ Σεδάν εἶχον ἐνωθῆ οἰκειοθελῶς μετὰ  
τῶν δισχιλίων ἐκείνων ἐθελοντῶν.

Τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς μάχης. Οἱ περὶ τὸν στρα-  
τηγὸν Βίμπφεν στρατιῶται ἦσαν τοσοῦτον ὀλιγάριθμοι, ὥστε δὲν ἤδύ-  
νατο νὰ διασχίσῃ δι' αὐτῶν τὸν ἐχθρόν. Μὴ δυνάμενος νὰ ἐνωθῆ μετὰ  
τοῦ 12. σώματος, ἀπεφάσισε περὶ τὴν 6. μ. μ. νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σεδάν.  
Ἡ πόλις ἦτο πλήρης κιθωτιῶν, ἀμαζῶν, ἵππων, τραυματιῶν, στρα-  
τιωτῶν πάντων τῶν ὄπλων. Ἡ κυκλοφορία ἦτο ἀδύνατος· μία πρὸς-  
βολὴ τῶν Πρώσων ἢ σύντομός τις βομβαρδισμὸς ἤρκει, ὅπως κατα-  
στραφῶσι τὰ πάντα. Ἠθικῶς οἱ στρατιῶται ἦσαν λίαν ἀποτεθαβῆμένον.  
ἄλλως τε δὲ ὁ στρατηγὸς ἐπέστη μετ' ὀδύνης ὅτι τὰ τρόφιμα δὲν ἐ-  
πῆρκουν ἢ διὰ μίαν μόνην ἡμέραν, και ὅτι τὰ πολεμεφῶδια εἶχον ἐξαν-  
τληθῆ. Εὐθὺς, μετὰ τοὺς πρώτους κανονοβολισμοὺς, αἱ ἀμαξοστοιχίαι,  
αἱ φέρουσαι τροφὰς και πολεμεφῶδια εἶχον ὑποχωρήσει πρὸς τὸ Μεζιέρ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν, ἀποστείλας  
εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν παραίτησίν του, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὴν,  
δι' ἧς τὸν ἰκέτευσ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχηγίαν και ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὸν  
στρατηγὸν Μόλτκε, ὅπως διαπραγματευθῆ περὶ συνθηκολογίας. Εὐθὺς  
ἐκ τῶν πρώτων λέξεων ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος ἐπέστη ὅτι ὁ ἀρχηγὸς  
τοῦ πρῶσσικοῦ ἐπιτελείου ἐγίνωσκεν ἄριστα τὴν ἀπαισίαν θέσιν τοῦ  
γαλλικοῦ στρατοῦ. Και ὄντως ὁ κόμης Μόλτκε, καιπερ ἀποδίδων πλή-  
ρη δικαιοσύνην εἰς τὴν ἀπαράμιλλον γενναιοῦτητα τῶν ἡμετέρων στρα-  
τευμάτων, καιπερ ἀνομολογῶν ὅτι 65—70 χιλιάδες Γάλλων ἐπολέμη-  
σαν κατὰ 250 χιλιάδων ἐχθρῶν, καιπερ βεβαιῶν, ὅτι περὶ τὸ τέλος  
τῆς μάχης ἀφίχθη νέος πρῶσσικος στρατὸς ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν,  
διεκλήρυξε παρῆρησά ὅτι ἤθελε σπουδαίας ἐγγυήσεις, και ὅτι ἀπῆτει νὰ  
παραδοθῆ ὁ γαλλικὸς στρατὸς αἰχμάλωτος.

Ἐστρατηγὸς Βίμπφεν δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ και ἀνεχώρησεν· εἰ-  
δοποιήθη ὅμως ὅτι τὴν ἐπαύριον, κατὰ τὴν 9. π. μ. ἂν ἄχρι τῆς σιγ-  
μῆς ἐκεῖνης δὲν ὑπεγράφετο ἡ σύμβασις, θὰ διετάσσετο ὁ βομβαρδισμὸς  
τῆς πόλεως. Τῆ 2. Σεπτεμβρίου περὶ τὰ ἐξημερώματα ὁ στρατηγὸς  
Βίμπφεν συνεκάλεσε τοὺς διαφόρους σωματάρχας και στρατηγούς εἰς  
πολεμικὸν συμβούλιον· ἀφού δι' ὑπεδείχθησαν αἱ πόροι τῆς πόλεως, τὸ  
πρῶτον τῶν τροφῶν και τῶν πολεμεφῶδιων, τὸ πολεμικὸν συμβούλιον

ἀπεράνη μᾶλλον ὅτι ἡ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ διαπραγματεύσις κατέστη  
ἀναπόφρευτος. Πάραυτα συνετάχθη τὸ πρωτόκολλον τῆς συνεδριάσεως·  
κατὰ τὴν 9. δὲ π. μ. ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπέλθεν εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ  
κόμητος Μόλτκε και ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ ὅρους ὁπωσοῦν ἠπιωτέρους  
τῶν κατ' ὄρχας ὑποδειχθέντων.

Εὐκόλως ἐννοεῖ πᾶς τις μετὰ τοῦτου σπαραγμοῦ καρδίας ὑπέγραψεν  
ὁ στρατηγὸς Βίμπφεν τὴν ἀπαισίαν σύμβασιν. Ἄλλ' ἀρὰ γε ἡ Γαλλία,  
ὁ στρατὸς, οἱ συμπολεμισταὶ τοῦ γενναίου και ἀτυχοῦς στρατηγοῦ θὰ  
ἐκτιμῆσασιν δούτως τὴν σκληρὰν ἀνάγκην, εἰς ἣν περιτλήθεν; Ὅτι κρι-  
νωσι μετὰ τῆς δεούσης ἐπιεικειᾶς πράξιν, ἧς ἄνευ 40—45 χιλιάδες  
γενναίων στρατιωτῶν θὰ κατεδικάζοντο εἰς βέβαιον θάνατον;

Ἐστρατηγὸν Βίμπφεν ἀτομικῶς, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν  
στρατηγὸν Μόλτκε ὅτι τὴν ἀπεφασισμένον νὰ μὴ χωρίσῃ τὴν τύχην  
τοῦ ἀπὸ τῆς τύχης τῶν λοιπῶν συστρατιωτῶν του.

*Ἡ παράδοσις τοῦ Σεδάν.*

Ἐστρατηγὸς Βίμπφεν, ὅστις παρηκολούθει τὸν στρατὸν τοῦ Mac-  
Mahon, παρευρεθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς 30. εἰς Beaumont  
και ἐκεῖθεν ἀβήμερον μεταβάς εἰς Carignan, ἔθεν εἰσέλθει  
εἰς Σεδάν, ἠναγκάσθη, ὡς εἶδαμεν, νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν  
πόλιν ταύτην κατὰ τὴν μάχην τῆς 1. Σεπτεμβρίου, ἀφού ἠκο-  
λούθησεν ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν τὰς φάσεις αὐτῆς και εἶδε πρὸς  
τὸ ἑσπέρας ὅτι ἡ περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο και περιττὴ και  
ματαιά. Ἐνῶ ἀπερασίσθη ἡ παράδοσις, ὁ δὲ Wimpffen ἐξε-  
τέλει τὸ τελευταῖον ἀπελπιστικὸν κίνημα εἰς Balan, ἡ λευκὴ  
σημαία ὑψώθη ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Σεδάν.

Τὴν δὲ πρωίαν τῆς ἐπαύριον ὁ αὐτοκράτωρ, συνοδευόμενος  
και δι' ἄλλων στρατηγῶν και αὐτοῦ τοῦ Wimpffen, μετέβη  
εἰς τὸ στραταρχεῖον τῶν Πρώσων, ἐνθα ὁ Wimpffen μετὰ  
τοῦ Μόλτκε συζητήσαντες ὑπέγραψαν τὴν περὶ παραδόσεως  
συνθήκην, ἧς τὸ κείμενον ἔχει οὕτω·

« 1. Ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχιτραπεζίαν τοῦ στρατηγοῦ Βίμπφεν  
στρατὸς παραδίδεται αἰχμάλωτος, ἀφ' οὗ ἀπεκλείσθη ἐν Σε-  
δάν ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων.

» 2. Χάρις τῆ καρτεροψύχῳ ἀμύνη τοῦ γαλλικοῦ τούτου  
στρατοῦ, ἀρίνονται ἐλεύθεροι ἅπαντες οἱ στρατηγοὶ και αξιω-  
ΕΛΛΗΝ. ΣΤΡΑΤ. 9. ΦΥΛ. Τ. Β. 23.



ματικοί, ἂν οὐ δώσωσιν ἐγγράφως λόγον τιμῆς, ὅτι, μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, δὲν θὰ λάβωσι πλέον τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ κατ' οὐδένα τρόπον θὰ ἀντενεργήσωσι πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῆς. Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ἀναδεχόμενοι τὴν υποχρέωσιν ταύτην, διατηροῦσι τὰ ὄπλα καὶ παραλαμβάνουσι τὰς ἀποσκευὰς των.

» 3. Ἄπαντα τὰ ὄπλα καὶ τὸ πολεμικὸν ὕλικόν, ἧτοι σημαῖαι, πυροβόλα, πολεμεφόδια κτλ. παραδίδονται εἰς τοὺς γερμανοὺς ἐπιτρόπους.

» 4. Τὸ φρούριον Σεδὰν παραδίδεται, ὅπως ἔχει, ἐντὸς τῆς 2. Σεπτεμβρίου εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας.

» 5. Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ μὴ ἀναδεχόμενοι τὴν ἐν τῷ 2. ἄρθῳ περιεχομένην υποχρέωσιν, ἀροπλίζονται καὶ παραδίδονται κατὰ τὴν στρατιωτικὴν τάξιν.

Ἐγγράφῃ ἐν Φρενουᾶ, τῆ 2. Σεπτεμβρίου 1870.

» Μόλτκε.—Κόμης Βίμπφεν.»

Κοινοποιῶν τὴν συνθήκην ταύτην ὁ Wimpfen πρὸς τὸν στρατὸν τὸν ἐν Sedan, συνώδευσεν αὐτὴν μετὰ τὴν ἐξῆς ἡμερησίαν διαταγὴν

«Στρατιῶται!

» Χθὲς ἐπολεμήσαμεν κατὰ δυνάμεων πολὺ ἀνωτέρων. Ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρι τῆς νυκτὸς ἀντέστητε καρτεροφύχως εἰς τὸν ἐχθρὸν, καύσαντες καὶ τὸ τελευταῖον φυσέκιον. Ἀποκαμόντες ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου, δὲν ἠδυνήθητε ν' ἀπαντήσητε εἰς τὴν κλῆσιν, ἣν ἐποίησαν οἱ ὑμέτεροι στρατηγοὶ καὶ ἀξιωματικοί, ὅπως διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Μοντιμεδὺ ἀποπειραθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς βοήθειαν τοῦ στρατάρχου Βαζαίν. Δισχίλιοι μόνον ἄνδρες ἠδυνήθησαν νὰ συνενωθῶσιν, ὅπως ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐσχάτην ταύτην προσπάθειαν ἠναγκάστησαν ὅμως νὰ παραμείνωσιν εἰς τὸ χωρίον Βαλὰν, εἶτα δὲ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Σεδὰν, ἐνθα ὁ ὑμέτερος στρατηγὸς ἐβεβαιώθη μετὰ λύπης, ὅτι δὲν ὑπῆρχον οὔτε πολεμεφόδια, οὔτε ζωοτροφία. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερασπίσωμεν τὸ φρούριον, διότι ἡ θέσις αὐτοῦ τὸ καθιστᾷ ὅλως ἀνίκανον ν' ἀντιστῆ εἰς τὸ πολυάριθμον καὶ

φοβερὸν πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως συνηθροισμένος στρατὸς οὔτε νὰ ἐξέλθῃ δύναται, οὔτε νὰ ὑπερασπισθῆ· ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐφοδίων, διὰ τε τὸν στρατὸν καὶ τοὺς κατοίκους, ἠναγκάσθη δυστυχῶς νὰ ἔλθωσι διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἐχθρὸν. Ἀπέστειλα χθὲς εἰς τὸ πρωσικὸν στραταρχεῖον κήρυκα, ἔχοντα πλήρη ἐξουσίαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ προβῶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δεχθῶ τοὺς ἐπιβληθέντας μοι ὄρους. Μόνον τῇ πρωίᾳ τῆς σήμερον, ἀπειληθείσης καθ' ἡμῶν βομβολήσεως, εἰς ἣν δὲν ἠδυνάμεθα κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀπαντήσωμεν, ἀπεπειράθη νέα διαβήματα καὶ ἔτυχον ὄρων, δι' ὧν ἀπεφύγομεν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς ἀτιμωτικὰς διατυπώσεις, ἃς τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου ἐπιβάλλουσι σχεδὸν πάντοτε ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν. Οὐδὲν ἄλλο λείπεται ἡμῖν, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἢ νὰ υποστώμεν μετ' ἀνοχῆς τὰς συνεπειὰς τῶν ἀναγκῶν, καθ' ὧν οὐδεὶς στρατὸς δύναται νὰ παλαίσῃ, ἐννοῶ τὴν ἔλλειψιν ζωοτροφιῶν καὶ πολεμεφοδίων. Ἐχω τοῦλάχιστον τὴν παραμυθίαν, ὅτι ἀποφεύγομεν οὕτως ἀνωφελῆ σφαγὴν, καὶ ὅτι φυλάττομεν τῇ πατρίδι στρατιώτας ἱκανοὺς νὰ παράσχωσιν αὐτῇ ἐν τῷ μέλλοντι καλὰς καὶ λαμπρὰς ὑπηρεσίας. Ὁ ἀρχιστράτηγος Βίμπφεν» (1).

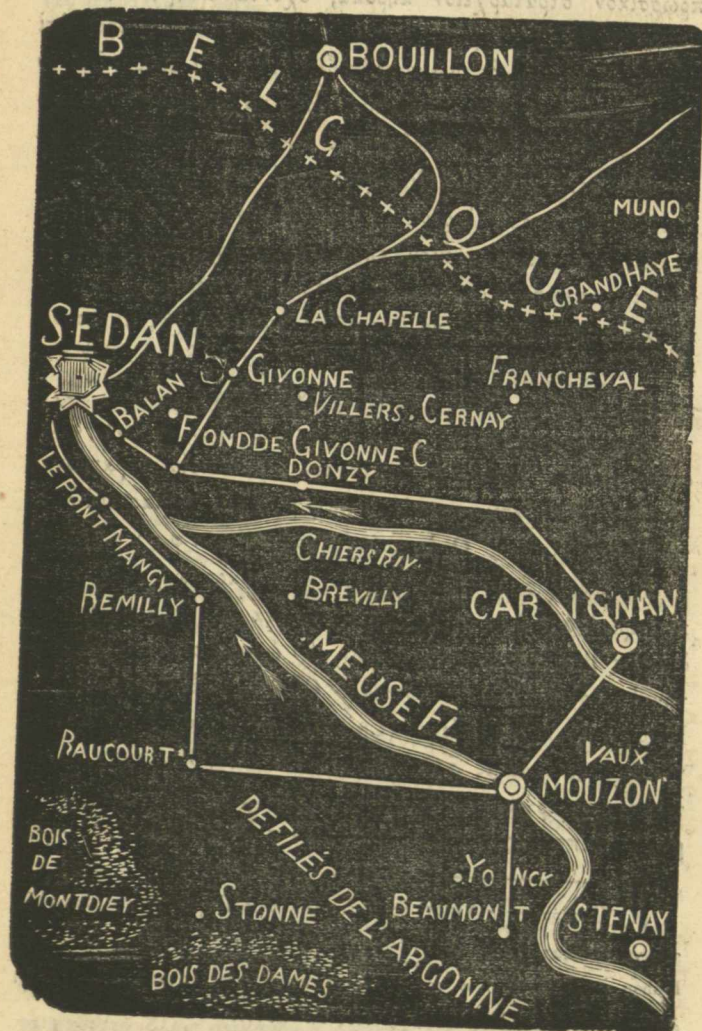
Τὴν ἐπαύριον (3. Σεπτεμβρίου) ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐτοῦ συνοδία, συγχειμένη ἐκ 52 ἀτόμων, ἀπῆλθε διὰ τῆς Βελγικῆς εἰς τὸν τόπον, ὃν ὠρίσεν αὐτῷ εἰς διαμονὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας. Οὗτος δὲ εἶναι ἡ παρὰ τὴν Γερμανικὴν πόλιν Κάσσελ (Cassel), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ῥήνου ὄχθης, ἑπαυλις τοῦ Wilhelmshöhe (Βιλλιαμσχόε), ἐν ἣ περι τὰς ἀρχὰς τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος κατῴκει ὁ Ἰερώνυμος Βοναπάρτης, πατὴρ τοῦ σήμερον πρίγκιπος Ναπολέοντος,

(1) Ὁ στρατηγὸς Βίνοϋ, ὅστις ἐστάλη ἀπὸ Παρισίων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νεωστὶ καταρτισθέντος 13ου σώματος, ὅπως ἐνωθῆ μετὰ τὸν MaMahon, μαθὼν καθ' ὁδὸν τὰ ἀτυχήματα καὶ τὴν καταστροφὴν, ἐσώθη ἐπανακάμψας εἰς Παρισίους μετὰ τοὺς ὑπ' αὐτόν.



εξαδέλφου του αυτοκράτορος και γαμβρού του βασιλέως της Ιταλίας, ὅτε Ναπολέον ὁ πρῶτος τὸν εἶχεν ἐγκαταστήσει βασιλέα της Βεσσαρίας.

Πεδίον τῆς μάχης ἐν Σεδάρ.



Ἐξήγησις τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ξυλογραφίματι γαλλικῶν λέξεων.

Bouillon = Βουιλόν  
Muno = Μύνο  
Grande Haye = Μεγάλη Χάγη  
Belgique = Βελγικὴ  
La Chapelle = Δε Σαπέλλη  
Sedan = Σεδάν  
Francheval = Φρανσεβάλ  
Chers riv. = Σίεος ποτ.  
Brevilly = Βρεβίλλυ  
Carignan = Καρινιάν  
Vaux = Βώ  
Meuse fl. = ὁ Μεύσης ποτ.  
Le Pont Mange = ἡ γέφυρα Μάγγης  
Remilly = Ρεμιλλύ  
Raucourt = Ρακούρ  
Mouzon = Μουζών

Givonne = Γιβόννη  
Villers Gernau = Βιλλέρς Γερνώ  
Balan = Βαλάν  
Fond de Givonne = Μυχός τῆς Γιβόννης  
Donzy = Δόνζυ  
Bazeille = Βαζιέλλη  
Vonck = Βόνγκ  
Stenay = Στεναύ  
Beaumont = Βωμόν  
Defilé de l'Argonne = Στενωπὸς τῆς Ἀργόννης  
Bois des Dames = Δάσος τῶν Κυριῶν = δὲ δάμ.  
Stonne = Στόννε  
Bois de Mont Dien = Δάσος ἔρους τοῦ Θεοῦ = Μονδιέ.

Ἐξοδος τοῦ Bazaine.

(31. Αὐγούστου)

Ἐνῶ ὁ Mac-Mahon ἐπολέμει τὸν ἔσχατον τῆς ἀπελπισίας ἀγῶνα, ὁ στρατάρχης Bazaine, εἴτε διότι ἡ 31. Αὐγούστου εἶχεν ὀρισθῆ μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἡμέρα πάλης, εἴτε διότι ἀπελπίσθη ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ, ἐξετέλεσε τὴν ἔξοδον αὐτοῦ μετ' ὄλων τῶν δυνάμεων του, ὅπως ἐκβιάσθ τὴν διόδον μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὴν πρὸς Montmedy διεύθυνσιν.

Ἡ τεραστία αὕτη σύγκρουσις διήρκεσεν 36 ὅλας ὥρας ἀλλὰ μετ' ὅλων τὸν ἡρωϊσμόν αὐτοῦ, θαυμασθέντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Πρώτων, δὲν ἠδυνήθη νὰ διασπάσθ τὸν ἀποκλεισμόν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ παρὰ τὸ Mets χαρακώματα αὐτοῦ. Ἡ ἔξοδος αὕτη, ἀποτελοῦσα ἰδιαν καὶ σπουδαιοτάτην ἐν τῇ ἱστορίᾳ μάχην, ἰδοὺ πῶς διαγράφεται ὑπὸ τῆς «Ἐπισήμου ἐφημερίδος» τοῦ Βερολίνου, κληθεῖσα «μάχη τοῦ Mets».

«Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου ὁ ἀποκλεισμός τῶν Γάλλων εἰς Mets ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τοῦ πρίγκιπος Φριδερίκου Καρόλου κατέστη γεγονός τελεσμένον· καὶ τοι δὲ ἡ περὶ τὸ φρούριον ζῶν καθίστατο ὀσημέραι στενοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα, ὁ ἐχθρὸς, ἀπὸ τῆς 19.



Αυγούστου, οὐδὲν ἀπεπειράθη κίνημα, ὅπως κωλύση ἢ διασπάση τὸν ἀποκλεισμόν καὶ ἐπιτύχη τὴν ἐν τῷ πεδίῳ συνένωσίν του μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μάκ-Μαών. Ἐκ τινος ὑψώματος, κειμένου ἐνώπιον τοῦ φρουρίου, ἠδυνάμεθα διὰ τοῦ τηλεσκοπίου νὰ διακρίνωμεν τὰς κινήσεις τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Γάλλων. Ἡ (19.) 31. Αυγούστου ἦν ἡ ἡμέρα, ἣν εἶχεν ἐκλέξει ὁ στρατάρχης Βαζαίν, ὅπως ἐπιτεθῆ ἑντόπως κατὰ τῶν γερμανικῶν γραμμῶν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ διηυθύνθησαν κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μοζέλα ἡμετέρων θέσεων, αἵτινες ἦσαν καὶ αἱ ἀσθενέστεραι. Ἡ μάχη ἤρξατο ἀπὸ πρωίας, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν τὰς ὀχυρὰς θέσεις κατεῖχον οἱ Γερμανοί, οἱ δὲ Γάλλοι ἦταν οἱ προσβάλλοντες. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἀπέδειξε τί ἠδύνατο νὰ κατορθώτῃ ἡ ὁρμή των. Καὶ περ ἐπανειλημμένως ἐπιτεθέντες, οὐδὲν κατώρθωσαν. Τὸ ἑσπέρας τῆς 31. Αυγούστου οἱ Γερμανοὶ κατεῖχον τὰς αὐτὰς θέσεις, ἃς κατεῖχον καὶ τὴν πρωίαν. Καὶ τοι ἡ μάχη διήρκεσεν ἀπὸ πρωίας ἄχρις ἑσπέρας, σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς, καὶ οἱ Γάλλοι εἶχον λίαν ὑπερτέρας δυνάμεις, οἱ γενναῖοι υἱοὶ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας δὲν ὑπεχώρησαν οὔτε βῆμα. Ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκείνῳ ἐκλείσθη πρὸ πάντων τὸ πρῶτον σῶμα (ἀνατολικὴ Πρωσία) καὶ ἡ μεραρχία Κοῦμμερ, συγκειμένη ἐξ ἔθνοφρουρῶν. Κρίνων τις ἐκ τῆς ἐπιμονῆς καὶ ἐκ τῶν δυνάμεων, μεθ' ὧν ὁ ἔχθρος ἐπεχείρησε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ μαντεύσῃ ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἐπανελάμβανε τὴν ἀπόπειραν, ἴσως μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας. Τούτου ἐνεκεν ἡ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ Φρεδερίκος Κάρολος, διευθύνας ἀπὸ πρωίας ἄχρις ἑσπέρας τὴν μάχην, διέταξε τὸ ἑσπέρας τὸ ἑνατον σῶμα νὰ διαβῆ τὸν Μοζέλαν, ὅπως ἐνισχύσῃ τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης θέσεις, ἅμα δὲ νὰ προχωρήσῃ καὶ τὸ δέκατον σῶμα ὡς ἐρεδρεία. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι δὲν περιέμεινον ἄχρι τῆς πρωίας τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου ἀπελπισθέντες δὲ νὰ ἐπιτύχωσι διὰ τῆς βίας, ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ δόλου. Διατάξαντες τὸ ἑσπέρας τοὺς σαλπικιτᾶς των νὰ σαλπίσωσι τὸ ἡμέτερον πρόσταγμα κατὰ τὴν ὁδὸν, ὡρμησαν, περὶ τὴν μίαν μετὰ τὸ μεσονύκτιον κατὰ τῶν ἡμετέρων προφυλακῶν διὰ τῆς λόγγης, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν χαρακωμάτων τοῦ Retonfay καὶ Flanville, κατέλαβον τὰ δύο ἐκεῖνα χωρία καὶ προχώρησαν ἄχρι τοῦ Noisseville καὶ τοῦ Servigny. Ἐν αἷ θέσεις ἐκεῖναι, καὶ πρὸ πάντων τὸ Retonfay, ἔμεινον εἰς χεῖρας τοῦ ἔχθρου, ὑπῆρ-

χε μέγας φόβος μὴ κατορθώσῃ τὸ σχέδιόν του καὶ διασπάσῃ τὴν ἡμετέραν ζώνην. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πρώτου σώματος στρατηγὸς Μαντάυφελ, καταλιπὼν τὴν ἄμυναν, ἀνέλαβε, κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου, τὴν κατὰ τοῦ ἔχθρου ἐπίθεσιν· μετ' οὐ πολὺ δ' ἠδυνήθη νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν πρίγκιπα Φρεδερίκον Κάρολον, ὅτι ὁ ἔχθρος ἐξεδιώχθη τοῦ Retonfay ὑπὸ τῶν Πρώσων, μαχομένων διὰ τῶν λογγῶν καὶ τῶν ἀκτιριδίων. Τὴν ἐνδοξον αὐτὴν ἐναρξιν τῆς μάχης παρεκολούθησαν ἐτι μείζονες ἐπιτυχίαι. Τὸ Noisseville καὶ τὸ Servigny ἐκυριεύθησαν αὖθις ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ἡ εἰκοστὴ ὀγδόη μεραρχία τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σμελιγκ ἐκυριεύσει τὸ Φλαμβιλ, ἡ δὲ δεκάτη ὀγδόη μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βράγγελ προέβη ἐπιτυχῶς ἄχρι τοῦ Chemille. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐφοδοὶ τοῦ ἔχθρου κατὰ τοῦ χωρίου Faily ἀπεκρούθησαν νικηφόρως. Περὶ τὴν 4. μ. μ. τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶχον ἀνακτήσει πάσας αὐτῶν τὰς θέσεις, οἱ δὲ Γάλλοι εἶχον ἀποκρουσθῆ εἰς τὸ φρούριον. Ἐκ τοῦ προμνησθέντος λόφου ἠδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ὅτι, ἐνῶ ἡ ἐξοδος τοῦ ἔχθρου ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ ἡ παρατάξις του εἰς μάχην ἐγένοντο ἐν πλήρει τάξει, ἡ ὑποχώρησις του ἐγένετο ἐν ἄκρᾳ ἀταξίᾳ. Τὸ νικηφόρον τοῦτο πέρας τῆς μάχης ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰ μέτρα τοῦ ἀρχιστρατήγου, οὐχ ἦττον ὁμως καὶ εἰς τὴν ἐντονον πρωτοβουλίαν τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν, εἰς τὴν ὅτε μὲν πεισματώδη ἄμυναν, ὅτε δὲ ἀνυπόστατον ὁρμὴν τῶν στρατευμάτων, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυροβολικοῦ. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Γάλλων εἶναι μείζονες ἢ αἱ τῶν Γερμανῶν. Ἡ μάχη διήρκεσε 36 ὄλας ὥρας. Ὁ πρίγκιψ Φρεδερίκος Κάρολος μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ τῆς ἀκολουθίας του ἀπῆλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τὸ πεδίον, ὅπως ἐπιτηρήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντων μέτρων.»

#### *Οἱ Πρώσοι ἐλεύθεροι πρὸς Παρισίους.*

Οἱ Πρώσοι, ἐξαφανίσαντες διὰ τοῦ πυρός καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν στρατὸν τοῦ Mac-Mahon, ἐν τῇ τριτημέρῳ μάχῃ παρὰ τῷ Σεδάν (30, 31. Αυγούστου καὶ 1. Σεπτεμβρίου), περιορίσαντες ταυτοχρόνως τὸν στρατὸν τοῦ Bazaine μετὰ τὴν ἄκαρπον ἐξοδὸν αὐτοῦ τὴν 31. Αυγούστου, ἔμειναν ἐντελῶς ἐλεύθεροι εἰς τὴν πρὸς Παρισίους πορείαν των, διὸ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Σεδάν (2. Σεπτεμβρίου)



ἐστράπησαν τὴν πρὸς τὰ ἐκεῖτε ὁδὸν ἢ 3ῃ καὶ 4ῃ στρατιά ὑπὸ τοὺς βασιλικούς πρίγκιπας τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Σαξωνίας.

*Ἀρτίστασις τῶν Γάλλων.*

Ἴδου τὰ σημεῖα, ἅτινα διατελοῦσιν ἐν ἀντιστάσει προφανεῖ, μὴ δυνηθέντων εἰτέτι τῶν Πρώσων νὰ πράξωσι τι ἀποτελεσματικὸν κατ' αὐτῶν.

Mets, Στρασβούργον, Palsbourg, Bitché, Toul, Verdun, Montmedy. Ἐκ τῶν ἐν τῇ προγενεστέρᾳ τῶν τελευταίων συμβάντων πορεῖα τῶν Πρώσων παρεδόθησαν αὐτοῖς τὸ φρούριον Marchal καὶ τὸ Vitry· ἐν δὲ τῇ πορείᾳ αὐτῶν πρὸς Παρισίους, παρουσιασθέντων τῶν Πρώσων ἔμπροσθεν τῆς Laon, ὁ φρούραρχος ταύτης παρέδωκε τὸ φρούριον κατόπιν ἀπειλῶν βομβαρδισμοῦ τὴν 11. Σεπτεμβρίου. Ὡς γνωστὸν, ἐνῶ κατελήφθη ἡ ἀκρόπολις, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἡ πυριταποθήκη, φονεύσασα καὶ πληγώσασα οὐχὶ ὀλίγους. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξετιμῆθη ἐν τῇ πρώτῃ στιγμῇ ὡς προδοσία, ὅπερ ἀδύνατον, διότι καὶ ἀγενές καὶ ἀνευ σπουδαίου ἀποτελέσματος ἦτο.

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρόμου τῶν Πρώσων κεῖνται οἱ Παρίσιοι, ὠχυρωμένοι καὶ περιμένοντες τὸν ἐχθρὸν (1).

*Ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας.*

Γενομένης ἐν Παρισίοις γνωστῆς τῆς παραδόσεως καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ Ναπολέοντος, ἐκηρύχθη ἡ πτώσις τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας, καὶ συνέστη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἧς πρόεδρος ὠνομάσθη ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Παρισίοις στρατιωτικῶν δυνάμεων στρατηγὸς Trouchy.

Πρὸς στιγμὴν ἐπιστεύθη, ὅτι οἱ Πρώσοι ἤθελον στήσει τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτῶν, καὶ ἤθελον διαπραγματευθῆ τὴν εἰρήνην, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου πατήσας ὁ βασιλεὺς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος ἐπροκήρυξεν εἰς τὸν γαλλικὸν λαὸν, ὅτι δὲν πολεμεῖ τοὺς Γάλλους καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ τὸν Ναπολέοντα, ἐπομένως, ἀφοῦ οὗτος ἔπεσε, καὶ μάλιστα ἠχμαλωτίσθη, ἐξέλιπε καὶ ἡ τοῦ πολέμου ἀφορμὴ· ἀλλ' ὅμως οὐχ οὕτως ἔδοξεν αὐτῷ κατόπιν, διὸ καὶ περιμένεται ἡ ἔναρξις τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων.

20. Σεπτεμβρίου.

B. I. ΒΑΛΤΙΝΟΣ.

(1) Ἐνῶ τὸ παρὸν ἄρθρον ἦτο εἰς τὰ πιεστήρια, ἐγνώσθη ἡ διὰ συνθήκης παράδοσις τοῦ Στρασβούργου καὶ ἡ κυρίευσις τοῦ Montmedy, καὶ ἐπεβεβαιώθη ἡ διαδοθεῖσα κυρίευσις τοῦ Toul.



